گوڵبژێرێک

لە ووتارەکانی شەهید

مامۆستا عبداللە قەسری

کۆکردنەوەی
بوخاری عبداللە

پێداچوونەوەی
حسن بابکر

منتدى اقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

2008 - 1428

ئامادەكردنی: بوخاری عبد الله

گوڵبژێرێك لە وتارەكانی شەهید

مامۆستا عبدالله قەسرێ

پێداچوونەوەی: م. حسن بابكر

هەولێر - ٢٠٠٧

ناوی کتێب: گوڵبژێرێك له وتارەکانی شەهید مامۆستا عبدالله قەسرێ

- ئامادەکردنی: بوخاری عبد الله

- پێداچوونەوەی: م. حەسەن بابکر

- نەخشەسازی ناوەوە: هەردی

- بەرگ: بوخاری عبد الله

- ژمارەی سپاردن: (١٢١٣)

- بەشی یەکەم

چاپی یەکەم ٢٠٠٧

بسم اللّٰه الرحمن الرحيم

﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْه

فَمِنْهُم مَّن قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا

تَبْدِيلا﴾ الاحزاب/٢٣

پێشکەشە

- بە گیانی شەهید مامۆستا عبداللە قەسرێ و هاوەڵانی.
- بە سەرجەم بانگەوازکارانی ڕێگای خوا (سبحانە وتعالی).
- بە خوێنەرانی بەڕێز و سەنگین.

پێرست

پێرست ٥
پێشەکی بە پێنووسی مامۆستا عەلی باپیر ٧
ئەم کتێبە: ١١
نیشانەکانی بڕوادار ١٣
یەقین ٣٩
پارێزکاری (التقوی) ٦٥
شوکری خودا ٨٧
نیعمەتەکانی خودا بەسەر ئینسانەوە ١١١
دڵی ئینسان ١٣٣
مزگەوت و نوێژی جەماعەت ١٥٣
مافەکانی منداڵ لەسەر باوک و دایکی (١) ١٧٥
مافەکانی منداڵ لەسەر باوک و دایکی (٢) ١٩٣
توڕەبوون ٢١٥
شەرم و شکۆ ٢٣٩
مـردن ٢٦١
ژیانی نێو گۆڕ ٢٨٣
بەهەشت و نیعمەتەکانی ٣٠٥
دۆزەخ و ناخۆشییەکانی ٣٣١

پێشەكی ماموستا عەلی باپیر

الحمدلله رب العالمين والصلاة والسلام على رسول الله محمد وآله أجمعين من الصَّحبِ والازواج والقرابة والتابعين لهم بإحسان الى يوم الدين.

یەكێك لە یاساكان (سنَن)ی خوا كە لە ژیانی بەشەردا داینـاون ئەوەیـە، كـە هەر كاتێك مرۆڤ بوو بە بەندە (عَبْد)یەكی بۆ خوا صولحاوو خۆی بە ئیمـان و كردەوەی چاك رازاندەوە، خوای بەبەزەیی و كاربەجێ لـەلای خـەلكی ئاسمـان و زەوی خۆشەویـستی دەكـات و ریـزو حورمـەتی بـۆ پەیـدا دەكـات، وەك فەرموویەتی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سيجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا﴾ ٩٦- مریم، واتە: بێگومان ئەو كەسانەی ئیمانیان هێناوە و كردەوە باشـەكان ئەنجام دەدەن، خوای خاوەن بەزەیی خۆشەویستییان بۆ دەڕەخسێنێ.

پێغەمبەری خواش ﷺ لەو بارەوە فەرموویەتی: (إِنَّ اللَّهَ تَعالى إذا أَحَبَّ عَبداً دَعا جِبريل فَقال: إنّي أُحِبُّ فلاناً فأحببهُ فيُحِبَّهُ جِبريلُ ثُمَّ يُنادي في السَّماء فَيَقول: إنَّ اللهَ يُحِبُّ فلاناً فأحِبّوه فَيُحِبه أهلُ السَّماء ثُمَّ يوضَع لَه القُبولُ في الارض) متفق عليه عن أبي هريرة.

واتە: بێگومان هەر كات خوا بەندەیەكی خۆشویست بانگی جوبرائیل دەكـات و پێی دەفەرموێ كە من فلانە كەسم خۆش دەوێ تۆش خۆشت بـوێ، جـوبرائیلیش خۆشی دەوێ، پاشان جوبرائیل لە ئاسمانێ بـانگ دەكـات كـە: خـوا فلانەكەسـی خۆش دەوێ ئێوەش خۆشتان بوێ، ئیـدی خـەلكی ئاسمـانیش (كـە فریـشتەكانن) خۆشیان دەوێ، پاشان خۆشەویستی و قبولكرانی بۆ دەخرێتە سەرزەویش...

هــەروەها (عـبــداللە ی کــوڕی عــەبباس) خــوا لــە خــۆی و بــابی ڕازی بــی گوتوویەتی:

(إن للحسنة نوراً في القلب وضياءً في الوجه وقوة في البدن وسعة في الرزق ومحبة في قلوب الخَلق)، واتە: بەڕاستی چاکەکردن مایەی ڕوونـاکی نێـو دڵ و کەشـیی ڕوو و هێزی جەستە و فراوانیی بژێو و خۆشویسترانە لە دڵی خەڵکیدا، جا مـن پێموایە کە برای خۆشەویستمان (مامۆستا عبداللە) قەسرێ ی شەهید -ان شاء اللە تعالى- هەرچەندە بەس خوا پەنهانزانە و بە بەندەکانی ئاشنایە، یەکێك بـوو لەو جۆرە بەندانەی خوا کـە خـوای بەخـشەر قبـووڵ و خۆشەویـستی و ڕێـز و حورمەتی بۆ خـستبووە دڵ و دەروونــی خەڵکییــەوە و لەهــەر کوێیــەك بووبــێ خەڵکی دەوروبەری خۆشیان ویستوە و حەزیان بـە تێکـەڵیی و نزیکـی کـردوە، هەر بۆیەش کاتێك کە خۆی و چوار پێشمەرگە حیمایەکەی بەناهــەق کــوژران و هەواڵەکە بەنێو خەڵکی کوردسـتاندا بڵاوبـۆوە مەگـەر چۆن دەنـا هــەرماڵێك ئاشنایەتییان بەو مامۆستا دیندار و دڵسۆزە بووبێ تازیەیان بـۆ گـرت و بـۆی خەمبار و دڵتەنگ بوون.

ئینجــا دیــارە هۆکــارێکی گرنگــی لەســەر ئاسـتێکی فــراوان ناســران و خۆشویسترانی (مامۆستا عبداللە)ش بریتی بوو لە وتارەکانی کە هەفتانـە لـە مزگەوتی مەڵبەندی ڕانیە ڕاسـتەوخۆ پێـشکەشی خـەڵکێکی زۆری (ڕانیــە)و دەوروبەری دەکردن و، پاشان لەڕێی کەناڵەکانی ڕاگەیاندنەوە بە زۆربەی شـار و شارۆچکە و گوندەکانی کوردستاندا پەخش دەبـوون، هــەر بۆیــەش کاتێـك هاوسەر و کوڕەکـانی مامۆسـتا ڕاوێـژیان پێکـردم و بیرۆکـەی کۆکردنــەوەی

گوڵبژێرێکی وتارەکانییان خستەڕوو، پشتگیریم کردن و ڕێنماییشم کردن کە چۆن چۆنی بەو کارە هەڵسن.

جا خوێنەری بەڕێز!

ئەم کتێبەی بەردەستت گوڵبژێرێکی وتارەکانی (مامۆستا عبداللە)ی قەسرێیە کە کاکە (بوخاری) کوڕی ژێرانە و چالاکانە لە کاسێتەوە هێناونیە سەر کاغەز و تایپی کردوون و ئایەت و فەرموودەکانیشی (تخریج) کردوون و، برای بەڕێزیشم (مامۆستا حسن بابکر) کاتێکی باشی تەرخان کردوە بۆ چاوپێداگێڕانەوە و وردە دەستکارییەکی هەندێك وشەو رستەش کە جیاوازی نێوان شێوازی ئاخاوتن و نووسینیش دەیخوازێ، هەر چەندە مۆرکی شێوازی ئاخاوتن و وتاردان هەر ماوەتەوە و دەستکاریی نێوەڕۆکی وتارەکانیش نەکراوە.

خوا پاداشتی مامۆستا حسن بابکر و کاکە بوخاریش بداتەوە و ئەم بەرهەمەش بکاتە مایەی بەرچاوڕوونی زیاتری مسوڵمانان، تاکو (مامۆستا عبداللە)ش لەم ڕێیەشەوە خێر و پاداشتێکی دیکەی بۆ بچێ وەك پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (إذا ماتَ الانسان انقَطَعَ عَمَلُهُ إلا مِن ثَلاث: صدَقَة جارية أو عِلمٌ يُنتَفَعُ بِهِ أو وَلَدٌ صَالِحٌ يَدعُو لَهُ) رواه مسلم.

واتە: مرۆڤ کە مرد کردەوەی (چاکی) دەبڕێ مەگەر لە سێ ڕێیانەوە: خێرێکی درێژخایەن و بەردەوام، یان زانیارییەك کە کەڵکی لێوەربگیرێ، یان منداڵێکی چاك کە بۆی دەپاڕێتەوە.

جا ئومێدم وایە مامۆستا عبداللە لەهەر کام لەم سێ ڕێیەوە خێر و پاداشتی بۆ بچێ، چونکە: ١- (کۆمەڵی ئیسلامی) کە مامۆستا مەلا عبداللە یەکێك بوو لە مشوورخۆرانی ماندوو و دڵسۆزی، پرۆژە و خێرێکی بەردەوامە و، ٢-

وتارەکانیشی سوپاس بۆ خوا شتێکی زۆر چاك و بەسوودیان تێدایە و هەتا ئێستا لە تەلفزیۆن و رادیۆیەکانی کۆمەڵی ئیسلامییەوە سوودی باشیان لێ بینراوە و لەمەودواش ئەم گوڵبژێرەیان بەشێوەی کتێبیش دەکەونە بەردەستی خوێنەران، ٣- وە لە خوا بەزیادبێ منداڵەکانیشی خواناس و باشن و هیوای چاکتربوون و گەشەکردن و بەرەوپێشچوونیشیان لێ دەکرێ، کە بێگومان دایکیان خوا پاداشتی بداتەوە، لەو بارەوە کاریگەریی زۆری هەیە.

خواش بە کەرەم و بەزەیی بێ سنووری خۆی پلەوپایەی ئەو برا دڵسۆز و خۆشەویستەمان بەرزتربکاتەوە و دامەزراویی و راودستاویی زیاتریش بە هەموو لایەکمان ببەخشێ و سەرەنجامان خێر بکات.

عەلی باپیر

٩ رمضان ١٤٢٨

٢٠٠٧/٩/٢١

هەولێر

ئەم كتێبە:

ئەم كتێبەی بەردەستتان (گوڵبژێرێك لە وتارەكانی شەهید مامۆستا عبدالله ی قەسرێ) لە (١٥) پازدە وتاری جومعەی مامۆستا عبدالله پێكهاتوە، كە لە ساڵانی (١٩٩٩ تا ٢٠٠٣) لە مزگەوتی مەڵبەندی (٥) ی كۆمەڵی ئیسلامی لە ڕانیە خوێندوونیەوە كە لەو ماوەیەدا ناوبراو ماڵی لە (ڕانیە) بووە.

وتارەكانی مامۆستای شەهید جۆراوجۆرن و هەریەكەیان ڕەنگدانەوەی ئەو بارودۆخ و هەل و مەرجەن كە تایبەت بووە بە ژیان و هەڵسوكەوتی ئەو خەڵكەی مامۆستا لە ناویاندا ژیاوە، جارجاریش لەو سنوورە دەرچوە و هێندێك مەسەلەی دیكەی گرنگ و گشتی باس كردوون و هەڵوێستی ئیسلامی لەمەڕ كێشەو قەیران و ڕووداوەكان خستۆتەڕوو.

ناوەڕۆك و كاكڵی وتارەكانیشی لە وتاری یەكەمی جومعەدا باس كراون، بۆیە وتارەكان تەنیا وتاری یەكەمی جومعەن و وتاری دووەمیان نەنووسراون.

مامۆستا عبدالله وێڕای زۆر شێوازی دیكەی كاری ئیسلامیی توانیویەتی لەڕێی وتاردانی ڕۆژانی جومعەوە دەوری خۆی ببینێ و چەمكە ئیسلامیەكان روون بكاتەوە و لەبەرانبەر كاری تێكدەرانە و چەواشەكارانەی ناحەزاندا ئیسلامی راستەقینە بە خەڵكی ئاشنا بكاو دەریبخات كە ئیسلام مایەی بەختەوەری دنیا و دوارۆژی هەموو مرۆڤایەتییە بە تێكڕای گەل و نەتەوەكانەوە.

ئەمەش بەهۆی زیرەكی و لێهاتوویی ناوبراوەوە بووە كە لەو بوارەشدا لێزانانە بابەتی گونجاوی بۆ وتارەكانی هەڵبژاردوە و ئەوەی پێویست بووبێ حەكیمانە

لەسەر مینبەر باسی كـردوە و وتارەكـانی بـە ئایـەت و حـەدیس و بەسـەرهاتی راستی مێژوویی و بەڵگەی روون و ئاشكراو ژیرانە بەهێزكردوون و رازاندوونیەوە.

هەربۆیــە ئــەو خەڵكــەی گــوێگری وتارەكــانی مامۆســتا بــوون بــە تامەزرۆییەوە لەكاتی وتاردانیدا سەرنجی خۆی و قسەكانیانی داوە و تام و چێژیان لێ وەرگرتوە.

ئەوەی واشی كردبوو قسەو وتارەكانی مامۆستا عبـدالله ی شـەهید ئەوەنـدە كاریگەرییان هەبێ، ئەوەبوو كە پێچەوانەی قسەكانی خۆی رەفتاری نـەدەكرد و ئەوەی بەخەڵكی دەگووت لە خێر و چـاكە پێـشتر خـۆی بـەكردەوە جێبـەجێی دەكرد و هەڵسوكەوت و رەوشـت و ئاكارەكـانی نموونەیـەكی زینـدووی بـەرزی قسەكانی بوون.

بەو هیوایەی ئەم بەرهەمەی مامۆستا كە پاش وەفاتیی دەكەوێتە بەردەسـتی خوێنەران سوودبەخش بێ و خوای بەخشندە بۆی بخاتە تاتەرازووی خێرانیــەوە و پاداشــتی ئەوكەســانەش بداتــەوە كــە كــەم و زۆر دەســتیان هــەبووە لــە بــە چاپگەیاندنیدا.

حسن بابكر
١٠ رمضان ١٤٢٨
٢٠٠٧/٩/٢٢
هەولێر

نیشانەكانی بڕوادار

﴿فَمَا أُوتِيتُم من شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ومَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى لِلَّذِين آمَنُوا وعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ وَالَّذِينَ يجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِش وَإِذَا مَا غَضِبوا هـم يَغْفِرُونَ * وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ ومِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ * وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْي هُمْ يَنتَصِرُونَ * وَجَزَاء سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ ٣٦-٤٠ الشورى

بسم الله الرحمن الرحيم

انَ الحَمدَ لِلهِ نَحمَدُهُ ونَستَعِينه وَنَستَغفِرهُ وَنَستَهدِيه، ونعوذ بِالله مِن شُرورِ أنفُسَنا وسيئات أَعمَالنا، من يَهدِه اللهُ فَلا مضِلَّ لَه، وَمن يضلِل فَلا هادِي لَهُ..، نَشهَدُ أَن لا الهَ الا اللهُ وحدَهُ لاشَرِيكَ لَهُ، شهادَةً تُنجِي قائلَها يَوم لا يَنفَعُ مالٌ ولا بَنون الا من أَتَى الله بِقَلبٍ سَليم ونَشهَدُ أَنَّ سَيِّدَنا وَنَبينَا محمَداً عَبدُه ورسوله.. هَذا الرَسُولُ الذِي بَلّغَ الرِّسَالةَ وَأَدَى الامانَةَ وَنَصح الامةَ وجَاهَدَ في اللهِ حَقَ جِهَادِهِ وَتَركَنا عَلى المحجَةِ البَيضاء، لَيلُها كَنَهارِها، لايَزيغُ عَنها الا هَالِك، صَلى اللهُ عَلَيهِ وعلَى آلِهِ وَأَصحابِهِ صَلاةً وسلاماً الى يومِ الدِّين، أَمَا بعدُ يا عِبادَ الله أُوصِيكُم وَنَفسِي أَولاً بِتَقُوَى اللهِ وطاعَتِهِ، وَلُزومِ أوامِرِهِ وَكَثرَةِ مخافَته، فإِنَّ التَّقوى شعارُ المُؤمنين وَدثارُ المُتَّقين ووصية الله سبحانَه وتعالى فيَّ وفي النَّاسِ أجمعين أعوذُ بالله منَ الشَّيطانِ الرَّجيم ﴿يَا أَيُّهَا النَّاس اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً واتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَساءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ ١- النساء.

ئیماندارانی بەڕێز، شوێنكەوتوانی پێغەمبەری پێشەوامان حەزرەتی موحەممەد ﷺ، سەلامی خوای پەروەردگارتان لەسەربێ لەم رۆژە پیرۆزەدا، هیواداریین خوای پەروەردگار بمانخاتە ژێر رەحمەتی خۆی و لە گوناهەكانی رابردوومان خۆشبێت و عومری داهاتوومان پڕ لە خێر و بەرەكەت بكات.

خۆشەویستەكان: دیارە ئێمەی ئینسان دوو ژیانمان لەپێشە، هەم ژیانی دونیا و هەم ژیانی دوارۆژ، ژیانی دونیا بۆ خزمەتكردن بە ژیانی دوارۆژە، ژیانی دونیا وەكو پردێك وایە ئینسان بەسەریدا دەپەڕێتەوە بۆ دوارۆژ، ژیانی دونیا

هۆكار (وسیلة) و رێگایە بۆ گەیشتن بە ژیانی دوارۆژ كە بریتییە لە بەهەشت و رەزابوونی خوا یا دۆزەخ و توڕەبوونی خوا، خوا پەنامانبدا!، ئێمەی مسوڵمان مەبەست (غایة)ێكی زۆر گەورەمان هەیە!، ئامانجێكی زۆر گەورەمان هەیە كە بریتییە لە رەزابوونی خوا، ئەو ئامانجە گەورەیەش تەنها بەوە دێتەدی كە ژیانی دونیا لە خزمەتی ئەو ئامانجە گەورەیەدا دابنێین، ژیانی دونیا زۆر بێ نرخ و سوكە لە بەرامبەر كێش (وَزن)ی ژیانی دوارۆژدا!، بۆیە پێویستە ئەوە بزانین كە بەچی ئەتوانین ژیانی دوارۆژمان مسۆگەر بكەین؟، بەچی ئەتوانین ئەو مەبەست (غایة)ە گەورەیە كە بریتییە لە خوا لەخۆ رازیكردن وەدی بهێنین؟، زۆر گەورەیە ئینسان خوا لێی رازی بێ!!، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) رۆژێك بە ئەبوبەكری صدیقی فەرموو: خودای پەروەردگار بەهۆی حەزرەتی جوبرائیلەوە سەلامت لێ دەكات، وەحی ناردووە و دەفەرموێ من لەو رازیم ئایا ئەو لەمن رازییە؟!!، ئەبوبەكر (خوا لێی رازی بێ) دەستی كردە گریان و فەرمووی: جا من چیم هەتا لە خوا رازی بم یان رازی نەبم؟!!، زۆر گەورەیە ئینسان خوا لێی رازی بێ و سەلام و رەحمەتی خۆی بۆ بنێرێ!!، خودا پەیام (رِسالة)ی گەورە و پڕ لە بەرەكەتی خۆی كە قورئانی پیرۆزە بۆ بنێرێ و بەهرەمەندی بكات بەو قورئانە!!، نزیكی بكاتەوە لەو قورئانە، بیخاتە ژێر رەحمەتی خۆی، ئێمەی مسوڵمان پلەوپایەمان زۆر بەرزە ئەگەر لەسەر رێ و شوێنی پێغەمبەرە خۆشەویستەكەمان بڕۆین (علیه الصلاة والسلام)، چونكە ئەویان پلەوپایەی بەرزترینی هەبووە لەناو پێغەمبەرانیشدا، خوای گەورە دەربارەی دەفەرموێ ﴿وَإِنَّكَ لَعَلى خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ ٤- القلم، واتە: بەڕاستی تۆ لەسەر رەوشتێكی زۆر گەورەی!، خودای پەروەردگار مەدحی دەكات، وە بەهۆی ئەویشەوە مەدحی ئێمەی مسوڵمان كراوە كە ئوممەتی ئەوین!، جا با ئێمەش بزانین چۆن دەتوانین ژیانی دوارۆژ وەدەستبهێنین؟، چۆن ئەتوانین ئەهلی وەدەستهێنانی رەزابوونی خوای پەروەردگار بین؟.

بەڕێزان: خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا بەراورد (مُقارَنة)ی ژیانی دونیا و قیامەت دەکات، ژیانی دونیا لە بەرامبەر ژیانی قیامەت، تەماشا بکەن لە سورەتی (الشُورى)دا دەفەرموێت: أعوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيطانِ الرَّجيم ﴿فَمَا أُوتِيتُم مِّن شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ ٣٦- الشورى، واتە: ئەوەی کە ئێوە لە دونیا پێتان دراوە خۆشی و گوزەرانێکی کاتی دونیایە، هەرچی کە ئینسان لە دونیادا دەیبینێ و پێی دراوە چ لە ماڵ و سەروەت و سامان بێ، چ لە ئەولاد و کوڕ و نەوە و عەشیرەت و خزم و قەوم بێ...، وە چ لە عیلم و زانست و زانیاری بێ، وە چ لە پلە و پایە و مەنصەب بێ، وە چ لە خۆشگوزەرانی بێ لە هەموو رووەکان، هەمووی خۆشی ژیانی دونیایە، ﴿فَمَا أُوتِيتُم مِّن شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾، کەل و پەل و گوزەران و رابواردنی دونیایە، ﴿وَمَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾ ٣٦- الشورى، ئەوەی کە لەلای خوایە -کە بەهەشت و رەزامەندی خۆیەتی- باشتر و چاکترە و، نیعمەتێکی گەورەترە، وە تاهەتا (أَبدي) دەمێنێتەوە، ژیانی دونیا لە بەرامبەر دوو سیفەتی گەورەی ژیانی بەهەشتدا خۆی راناگرێ، سیفەتی یەکەمیان: (خَيْرٌ)، ژیانی خۆشی دوارۆژ باشترە!، سیفەتی دووەمینیشیان: (وَأَبْقَى)، دەمێنێتەوە و ئەبەدییە، ژیانی دوارۆژ ئەبەدییە و نابڕێتەوە، جا یان هەمیشەییە بۆ بەهەشتییەکان، یان هەمیشەییە بۆ دۆزەخیەکان ئەگەر کافر بن و باوەڕیان نەبێ، جا ئەگەر بەراوردی نێوان ژیانی دونیا و ژیانی دوارۆژ بکەین ناتوانین هەر تەنها لەژێر رۆشنایی ئەو ئایەت و فەرموودانەدا نەبێ کە ئاماژەیان بۆمان کردووە، خوای پەروەردگار سەرکۆنەی مسوڵمانان دەکات و دەفەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ انفِرُواْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الأَرْضِ﴾ ٣٨- التوبة، واتە: ئەی مسوڵمانینە، ئەوە بۆ وادەکەن، -ئەوە چییە؟- کاتێك کە پێتان دەگوترێ راپەڕن لە پێناوی دینی خوادا، ماندوو بن و خەبات بکەن، خۆتان گران دەکەن لەسەر زەوی و

خۆتان بەزەویدا دەدەن؟!، ﴿أَرَضِيتُم بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الاخِرَةِ﴾ ٣٨- التوبة، ئایا ئێوە رازین بە ژیانی دونیا؟، ﴿فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلا قَلِيلٌ﴾ ٣٨- التوبة، خۆ ژیانی دونیا لە موقابیلی ژیانی قیامەت تەنها كەمێكە، وەكو لە ئایەتێكی تر لە سورەتی (النساء) ئەفەرموێ: ﴿قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالاخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى﴾ ٧٧- النساء، واتە: ئەی موحەممەد ﷺ پێیان بڵێ: ئەگەر ئەوان لەبەر ئەوە جیهاد ناكەن و خەبات ناكەن و تێناكۆشن چونكە لە مردن دەترسن، وە لە خۆیان و خوێنیان و ماڵ وحاڵ و وەزعیان دەترسن....، ئەوە رابواردنی ژیانی دونیا كەمە، دوارۆژ باشترە بۆ كەسێك كە پارێز دەكا لە بێ فەرمانی خوا !.

جا بابزانین ئەو ژیانەی دوارۆژ بۆ كێیە؟، چ كەسانێك ئەتوانن ژیانی دوارۆژ وەدەستبهێنن كە بریتییە لە بەهەشتی بەرین و رەزابوونی خوا؟، وە بریتییە لە بینینی خوای پەروەردگار لە بەهەشتدا، ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾ ٢٢، ٢٣- القیامة، وە بریتییە لە پێشوازی مەلائیكەتەكان لە دەرگای بەهەشت كە بریتییە لە حەوزی كەوسەر، كە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) بەدەستی موبارەكی خۆی ئاو ئەدات بە ئوممەتەكەی، وە بریتییە لە ئەو هەموو نازونیعمەتەی كە لە بەهەشتدا خوای پەروەردگار ئامادەی كردووە، بەپێی حەدیسی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) (أعددتُ لِعِبادي الصَّالحين مالا عَينٌ رَأت ولا أُذُنٌ سمِعَت وَلا خَطَرَ عَلى قَلبِ بَشَر)[1]: ئەو بەهەشتە تیایەتی ئەوەی كە

[1] ((حدثنا الحميدي حدثنا سفيان حدثنا أبو الزناد عن الاعرج عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال الله تعالى أعددت لعبادي الصالحين ما لا عين رأت ولا أذن سمعت لا خطر على قلب بشر فاقرؤوا إن شئتم فلا تعلم نفس ما أخفي لهم من قرة أعين)).
- صحيح البخاري، كتاب بدء الخلق، باب(٨) ما جاء في صفة الجنة وأنها مخلوقة، رقم الحديث ٣٠٧٢، وأطراف الحديث ((٤٥٠١، ٧٠٥٩، ٤٥٠٢)).

نەچاو بینیویەتی، نە هیچ گوێچکەیەك بیستویەتی!، وە نە بە خەیاڵ و خەونیش بەسەر دڵی هیچ کەسێکدا هاتووە!!، ﴿وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الانفُسُ وَتَلَذُّ الاعْيُنُ﴾ ٧١- الزخرف، واتە: هەرچی نەفس دەیخوێنێ و پێی خۆشە و چاو لەزەتی لێ دەکا تێیدا هەیە!، با بزانین چۆن دەگەینە ئەوە؟:

خۆشەویستەکانم، دەمەوێ بچمە خزمەتی سورەتی (الشُورى) کە سورەتێکی موبارەك و بەناوبانگە لە قورئانی پیرۆز، وە نۆ سیفەتی ئیمانداران لەو سورەتەدا باس دەکەین کە بە سیفەتە بنەڕەتییەکانی ئینسانی مسوڵمان دانراوە، هەریەکەیان تیشکێکی دەخەینە سەر بەو ئومێدەین کە بتوانین ئەو سیفەتە بەرز و بەڕێزانە لە خۆماندا بهێنینە دی بۆ ئەوەی لەگەڵ ئەو کاروانەدا بین کە ڕێگای بەهەشت و ڕەزابوونی خوایان گرتۆتە بەرو خوالێیان رازی یە، یارەبی خوایە لەوکاروانەمان حیساب بکەی کەوا دەچن بۆ بەهەشت و لەکاروانی پێغەمبەران (علیهم الصلاة والسلام) بمانژمێری بۆ بەهەشت، یارەبی خوایە لە پیاوچاکان و صەحابە بەڕێزەکان دوورمان نەخەیەوە و بەیەکەوە لە بەهەشت کۆمانکەیتەوە، ئامین.

بەڕێزان: یەکەم سیفەت لە سیفەتە بنەڕەتییەکانی ئینسانی مسوڵمان کە سەرەتای قۆناغەکانە بریتییە لە (ئیمان)، خوای پەروەردگار لە درێژەی ئایەتەکەدا ئەفەرموێت: ﴿وَمَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾ ٣٦- الشورى، واتە: ئەوەی کە لەلای خوایە -ژیانی دوارۆژ- هەم باشترە، وە هەم بۆ هەمیشە دەمێنێتەوە و تەواو نابێ و نابڕێتەوە...، بەڵام بۆ کێیە؟:

- صحيح مسلم، كتاب الايمان، باب: أدنى أهل الجنة منزلة، رقم الحديث ٣١٢، صفحة ١٣٥

یەكەم: ﴿لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾، بـۆ ئـەو كەسـانەی ئیمانیـان هەیـە!، بۆچـی خـوای پەروەردگار ئیمان لە سەرەتای سیفەتە بەرزەكان دادەنـێ؟، لەبەرئـەوەی ئیمـان بناغەیە!، ئینسانێك ئەگەر خانووێك دروست دەكات پێویستە بناغەیـەكی بـۆ دابڕێژێت، ئەو بناغەیەش چەندە بەهێزبێت خانووەكەی بەهێزتر دەبێت، ئیمـان شتێكە نابینرێت، وەك لە زۆر لە وتارەكاندا باسكراوە ئیمان شتێكە پەیوەنـدی بە دڵ و دەروونی ئینسـانەوە هەیە، كاكڵـەی ئینـسان پێكـدەهێنێ، شـوێنەوار لەسـەر ئەندامـەكانی لـەش پەیـدا دەكـات، ئیمـان و تـەقوا و نیـەتی پـاك (ئیخلاص)و پاكی و ساغی و یەقین...، ئەوانە هەمووی نابینرێن و پەیوەنـدیان بە دڵ و دەروونی ئینسانەوە هەیە!، بۆیە یەكەمین شت كە ئینـسان ئیعتیمـادی لەسەر دەكات وەكو سەرەتایەك بریتییە لە (ئیمان)، ئیمان وەكو رەگ وایـە بـۆ دارێك كە ئیعتیمادی لەسەر دەكات، چەندە رەگی ئەو دارە پتـەوبێ وە چـەندە بە ئەرزدا چوبێتە خوار ئەوەندە قـەد و بـالاو لـق و پۆپـەكانی ئـەودارە قـاییم دەبن!، ئەوەندە بەرگەی رەشەبا و زریان و تەوژمی دەرەوە (خـارِجي) دەگرێـت، چەندە رەگەكانی ئەو دارە پتەوبێ و چەندە بە ئەرزدا چوبێتە خـوارەوە ئەوەنـدە دارەكە پتەوە!، ئیمانی ئینسانیش چەندە پتەو بێ وەكو رەگـی ئـەودارە وایـە، ئەوەندە خـۆی لـە بەرامبـەر رەشـەبا و تـەوژمی دوژمنـانی ئیـسلامدا خـۆی رادەگرێ!، لە بەرامبەر فیكرەی رۆژئاوا، لە بەرامبـەر فیكـرەی بڵاوكردنـەوەی خراپە و خراپـەكاری لـەناو مـسوڵمانانـدا!، لـە بەرامبـەر هەڕەشـە و پـیلان و دوژمنایەتی كافر و بێ باوەڕاندا لە هەموو سەردەم و زەمانێكدا!.

بۆیە خۆشەویـستەكانم، یەكـەم سـیفەت سـیفەتی ئیمانـە، ئیمـان بناغەیـە، بناغەكە هەرچەندە كۆنكرێت بێت و ئەساسەكەی داڕێژراو بێت بـە شـێوەیەكی رێكوپێك ئەوەندە ئەو بینایـەی لەسـەری دادەمـەزرێ رێكـوپێكترە!، ئێمـەش بەڕاستی وەكو مـسوڵمان ئیـسلامەتییەكەمان دەبـێ لەسـەر ئەساسـی ئیمـان

دابمەزرێنین، چەندە ئیمانمان بەهێزبێ ئەوەنـدە ئـەتوانین تـەقوامان هـەبێ و لـە خواترس بین، ئەوەندە ئەتوانین لە بێ شەرعیی بگەڕێینـەوە، ئەوەنـدە ئـەتوانین ڕێگەی خوا بەرنەدەین و ڕێگـەی پێغەمبـەران (علیهم الصلاة والسلام) بگـرین لـە خواپەرستیدا، چونکە هەر ئیمانە وای لە حەزرەتی ئیـبراهیم کـرد کاتێـك کـە فڕێی ئەدەن بۆ ناو ئاگر کە پـشت بـەخوا ببەسـتێ، وە ئـەو ئیمانـە بـوو کـە وایلێکرد بڵێ: ((حَسْبِي اللّـهُ وَنِعْـمَ الْوَكِيـلُ))[٢]، وە ئـەو ئیمانـە بـوو کـە صـەبر و(ثَبات) و ئیستیقامەتی دەدایێ..، وە بەرهەمی ئەو ئیمانـەش بـوو کـە خـوای پەروەردگار بە ئاگر دەفەرموێ ﴿يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلامًا عَلَـى إِبْـرَاهِيمَ﴾ ٦٩- الانبياء، ئەی ئاگر ساردبە و ساردێکی سەلامەتیش بە لەسـەر ئیـبراهیم!، خـوای پەروەردگار بۆ هەموو کەسێك قانوونی خۆی نـاگۆڕێ!، ئـاگر قانوونەکـەی وایـە دەسوتێنێ بەڵام خوای گەورە ئەو قانوونەی خۆی دەگۆڕێت بۆ عەبدێکی خۆی کە ئیمانێکی چەسپاو (راسِخ) و پتەوی هەیە کە بریتییە لە ئیبراهیم!، بۆیە مـەدحی دەکات و دەفەرموێ ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيم كَانَ أُمَّةً﴾ ١٢٠- النحل، ئیـبراهیم بـە تـەنها ئوممەتێك بوو!، بە تەنها کۆمەڵێك بوو، بە تەنها جەماعـەتێکی گـەورەبوو، ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ ١٢٠- النحل.

خۆشەویـستەکانم: ئیمـان دامەزرێنـەری برایـەتی و خۆشەویـستییە، بۆیـە پێغەمبەرمان (علیه الصلاة والسلام) فـەرمووی: (لا تَـدخُلُوا الجَنَّـةَ حَتَّـى تُؤمِنُـوا)[٣]: ناچنە بەهەشت هەتا ئیمـان نـەهێنن!، (وَلا تؤمِنُـوا حَتّـى تَحـابُّوا): ئیمـانیش

---

[٢] واتە: خوای پەروەردگارم بەسە کە چاکترین یاریدەدەر و پشتیوانە.

[٣] ((حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة حدثنا أبو معاوية ووكيع عن الاعمش عن أبي صالح عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تدخلون الجنة حتى تؤمنوا ولا تؤمنوا حتى تحابوا أولا أدلكم على شيء إذا فعلتموه تحاببتم أفشوا السلام بينكم))، صحيح مسلم، كتاب الايمان، باب: بيان أنه لا يدخل الجنة الا المؤمنون، رقم الحديث ٥٤.

ناهێنن هەتا یەکتریتان خۆش نەوێت، (أَوَلا أَدُلُّكُم عَلَى شَيْءٍ إذا فَعَلْتُمُوه تَحابَبْتُم): ئایا شتێکتان پێنەڵێم ئەگەر ئێوە بیکەن یەکترتان خۆشبوێ؟، (أَفشُوا السَّلامَ بَينَكُم)، فەرمووی: سەلام زۆر لە یەکتری بکەن!، سەلامکردن لە یەکتری لە نێوان مسوڵمانان‌اندا چ دروست دەکات؟ خۆشەویستی دروست دەکات، خۆشەویستی لەناو مسوڵمانان‌اندا چ پتەو دەکات؟ ئیمان پتەو دەکات!، ئیمان بۆکوێمان دەبات؟، بۆ بەهەشتێمان دەبات (لا تَدخُلُوا الجَنَّةَ حَتَّى تُؤمِنُوا)، کاتێ ئێمە ئەمانەوێ بچینە بەهەشت دەبێ ئەو ئیمانەمان هەبێت کە شایەنی ئەوەیە بمانبات بۆ بەهەشت، بەڵێ خۆشەویستەکانم: ئیمانە شیرنایەتی ئیسلامەتیمان بۆ لە دڵ و دەروونندا دەچەسپێنێ!، چونکە بەپێی حەدیسی پێغەمبەرمان (علیه الصلاة والسلام) لە عەبباسی کوڕی عەبدولموتەڵیبەوە ئەفەرموێ: (ذاقَ طَعم الايمانِ من رَضِي بِاللهِ رَبّاً وبِالاسلامِ ديناً وبِمحَمَّدٍ رسولا)[4]: شیرنایەتی ئیمانی چێشتووە ئەو کەسەی بە پەروەردگارێتی خودا رازییە و ملکەچە بۆی، وە بە پێشەوایەتی و قائید و سەرکردایەتی پێغەمبەرمان موحەممەد (علیه الصلاة والسلام) رازییە، وە پاشان بە بەرنامەیێتی ئیسلام رازییە بۆ ژیانی خۆی!، هەر کەسێك بەو سێیانە رازی بێ و کاری پێ بکات ئەو شیرنایەتی و کاکڵەی ئیمانی چێشتووە!، تام و لەززەتی ئیمانی چەشتووە، خۆشەویستەکانم: (ثَلاثٌ مَن كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلاوَةَ الايمانِ)[5] هەر کەسێك سێ سیفەتی تێدا هەبن شیرنایەتی ئیمانی چەشتوە:

---

[4] ((حدثنا محمد بن يحيى بن أبي عمر المكي وبشر بن الحكم قالا حدثنا عبد العزيز وهو بن محمد الدراوردي عن يزيد بن الهاد عن محمد بن إبراهيم عن عامر بن سعد عن العباس بن عبد المطلب أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول ذاق طعم الايمان من رضى بالله ربا وبالاسلام دينا وبمحمد رسولا))، صحيح مسلم، كتاب الايمان، باب: الدليل على أن من رضي بالله ربا وبالاسلام دينا وبمحمد (صلى الله عليه وسلم)، رقم الحديث٣٤.

[5] ((حدثنا احمد بن جعفر بن حمدان ثنا عبدالله بن أحمد بن حنبل قال حدثني أبي ثنا عبدالوهاب ثنا أيوب عن أبي قلابة عن أنس رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ثلاث من كن فيه وجد بهن حلاوة الايمان أن يكون الله تعالى ورسوله أحب إليه مما سواهما وأن يحب المرء لا

یەکەم: (أن یَکُونَ اللهُ تَعالی وَرَسولُهُ أَحَبَّ إلَیهِ مِمّا سِواهُما)، خوداو پێغەمبەرەکەی لە هەموو شتێك خۆشتربوێ!، دووەم: (وَأَن یُحِبَّ المَرءَ لایُحِبُّهُ إلا للهِ)، مسوڵمانانی تەنها لەبەر خاتری خوا خۆشبوێن!، وە تەنها مسوڵمانانیشی خۆشبوێن وەکو ئەهلی دین و ئیمان، سێیەم: (وَأَن یَکرَهَ أَن یعودَ فِي الکُفرِ بَعدَ إذ أَنقَذَهُ اللهُ عزَّوجَل مِنه کَما یَکرَهُ أَن توقد لَهُ نارٌ فیُقذَفَ فِیها): پێی ناخۆشبیت بگەڕێتەوە سەر کوفر و جاهیلیەتی -پێش ئیسلام- دوای ئەوەی خوا لێی ڕزگارکردووە هەروەکو پێی ناخۆشە ئاگری بۆبکرێتەوەو بخرێتە ناویەوە!، جا خۆشەویستەکانم، یەکەمین شت بریتییە لە ئیمان!، چەندە ئیمانمان دامەزراو بێ ئەوەندە بناغەی ئیسلامەتیمان دامەزراوە و خوای پەروەردگار تەوفیقمان دەدات بۆ ئەوەی خۆمان لە گوناهان بپارێزین.

زۆرجار صەحابە بەڕێزەکان بەیەکتریان دەگوت (تَعَالَوا نُؤمِنُ ساعة): وەرن با سەعاتێك ئیمان بێنین!، ڕۆژێکیان صەحابەیەك کە وایان پێگوت چویە لای پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) شکایەتی کرد، فەرمووی: (یارَسولَ الله) خۆ ئێمە تازە مسوڵمان نەبووین خەڵکێك پێماندەڵێ ((وەرن با سەعاتێك ئیمان بێنین))؟!، هەروەکو خەڵکێك ئەمڕۆش دەڵێ: ((خەڵکێك دەیەوێ ئیسلامەتیمان تازە بۆ بێنێتەوە))، نا کاکە ئیسلامەتیت تازە بۆ ناهێنێتەوە بەڵام ئیسلامەتییێت وەبیر دەهێنێتەوە!!، ئەوە جیاوازی زۆرە کە کەسێك ئیسلامەتیت وەبیر بهێنێتەوە..، ئیسلامێك کە بریتییە لەو قورئانە پیرۆزە و لەو هەموو فەرموودەیە کە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرموویەتی!، بریتییە لەو هەموو سوننەت و سیرە و تەئریخەی پێغەمبەران و پیاوچاکان، ئیسلامەتی بەڕۆژێك وەرناگیرێت!، ئینسان ناتوانێ بەڕۆژێك و ساڵێك هەزمی بکات و

یحبه إلا لله عز وجل وأن یکره أن یعود في الکفر بعد إذ أنقذه الله عز وجل منه کما یکره أن توقد له نار فیقذف فیها))، حلیة الاولیاء، جزء ٢، صفحة ٢٨٨.

هەمووشی لەبیر بێت، بۆیە خوای گەورە ئەفەرموێ: ﴿وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنفَعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ٥٥- الذاريات، باسی ئیسلام بکە چونکە ئەو باسکردن و بیرخستنەوەیە سودی هەیە بۆ مسوڵمانان، دەبێ ئینسان هەوڵبدات ئیسلامەتی وەبیر خەڵکی بهێنێتەوە، بۆیە ئەو صەحابەیە چوە لای پێغەمبەر و فەرمووی: (یارَسولَ الله) چۆن وادەبێ کەسێك پێمان دەڵێ: ((وەرن با سەعاتێك ئیمان بهێنین))، بۆ ئێمە تازە ئیمانمان هێناوە؟!، بەڵێ پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) پشتگیری ئەو خەڵکەی کرد کە فەرموویان (تَعَالَو نُؤمِن سَاعة)، یانی وەرن با سەعاتێك ئیمانمان نوێ بکەینەوە و دایڕێژینەوە و کۆنکرێتی بکەینەوە، چاکسازی و پاکسازی بکەین ئەگەر خلتەوخاڵی لێ نیشتووە و تەمومژاوی بووە، چونکە ئیمانی خاڵص و ساف و سازگار نەبێ خوای پەروەردگار تەوفیقی نادات بۆ ئەوەی کردەوەکانی تر لەسەر ئەو ئەساسە راپەڕێنێت لەژێر رەزابوونی خوای پەروەردگاردا، بۆیە خوای پەروەردگار لە قورئانی پیرۆزدا ئەفەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ آمِنُواْ﴾ ١٣٦- النساء، واتە: ئەی ئیماندارینە ئیمان بهێنن!، یانی ئیمان نوێ بکەنەوە و بەردەوام بن لەسەر ئیمانەکەتان، یانی صەبر و ئارامیتان هەبێ لەسەر ئیمانەکەتان، لەسەر ئەو موعانات و ناخۆشی و ناڕەحەتی و سەرما و گەرما و تێنوێتی و برسێتی و نەخۆشییانەی کە دێنە سەر رێتان لە پێناوی ئیسلامدا صەبری لەسەر بگرن و بەکردەوە بەهێزی بکەن!، خۆ ئینسان کە رۆژێ چەندجار دەڵێ: ﴿اهدِنَا الصِّرَاطَ الْمُستَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِمْ﴾ ٦، ٧ - الفاتحة؟!، خۆ خوای گەورە رێگای راستی نیشانداوین!، بەڵام بۆ خوای گەورە پێمان دەفەرموێ بڵێین: ((اهدِنَا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ: خوایە رێگای راستمان نیشان بدەی))، رۆژێ چەندجار ئێمە ئەوەی دوبارە دەکەینەوە لە نوێژی سوننەت و واجبماندا؟، ئەوە یانی: خوایە کە

ڕێگەی ڕاستت نیشانداوین لەسەر ڕێگای ڕاستیش ڕامانبگرە!، خوایە لاقمان بچەقێنە، صەبرمان پێ بدە، ئیستیقامەت و جێگیربوون (ثَبات)مان پێبدە!.

دووەم: ئەفەرموێ ﴿وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ **٣٦- الشورى**، واتە: -وە پاش ئیمانهێنان- پشت بە خوای خۆیان دەبەستن!، پشت بەستن (تَوَكُّل)یان بە خوایە (جل جلاله)، و پشت بەستنیان لەسەر پارە و ماددە نییە، پشت بەستنیان لەسەر کەسانێکی دونیا نییە، پشت بەستنیان لەسەر ڕەئیس و بەرپرسەکانیان نییە، بەڵکو پشت بەستنیان لەسەر خوایە، ئینسانی مسوڵمان پشت هەر بە خوا دەبەستێ بۆیە پێغەمبەرمان موسا (عليه الصلاة والسلام) بە قەومەکەی فەرموو: ﴿وَقَالَ مُوسَى يَا قَوْمِ إِن كُنتُمْ آمَنتُم بِاللّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُواْ﴾ **٨٤- یونس**: ئەی قەومەکەم ئەگەر ڕاست دەکەن ئیمانتان بەخوا هەیە پشت بەخوا ببەستن، کەوابوو پشت بەخوا بەستن نیشانەی ئیمانە!، کەسێك ئیمانی هەبێ پشت بەخوا دەبەستێ وە کەسێك پشت بەخوا ببەستێ مانای وایە ئیمانی هەیە، بۆیە خوای پەروەردگاریش پێمان دەفەرموێ: ﴿وعَلَى اللّهِ فَتَوَكَّلُواْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ **٢٣- المائدة**، واتە: پشت بەخوا ببەستن ئەگەر ڕاست دەکەن ئێوە ئیماندارن!، ئینسانی ئیماندار پێیوایە کە هەرچی ڕوئەدا لە کەوندا تەقدیری خوایە بۆیە پشت بەخوا دەبەستێ، ناترسێ لەوەی ڕزقی ببڕێ، ناترسێ لەوەی لە سەفەرێدا ڕێگرێك یان وەزعێك یا خەڵکێك، کۆسپ و تەگەرەیەك بێتەپێش و وەزعی لێ تێك بدات یان لە مامەڵەکەیدا زەرەر بکات، بەڵکو حەواڵەی خوای دەدات و دەڵێ ((وَأُفَوِّضُ أَمرِي إِلَىَ اللهِ)): خوایە کار و ماندوبوونی خۆم، وەزع و موعامەلە و ئیش و کار و کەسابەتم دایە دەست تۆ، ئەوەی تۆ بیکەی ئەوە چاکە، هەمووی بەدەست خوایە، بۆیە پێغەمبەرمان (عليه الصلاة والسلام) بە عەبدوڵای کوڕی مامی فەرموو: (إعلَم أَنَّ الامَّةَ لَوِ اجتَمَعَت عَلى أَن يَنفَعُوكَ

بِشَيءٍ ما يَنفَعُوكَ بِشَيءٍ الا قَد كَتَبَهُ اللهُ لَك)، واته: بزانه ئەی عەبدوڵا ئەگەر هەموو ئوممەتی سەر رووی زەوی كۆبێتەوە لەسەر ئەوەی قازانجێكت پێ بگەیەنن ئەو قازانجەت پێناگات ئەگەر خوا بۆتی نەنوسیبێت!، (وَاعلَم أنَّ الامَّةَ لَو اجتَمَعَت عَلى أن يَضُرّوكَ بِشَيءٍ ما يَضُرّوكَ بِشَيءٍ الا قَد كَتَبَه اللهُ عَلَيك) واته: ئەگەر هەموو ئوممەتی سەر رووی زەویش كۆبێتەوە لەسەر ئەوەی زەرەرێكت پێبگەیەنن ناتوانن ئەو زیانەت لێبدەن مەگەر خوا بۆ تۆی نوسیبێت، جا كەوابوو ئینسانی مسوڵمان دەبێ پشت بەستن (تَوَكُّل)ی لەسەر خوا بێ و پشتیوانی بەخوا بێ: ﴿وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ٦٨- آل عمران، ﴿نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ ٤٠- الانفال: خوا باشترین پاڵپشت و سەرپەرشتیكار و یامەتیدەرە بۆ ئینسان.

بەڵێ خۆشەویستەكانم، ئینسان ئەگەر ئیمانی هەبێ پشت بەخوا دەبەستێ، چەندە ئیمانت بەهێزبێ ئەوەندەش پشت بەستنت بەخوا بەهێزتر دەبێ، پیاوێك و ئافرەتێك هاتنە خزمەت پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) كورەكەیان دیل (أسیر) بوو لەلای كافرەكان، فەرموویان: (یارَسولَ الله) وەزعمان زۆر ناتەواوە، كورەكەمان دیلە و هەر ئەو كورەمان هەیە، زۆر دڵتەنگین و خەریكە صەبرمان نەمێنێ، چی بكەین چاكە؟، پێغەمبەر فەرمووی برۆنەوە هەربڵێن: (لاحَولَ وَلا قُوَّةَ إلا بِالله العليِّ العَظيم)[٦]، ئەو زیكرە بۆ هەر مسوڵمانێك، بۆ هەر باوك و دایكێك، برایەك خوشكێكی بەرێز كە موصیبەتێكی دێتە پێش با ئەو زیكرە بكات خوا بەڵایەكەی لەسەر سوك دەكات، بڵێ: (لاحَولَ وَلا قُوَّةَ إلا بِالله العليِّ العَظيم)، بەردەوام لە رۆژ و شەودا بیڵێتەوە خوای گەورە دەرگای خێری لێدەكاتەوە، تەماشا بكەن كە خوای گەورە ئەو رێنموونییەی فێری پێغەمبەر

[٦] واته: هاتن بەرە و تاعەت و خواپەرستی و توانای مانەوە لەسەری هەر بەیارمەتی خوای بەرز و مەزنە.

(علیه الصلاة والسلام) کردووه که به مسوڵمانان بڵێ و ئەویش تەوجیهی ئەو دایك و باوکەی کرد، ئەوان ڕۆیشتنەوه و له ماڵەوه هەر ئەو زیکرەیان کـرد، وەختێـك له نیوەشەو یەکێك لـە دەرگـا ئـەدات کـە دەرگـا ئەکەنـەوه تەماشـا ئەکـەن کوڕەکەیانه و هاتۆتـەوه وه مـەڕوماڵاتی زۆریـشی هێنـاوه لـەلای دوژمنـانی ئیسلامەوه ڕفاندویەتی، بۆیه خوای گەوره فەرمووی: ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا﴾ ٢- الطلاق، واته: هەر کەسێك پارێز له خوا بکات خـوا دەرووی لـێ دەکاتەوه، ﴿وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ﴾ ٣- الطلاق، واته: ڕزقی بۆ ئـەنێرێ بەشێوەیەك که خۆی هەستی پێناکا، ﴿وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهوَ حَسْبُهُ﴾ ٣- الطلاق، واته: وه هەر کەسێ پشت به خوا ببەستێت خوا بەسیەتی، ﴿أَلَيْس اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ﴾ ٣٦- الزمر، واتـه: ئایـا خـوا بـەس نییـه بـۆ عەبـدی خـۆی؟، بێگومان خوا بەسه!، بەڵێ خۆشەویستەکانم: پشتبەستن بەخوا دووەم سیفەته له سیفەتی ئیمانداران که ڕێگایه بۆ بەهەشت و ڕەزابوونی خوا.

سیفەتی سێیەم: خوای گەوره ئەفەرموێ ﴿وَالَّذِين يَجْتَنِبُونَ كَبَائِر الاثْمِ وَالْفَوَاحِشَ﴾ ٣٧- الشوری، واته: ئەوانەی خۆ له گوناهی گەوره دوور دەگرن، خوای گەوره دەفەرموێ (كَبَائِرَ الاثم: **گوناهی گەوره**) و (الفواحِش: **تاوانی دزێو و خراپ و ناشیرین**)، (الاثم) ئەو گوناهانەیه که وەکو: شیرك و ئیلحاد و کوفر و نیفاق و... هتـد، ئەوانـه دەگرێتـەوه، وه (الفاحِشة): یـانی گونـاهی دزێـو و ناشیرین بەڵام (فاحشه) ئەگەر (مبيِّنة)ی لەسەر بێ بەواتای دەرچوون لەقـسەی مێرد دێت، کەواته هـەموو ئەوانـه دەگرێتـەوه که بێـزراون و گونـاهی زەق و ناشیرینن له کۆمەڵگای ئیسلامەتیماندا، خوای گەوره دەفەرموێ ((ئەوانەی که خۆ لەو گوناهانه دەپارێزن))، نەشی فەرمووه ((ئەوانەی ئەوگوناهانه ناکـەن))!، فەرمووی: (يَجْتَنِبُونَ)، إجتِنـاب: یـانی خۆپاراسـتن و خـۆلێ دوورگـرتن، تخـون نەکەوتن، ئینسانێك ئەگـەر بیـەوێ خـۆ لـه کەسـێکی دز بپـارێزێ بەلاشـیدا

تێناپەڕێ، ئەگەر بیەوێ نەچێتە نادی و مەشروب نەخواتەوە بەبەردەرگای نادیشدا تێناپەڕێ، ئەگەر بیەوێ ماڵی هەتیو نەخوات تخونی ماڵی هەتیو ناکەوێ بۆ ئەوەی بەناچاری توشبێت و ماڵەکە بخوات، تخونی ماڵی حەڕام ناکەوێت، ئەگەر بیەوێ کارێکی حەڕام نەکات لەدەورەی حەڕام ناسورێ، ئەگەر بیەوێ خۆی لە زینا بپارێزێ دەبێ خۆی لە شوبوهاتی دەوری زینا بپارێزێ کە بریتییە لە قسەکردن لەگەڵ ئافرەتانی نامەحرەم، وە نەزەر و ئەو شتانەی کە ڕێخۆشکەرن بۆ زینا، ئەگەر بیەوێ قەتل نەکات دەبێ خۆی بپارێزێ لە زوڵم و لەو شتانەی کە بەهۆیەوە توشی قەتل دەبێ و لە پیاوی خەراپ بۆ ئەوەی بەهۆی پیاوی خەراپەوە توشی قەتل نەبێت، بەڵێ خۆشەویستەکانم: خوای گەورە دەفەرموێ (یَجْتَنِبُونَ: خۆیان دەپارێزن و خۆیان دوور دەگرن)، جا ئەوە یەکێکە لە سیفەتە بنەڕەتییەکانی ئینسانی مسوڵمان!، خوای گەورەش وەعدی بە ئێمە داوە کە ئەگەر ئێمە خۆمان لە گوناهە گەورەکان بپارێزین بەفەزڵی خۆی خوا لەو گوناهە گچکانە دەمانبوورێ کە لەناکاودا توشمان دەبن و دوایی (إستِغفار)ی لێ دەکەین و لە خوا دەپاڕێینەوە عەفومان بکات، بۆیە خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿إِن تَجْتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ﴾ ٣١- النساء: ئەگەر ئێوە خۆتان لەو گوناهە گەورانە دووربگرن کە خوا نەهی لێکردون کە بیکەن، ﴿نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ ٣١- النساء: لە گوناهە گچکەکانتان دەبوورین، بەڵام بەو جۆرەنا کە ئەو گوناهە گچکانەش هەر لەسەر یەك کەڵەکە بکەی و دوایی ببێتە گوناهی گەورە!، چونکە گوناهی گچکە ئەگەر لەسەریەك کەڵەکەی کرد و تەوبەی لەسەری نەکرد دەبێتە گوناهی گەورە، وەکو شاعیر فەرموویەتی: (إنَّ الجَبَلَ مِنَ الحَصى) واتە: چیا لە وردە بەردی گچکەلۆکە پێکهاتووە تا ئەو چیایە گەورەی لێ پێکهاتووە، یاخود عەرەب دەڵێ: (حَبَايَةٌ حَبَايَةٌ تَسيرُ كُبَّايَة) واتە: دەنکە گەنم وردە وردە کۆدەبنەوە هەتاوەکو کوببەیەکیان لێ پێکدێت کە

ئینسان دەیخوات!، بۆیە بەڕاستی ئەو دەنکە دەنکانە شتی گەورەیان لێ دروست دەبێ، گوناهی گچکە گچکەش دەبێتە گوناهی گەورە ئەگەر لەسەری بەردەوام بێ، بۆیە عەبدوڵلای کوڕی عەبباس (خوالێی رازی بێ) قسەیەکی زۆر جوانی هەیە بۆ بابەتی گوناهی گەورە و بچوك و پێناسە کردنیان، ئەفەرموێ: (لا صَغيرَةً مَعَ الاصْرارِ ولا كَبيرَةً معَ الاستِغفارِ) واتە: بەگوناهی بچوك ناگوترێ ((بچوك)) وەختێ کە لەسەری بەردەوام بی!، وە بە گوناهی گەورەش ناگوترێ ((گەورە)) کە تەوبەت لەسەری کرد و پەشیمان بویەوە خوا لێتدەبورێ!، مانای وایە نابێ ئینسان ئەوەندە بێ ئومێد (مَأیوس) بێ لە رەحمی خوا!، وە نابێ ئەوەندە ئەمینیش بێ لە غەزەبی خوا!، کە ئەمین بوون لە غەزەبی خوا و نائومێدی (يَأس) لە رەحمی خوا نیشانەی کافر و بێباوەڕانە ئینسان نابێ نە ئەمین بێت لە مەکری خوا، وە نە بێ ئومێد (مَأیوس)یش بێ لە رەحمی خوا بۆیە دەبێ ئەگەر ئینسان گوناهێکی گەورەشی لە دەست روویدا تەوبە بکات و پەشیمانبێتەوە و بزانێت کە خوای گەورە عەفووی دەکات، بەڵام گوناهی گچکەش ئەگەر لەسەریەك کەڵەکەیانکرد و زیادبوون ئەوکاتە ئەویش لەوانەیە بە گوناهی گەورەی لەسەر حیساب بکرێ -خوا بمانپارێزێت-

چوارەم: ئەفەرموێ ﴿وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ ٣٧- الشوری، سیفەتی چوارەم ئەوەیە: کاتێك کە تووڕە دەبن لە بەرامبەر مسوڵماناندا خاوەنی عەفوو لێبوردنن، مسوڵمان نابێ هەر کاتێك کە تووڕەبوو رقی خۆی بڕێژێت بەسەر موقابیلدا، تووڕەبوون دوو تووڕەبوونە: تووڕەبوونێك هەیە بۆ دونیا، تووڕەبوونێك هەیە بۆ دین!، هەموو تووڕەبوونێکی دونیایی خەراپ و سەرزەنشتکراو (مَذموم)ە، لەسەر خۆت تووڕەبیت خەراپە چونکە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) هەرگیز لەسەر خودی خۆی تووڕە نەبووە!، وەختێك کە قسەیەك بەرامبەر خۆی کرابێ لە موقابیلی قسەکەی خۆیدا ئینتیقامی وەرنەگرتووە، کابرای ئەعرابی

هاتووە ئێقەی کراسی پێغەمبەری گرتووە و گوتویەتی: (إعـدِلْ يامُحَمَّـد) ﷺ، پێی گوتـووە: بۆچـی عـەدالـەت ناکـەی ئـەی موحەمـەد ؟!، یەقـەی گرتـووە، عومەری کوڕی خەتتاب (خوا لێی رازی بێ) ویستویەتی بیکوژێت بەڵام پێغەمبـەر (علیه الصلاة والسلام) نەیهێشتووە!، وتویەتی ئەوە نازانێ و شتی بۆ ڕونکردۆتـەوەو لەسەر خۆی توڕەنەبووە، بەڵام کاتێـك کـە کراسـی ئـافرەتێکی مـسوڵمان لـە بـازاڕی مەدینـەدا لەلایـەن دوژمنـانی ئیـسلامەوە هەڵدەدرێتـەوە بۆئـەوەی عـەوڕەتی دەرکـەوێ پێغەمبـەر (علیـه الصلاة والـسلام) شـەڕێکی لەسـەر بـەرپا دەکات!!، دوژمنێکی ئیـسلام بـۆ ئیهانـەکردن بـەو ئافرەتـە مـسوڵمانە و بـە مـسوڵمانان لـە بـازاری مەدینـەدا وایکـردووە پێغەمبـەر (علیـه الصلاة والـسلام) جـەنگێکی بـەرپاکرد بـۆ دیفـاعکردن لـە موقەددەسـاتی مـسوڵمانان!، بـۆ دیفاعکردن لە شەرەف و کەرامەتی مسوڵمانان!، بۆیـە نابـێ ئینـسان لەسـەر خـۆی توڕەبێـت ﴿وَإِذَا مَـا غَـضِبُوا هُـمْ يَغْفِـرُونَ﴾ ٣٧- الـشوری، پێغەمبـەر ئەفەرموێ: (لَیس الشَّدیدُ بِالصُّرعَةِ إنَّما الشَّدیدُ الَّذي يَمِلكُ نفسه عِندَالغَـضَب)[٧] واتە: پاڵەوان ئەوکەسە نییە کە یـەکێك لـە ئـەرز بـدات بـەڵکو پاڵـەوان ئـەو کەسەیە کەوا لە کـاتی توڕەبونـێ خـۆی رابگرێـت!، بۆیـە کەسـێك هاتـە لای پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) سێ جـار داوای لـێ کـرد کـە ئامۆژگـاری بکـات ئەویش هەرسێك جارەکە پێی فەرموو: (لا تَغـضَب)[٨]، خـوای گـەورە دەربـارەی سـیفەتی ئیمانـداران دەفـەرموێ ﴿وَالْكَـاظِمِينَ الْغَـيْظَ﴾ ١٣٤- آل عمـران:

---

[٧] ((حدثني عن مالك عن بن شهاب عن سعيد بن المسيب عن أبي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال ليس الشديد بالصرعة إنما الشديد الذي يملك نفسه عند الغضب))، الموطأ، كتاب حسن الخلق، باب: ما جاء في الغضب، رقم الحديث ١٦١٣

[٨] ((حدثني يحيى بن يوسف أخبرنا أبو بكر هو بن عياش عن أبي حصين عن أبي صالح عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رجلا قال للنبي صلى الله عليه وسلم أوصني قال لا تغضب فردد مرارا قال لا تغضب))، صحيح البخاري، كتاب الادب، باب الحذر من الغضب، رقم الحديث ٥٧٦٥.

ئەوانەی كه رقی خۆیان دەخۆنەوە، ﴿وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ﴾ ١٣٤- آل عمران: ئەوانەی كه خەڵكی عەفوو دەكەن، ﴿وَجَزَاء سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ﴾ ٤٠- الشوری، یەكێك هەڵەیەكی لە بەرامبەردا كردی ئەتوانی لە موقابیل ئەو هەڵەیە وەڵام بدەیەوە، بەڵام ﴿فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ﴾: ئەگەر عەفووی بكەی و چاكەیەكی بەدوادا بێنی ئەوە پاداشتت دەكەوێتە لای خوا، ئایا تۆ پاداشتی لای خوات دەوێ یان رقی خۆت برێژی بەسەر موقابیلدا؟!، هی وا هەیە لە باوكی تورە بووە، لە برای تورە بووە، لە خێزانی تورە بووە، لە خزم و كەس و جیرانەكەی تورە بووە...، رقی خۆی رشتووە بەسەر موقابیلەكەی خۆیدا، یان دەڵێ: ((وەڵاهی دەبێ بۆ قیامەتێ بێت گەردنی ئازا ناكەم!))، نەخێر برا و خوشكی بەرێز، گەردەنی ئازاد بكە و چاكەیەكیشی لەگەڵ بكە با پاداشتی دوارۆژت هەبێ باشترە خۆ لە دونیادا هیچت هەر پێنابرێت، ئایا بەهەشتەكەت پێخۆشترە یان ئەو رق و قینەی كە لە دڵتدا هێشتۆتەوە لە بەرامبەر دایكت و باوكت و خێزانت و منداڵت، لە بەرامبەر جیران و ئەهلی موعامەلە و بازاڕت، وە هەموو خۆشەویستانی دەوروبەرت، جا رقی خۆت بخۆرەوە وەكو پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: رقبوونەوە لە شەیتانە!، شەیتان رقی ئینسان دەكاتەوە و غەزەب بۆ ئینسان دەنێرێ، شەیتانیش لە ئاگر دروستكراوە جا ئەگەر تورەبوون بڕۆن دەستنوێژ بشۆن چونكە ئاگر بە ئاو دەكوژێتەوە، ئەو رقەتان بە ئاوی ئەو دەستنوێژە دادەمركێتەوە و ئاگاداربن كە لەكاتی رق بوونەوەتان دەستنوێژ بشۆن و دوو ركات نوێژ بكەن رقەكەتان نامێنێ!.

پێنجەم: ئەوەیە كە خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ﴾ ٣٨- الشوری: مسوڵمانە راستەقینەكان یەكێك لە سیفەتەكانیان ئەوەیە وەڵامی بانگەوازی خوای گەورە دەدەنەوە!، خۆیان تەسلیمی بەرنامەی خوا دەكەن، خوای گەورە ئەفەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اسْتَجِيبُواْ لِلّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا

دَعَاكُم لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ ٢٤- الانفال، واتە: ئەی ئیماندارینە وەڵامی بانگـەوازی خوا و پێغەمبەری خوا بدەنەوە بۆ شتێك كە زیندووتان دەكاتەوە، ئەو ئیسلامە ئینسانی زیندوو دەكاتەوە هەم لە دونیا وەهەم لە قیامـەتیش!، كۆمەڵگایـەك كە ئیسلامەتی تێدا بەرنامە و حاكم بێـت كۆمەڵگایـەكی زۆر زۆر خۆشـحاڵە، وە دەستپاك و داوێن پاك و دەم پاك و دڵ و دەروون پاكە!، كۆمەڵگایەكی ساغ و ساف و سازگارە!، بەڵام كۆمەڵگایەك كە ئیسلام تێیدا پیادە نەكرێ بۆگەنە!، بۆیە ﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِـرَبِّهِمْ﴾ یانی ئەوانەی خۆیان تەسلیمی بەرنامـەی خـوا دەكەن، وەڵامی بانگەوازی خـوا ئەدەنـەوە، خـوا ئەفـەرموێ: ﴿فَـلا وَرَبِّـكَ لا يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ﴾ ٦٥- النساء، واتە: سوێند بـە خـوای تۆ ئەی موحەممەد كەس ئیمانی نییە هەتا تۆ نەكەن بـە فـەرمانڕەوا لـە نێـوان خۆیاندا، وە هەتا دینی خوا نەكەنـە حـاكم و رازی نـەبن بـە بەرنامـەی خـوا، وەختێك رازی بـوون كـە بەرنامـەی خـوا دادوەر (حـاكم) بێـت وە بـۆ هـەموو حوكمـەكان بردنتـەوە لای بەرنامـەی خـوا ئەوكاتـە مـسوڵمانن، ئێمـە هـەر حوكمێكمان دێتە پێش ئیختیلافێكمان دێتـەپێش كێـشەیەكی كۆمەڵایـەتیمان هەیە بەرنامەی خوا (ئیسلام)مان هەیە، دەبێ بەرنامەكەی خۆت بكەیتە حـاكم بۆ چارەسەری كێشەكانی خۆت.

بەڵێ خۆشەویستەكانم، ئیسلام هەم عیبادەتە، هەم بیروباوەر (عَقیدة)یـە، وە هـەم سیاسـەتە، وە هـەم رێكخـستن (تَنظِـیم)ە، وە هـەم ئیدارەیـە، هـەم عەسـكەرییە، هـەم پاراسـتنی ئەمنییـەتی مـسوڵمانانە، وە هـەم پاراسـتنی ئەمنییەتی موقەددەساتی ئیسلامە..، ﴿اسْتَجِيبُواْ لِلّهِ وَلِلرَّسُولِ﴾ یـانی بـەرەو بانگەوازی خوا و پێغەمبەر بـچن و وەرنـە نـاو بەرنامـەی خـوا بەشـێوەیەكی گشتی دەبێتە ناز و نیعمەت بۆتان.

شەشەم: سیفەتێکی تری ئەو ئیماندارانە ﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾ ٣٨- الشورى، واتە: نوێژ بەرپا دەکەن و ئەنجام دەدەن، تەماشا بکەن خوای گەورە نوێژی هێناوەتە خاڵی شەشەم!!، بۆچی؟!، چونکە کەسێك ئیمانی نەبێت و پشت بەخوا نەبەستێت و خۆی لە گوناهی گەورە نەپارێزێت و لە هەمانکاتیشدا وەڵامی بانگەوازی خوای گەورە نەداتەوە نوێژی قەبوڵ نابێت!!، نوێژ ئەو نوێژەیە کە خوای گەورە ئەفەرموێ: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاء وَالْمُنكَرِ﴾ ٤٥- العنكبوت، نوێژێك کە ئینسان دەپارێزێ لە خەراپە و خەراپەکاری، دەبێ نوێژ فەرمانت پێ بکات و لە خەراپە و خەراپەکاری بتگێڕێتەوە!، بەڵام نوێژێك کە لە خەراپە نەتگێڕێتەوە ئەوە دیارە ئیستیفادەت لە نوێژەکە نەکردووە!، نوێژ بۆیە لێرە بە روکنێکی زەق باسکراوە لە روکنەکانی ئیسلام چونکە نوێژ کڕنۆشبردن (السَّجدة)ی تێدایە بۆ خوا!، ئینسان کە نوێژ دەکات ئیسپاتی دەکات کە عەبدی خوایە و ملکەچە بۆ خوا، ئیسپاتی دەکات کە خوا گەورەو دروستکەرو پەروەردگاری ئینسانە!، بۆیە ئینسان سەر بەئەرزێدا دەکات بۆ خوا چونکە سەر بەئەرزێداکردن بۆ خوا و تەسلیم بوون بۆی زۆرگەورەیە!، نوێژکردن یانی تەسلیم بوون بۆ خوا بۆیە پێغەمبەریش (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: (إِذا رَأَيتُمُ الرَّجُلَ يَتَعاهَدُ المَسجِدَ فَأشهَدُوا لَهُ بِالايمانِ)[9] واتە: ئەگەر پیاوێکتان بینی بەردەوام دەچێ بۆ مزگەوت و ئەهلی نوێژی جەماعەت بوو شاهێدی بۆ بدەن کە ئیماندارە!، کەوابوو بەڕاستی ئەهلی جومعە و جەماعەت ئەهلی ئیمانن، ئەوانەی کە ئەهلی مزگەوتن ئەهلی ئیمانن، ئەهلی نوێژ ئەهلی ئیمان و ڕەزابوونی خوای پەروەردگارە.

---

[9] ((عن دراج أبي السمح عن أبي الهيثم عن أبي سعيد قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا رأيتم الرجل يتعاهد المسجد فأشهدوا له بالايمان))، سنن الترمذي، كتاب الايمان، باب: حرمة الصلاة، رقم الحديث ٢٦١٧

حەوتەم: لە سیفەتەكانی ئیماندار ئەوەیە: ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾ ٣٨-الشوری، واتە: فرمانەكانیان و ئەمر و كاروكردەوەیان بە مەشۆرەت لە نێوانی خۆیاندا جێبەجێ دەكەن!، یەكێك لە سیفەتی مسوڵمانان ئەوەیە كە لە نێوانی خۆیاندا مەشۆرەت دەكەن، دیكتاتۆریەت لە ئیسلامدا نییە!، ئەوە كە ئینسان هەر بە دڵی خۆی بكات و خۆی بسەپێنێ و بە كەیفی خۆی بڕیار بدات و رای كەس نەخوێنێتەوە و نامەی كەس نەخوێنێتەوە ئەوە لە ئیسلامدا نییە، بۆیە خوای پەروەردگار ناوی لەم سوڕەتە ناوە سوڕەتی (شُوری: **راوێژكردن**)، یانی مسوڵمانان دەبێ شوڕایەكیان هەبێت!، مسوڵمانان دەبێ قیادەیەكیان هەبێت وەكو ئەهلی شوڕای مسوڵمانان كاروباری مسوڵمانان بەڕێوەبەرن، مسوڵمانان دەبێ رازی بن بەوەی كە مەشۆرەت و پرس و ڕاوێژ بەیەكتری بكەن بۆ ئیشوكاری مسوڵمانان، وە هەروەها لەماڵێشدا دەبێ مەشۆڕەت بە دەوروبەری خۆت بكەی، ئەگەر باوكە مەشۆڕەت بە كوڕەكانی دەكات، ئەگەر مێردی نافرەتە مەشۆڕەت بە خێزانەكەی دەكات، هی واهەیە لە ماڵەوە پێی عەیبە مەشۆڕەت بە خێزانەكەی بكات وەختێك كە خانووەكەی دەفرۆشێت یاخود دەكڕێت، یان سەیارەكەی دەكڕێ و دەیفرۆشێ، یان موعامەلەیەك دەكات پێی عەیبە مەشۆڕەت بە خێزانەكەی بكات!، وا نییە.. زۆرجار دەبینی خێزانەكەت رایەكی زۆر باشی هەیە و رایەكەی تۆ نەپێكاوە!، زۆرجاریش هەیە رای پیاوەكە بۆ خێزانەكەی رایەكی زۆر باشە!، زۆرجار هەیە پیاو ئیستیفادە لە منداڵەكانی خۆی دەكات كە رەئی و مەشۆڕەتیان لێوەردەگرێت، ئیستیفادە لە رای جیرانەكانی دەكات بەوەی كە كەسێك دەناسێت موعامەلەی لەگەڵ بكات، ئیستیفادە لە رای برایەكانی دەكات...، لەبەرئەوە مەشۆرەتكردن یەكێكە لە سیفەتی ئیمانداران و پێویستە ئەوەش یەكێك بێ لە بەرنامەی خۆمان!.

هەشتەم: ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ ٣٨- سورة الشوری، واتە: لەوەی کە پێمانداون دەیبەخشن لە پێناوی خوا، یانی ئەوەی کە خوا بەتۆی داوە لە ناز و نیعمەت، یەکەم: هی خوایە، دووەم: وە دەبێ لە پێناوی خواشدا سەرفی بکەی، کە بەداخەوە ئەمڕۆ زۆرێك لە ماڵ و حاڵ و وەزعی مسوڵمانان ناهەموارە لەوەدا کە خەڵکی دەوڵەمەند یان خاوەن خێزانەکان ماڵی خۆیان سەرف ناکەن و توشی بێشەرعیی دەبن، ماڵی واهەیە کە خاوەن ماڵەکە ماڵی سەرف ناکات تەنانەت لەسەر خاووخێزانی خۆیشی!، دەوڵەمەندیشە بەڵام ماڵەکەی گرتۆتەوە لە خێزانی و منداڵەکانی و لە بوکی و کوڕ و نەوەکانی..، کە ئەو ماڵ و منداڵەی موحتاجە بۆ ئەو سەرفەی خۆیان، پێغەمبەریش (علیە الصلاة والسلام) فەرمووی: درهەمێك کە سەرفی دەکەی لەسەر ماڵ و منداڵت گەورەترین خێری هەیە!.

نۆیەم و کۆتایی: لە سیفەتەکانی ئیمانداران کە بەرەو بەهەشت رامان دەکێشێ ئەوەیە کە ئەفەرموێ: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنتَصِرُونَ﴾ ٣٩- الشوری، واتە: ئەوانەی کاتێك زوڵمیان لێدەکرێ قەبوڵی زوڵم ناکەن، مسوڵمان نابێ دەستەپاچە بێت!، مسوڵمان نابێ ئەوەندە لاواز بێت و ئەوەندە سەری خۆی کز بکات و بێدەنگ بێ لە ئاقاری ئەو هەموو زوڵم و ستەمەی کە لێی دەکرێ، مسوڵمان لە ئاقار زوڵمێکدا کە لێی دەکرێ چ زوڵم لە شەخصی خۆی بکرێ، وە چ زوڵم لە مسوڵمانان بکرێ، وە چ زوڵم لە موقەددەساتی ئیسلام دەکرێ دەبێ بە وەڵام بێت، دەبێ وەڵامی هەبێت!، ئەو خەڵکەی کە ئەمڕۆ لە سەرتاسەری دونیا لە بەرامبەر کوفری عالەمیدا ماندووە و خەبات دەکات و تێدەکۆشێ لەبەرئەوە نییە کە ژیانی دونیای پێخۆش نییە و پێی خۆش نییە لە دونیادا رابوێرێت بەڵام بەواجبی دەزانێت، لەو هەموو وڵاتانەی کە حەرەکاتی جیهاد و ئیسلامی تێدایە و بەربەرەکانی دوژمنانی ئیسلام

دەکرێ، ئەوە هەمووی بەڕاستی بە دینی دەزانێت بۆیە قـەبوڵ ناکـات!، خـوای گەورە یەك یاسای بۆ ئێمە داناوە کـە ئەفـەرموێ: ﴿لا تَظْلِمُـونَ وَلا تُظْلَمُـونَ﴾ ٢٧٩- البقرة، واتە: نابێ زوڵم بکەن وەنابێ زوڵمیشتان لێبکرێ!، یانی نە خوا پێی خۆشە کە ئێوە زوڵم بکەن چونکە زوڵم دەستدرێژی (إعتداء)ە، ﴿إِنَّ اللّـهَ لا يُحِبِّ الْمُعْتَدِينَ﴾ ١٩٠- البقـرة، واتـە: خـوا دەسـتدرێژیکەرانی خۆشـناوێن!، وەنابێ زوڵمیشتان لێبکرێ و قەبوڵیش بکەن زوڵمتان لێبکرێ!.

جا برا بەڕێزەکانم، خۆشەویستەکان: ئـەو نـۆ سـیفەتە نـۆ سـیفەتی بنـەڕەتی ئینـسانی مـسوڵمانە کـە خـوای گـەورە دەفـەرموێ: قیامـەت باشـترە وە بەردەوامترە بۆ کەسانێك کە ئەو سیفەتانەیان تێدا هەبێت:

یەکەم: ئیمانی راستەقینەیان هەبێت.

دووەم: پشت بەخوا ببەستن.

سێیەم: خۆیان لە گوناهی گەورە بپارێزن.

چوارەم: لەکاتی توڕەبوون لە بەرامبـەر مـسوڵماناندا خۆیـان رابگـرن و زەبـتی نەفسی خۆیان بکەن.

پێنجەم: وەڵامی بانگەوازی خوا و پێغەمبەری خوا بدەنەوە وەختێ کە ئـەمر و فەرمانێکی خوایی هەبێت و ئیجتیهادی تێدا نـەکات، کـار و فـەرمانی خوا ئیجتیهادی تێدا ناکرێت، بڕیـاری خـوا بڕیـارێکی وایـە کـە دەبـێ ئینسان تەسـلیمی بێـت: ﴿وَمَـا كَـانَ لِمُـؤْمِنٍ وَلا مُؤْمِنَـةٍ إِذَا قَضَى اللَّـهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَـرَةُ مِـنْ أَمْـرِهِمْ﴾ ٣٦- الاحـزاب، خـوا ئەفەرموێ: نابێ ئینسان سەرپشك (مُخَيَّر) بـێ لـە بەرامبـەر بەرنامـەی خوا!.

شەشەم: ﴿وَأَقَامُوا الصَّلاةَ﴾ ٣٨- الشورى، نوێژ ئەنجام دەدەن.

حەوتەم: ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ﴾ ٣٨- الشورى، کاروباریان لە نێوان خۆیاندا بە مەشۆرەتە.

هەشتەم: ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ ٣٨- الشورى، لەوەی کە پێمانداوە دەیبەخشن لە پێناوی خوا.

نۆیەم: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنتَصِرُونَ﴾ ٣٩- الشورى، ئەوانەش کە زوڵمیان لێدەکرێ قەبوڵی ناکەن.

جا خوای پەروەردگار وامان لێ بکات کە ئەو نۆ سیفەتەمان تێدا هەبن بۆ ئەوەی بتوانین ئەهلی بەهەشت بین و خوای پەروەردگار لێمان رازی بێ.

یارەببی خوایە رەحمان پێ بکەی، یارەببی خوایە عاقیبەتی عومرمان خێر بکەی، خوایە وابکەی ئەو نۆ سیفەتە موبارەکەمان تێدا بێتەدی، خوایە ئیستیقامەت و جێگیربوون (ثبات)مان بدەیتێ لەسەر ئەو نۆ سیفەتە ئەگەر تێماندا هەیە وە ئەگەر تێماندا نییە خوایە بۆمان تەواو بکەی، خوایە لەسەر راستە شەقامی ئیسلام رامانبگری، بە مسوڵمانێتی بمانژیێنی و بە مسوڵمانێتی بمانمرێنی، عاقیبەتی عومرمان خێر بکەی، خۆمان و ماڵ و منداڵ و خزم و کەس و دۆست و خۆشەویستانمان هیدایەت بدەی بۆ ئەوەی عەبدی راستەقینەی تۆ بین، خوایە وڵات.و نیشتیمانیشمان بپارێزی لە هەموو ئافات و دەردوبەڵایەك.

ئامین

اقول قولي هذا واستغفر الله لى ولكم و لسائر المسلمين فاستغفروه انه كانَ غفاراً، أعوذ بالله من الشيطان الرجيم ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ آمين.

یه‌قین

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ ٥٥- النــور

بسم الله الرحمن الرحيم

انَ الحَمدَ لِلهِ نَحمَدُهُ ونَشكُرُهُ وَنَستَغفِره وَنَستَهديه، ونعوذ بِاللهِ مِن شُرُورِ أَنفُسَنا وسيئات اَعمَالِنا، من يَهده اللهُ فَلا مُضِل لَه، ومن يضلِل فَلا هادِي لَهُ..، نَشهَدُ أَن لا الهَ الا اللهُ وحدَهُ لاشَرِيكَ لَهُ، وَنشهَدُ اَن سيدَنا وَنَبينَا مُحمداً عَبده ورسُولهُ.. هَذا الرَسولُ الذِي بَلّغَ الرِسَالةَ وَأدَى الامانَةَ وَنَصحَ الامَةَ وَجَاهَدَ فِي اللهِ حَقَ جِهَادِهِ وَتَرَكَنا عَلى المحجَةِ البَيضاء، لَيلُها كَنَهارِها، لايَزِيغُ عَنها الا هَالِك، اللَهُمَ صَلي وَسَلِم وَزِد وَبارِك عَلَى هَذا الرَسُول الكَرِيم وَعَلَى أَلِهِ وَأَصحَابِهِ وَالتَابِعينَ وَعَلَى اُمَته الى يومِ القِيامة اَجمعِين... اَمَا بَعدُ أُوصِيكُم عِبادَ الله وَنَفسِي أَوَلاً بِتَقوَى اللهِ، فإنَ اللهَ مَعَ الَذِينَ اتَّقُوا وَالذِينَ هُم محسِنون، قَالَ اللهُ (سبحانه وتعالى) فِي كِتابِهِ الحَكِيمِ بِسمِ الله الرَحمنِ الرَحِيم ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ ١- النساء.

ئیمانداران، ئەی ئوممەتی پێغەمبەری پێشەوا حەزرەتی موحەممەد ﷺ، ئەی خۆشەویستانی ئەو پێغەمبەرە بەرێزە ﷺ، رزگارکەری مرۆڤ لە بەندایەتیکردنی بەندەکان بۆ بەندایەتی خوا (جل جلاله)، میهرەبانی خوای پەروەردگار برژێ بەسەر ئێوە و هەموو موسڵمانان لەم رۆژە پیرۆزەدا، ئەمرۆ (١٦)ی -رەبیع الاول-ی ساڵی (١٤٢٢) کۆچییە کە دیارە لەو مانگەدا پێغەمبەری پێشەوامان موحەممەد ﷺ هاتۆتە سەر دونیا و لە دایك بووە..

لە دایکبوونی پێغەمبەر ﷺ مژدەیەك بووە بۆ ئادەمیزادەکان، نیعمەتێکی ئیلاهی گەورە بووە!، ئادەمیزادەکان بۆخۆیان نازانن ئەو نیعمەتە چەندە

گەورەیە!!، ئەو ڕێنیشاندەرە!، ئەو ڕزگارکەرە!، ئەو پایە بەرزە!، ئەو خووڕەوشت بەرزە!، ئەو مامۆستایە بۆ ئادەمیزادەکان!، ئەو هیدایەتە بەرزە!، ئەو پێشەوایەی کە بانگمان دەکا بۆ بەهەشت و دوورمان دەخاتەوە لە داو و پیلان و فێڵ و فکر و خەیاڵی شەیتان، ئەو پێغەمبەرە ﷺ فەزڵی زۆرە لەسەر ئێمە، چاکەی زۆرە بەسەر ئێمەوە، ئەو پێغەمبەرە ﷺ نەك هەر لە دونیا دڵسۆزمان بووە بەڵکو لە قیامەتیشدا وەختێ کە ئینسانەکان زیندوو دەبنەوە لەمەیدانی مەحشەر هەموو ئینسانێك لەشوێنی خۆی هاوار دەکا (نَفسِي، نَفسِي): ئەی نەفسی خۆم.. ئەی نەفسی خۆم!! بەڵام پێغەمبەرمان -دروودی خوای لەسەربێ- هاوار دەکاو دەفەرموێ (أُمَتي، أُمَـتي): ئەی ئوممەتم ئەی ئوممەتم!!، دڵسۆزی ئەو پێغەمبەرە بۆ ئوممەتەکەی ناتوانین لە وتارێکی جومعەدا عەرزکەین!، دیارە لە سەرتاسەری جیهانی ئیسلامدا وە لە زۆر شوێن بەموناسەبەتی لە دایك بوونی پێغەمبەر ﷺ موناسەبەت و ئاهەنگ و بۆنە ساز دەکرێن، لە ڕاستیدا کۆمەڵێك ((مُلاحظة)) هەن لەسەر ئەو یاد کردنەوانە، کە ئێمە لێرەدا باسیان ناکەین بەڵام هەر ئەوەندە دەڵێین بەڕاستی ((**زێدەڕۆیی - إفراط**)) و ((**بەزایەدان - تَفریط**))ی زۆری تێدا دەکرێت، زێدەڕۆیی زۆر تێدا دەکرێ، پێداهەڵگوتنی خەراپ کە پێغەمبەر خۆی بەرییە لەو پێدا هەڵگوتنە، کە زۆری شیرکە بەشێوەیەك کە لە ئەنجامی مەدح و پێدا هەڵگوتندا ئەوەندە بەرز دەکرێتەوە هەندێ صیفاتی خوای پەروەردگار دەدرێتە پاڵی!، پێغەمبەر ﷺ ئەوەی پێ ناخۆشە! یان ئەو ڕۆژە بە جەژن تەماشا دەکرێ کە ئەوەش دروست نیە و لە شەریعەتی ئیسلامدا ئێمە دوو جەژنمان هەن: (جەژنی قوربانی پیرۆز) و (جەژنی ڕەمەزانی پیرۆز)، بۆیە مسوڵمانان دەبێ ئەوە بە جەژن نەزانن!، دەکرێ بڵێین لە مانگی مەولوددا ئینسان صەڵەواتی زۆر بنێرێ بۆ ئەو پێغەمبەرە ﷺ، صەڵەواتی زۆر بنرێ بۆ سەرگیانی ئەو زاتە، وە

داكـــۆكی و ســـوربوونی خـــۆی تەئكیـــد بكاتـــەوە لەســـەر رێبازەكـــەی، ئـــەوە وەفاداریە!، وەفاداری ئەوە نییە كە ئینسان بەزمان شت بڵێ و بـەكردەوەش لـە سوننەتەكانی پێغەمبەر ﷺ و زیندووكردنەوەی سوننەتەكانی لابدا، با لەجیاتی ئەوەی كە ئێمە تەنها لەمانگی مەولوددا پێغەمبەرمان لەیاد بێ، بـا هـەموو ساڵمان یادی ئەو پێغەمبەرە بێ ﷺ، دیارە پیاوچاكان و خولـەفای راشـیدین و زانایانی پایە بەرزی ئێمە هەر لە ئیمامی ئەحمەدی كوڕی حەنبەل[10] و ئیمـامی ئـەبو حەنیفـە[11] و ئیمـامی مالیـك[12] و ئیمـامی شـافیعی[13] و سـوفیانی ثەوری[14] هەموو ئەو پێشەوایانەی ئێمـە، رۆژێكیـان (تَـشخِیص) نـەكردووە بۆیادی پێغەمبەر ﷺ، بۆیە بەرێزان:

---

[10] ناوی (أحمد بن محمد بن حنبل بن هلال بن أسد الشیباني)یە لە ساڵی ١٦٤ كۆچی لە بەغدا لە دایك بووە، پێشەوایەكی بەرز و مەزنی ئیسلامە، خاوەنی چەندین كتێبە بەناوبانگترینیان (المسند)ە، كە نزیكەی چل هەزار دەقی سوننەتی تێدایە، لە ساڵی ٢٤١ كۆچی هەر لە بەغدا كۆچی دوایی كردووە.

[11] ناوی (النعمان بن ثابت بن زوطي)یە لە ساڵی ٨٠ ی كۆچی لە كووفە لە دایك بووە و لە ساڵی ١٥٠ی كۆچی لە بەغدا كۆچی دوایی كردووە، بە (الامام الاعظم) ناوبانگی دەركردووە، یەكێكە لە پێشەوا گەورە و شەرعزانەكانی ئیسلام.

[12] ناوی (مالك بن أنس بن مالك بن أبي عامر الاصبحي)یە كە بە (إمام دارالهجرة) ناسراوە و لە ساڵی ٩٣ ی كۆچی لە دایك بووە و لە ساڵی ١٧٩ لە مەدینە كۆچی دوایی كردووە، یەكێكە لە زاناو پێشەوا بەرجەستەكانی ئیسلام و خاوەنی كتێبـی ناوداری (الموطأ)ە كە دێرینترین كتێبـی فەرموودە و فیقهە.

[13] ناوی (محمد بن ادریس بن العباس بن عثمان بن شافع ابن السائب بن عبد یزید بن هاشم بن عبدالمطلب)ە. لە شاری (غزة)ی فەلەستین لە ساڵی ١٥٠ ی كۆچی هاتۆتە دنیاوە و لە ساڵی ٢٠٤ لە میسر وەفاتی كردووە.

[14] ناوی (سفیان الثوري)یە كە لە ساڵی ٩٧ ی كۆچی لە دایك بووە و لە ١٦١ ی كۆچی لە شاری بەصرا كۆچی دوایی كردووە، نازناوی (أمیر المؤمنین في الحدیث) بووە.

- ژیانی ئەم كەڵە زانایانە لە كتێبـی (زانایانی ئیسلام كێن و چۆنن)ی مامۆستا عەلی باپیر، لاپەڕەكانی ١٥١ و ١٥٢ و ١٦٣ و ١٦٧ و ١٧٥ وەرگیراوە.

ئێمە كاتێك كە لە مانگی مەولودی ساڵی (١٤٢٢)ی كۆچی داین خۆشحاڵی خۆمان بۆ لە دایكبوونی ئەو پێغەمبەرە خۆشەویستە دەردەبڕین! صەلات و سەلامی بۆ دەنێرین، وە لە هەمانكاتیشدا سووربوونی خۆمان لەسەر رێبازەكەی و هەوڵدانی خۆمان بۆ زیندووكردنەوەی سوننەتەكانی تەئكید دەكەینەوە... گوێ بگرن پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ ((مَن أحيى سُنَّتي فَقَد أحَبَّني))[١٥]: هەر كەسێك سوننەتەكانی من زیندووكاتەوە ئەوە خۆشی دەوێم، كەوابوو خۆشەویستی تۆ بۆ ئەو زاتە دەبێ بەڵگەو دەلیلی هەبێ كە ئەویش زیندووكردنەوەی سوننەتەكانیەتی، سوننەتی كرداری (فِعلي)، وە سوننەتی گوفتاری (قَولي)، وە سوننەتی دانپێداهێنان (إقراري)، سوننەت هەرسێ نەوعی دەگرێتەوە كە لە پێغەمبەر ﷺ وەرگیراوە، ئێمە لە وتاری ئەمڕۆدا دەمانەوێ بچینە خزمەتی یەك سیفەتی بەرزی ئەو پێغەمبەرە پێشەوایەمان بۆ ئەوەی كە بزانین ئەو چۆن لەو سیفەتەدا نموونەیی بووە و خوای پەروەردگاریش چ داوا لە ئێمە دەكا بۆ ئەوەی ئێمەش شوێن پێی ئەو هەڵگرین؟، دیارە: ﴿مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ ٨٠- النساء، خوا فەرمووی: هەركەسێ گوێڕایەڵی پێغەمبەر بكات ﷺ، ئەوە گوێڕایەڵی خوای پەروەردگاری كردووە!، جا ئێمە ئەگەر راست دەكەین و دەمانەوێ دڵسۆزی ئەو پێغەمبەرە بین (علیه الصلاة والسلام) با گوێڕایەڵی ئەو بین.. با سوونەتەكانی ئەو زیندوو بكەینەوە، چونكە

[١٥] ((حدثنا مسلم بن حاتم الانصاري، قال: حدثنا محمد بن عبدالله الانصاري، عن أبيه، عن علي بن زيد، عن سعيد بن المسيب، قال: قال أنس بن مالك: قال لي رسول الله (صلي الله عليه وسلم): ((يا بُني اِن قَدَرتَ أن تُصبِحَ وَ تُمسيَ لَيس في قلبِكَ غِشٌ لاحَدِ فافعَل)) ثُمَ قالَ لِي:((يا بُني وذالِكَ من سُنتي، وَمَن أحيا سُنَتِي فَقَد أحَبَنِي وَمَن أحَبَنِي كانَ مَعِي فِي الجَنَة))، وفي الحديث قصة طويلة، هذا حديث حسن غريب من هذا الوجه وضعفه الالباني.

سنن الترمذي، كتاب العلم عن رسول الله (صلي الله عليه وسلم)، باب: ما جاء في الاخذ بالسُنة واجتناب البدع، صفحة ٦٠٣، رقم الحديث ٢٦٧٨

فەرمووی ((من أحيى سُنَّتِي فَقَد أَحَبَنِي وَمَن أَحَبَّنِي كانَ مَعِي فِي الجَنَّة)): هەر کەسێك سوننەتەکانم زیندوو کاتەوە -لە کاتێکدا کە مردووە- ئەوە منی خۆش دەوێت، وە هەر کەسێك منی خۆشبوێت لەگەڵ مندایە لەبەهەشتدا..، جا یاڕەببی خوایە لەگەڵ ئەو پێغەمبەرە بەرزە لە بەهەشتدا کۆمان بکەیەوە، یارەببی خوایە هاوکاریمان بکەی و تەوفیقمان بدەی بە لوتفی خۆت بۆ ئەوەی سوننەتە پیرۆزەکانی پێغەمبەرمان (علیه الصلاة والسلام) زیندوو بکەینەوە...

بەڕێزان: ئەو سیفەتەی کە دەمانەوێ باسی بکەین لە وتاری ئەمڕۆدا بریتییە لە سیفەتی (یەقین)، یەقین و ئومێدی چاکی ئەو پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام)، یەقینی بەرامبەر بە خوا (جل جلاله)، یەقینی بەرامبەر بە ئیسلام، ئومێدی چاکی بەرامبەر بە مسوڵمانان، با ئێمەش تەماشاکەین بۆ ئەوەی کە لە سیفەتی یەقیندا شوێن پێی ئەو هەڵبگرین و بزانین پێغەمبەرمان (علیه الصلاة والسلام) چۆن ئەو یەقینەی بووە؟، دیارە یەقین بەرامبەر بەخوا (سبحانه وتعالى) پێناسەیەکی تایبەت بەخۆی هەیە، یەقین بەرامبەر بە ئیسلام پێناسەی تری هەیە، وە ئومێد و گومانی چاکیش بەرامبەر بە مسوڵمانان پێناسەی تایبەتی خۆی هەیە، بۆیە دەڵێین (یەقین بۆ خوا، پاشان بۆ ئیسلام دوایی ئومید بۆ مسوڵمانان -گومانی چاك بۆ مسوڵمانان- ناڵێین (یەقینمان بەرامبەر بە مسوڵمانان) چونکە ئینسان لە بەرامبەر خودا دەبێ یەقینی هەبی، گومانی نەبێ، چونکە گومانت لە بەرامبەر حەرفێکی قورئان (فەرموودەکانی خوا) هەبێ کافر دەبی!، گومان لە بەرامبەر خوادا نابێ، ئەگەر وشەی (ظَن)یش بەکار هاتووە لە قورئاندا بۆ ئیسلام و بەرامبەر بەخوا (جل جلاله) مەبەستی پێ (يَقين)ە...وە لە بەرامبەر ئیسلامیشدا کە قورئان و فەرموودە پیرۆزەکانی پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام) بەهەمان شێوە، وە لە شەرح و تەفسیری زانایان لەسەر ئایەت و حەدیسەکان ئەوەش بەهەمان شێوە نابێ بڵێی: (گومانم وایە

کە ئەو قسەیەی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) کە حەدیسی صەحیحە راستە)، یان گومانم وایە ئەو ئایەتە یان ئەو (بەند)ەی ئیسلام راستە!، لێرەدا گومانت نابێ هەبێ، بەڵکو دەبێ یەقینت بە هەموو حەرفەکانی ئەو ئیسلامە هەبێ، مادام بەڵگەی صەحیحی لەسەرە کە ئەوە قسەی پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام) یان تەفسیری ئایەتێکی قورئانە.

بەڵام بۆ مسوڵمانان دەگوترێ گومان، چونکە مسوڵمان دڵەکەی پەیوەستە بە خواوە (جل جلاله) وە خوا پێی ئاگادارە، بەڵام لە دەرەوە و رواڵەتی (ظاهِري) کە بەچاك تەماشا دەکرێ لەلایەن مسوڵمانانەوە پێی دەگوترێ: ((گومانی چاکی پێ دەبرێ - نَحسبه كَذالِك)) وای تەماشا دەکەین پیاوی چاکە، ئیتر خوا دەزانێ چ لەناو دڵ و دەروونیدا هەیە!، خوا عەبدناسە، بۆیێ بەرێزان، کە دەڵێین یەقین بەرامبەر بەخوا، با بزانین یەقینی ئەو پێغەمبەرە چۆن بووە؟.

یەقینی ئەو پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام) لە خالقیەتی (ربُ العالَمين)، لە رازقیەتی (ربُ العالَمين)، لە مرێنەر و ژیێنەری (ربُ العالَمين)، لە زیانگەیێن (ضَار)و سوودگەیێن (نافِع) و بەخشەر (مُعطِي) و پێشگر (مانِع)یەتی (ربُ العالَمين)دا سابت بووە، کە دەڵێین خوا خالیقی بوونەوەرە، واتە هیچ کەسێك هەرچەند زانابێت و دەستەڵاتداربێ، وە لە مەسائیلی پزیشکی(طبْ) لەوپەری پێشکەوتن دابێ، دەیان ملیۆن ساڵی تریش (طبْ) بەرەو پێش بچێ ناتوانێ یەك خانە (خَلية)ی زیندووی بوونەوەر دروست بکات!! جا نەك هەر خانە (خَلية)ی ئینسان، بەڵکو (خَلية)ی گچکۆکەش کە بەچاو نابینرێت، ناتوانێ لە (حَيوانات)یش دروستی بکات!، خەڵق عایدی خوایە و دەگەرێتەوە بۆ خوا، چونکە خوا بڕیویەتییەوە لە قورئان بە فەرموودەی ﴿أَلا لَهُ الْخَلْقُ وَالامْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ ٥٤- الاعراف، دروستکردنی مەخلوقات و زیندەوەر و بوونەوەر دەستەڵاتی خوایە (جل جلاله)، وەکو لە وتارێکی رابردووشدا باسمان کرد.

له وەڵامی پرسیارێكدا ((كه كاتێك ئافرەتێك منداڵی نابێت دوای ئەوەی هەوڵ و تەقەلای زۆر دەداو خۆی بەچوونه لای دكتۆر ماندوو دەكا))، گوتمان كه خوا نەیداتێ بەكەس ئەو منداڵه نادرێ!، ناڵێین با عیلاجی نەخۆشی خۆی نەكات و ئەگەر (عیلاج)ی هەبوو نەچێته دكتۆر چونكه (مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً إِلا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً)[16]، بەڵام ئەگەر خوا نەیداتێ هەموو كەون كۆببێتەوە ناتوانێ منداڵی بداتێ!!، بەڵێ خۆشەویستەكانم.. دروستكردن (خَلق) بەدەست خوایە، رزق بەدەست خوایە: ﴿وَمَا مِن دَابَّةٍ فِي الارضِ اِلا عَلى اللهِ رزقُها﴾ ٦- هود، هەموو زیندەوەرێك رزقی لەسەر خوایە!، رزقی بەدەست تۆ نیە!، ﴿نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ﴾ ١٥١- الانعام، خوا ئەفەرموێ: رزقی ئێوە و ماڵ و منداڵی ئێوەش بەدەست ئێمەیە، ﴿إِنَّ اللَّهَ هوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ ٥٨- الذاريات، هەر خوا خۆی رزقدەر (رزّاق)ە، كەسی تر رزقدەر نییه خوا نەبێ.

یەقینت وابێ وەك پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) لەگەڵ موڕاعات كردنی هۆكارەكان(الأسباب) بەپلەی یەكەم حیسابی بۆ ئیمكانیاتی ماددی نەكردووە!، نە له (مەككە) نە له (مەدینە)ش، بەڵكو خوا رزقدەرە و رزقی دەداتێ!، ئینسان بۆ خوای گەورە بگونجێ خوای گەورە بۆی دێتە پێش و هاوكاری دەكا، بۆیە بەرێزان: مسوڵمان له زەرەر و قازانجدا دەبێت وابێ و یەقینی وابێ بەدەست خوایە، زەرەری تۆ و قازانجی تۆ، له وتارێكدا باسی قەزا و قەدەرمان

---

[16] ((عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً إِلا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً))، صحيح بخاري، جزء ٤،كتاب الطب، باب: ما أنزل الله داءاً الا أنزل له شفاء، صفحة ٢٠٢١، رقم الحديث ٥٣٥٤، وأطراف الحديث في البخاري ((١٩٤٦))....

((عَنْ أُسَامَةَ بْنِ شَرِيكٍ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ كَأَنَّمَا عَلَى رُءُوسِهِمْ الطَّيْرُ فَسَلَّمْتُ ثُمَّ قَعَدْتُ فَجَاءَ الاعْرَابُ مِنْ هَا هُنَا وَهَا هُنَا فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَتَدَاوَى فَقَالَ تَدَاوَوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً غَيْرَ دَاءٍ وَاحِدٍ الْهَرَمُ))، سنن أبي داود، كتاب الطب، باب في الرجل يتداوى، صفحة ٥٨٠، رقم الحديث ٣٨٥٥، وصححه الالباني.

کرد و گوتمان: ((هەرچی لە کەون روو ئەدات قەزا و قەدەری خوایە))، هەر زەرەرێکت بۆ بێتە پێش، لە موعامەلەدا قازانج دەکەی قەدەری خوایە، زەرەرت کرد قەدەری خوایە، دەبێ یەقینت وابێ قەدەری خوایە و دەستەڵاتی تۆی تێدا نییە!.. بۆیە خوای پەروەردگار دەفەرموێ، ئەگەر خوای گەورە بەڵایەکت بەسەر بێنێ تەنها خۆی ئەتوانێ ئەو بەڵایەت لەسەر لابدات! ئەگەر خوا لەسەرت لانەدات کەسێك ناتوانێ!: ﴿وَإِن يَمْسَسْكَ اللّهُ بِضُرٍّ فَلا كَاشِفَ لَهُ إِلا هوَ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلا رَآدَّ لِفَضْلِهِ يُصَيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ ١٠٧- يونس: ئەگەر خوای پەروەردگاریش چاکەیەکت لەگەڵ بکات بەکەس مەنع ناکرێ، وەکو پێغەمبەریشمان دوعای کردو فەرمووی ((لامَانِعَ لِمَا أَعطَيتَ وَلامعطِي لِمَا مَنَعتَ وَلا رَادَّ لِما قَضَيت))، فەرمووی: خوایە ئەوەی کە تۆ نەیبەخشی بەکەس نابەخشرێ، وە ئەوەی کە تۆ بیبەخشی بەکەس مەنع ناکرێ، وە ئەوەی کە تۆ بڕیاری لەسەر بدەی بەکەس رەت ناکرێنەوە!.

دەبێ یەقینت وابێ هەروەك چۆن پێغەمبەرەکەت (عليه الصلاة والسلام) ئاوا یەقینی بووە لە بواری عەقیدەدا (توحيد الربوبية، توحيد الالوهية، توحيد اسماء والصفات)[١٧]، پێت وابێ هەر خوای پەروەردگار خاوەنی دەستەڵاتە، خاوەنی دروستکردنە، وە ئینسان بە پێی دەستەڵاتی خۆی کە ئەو تەکلیفەی خراوەتە سەر شانی تیایدا کاری خۆی هەڵدەبژێری چاکە یان خەراپە، بەڕێزان: پێغەمبەرمان (عليه الصلاة والسلام) لەڕووی عەقیدەوە یەقینی وا بووە کە وەعدی خوا بەجێیە، کاتێك کە زەعیف بووە[١٨] لە مەککە تەنها خۆی و خێزانی (خديجة)، دوایی عەلی کوڕی ئەبو تالیب کە منداڵ بووە، دوایی ئەبووبەکری صدیق، یەکەم پیاو کە لەگەڵیدا بووە ئەبوو بەکری صدیق بووە، ئافرەتێك کە

[١٧] بڕوانە کتێبی ((مهذب شرح العقيدة الطحاوية))، لاپەڕە ٢٩ و ٣٠.
[١٨] لەڕووی مادی و هێزەوە... ئەگەرنا خاوەنی بڕوایەکی پۆڵایین بووە..!

لەگەڵی دابووە خەدیجەی خێزانی بووە، هەموویان خۆیشی لەگەڵدابێ چوار کەس بوون!.. لە چوار کەسانەوە دەستی پێکردووە ئەو شۆڕشە!!... ئەو خەباتەی دەست پێ کردووە یەقینی وابووە کە خوای پەروەردگار سەری دەخات، یەقینی وابووە کە خوای گەورە وەعدی خۆی بەجێ دەگەیەنێ، هەر لە مەککەدا ئەو ئایەتە هاتەخوارەوە: ﴿سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ﴾ ٤٥- القمر، یانی: کۆمەڵە زۆرەکە رادەکەن و پشتتان تێ دەکەن، هەڵدێن و فیرار دەکەن لەبەر دەستتان!، ئیمامی عومەر دەفەرموێ ((زۆر لە تەفسیری ئەو ئایەتە تێنەدەگەیشتم هەتا جەنگی بەدر روویدا.. کە جەنگی بەدر روویدا وەختێ کە کافرەکان هەڵاتن و پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) مستێ خۆڵی دەستدایێ و فەرمووی: (شاهَتِ الوجوه) ئاوا پرژاندی بەلای کافرەکانەوە، ئەفەرموێ ئەوجار حاڵی بووم و تەفسیری ئەو ئایەتە لە جەنگی بەدردا تێگەیشتم))، خوای گەورە وەعدی پێ داوە کە دەبێ سەرکەوێ! کە دەبێ ئەو جەمعە رابکات لەبەردەستی مسوڵمانان، بۆیە پشتیوانی بە خوای پەروەردگار زۆر قایم بووە لەگەڵ ئەو هەموو ئازار و ئەشکەنجەی کە داویانە، یەقینی وا بوو کە رۆژێك دێت قۆناغی دووەم دەست پێ دەکات کە قۆناغی سەرکەوتنە.

بەڵێ بەڕێزان: خوای گەورە نەك هەر وەعدی بە پێغەمبەر داوە (علیه الصلاة والسلام) وەعدی بە ئیماندارانیش داوە! ئەفەرموێ ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ٥٥- النور: خوا وەعدی بە ئیمانداران داوە لە ئێوە، ئەوانەی کە کردەوەی چاك دەکەن ﴿لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الارْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾: بیانکات بە خەلیفە و دەستەڵاتدار لەسەر رووی زەوی، ﴿وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ﴾ ٥٥- النور: خوای گەورە وەعدی پێداون ئەو دینەیان بۆ بکا بە فەرمانڕەوا (حاکم)، ئەو دینەی کە پێی رازی بووە بۆ ئەوان و بێجگە لەو دینە بە دینی تر رازی نەبووە، ﴿وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا

يَعْبُدُونَنِي لا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ ٥٥- النــور، وە خوای گەورە ترسیان بۆ دەگۆڕێ بە ئەمن و ئاسـایش، بەمـەرجێ بم پەرستن و شەریکم بۆ بڕیار نەدەن.

ئەو ئایەتە بەڕاستی وتـارێکی تایبـەت هەڵـدەگرێ!، بـەکورتی دەڵـێم چـەند شتێکی زۆر گرنگی تێدایە:

یەکەمجار دەفەرموێ (((وَعَـدَ اللّهُ) وەعدی داوە خوای گـەورە))، خـوا وەعـدی داوە بەکێ؟، بە هەموو کەسی وەعد داوە؟، بە هـەموو کەسـێك کـە بـەزوبان دەڵێ: مسوڵمانم: وەعدی داوە! وەعدی سەرکەوتنی دونیا و قیامەتی پێ داوە؟ وەعدی پێ داوە کە بیکا بە خەلیفە؟ دینی لەسەر دەستی ئ و زیندوو بکاتەوە؟ نەخێر زۆر جێگای دیقەت و تێفیکرینە، خوای پـەروەردگار دەفـەرموێ ﴿وَعَـدَ اللَّهُ﴾ کێ؟ ﴿الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ﴾: ئەوانـەی کـە لـەئێوە ئیمـانی راسـتەقینەیان هەیە، ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِـنكُمْ وَعَمِلُـوا الـصَّالِحَاتِ﴾ ئیمـان و عەمـەلی صالح لای خوای پەرودردگار پەسندە، خوا وەعد بەو کەسانە نادات کە تەنها بە زمانێ ئیمانیان هەیە و بەکردەوە نەیان سەلماندوە، بۆیە خـوای گـەورە وەعـدی داوە بە کەسانێك کە لەگەڵ ئیمانـدا کـردەوەی چـاك ئـەنجام دەدەن، کـردەوەی چاکیش پابەندییە بە قورئان و سوننەتی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام)، کـەوابوو هەیە ئیمانی هەیە بەڵام کردەوەی چاك ناکات یان کەمتەرخـەمی لێ دەکـا... یان خۆی بە ئیسلامدا هەڵواسیوە: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انقَلَبَ عَلَى وَجْهِـهِ خَـسِرَ الـدُّنْيَا وَالآخِـرَةَ ذَلِكَ هوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ ١١- الحج، ئەگەر خێرێکی بۆ هـات دڵـی گوشـاد دەبێ، خۆ ئەگەر توشی بەڵاو موصیبەتیش بوو هەر هـاوار دەکـا و دەیکـا بـە قوڕپێوان و دوعـای دوور و درێژ، خوا ئەفەرموێ (ئەو ئینـسانە خەسـارەتمەندی دونیا و قیامەتە)، وەکو مەسەلەیەکی کوردی هەیە دەڵێ: ((لە عیسا بـوو، لـە

موساش بوو!))، گرنگ ئەوەیە ئەو ئینسانە ئەگەر خۆی بە ئیسلامدا هەڵواسیوە، لە كەناری ئیسلام رابوەستێ خوا لێی قبوڵ ناكا، خوا دەفەرموێ بچنە ناو نێوەڕۆكی ئیسلام: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ ادْخُلُواْ فِي السِّلْمِ كَآفَّةً﴾ ٢٠٨- البقرة، واتە: ئەی ئیماندارینە بڕۆنە ناو نێوەڕۆكی ئیسلامەوە.

بەڵێ بەڕێزان..

خوا وەعدی داوە بە ئیمانداران، ئەوانەی ئیمانیان هەیە و كردەوەی چاكیش دەكەن:

١) ﴿لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الأَرْضِ﴾: بیانكا بە دەستەڵاتدار و خەلیفە لە زەویدا.

٢) ﴿وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ﴾: ئەو دینەیان -كە خوا پێی رازییە و پێی خۆشە و بۆی ناردوون- بۆیان بكات بە فەرمانڕەوا (حاكم).

٣) ﴿وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا﴾: بە تەئكید ئەو ترس و لەرزەی كە لەسەریان بووە لەكاتی زەعیفیاندا بۆیان دەگۆڕێ بە ئەمن و ئاسایش خۆشگوزەرانی.

ئەو سێ نیعمەتە زۆر گەورەن كە دیارە هەرسێكیان تەواوكەری یەكن، ئەمن و ئاسایش لەژێر سایەی دینی خوادا نەبێ سەرناگرێ، چونكە ئەگەر خەڵك چاودێری (رقابة)یەكی ئیلاهی نەبێ، (رقابة)یەكی قیامەتی لەسەر نەبێ لە گوناهان ناگەڕێتەوە و گوناه دەكات، ئەگەر لە ترسی ئەوە گوناه نەكا چونكە مەسئولەكەی لێ دیارە، پاش ئەوەی كە مەسئولەكەی رۆیشت گوناه دەكات! برا گەورەكەی یان رەئیس عەشیرەتەكەی لێ دیارە، كوێخا و موختاری دێیەكەی لێ دیارە وەختێ كە لێیان ئاودیو بوو گوناهەكەی دەكات، خیانەت لە خۆی دەكات، خیانەت لە ماڵ و منداڵی خۆی دەكات، خیانەت لە وڵات و نیشتمان و گەل و عەشیرەتی خۆی دەكات، بەڵام ئەگەر رەقابەیەكی ئیلاهی و

ترسێکی قیامەتی هەبێ، وە بزانێ کە خوا لێی دەپێچێتەوە، ئەوا لەبەر خاتری قیامەتی خۆی نایکا!!.

بۆیە بەڕێزان: بەمەرجێك خوای پەروەردگار (جل شأنە) ئەو وەعدەی بەو ئیماندارانە داوە، (يَعْبُدُونَنِي لا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا) خوا فەرموی: بم پەرستن و شەریکم بۆ بڕیار نەدەن، پەرستنی خوا یانی پابەندبوون بە قورئانی پیرۆز، ئەو قورئانەی کە خوا ئەفەرموێ: ﴿كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ ١- إبراهيم، بەڵێ خۆشەویستەکانم یەقینی پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) بەرامبەر بە خوا ئاوا بووە!، کە خوای گەورە سەری دەخا ڕۆژێك دێ (تَمكين)ی دینەکەی بۆ دەکا لە زەویدا، ڕۆژێك دێت دوای ترس و لەرزی مەککە وڵاتێکی پێشکەش دەکا کە (مەدینە)یە، ﴿وَاذْكُرُواْ إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الارْض تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاس فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ٢٦- الانفال، وەکو فەرمووی: وەبیرخۆتان بێننەوە کاتێك ئێوە زەعیفبوون لە زەویدا، دەترسان لە خەڵك کە بتانڕفێنن، بەڵام داڵدەی دان لە مەدینەو، سەری خستن لەلای خۆی چونکە سەرکەوتن تەنها لەلای خواوەیە! ﴿وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ﴾: رزق و ڕۆزیشی بۆ ناردن، بەڕاستی ئەو سێ نیعمەتە نیعمەتی زۆر گەورەن:

یەکەم: شوێنت هەبێ...، **دووەم:** سەرکەوتوو بیت و ژێرکەوتوو نەبیت، چەوساوە نەبی..، وە **سێیەمینیش:** رزق و ڕۆزی و ئەمن و ئاسایشت هەبێ.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، یەقینی ئەو پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام) بەرامبەر بە ئیسلام:

ئەو پێغەمبەرە پێی وانەبوو کە ئەو ئیسلامە ناتوانێ کۆمەڵگەی ئادەمیزاد بخاتە باشترین و چاکترین ژیان، نەخێر، بەڵکو یەقینی وا بوو کە ئەو ئیسلامە بەختەوەری بۆ ئادەمیزادەکان دێنێ! خوای گەورە لە قورئان دەفەرموێ: ﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يِهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾ ٩- الاسراء: ئەو قورئانە هیدایەتی ئینسان دەدات بۆ باشترین ژیان و رێگا و باشترین کۆمەڵگا دروست دەکات، ئایەتی خوایە (جل جلاله) پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) یەقینی بەو ئایەتە هەبوو.

کە ئەو ئایەتە ئەتوانێ کۆمەڵگەیەکی دەستپاکی داوێن پاکی زمان پاکی چوست و چالاکی پڕ لە ئەمن و ئاسایشی خۆشگوزەران دروست بکات!!، بەڵێ پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) یەقینی وابوو کە ئەو ئیسلامە مایەی عیززەتە، ئینسان لەژێر سێبەری ئەو ئیسلامەدا عەزیزە، چونکە خوا فەرمووی: ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾ ٨- المنافقون، واتە: عیززەت بۆ خوایە، دوای ئەو عیززەت بۆ پێغەمبەری خوایە (علیه الصلاة والسلام) پاشانیش عیززەت بۆ ئیماندارانە، کەوا بوو خوایەکی ئاوا دەستەڵاتدار و کاربەجێ، وەختێ کە موسڵمانان دەهێنێتە رێزی عیززەتەکەی خۆی (لە باسکردندا) و باسیان دەکا، بەڕاستی نیشانەی ئەوەیە:

١) موسڵمانان لای خوا زۆر بەڕێزن.

٢) دەبێ موسڵمانان عەزیزبن و زەلیل نەبن، چونکە خوا فەرمووی (جل جلاله) نابێ نە زوڵم بکەن، نەقەبوڵیش بکەن زوڵمتان لێ بکرێ، ﴿لا تَظْلِمُونَ وَلا تُظْلَمُونَ﴾ ٢٧٩- البقرة: نابێ زوڵم بکەن و نابێ زوڵمیشتان لێ بکرێ! ئەو ئایەتە دەبوایە لە هەموو رێکخراو (مُنظَّمَة)یەکی مافی مرۆڤ و لە هەموو شوێنێك کە مافی ئینسانیەت داوا دەکا بنوسرێتەوە.

كەوابوو ئیسلام پڕ له عەدالەته، بەر لەوەی كە ئێمە ئەو ئایەتەمان پێ بگات، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) یەقینی تەواوی پێ بووە و پەیڕەو (تَطبیق)ی كردووە! بۆیە پێغەمبەر درودی خوای لەسەر بێ كە هاتە مەدینە ئەو پەڕی برایەتی و خۆشەویستی و عەدالەتی دروست كرد لەناو ئەهلی مەدینەدا، برایەتی دروست كرد له نێوان هەر (مُهاجر)ێك و هەر (أنصار)ێك، هەر موهاجیرێكی كردە برا لەگەڵ ئەنصاریەك، هەریەكەی یەكێكی لەگەڵ ناردەوە بۆ ماڵەوە، هەتا دەڵێن عەلی كوڕی ئەبی تالیب مایەوە و كەس نەما لەگەڵ خۆی بەرێتەوە، ئیمامی عەلی فەرموی: (یا رسول الله) من ماوم و كەس نەبوو لەگەڵی بچمەوە ماڵێ، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: (أنتَ أخِي فِي الدُّنیا وَالاخِرة)[19] تۆ برای منی له دونیا و له قیامەتدا.

خۆشەویستەكانم: پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) یەقینی تەواوی هەبووە كە ئەو ئیسلامە ئەتوانێ دادگەری بێنێتە وڵات، ئەو ئیسلامە ئەتوانێ كۆمەڵگەی ئادەمیزاد پڕ لە ئەمن و ئاسایش و رزق و رۆزی و خۆشی و خۆشبەختی و خۆش گوزەرانی بكات! بۆیە له مەدینەدا سەلماندی و ئیسپاتی كرد كە ئەو ئیسلامە پڕ له عیززەته!

خۆشەویستەكانم: بەڵێ ئەو پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام) یەقینی وا بوو كە بۆ خۆی تەنازول لەو دینە ناكات چونكە ئەو دینە زۆر گەورەیە!، بەئاشكرا كافرەكانی قورەیش هاتن داوایان كرد و گوتیان ئەگەر دینەكەی تۆ راستە ئێمە

---

[19] «آخَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أَصْحَابِهِ فَجَاءَ عَلِيٌّ تَدْمَعُ عَيْنَاهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ آخَيْتَ بَيْنَ أَصْحَابِكَ وَلَمْ تُؤَاخِ بَيْنِي وَبَيْنَ أَحَدٍ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتَ أَخِي فِي الدُّنْيَا وَالاخِرَةِ قَالَ أَبُو عِيسَى هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ وَفِي الْبَاب عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أَوْفَى» سنن الترمذي، كتاب الدعوات، باب: في مناقب علي بن أبي طالب، صفحة ٨٤٣، رقم الحديث ٣٧٢٠، قال الترمذي حديث حسن غريب وقال الالباني ضعيف.

ئیتیفاقێك دەکەین پاش ساڵێك، ئەگەر دینەکەی تۆ راست بوو ئێمەش دێینە سەر دینەکەی تۆ، ئەگەر دینەکەی ئێمەش راست بوو ئەوە تۆ وەرە سەر دینەکەی ئێمە، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) بەصەراحەت، بێ پێچ و پەناو بێ پەردە تەنازولی لە عەقیدەی خۆی نەکرد، خوای پەروەردگار ئایەتی بۆ ناردە خوارەوە کە بڵێ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ ١- الکافرون، ئەی بێ باوەڕان ﴿لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ﴾ ٢- الکافرون، نایپەرستم ئەوەی کە ئێوە دەیپەرستن! ﴿وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ﴾ ٥- الکافرون، وە ئێوەش ئەوە ناپەرستن کە من دەیپەرستم کە ﴿اللَّهُ﴾یە، چونکە من نەباوەڕم بەئێوە هەیە، وە نەباوەڕم بە دینەکەی ئێوە هەیە، نەئێوەش باوەڕتان بەدین و پەروەردگاری من هەیە، لە کۆتایی ئایەتەکەدا دوای دووجار تەئکید، فەرمووی: ﴿لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ﴾ ٦- الکافرون، دینی خۆتان بۆ خۆتان و دینی خۆمیش بۆ خۆم!. پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) لە مەککە کە بانگەوازی کرد نەچوو بت و سەنەمەکان بشکێنێ! زوڵمی نەکردووە لە قوڕەیشییەکان هەتا حوجحەتیان بۆ دروست بێ بۆ ئەوەی وەدەری بنێن بەڵکو هەر ئەوەندەی گوتبوو ڕێگام بدەن بادینی خوا بڵاوبکەمەوە!﴿قُولُو لا الهَ الا اللّهَ تُفلِحُوا﴾[20]: دەفەرموێ: بڵێن (لاالـه الا الله)، سەرکەوتوو دەبن!.

خۆشەویستەکانم: قوڕەیشیەکان باوکی ئیمامی علی (کە ئەبوتالیب بوو) ناردیان بۆ لای پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام)، گوتیان ئەگەر ماڵی دەوێ دەیدەینێ، خەزێنەکانی خۆمانی تەسلیم دەکەین، کلیلی دەرگای کەعبەی

[20] ((عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ عَبَّادٍ الدِّيلِيِّ وَكَانَ جَاهِلِيًّا أَسْلَمَ فَقَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَصر عَيْنِي بِسُوقِ ذِي الْمَجَازِ يَقُولُ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قُولُوا لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ تُفْلِحُوا وَيَدْخُلُ فِي فِجَاجِهَا وَالنَّاسُ مُتَقَصِّفُونَ عَلَيْهِ فَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا يَقُولُ شَيْئًا وَهُوَ لا يَسْكُتُ يَقُولُ أَيُّهَا النَّاسُ قُولُوا لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ تُفْلِحُوا)) مسند امام أحمد (بطبعة دار أحياء التراث العربي)، رقم الحديث ١٥٧١٦

ته‌سلیم ده‌كه‌ین! ئه‌گه‌ر باشترین ئافره‌تی ده‌وێ له‌ قه‌بیله‌كانی عه‌ره‌ب بۆی ده‌خوازین! ئه‌گه‌ر ده‌سته‌ڵاتی ده‌وێ ده‌یده‌ینێ! سه‌روه‌ت و سامانی ده‌وێ ده‌یده‌ینێ، به‌ڵام با واز بهێنێ!!، پێغه‌مبه‌ر (علیه الصلاة والسلام) به‌وه‌ وه‌ڵامی دانه‌وه‌ فه‌رمووی: (واللهِ يا عَم لو وضعت الشَّمس في يميني وَالقَمَر في يساري مَا تَركتُ هذا الامر حَتَّى يظهره الله تعالى أو أهلك في طَلَبه)[٢١] فه‌رمووی: وه‌ڵڵاهی ئه‌ی مامه‌ ئه‌گه‌ر ئه‌و رۆژه‌ی كه‌ به‌ ئاسمانه‌وه‌یه‌! بۆم له‌سه‌ر ده‌ستی راست دابنێن، ئه‌وه‌نده‌ ده‌سته‌ڵاتدار و ده‌وڵه‌مه‌ندم بكه‌ن! مانگیشم له‌سه‌ر ده‌ستی چه‌پ دابنێن! له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی كه‌ واز له‌و دینه‌ بهێنم، واز له‌و فه‌رمانه‌ خواییه‌ بهێنم، وازی لێ ناهێنم هه‌تا یان خوای په‌روه‌ردگار سه‌رم ده‌خا یان له‌ پێناویدا ده‌ڕۆم!!، ده‌بێ ئینسانی مسوڵمانیش ئاوابێ!،

ئه‌وه‌ یه‌قینی پێغه‌مبه‌ره‌ (علیه الصلاة والسلام) به‌رامبه‌ر به‌و ئیسلامه‌! ئاوا له‌ پێناویدا خۆی به‌خت كردووه‌! ئاوا یه‌قینی به‌ سه‌ركه‌وتنی لای خوای په‌روه‌ردگار هه‌بووه‌ بۆ ئه‌و دینه‌!..

یه‌قینی وا بووه‌ كه‌ ئه‌و ئیسلامه‌ نووره‌! ﴿جَعَلْنَاهُ نُوراً نَّهْدِي بِهِ مَنْ نَّشَاء مِنْ عِبَادِنَا﴾ ٥٢- الشورى، خوا ئه‌فه‌رموێ: ئه‌و ئیسلامه‌ نووره‌! هیدایه‌ت ده‌ده‌ین كه‌سانێك حه‌زی پێ ئه‌كه‌ین و پێمان خۆشه‌، هیدایه‌تی كه‌سانێك ئه‌ده‌ین و رێنموونیان ده‌كه‌ین، كه‌ به‌نیه‌تی خۆیان به‌ره‌و خوا ده‌گونجێن، خوا هاوكاریان

---

[٢١] ((عن يعقوب بن عتبة بن المغيرة بن الاخنس، أنه حدث أن قريشا حين قالت لابي طالب هذه المقالة بعث إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال له: يا ابن أخي، إن قومك قد جاءوني فقالوا كذا وكذا فأبق علي وعلى نفسك، ولا تحملني من الامر ما لا أطيق أنا ولا أنت، فاكفف عن قومك ما يكرهون من قولك، فظن رسول الله صلى الله عليه وسلم أن قد بدا لعمه فيه، وأنه خاذله ومسلمه وضعف عن القيام معه، فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ((يا عم لو وضعت الشمس في يميني والقمر في يساري ما تركت هذا الامر حتى يظهره الله تعالى أو أهلك في طلبه)) دلائل النبوة للبيهقي، جزء ٢، صفحة ١٨٧.

دەكات چونكە ئەگەر ئینسان بەرۆیشتن بۆ لای خوا بڕوا، ئەوە خوا بە (هَرولة) بۆلای دەچێ! ئەگەر ئینسان بە مەتر بێ خوا زیاتر بۆی دێتە پێش! خوا بەرەحمە بەرامبەر بە ئادەمیزادەكان وەك لە حەدیسێكدا هاتووە كە لە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ریوایەتكراوە[٢٢]

بەڵێ خۆشەویستەكانم: ئەو ئیسلامە هیدایەت و ئامۆژگارییە، ﴿هَـٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ﴾ ١٣٨- ال عمران، ئەو ئیسلامە شیفایە، ﴿قُلْ هوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاء﴾ ٤٤- فصلت، خوا ئەفەرموێ، ئەی موحەممەد (علیه الصلاة والسلام) بڵێ: ئەو قورئانە بۆ ئیمانداران (هدًى وَشِفَاء): هیدایەت و شیفایە، شیفایە بۆ كۆمەڵگەی ئادەمیزاد.. جا ئەگەر كەسانێك بڵێن: قورئان شیفا نیە و چارەسەری كێشە و نارەحەتییەكانی كۆمەڵگەی ئینسانی پێ ناكرێ، بەڕاستی ئەو ئینسانە وێڕای ئەوەی كە كافرە، ئەوە بەڕاستی زۆر ناحاڵییە، خۆ مێژوو (تأريخ)ی ئیسلام شاهیدە كە پێغەمبەر(علیه الصلاة والسلام) خۆی و پیاوێكی ریش سپی كە ئەبوو بەكرە و ئافرەتێك كە خەدیجەیە و منداڵێك كە عەلی كوڕی ئەبی تاڵیبە وردە وردە زیادیان كرد، چونكە یەكێك لە نیشانەكانی كۆمەڵگەی سەركەوتوو ئەوەیە وردە وردە گەشە بكاو بەرە و زێدەبوون بڕوات!، هەر كۆمەڵێك وردە وردە بەرەو پوكانەوە بڕوا خەلەلی لە خۆیدا هەیە!، بۆیە ئەبو سوفیان كاتێك كەچوو بۆ لای هیرەقل، هیرەقل بە ئەبو سوفیانی گوت سەبارەت بە موحەممەد و ئەصحاب (علیه الصلاة والسلام) (أَيَزِيدُونَ أَم يَنقُصُونَ): ئەرێ زیاد دەكەن یان كەم دەكەن؟، (قَالَ بَل

[٢٢] فەرموودەی پێغەمبەر علیه الصلاة والسلام «يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَإٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَإٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشِبْرٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً».

يَزِيدُونَ) گوتی: زیاد دەکەن!، ئینجا هیرەقل گوتی: ئەوە نیشانەی کۆمەڵی سەرکەوتووە!، بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) باوەڕی بەخۆی هەبوو کە ئەوە دینی خوایە و، وە سەردەکەوێت، خاڵی سێیەم و کۆتایی.. گومانی چاك بە ئیمانداران.

بۆیە گوتمان ((گومانی چاك)) چونکە ئینسان کە هەڵسوکەوت لەگەڵ ئیمانداران دەکا! دڵ و دەرون عایدی خوایە، دەبێ یەقینت بەرامبەر خوا هەبێ، یەقینت بەرامبەر بە ئیسلام هەبێ، یەقینت بەرامبەر پێغەمبەرەکەت هەبێ (علیه الصلاة والسلام)، بەڵام گومانی چاکت بەرامبەر ئیمانداران هەبێ!، ئەسڵ لە گوماندا گومانی چاکە پیاوێك دەیگەیتێ لە ڕێگادا نایناسی و سەلامی لێ دەکەی، یان ئەو سەلامت لی دەکات نابێ بلێی لە ترسان سەلامی کرد!، یان لەبەر ئەوەی ناچاربوو ئەو چاکەیەی لەگەڵ کردم، دەبێ ئەسڵ لە کاروباردا گومانی چاك بێ، بیناسێ یان نەیناسێ ئەسڵ بۆ ئیماندار گومانی چاکە بەرامبەر بە ئیماندار، بەڵام گومانی چاك لە بەرامبەر خەڵکی کافردا ناکرێ!، بۆیە خوای پەروەردگار فەرمووی ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللّهِ فَتَبَيَّنُواْ وَلاَ تَقُولُواْ لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلاَمَ لَسْتَ مُؤْمِناً﴾ ٩٤- النساء، کەسێك کە لە ڕێگا سەلامتان لێ دەکات پێی مەڵێن ئیماندارنیت!، مەڵێن لە ترسان بوو!، لەبەر ئەوەی ئێوە دڵتان شەق نەکردووە، بۆیە خوا ئە فەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِّنَ الظَّنِّ﴾ ١٢- الحجرات: ئەی ئیماندارینە خۆتان لە زۆر گومان بپارێزن!، ئەها نافەرموێ: خۆتان لە هەموو گومانێك بپارێزن!!، بەڵکو دەفەرموێ: خۆتان لە زۆربەی گومانەکان بەرامبەر بە ئیمانداران بپارێزن، دەبێ حەفتا عوزر بۆ برای مسوڵمانت بهێنییەوە کاتێك کە شتێکی لێ ئەبینی بەدڵت نیە!، پێت وانەبێ ئەوە خیانەتی لێ کردووی، پێت وانەبێ ئەوە نیازی خەراپەی هەیە! پێت وابێ کە عوزری بۆ بهێنیەوە بەنەوعێك لە نەوعەکان دوای ئەوەی (تَبين) دەکەی، خواش (جل جلاله) دەفەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا﴾ ٦- سورة الحجرات، ئەی ئیماندارینە! ئەگەر فاسقێك هاتە لاتان و هەواڵێکی بۆ هێنان راستەوخۆ باوەڕ مەکەن (فَتَبَيَّنُوا): روونی بکەنەوە، کەسێك دێت خەبەرێکت بۆ دێنێ لەلای قەومێك یان لەلای کەسێك یان لەلای کۆمەڵێك خەڵك کە حەساسیەتیان بەرامبەر بەتۆ هەیە، باوەڕی پێ مەکە راستەوخۆ، چونکە ئەسڵ لەلای ئیماندار گومانی چاکە!، دوو صەحابە لە یەکتری عاجز ببوون، یەکێك ویستی کێشەیان لەلا گەورە بکات! چوە لای ئەو وتی: فڵانە کەس باست دەکات! هاتەلای ئەوی دیش گوتی: فڵانە کەس باست دەکا، هەردووکیان لێیان قەبوڵ نەکرد لەو ئینسانە، یەکیان وتی: (مَه لَم یبلُغ الِخلاف قُلوبَنَا) بێدەنگ بە ئەو خیلافە نەگەیشتۆتە دڵەکانمان.

خیلافی کار و عەمەل و خیلافی زمان و مەجلیس لەگەڵ خیلافی دڵەکان فەرقی هەیە، خیلاف کە گەیشتە دڵان و تێیدا ئینسان برایەتی نەپارێزێت ئەوە خیلافی گەورەیە!، ئەگەر ئیماندارێك لە ئەمریکا بێ و ئیماندارێك لە شەرقی روسیا بێ و ئیماندارێکیش لە جنوبی ئەفریقا بێ مادام بەدڵ پێکەوەن ئەوە بران!، نەك بە پێچەوانەوە خوا نەخواستە ئەسڵ بە لای ئەو (تَشاؤم) بێ و گومانی خەراپ بێ، ئینسان دەبێ (تَفاؤل)ی هەبێ و (تَشاؤم)ی نەبێ! پێغەمبەریش فەرمووی: (إِيَّاكُم وَالظَّن فَإِنَّ الظَّنّ أكذَب الحَدِيث)[٢٣]: خۆتان لە گومان بپارێزن چونکە گومان درۆیەکی خەراپە!!، وە هەروەها فەرمووی:

---

٢٣ «حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ عَنْ الاعْرَجِ قَالَ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَأْثُرُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَكُونُوا إِخْوَانًا وَلَا يَخْطُبُ الرَّجُلُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ حَتَّى يَنْكِحَ أَوْ يَتْرُكَ» صحيح البخاري، جزء ٣، كتاب النكاح، باب:لايخطب على خطبة أخيه حتى ينكح أو يدع، صفحة ١٨٥٠، رقم الحديث ٤٨٤٩، وأطراف الحديث في البخاري «٦٣٤٥، ٥٧١٩، ٥٧١٧»، و أخرجه مسلم في البر والصلة، باب تحريم الظن والتجسس والتنافس، رقم ٢٥٦٣

قسەی مسوڵمانانم بۆ مەگێرنەوە كاتێك كە زەمێكیان كردووم یان ڕەخنەیەكیان لێ گرتووم بەنەوعێك كە وابزانن من پێم ناخۆشە، وە عەیبی موسڵمانان بۆ من باس مەكەن: (فَإِنِي أُحِبُ أَنْ أَخْرُجَ إِلى النَّاسِ و أناسليمُ الصَّدرِ): پێمخۆشە من بچمە ناو خەڵك وە (سَليم الصَّدرِ) بم، یانی دڵم هیچی تێدا نەبێ بەرامبەر بە ئیمانداران، بۆیە هەر ئەو ئینسانەش قازانج دەكا كە ڕۆژی قیامەت دەچێتەوە خزمەت خوا بەدڵی سەلیم...

جا برایانی بەڕێز: لە ڕاستیدا دەبێ دڵ و دەروونمان پاك بێ بەر لەوەی كە گوفتار و كردارمان ئەنجام بدەین، هەر قسەیەك بكەین دەبێ لەبەر خاتری خوامان بێ، وەك لە خوتبەی ڕابردوو باسی (ئیخلاص)مان كرد، گوتمان: دوو مەرج هەن ئەگەر بیكەین خوا لێمان ڕازییە و عیبادەتەكەمان لێ وەردەگرێ:

١- پابەندبوون بەشەرعی خوا.

٢- تەنیا خوا مەبەستبوون (إخلاص)، جا گومانت چاك بێ بەرامبەر بەدایك و باوكت برا گەنجەكەم: دایك و باوكت جاری وا هەیە لە مەسلەحەتی تۆ ئیشێك دەكەن، چاكەیەك دەكەن ئەتۆ پێتوایە كە ئەوە بۆ تۆیان نیە و لە زەرەری تۆیانە!، نەء.. قەت دایك و باوك زەرەری كوڕی خۆیان ناوێ! زەرەری كچی خۆیان ناوێ! زەرەری منداڵی خۆیان ناوێ!! مەگەر دایك و باوكێك كە كافربن و مسوڵمان نەبن، پاشان بەرامبەر منداڵەكانت گومانی چاكیان پێ ببە و مەدحیان بكە، ڕەحمیان پێ بكە، دەستت بەسەریاندا بهێنە!، گومانی خەراپیان پێ مەبە هەر لە ئێستاوە لێت دڕدۆنگ نەبن باشە، پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) بەرزترین نموونەیە بۆ ئێمە كە گومانی چاكی بە ئیماندار بردووە، گومانی چاكی بە منداڵەكانی بردووەو ڕەحمی پێیان كردووە..!!

یەكێك لە كوڕەكانی عەلی كوڕی ئەبی طالب (یا حەسەن بووە یان حوسەین) لە كاتێكدا كە پێغەمبەر ﷺ لە نوێژی جەماعەتدا بوو و ئیمامەتی دەكرد

کاتێك کە ڕۆیشت بۆ سەجدە منداڵەکە چووە سەر ملی و نەهاتە خوارەوە ئەویش ئەزیەتی نەداو زۆر تاخیر بوو لە سەجدە دوایی هەتا بەخۆشی خۆی هاتە خواردوە، پێغەمبەر ﷺ هەڵنەستاوە لە سەجدە، دوایی لێیان پرسی یا (رسول الله) بۆ ئەوەندە تاخیر بووی؟! فەرموی: لەبەر ئەوە بوو کە ئەو منداڵە هاتبووە سەر ملم تا بەخۆشی خۆی نەهاتە خوارەوە نەمویست ئەزیەتی بدەم!!، بەڕێزان، بەڕاستی بەزەیی و ڕەحم بەرامبەر بەمنداڵ، ئومێدی چاك بەرامبەر بەمنداڵ دەبێ لەلای دایك و باوکەوە بە واجب تەماشای بکرێ! چۆن لەلای منداڵەوە بە واجب تەماشای ڕێز و تەقدیریان دەکرێ و خوا دەفەرمووێ: ﴿وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا﴾ ٢٤- الاسراء، ئەی منداڵە، ئەی کوڕ و کچی باوکان و دایکان بڵێ پەروەردگارا لە دایك و باوکمان خۆشببی و ڕەحمیان پێبکە هەروەکو چۆن ئێمەیان بە منداڵی گەورە کردووە؟!.. باوك و دایکێك کە چۆن ماندوو دەبن بەمنداڵەوە منداڵیش کە گەورە بوو دەبێ ئاوا بەڕەحم و بەزەیی بێ بۆیان.

وە بەهەمان شێوە بەرامبەر خێزانت گومانی چاکت بەرامبەری هەبێ لێی بەدگومان مەبە، گومانی خەراپی پێ مەبە لە کارەکانیدا، وە لە مەجلیس و کۆڕ و موناسەباتیشدا کە پێمانوایە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) گەورەترین نموونەیە کە گومانی چاکی بە خێزانەکانی بردووە، وەکو فەرمووی (خَيرُكُم خَيرُكُم لاهلِه وَأنَا خَيرُكُم لاهلِي)[٢٤] واتە: چاکترینتان ئەو کەسەیە کە لەگەڵ ماڵ

[٢٤] ((عن ابن عباس رضي الله عنهما أن رجالا استأذنوا رسول الله صلى الله عليه وسلم في ضرب النساء، فأذن لهم، فسمع صوتا، فقال: ما هذا؟ فقالوا: أذنت للرجال في ضرب النساء. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « خيركم خيركم لاهله، وأنا خيركم لاهله » قال أبو جعفر: ثم أردنا أن نقف على ذلك الضرب أي ضرب هو، فالتمسنا ذلك هل نجد عن رسول الله صلى الله عليه وسلم فيه شيئا؟)) - ابن حبان، جزء ٤، صفحة ١٩٣، رقم الحديث ٤١٠١ و ٤١١٠.
- سنن ابن ماجه (بطبعة دار أحياء التراث العربي)، جزء ١، صفحة ٦٣٨، رقم الحديث ٢٠٣٤.

و خێزانی خۆی چاك بێ، وە منیش چاكترینتانم بـۆ مـاڵ و خێزانـی خـۆم! جـا بەڕاستی ئەوە چاكەیە ئینسان لەگەڵ خێزانی خۆی چاك بـێ نـەك خـوا نەخواسـتە بچێتەوە بە مۆن و مۆڕی و بە كرچ و كاڵ و نێوچاوان گرژی كە قـسەیەكی خۆشـی لەگەڵ ناكا، بەڕاستی زۆر خراپە كاتێك كە دەچێتەوە ماڵی خۆی سەلام لـە مـاڵ و مندالّی خۆی ناكا خوای گەورە دەفەرموێ ﴿فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتاً فَسَلِّمُوا عَلَى أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الايَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُون﴾ ٦١- النـور: دەبێ سەلام بكەن، سەلام لە ماڵی خۆتان بكەن، سەلام لە مندالّەكان بكەن، هەتا ئەگەر كەسیش لە ماڵەوە نەبوو چوویەود ماڵەوە سەلام بكە!،

بەڕێزان و خۆشەویستان: پاشان ئومێد و گومانی چاكمان بەرامبـەر بەقـەوم و میللەتی خۆمان: ئێمە نابێ پێمان وابێ میللەتی كـورد لـە میللـەتانی دونیـا خەراپترە بۆیە دەبێ لەگەڵیان خەراپ بین!! بەڵكو دەبێ پێمان وابێ كە میللەتی كورد زۆربەی هەرە زۆری مسوڵمانەو زۆری موڵتەزیمە بە قورئان و سوننەتەود و لەگەڵ ئوممەتانی دونیا لەڕووی خزمەت گوزارییـەوە بـۆ ئیـسلام و مـسوڵمانان چاك بووە!.

بۆیە بەڕێزان: پێمان وابێ كە دەبێ بە عە طف و بەڕەحم و بەبـەزەیی بـین لـە بەرامبـەر میللـەتی خۆمـان، لـە بەرامبـەر قـەوم و عەشـیرەتی خۆمـان، نەصیحەتیان بكەین دەستیان بەسەردا بهێنین وە (إن شاء الله) لە رووی عـەفوو و دەعوە و بانگەوازەوە بتوانین بە دڵسۆزی خۆمانیان بزانین و ئەوانیش ئێمە بـە دڵسۆزی خۆیان بزانن!، بۆیە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) كـە فـەتحی مەككـە دەكاو دەچێتەوە مەككە سەرەڕای ئـەوەی ئـەو هـەموو ئـازار و ئەشـكەنجەیان داوە! دڕكیان لە پێش پێی ڕۆ كردووە و ڕیخۆڵەی حوشتریان بەسەردا داوە كـاتی خۆی!، بیریان بۆ هەڵكەندووە!، لە شیعەبی ئەبی تالیبدا برسـێتی و تێنوێتیـان

بۆ ناردووە چەند ساڵ!!، لەگەڵ ئەوەشدا کە ئەچێتەوە مەککەو فەتحی دەکات پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ ((ئەی قەومەکەم! ئێوە چاودرێی چ لە من دەکەن؟! ئەوانیش دەڵێن (أَخٌ كَرِيمٌ وَإِبنَ أَخٍ كَرِيم): تۆ برایەکی بەرێزی و برازایەکی بەرێزی.. ئەویش دەفەرموێ ((إذهَبُوا فَأَنتُمُ الطُّلَقَاء))[٢٥]: ئەفەرموێ بڕۆن ئێوە ئازاد بن!، جا با ئێمەش ئەو نەرم و نیانیەمان هەبێ بەرامبەر بە خەڵکی خۆمان بەو خەڵکەی کە لە ئیسلام حاڵی نەبووە! بەو خەڵکەی کە ئیسلامی بە غەڵەت وەرگرتووە، لە هەندێکی حاڵی بووە و لە هەندێکی حاڵی نەبووە، یان

((عن أبى هريرة رضى الله عنه - فذكر الحديث قال فيه فجاءت الانصار فأحاطوا برسول الله صلى الله عليه وسلم عند الصفا فجاء أبو سفيان فقال يارسول الله ابيدت خضراء قريش لا قريش بعد اليوم فقال من دخل داره فهو آمن ومن القى سلاحه فهو آمن ومن دخل دار أبى سفيان فهو آمن ومن اغلق بابه فهو آمن - اخرجه مسلم في الصحيح من حديث يحيى بن حسان عن حماد الا انه لم يذكر قوله من دخل داره فهو آمن (أخبرنا) أبو على الروذبارى أنبأ أبو بكر بن داسه ثنا أبو داود ثنا مسلم بن ابراهيم ثنا سلام بن مسكين ثنا ثابت البنانى عن عبد الله بن رباح الانصاري عن أبى هريرة رضى الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم لما دخل مكة سرح الزبير بن العوام وابا عبيدة بن الجراح وخالد بن الوليد على الخيل وقال يا ابا هريرة اهتف بالانصار قال اسلكوا هذا الطريق فلا يشرفن لكم احد الا انمتموه فنادى منادى لا قريش بعد اليوم فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم من دخل دارا فهو آمن ومن القى السلاح فهو آمن وعمد صناديد قريش فدخلوا الكعبة فغص بهم وطاف النبي صلى الله عليه وسلم وصلى خلف المقام ثم أخذ بجنبى الباب فخرجوا فبايعوا النبي صلى الله عليه وسلم على الاسلام - زاد فيه القاسم بن سلام بن مسكين عن ابيه بهذا الاسناد قال ثم أتى الكعبة فأخذ بعضادتى الباب فقال ما تقولون وما تظنون قالوا نقول ابن اخ وابن عم حليم رحيم قال وقالوا ذلك ثلاثا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم اقول كما قال يوسف (لا تثريب عليكم اليوم يغفر الله لكم وهو ارحم الراحمين) قال فخرجوا كانما نشروا من القبور فدخلوا في الاسلام - (أخبرناه) أبو بكر بن المؤمل أنبأ أبو سعيد الرازي ثنا محمد بن أيوب أنبأ القاسم بن سلام - فذكره (وفيما حكى الشافعي) عن أبى يوسف في هذه القصة انه قال لهم حين اجتمعوا في المسجد ما ترون انى صانع بكم قالوا خيرا، اخ كريم وابن اخ كريم قال اذهبوا فانتم الطلقاء)) سنن الكبرى، جزء ٩، كتاب السير، باب: فتح مكة حرسها الله تعالى، صفحة ١٩٩، رقم الحديث ١٨٢٧٥

باوکمان دایکمان.. خزم و کەسمان جیران و دراوسێمان، پێمانوایە کە دەبێ لەگەڵیاندا چاك بین و دلسوٚزی ئەوان بین، با ئێمە دکتوٚر بین، نەخوٚش جاری وا هەیە شعور بە نەخوٚشیەکەی ناکات و لە زەرەری خوٚی قسان دەکات!.

لە خوای پەروەردگار داوا دەکەین کە ئەو یەقینەی پێغەمبەر ﷺ بوویەتی بە ئێمەش ببەخشێ، یارەببی خوایە ئەو یەقینەش بە ئێمە ببەخشی، خوایە لەسەر ڕێبازی پێغەمبەر و ئەصحابەکانی رامان بگریت ﷺ یارەببی خوایە سەرەنجامی کار و بارەکانمان خێر بکەی، یارەببی خوایە شیفای نەخوٚشیەکانمان بێنی، رەحم بە مردووەکانمان بکەی، گیراوی موسڵمانان بگێڕیەوە ناو ماڵ و منداڵی خوٚیان، هیدایەتی گەنجە سەرلێشێواوەکانمان بدەی، هیدایەتی خوٚمان و ماڵ و منداڵمان زیاتر بدەی، خوایە ئەوەی چاکە چاکتری بکەی ئەوەی کە خراپیشە هیدایەتی بدەی (یا أَرحَمَ الرَّاحِمين)..

أقول قولي هذا واستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين فاستغفروه انه كانَ غفاراً أعوذ باالله من الشيطان الرجيم ربنا اتنا من لدنك رحمةً وهيء لنا من امرنا رشدا..

آمین.

پارێزکاری (التقوی)

﴿إِنَّ اللّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَواْ وَّالَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ﴾ ١٢٨- النحل

بسم الله الرحمن الرحيم

انَ الحَمدَ لِلهِ نَحمَدُهُ ونَشكُرُهُ وَنَستَغفِرهُ وَنَستَهدِيه، ونعوذ بِاللهِ مِن شُرُورِ أنفُسَنا وَسَيئات اَعمَالِنا، مَن يَهدِه اللهُ فَلا مُضِل لَه، وَمـن يُضلِل فَـلا هـادِي لَـه..، نَشهَدُ أَن لا الهَ الا اللهُ وَحدَهُ لاشَريكَ لَهُ، وَنشهَدُ اَن سيدَنا وَنَبينا مُحمـداً عَبـدُه وَرَسُولُهُ.. هَذا الرَسُولُ الذِي بَلّغَ الرِسَالةَ وَأَدَى الامانَةَ وَنَـصَحَ الامَـةَ وَجَاهَـدَ فِـي اللهِ حَقَ جِهَادِهِ وَتَركَنا عَلى الحجَةِ البَيضاء، لَيلُها كَنَهارِها، لايَزيغُ عَنها الا هَالِك، اَللهُمَ صَلي وَسَلِم وَزِد وَبارِك عَلَى هَذا الرَسُول الكَريم وَعَلَى آلِهِ وَأَصحَابِه وَالتَابِعينَ وَعَلَى اُمَتِه الى يومِ القِيامَـة اَجمَعِين... اَمَـا بَعـدُ أُوصِـيكُم عِبـادَ الله وَنَفسِي أَولاً بِتَقوَى الله، فانَ اللهَ مَعَ الَذِينَ اتَّقُوا وَالذِينَ هـم محسِنُون، قَـالَ اللهُ (سبحانه وتعالى) فِي كِتابِهِ الحَكيمِ بِسمِ الله الرَحمنِ الرَحِيم ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ ١- النساء.

ئیمانـدارانی بـەڕێز: شـوێنکەوتوانی پێغەمبـەری پێـشەوامان حـەزرەتی موحەممەد ﷺ، میهرەبانی خوای پـەروەردگارمان (جل جلالـه) و سـۆز و بـەزەیی برژێتە سەر هەموو لایەکمان لەم ڕۆژە پیرۆزە و لەم شوێنە پیرۆزە، ئەمڕۆش لـە وتارێکی تـری ڕۆژی هەینیـدا لـە خزمـەت ئێـوەی بـەڕێز دەوەسـتین، وتـاری ئەمڕۆمان باسی بابـەتێکی گرنگـە لـە ئیـسلامدا کـە بریتییـە لـە کاکڵـە و نێوەڕۆکی ئاینی پیرۆزی ئیسلام، بریتییە لەو بابەتەی کە خوای پەروەردگار (جل جلاله) پەیوەسـتی کـردوە بەمـەرجێك لـە مەرجـەکانی ڕەزابـوونی خـۆی لـە بەندەکانی، ئەویش بریتییە لە ((تەقوا)).

تەقوا ئەو كەلیمە پیرۆزەیە كە لە چەندین جێگـا لـە قورئـانی پـیرۆزدا نـاوی هاتووە! تەقوا وشەیەكی پیرۆزە كە لـە دەیـان حەدیـسی پێغەمبـەر ﷺ نـاوی هاتووە!، تەقوا ئەو وشەیەیە كە بۆتە مەرجێك لە ئیمانداراندا بۆ ئـەوەی خـوا لێیان رازی بێت..

با بزانین خوای پەروەردگار (جل جلالـه) كە لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرموێ ﴿وَاعْلَمُـواْ أَنَّ اللّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ ٣٦- التوبة: خـوا لەگـەڵ تـەقوادارن دایـە، ﴿إِنَّ اللّـهَ يُحِـبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ ٧- التوبة: خوا تـەقواداراني خـۆش دەوێـت، ﴿وَالْعَاقِبَـةُ لِلْمُـتَّقِينَ﴾ ٨٣- القصص: سەرەنجام بۆ تەقوادارانە، بزانین تەقوا یانی چی؟! وە بـزانین بەرهەمـەكانی تەقوا چین؟! وە بزانین تەقوا بەچی پەیدا دەبێ و بەچی زیاد دەبێ؟!

خۆشەویستەكانم لە سێ خاڵاندا دەچینە خزمەتی ئەو بابەتە پیرۆزە

خاڵی یەكەم: پێناسەی تەقوا

تەقوا یانی چی؟ یەكێك بە یەكێك دەڵێ ((تەقوات هەبێ))، یەكێك بە یەكێك دەڵێ ((بۆ تەقوات نیە؟!))، بزانین تەقوا یانی چی؟.

بەڵێ خۆشەویستەكانم: پێناسەیەكی تایبەت كە لەلایـەن زانایانـەوە بـۆ ئـەو وشەیە كراوە، بەچەند جۆرێكە، راغبی ئەصفەهانی دەڵێ: (التَّقُوی حِفظُ النَّفسِ عَمَّا يُؤثِم): تەقوا یانی پاراستنی نەفس وە پاراستنی خۆت لەو شتانەی كە پێی گوناهبار دەبیت) هەرشتێك كە پێی گوناهبار دەبی خـۆتی لـێ بپـارێزی ئـەوە تەقوات هەیـە!، زانایـەكی تـر دەفـەرموێ: تـەقوا یـانی (التَّمَسُّك بِالـشَّرِيعَة الاسلامِيَّة): تەقوا یانی دەستگرتن بە شەریعەتی ئیسلام، یانی ئـەو شـەریعەتە بكەیتە بەرنامە و پەیڕەوی خۆت لە ژیاندا، نـەك خـۆتی پـێ هەڵواسـی، نـەك لەناو گیرفانتی دابنێی، بەڵكو لەناو دڵتی دابنێی و كاری پێبكەی!، تەقوا یانی

گوێڕایەڵیكردنی خوای پەروەردگار (جل جلاله) لە شتێكدا كە پێی خۆشە بۆ ئەوەی جێبەجێی بكەین، وە لە شتێكدا كە پێی ناخۆشە و رقی لێیەتی خۆمانی لێ بپارێزین! ئەو وشەیە وشەیەكی گشتییە، ئیمامی عەلی (خوا لێی رازی بێ) پێناسەی تەقوامان بۆ دەكات، دەفەرموێ (التَّقُوی: الخَوفُ مِنَ الجَلِیل وَالعَمَلُ بِالتَّنزِیل وَالقَناعَةُ بِالقَلِیل وَالاستِعداد لِیَومِ الرَّحِیل): تەقوا بریتییە لە چوار شت، یەكەم، ترسان لە خوا (جل جلاله)، كە لە هیچ كەسێ، وە لەهیچ شتێ بەقەدەر ئەو نەترسی، لە هەموو كەس زیاتر وە لە هەموو شت زیاتر لە خوا بترسی، دووەم، (وَالعَمَلُ بِالتَّنزِیل): كاركردن بە قورئان، بەو قورئانەی كە خوا ناردویەتیە خوارەوە، سێهەم: (وَالقَناعَةُ بِالقَلِیل) قەناعەت بەكەمێك لە ماڵی دونیا، بەكەم لەو بەخششە خواییەی كە خوا پێت دەدات لە دونیا، هەر شتێك كە خوا پێی بەخشیویت لەو ناز و نیعمەتانە ئەگەر كەمیش بێ قەناعەتت پێی هەبێ، كە ئەوە دەلیلە لەسەر شوكرانەی عەبد بۆ نیعمەتەكانی خوا، چوارەم، (وَالاستِعدادُ لِیَومِ الرَّحِیل) خۆ ئامادەكردن بۆ رۆژی كۆچكردن لە دونیا، خۆ ئامادەكردن بۆ مردن، كەسێك ئەو چوارەی تێدا هەبوو ئەوە تەقوادارە.

لە (عمری كوڕی خطاب)یان پرسیار كرد (خوا لێی رازی بێ) گوتیان تەقوا چیە؟ ئەویش وەڵامی دایەوە و وتی (هَل سَلَكتَ طَرِیقَاً ذَا شَوكٍ): ئایا بەڕێگایەكدا رۆیشتووی رێگایەكە بە دڕك و دار بووبێ؟، (قالَ نَعم): فەرمووی بەڵێ، (قالَ فَمَا فَعَلتَ): وتی چیت كرد كاتێك ئەو دڕكانەت بینی لەسەر رێگایەكە هەن؟ (قَالَ شَمَّرتُ وَاجتَهَدتُ) وەڵامەكەی ئەوە بوو: گوتی خۆم هەڵكرد، خۆم گورج كردو خۆم پاراست لە دڕكەكان كە پێیان لێنەنێم، (قَالَ فَذالِكَ التَّقُوی) فەرمووی: ئەوە پێی دەڵێن تەقوا، كەواتە تەقوا یانی خۆپاراستن لەو شتانەی زەرەرت پێ دەگەیەنێ: هەم زەرەری دونیا هەم زەرەری قیامەت.

بەرهەمەکانی تەقوا

یەکەم، لە بەرهەمەکانی تەقوا ئەوەیە کە ئینسان لە قورئان حاڵی دەکات، خوای گەورە دەفەرموێ ﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ ٢- البقرة: ئەو قورئانە کە گومانی تێدانیە ڕێنیشاندەرە -بۆ کێ ڕێنیشاندەرە؟- ﴿لِّلْمُتَّقِينَ﴾: بۆ تەقواداران، یانی ئینسانی تەقوادار لە هەموو کەس زیاتر لە قورئان حاڵی دەبێ! خوای گەورە دەفەرموێ: ئەی موحەممەد ﷺ باسی ئیسلام بکە، باسی دین بکە چونکە ﴿سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَى﴾ ١٠- الاعلى: ئەوەی کە لە خوا بترسێت بیری لێ دەکاتەوە، زۆرجار بەچاوی خۆتان بینیوتانە و هەستتان پێکردوە لە مەجالیس وەختێك کە باسی ئیسلام دەکرێ، باسی دین دەکرێ، ئەوەی کە مسوڵمانە، ئەوەی کە عەشقی دین و فەرموودە و نەصائیحی قورئان و سوننەتی پێغەمبەرە ﷺ زۆرباش گوێی خۆی هەڵدەخاو گوێ دەگرێ، بەپێچەوانەشەوە ئەوەی کە رقی لە دینە و رقی لە ئیسلامە، رقی لە مسوڵمانانە، وەختێك کە یەکێك ئامۆژگارییەك دەکات یان وتارێك دەدات، قورئان دەخوێنێت، گوێ ناگرێ و خۆی مەشغوڵ دەکات، خۆی خەریك دەکا بەشتێکەوە کە گوێی لێ نەبێت!، لە مەجالیسی تەعزیە لەوانەیە هەستتان پێکردبێت!، ئەها خوا دەفەرموێ ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ ٢- الانفال: ئیمانداری ڕاستەقینە ئەو کەسانەن کاتێك کە باسی خوا دەکرێ دڵیان تەزووی پێدا دێ!!

﴿وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا﴾: وەختێك کە ئایاتی خوایان بەسەردا بخوێندرێتەوە ئیمانیان پێ زیاد دەبێت، بەڵام بە پێچەوانەوە ﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لا يُؤْمِنُونَ بِالآخِرَةِ﴾ ٤٥- الزمر: ئەوانەی کە باوەڕیان بە دوارۆژ نیە، باوەڕیان بەدوای مردن نیە، باوەڕیان بە خوا نیە،

وەختێك کە باسی خوا دەکرێت (جل جلاله) دڵیـان تێکدەچـێت و نارەحـەت و نـا مورتاح دەبن!!، لە جەلسەکەدا هەڵدەستن دەچنە دەرەوە، یا ئـەو کەسـە خـۆی مەشغوڵ دەکات، یان باسێکی تر دێنێتە پێشەوە.

بەڵام وەختێك کە باسـی غـەیری خـوا دەکرێـت، ئەوانـەی کـە باوەڕیـان بـە قیامەتێ نییە یان زەعیفە، خۆی بۆ ئامادە نەکردووە، زۆر دەترسێ، حەز ناکـا ئەو باسە بێتە پێشەوە، ﴿وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ﴾: کە باسی خـەڵکی دونیـا بکرێ یان باسی دونیا بکرێ ئەوە ﴿إِذَا هُـمْ يَسْتَبْـشِرُونَ﴾: ئـەو جـار خۆشـحاڵ دەبن، مەجلیس کاتێك بە دین دەڕازێتەوە ئەوان دڵیان پێ تێکدەچـێ! وەختـێ کە بە دنیا دەڕازێتەوە ئەوان پێ دڵخۆش دەبـن!، دیـارە ئـەوەش یەکێکـە لـە سیفەتەکانی هاوەڵانی شەیتان خوا بمانپارێزێ...

دووەم، لە بەرهەمەکانی تەقوا، زانایی و عیلم دەستکەوتنە:

ئینسان وەختێ کە تەقوای هەبێ و لە خـوا بترسـێ، خـوا لـە ئیـسلام حـاڵی دەکات، فێری عیلمی دەکات، چونکە خوا دەفەرموێت: ﴿وَاتَّقُواْ اللّـهَ وَيُعَلِّمُكُـمُ اللّهُ﴾ ٢٨٢- البقرة: پارێز لە خـوا بکـەن، خـوا فێـرە عـیلمتـان دەکـات، تـۆ عەبدی خوای نیت؟! خوا تۆی دروست نەکردووە؟، هـەموو ئاسمانـەکان و زەوی بەدەست خوا نیە؟! زانیاری (عیلم) بەدەسـت خـوا نیـە؟! کـەون هـەمووی لـە دەستەڵاتی خوا نیە؟! تۆش هـەر لـە دەسـتەڵاتی خـوا نیـت؟! بێگومـان بـا، کەوابوو تۆ کە عەبدێکی ئەوی بۆی بگونجێی و لێی بترسی چۆن حاڵیت ناکات؟ چۆن حەز دەکات عەبدەکەی خۆی جاهیل بێـت؟ خـوا ئەفـەرموێ ﴿إِن تَكْفُـرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنكُمْ﴾ ٧- الزمر: ئەگەر ئێوە کافربن خوای گەورە دەوڵەمەندە و پێویستی بە ئێوە نییە! ئەگەر ئێوە شوکری خوا بکەن لێتان رازیـە، خـوا رازی نابێ عەبدەکەی کافربێ، خوا رازی نابێ عەبدەکەی کوفر هەڵبژێرێ.

بەڵێ، چۆن خوای گەورە پێی خۆش نیە تۆ لە دینی خوا شارەزابی؟! بێگومان پێی خۆشە!، بۆیە یەکێك لە بەرهەمەکانی تەقوا ئەوەیە کە ئینسان لە دینی خوا شارەزا دەبێ و سینگی دەکرێتەوە، ﴿فَمَن يُرِدِ اللّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلإِسْلاَمِ﴾ ١٢٥- الانعام: کەسێك نیەتی خێربێ و خوا بیەوێ لە دین حاڵی بکات دڵی دەکاتەوە بۆ ئیسلام، ﴿يَشْرَحْ صَدْرَهُ﴾: سینگی دەکاتەوە، بۆچی؟! (لِلإِسْلاَمِ): ئیسلام بچێتە ناوی ﴿وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاء﴾: کەسێك ڕێگای هیدایەت نەگرێ، نیازیشی وانەبێ ڕێگای هیدایەت بگرێ و وە دوای حەق کەوێ، خوای گەورە هەناسەی تەنگ دەکات وەك ئەوەی لە ئاسمانێ وەسەرکەوێ کە ئۆکسجین نیە!، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی (وَمَن يرِدِاللّهُ بِهِ خَيراً يُفَقِّههُ في الدِّين)[٢٦]: هەر کەسێك خوای گەورە بیەوێ خێری لەگەڵ بکا، وە نیەتی خێری هەبێ ئەو ئینسانە، خوای گەورە لە دین حاڵی دەکات.

سێیەم، لە بەرهەمەکانی تەقوا بریتییە لە (خوا لەگەڵدابوون):

خوای گەورە لە قورئان بەصەراحەت دەفەرموێ ﴿وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ ٣٦- التوبة: خوا لەگەڵ تەقواداراندایە، تۆ لە خوا بترسی خوا لەگەڵتدایە!، چەندە لە خوا بترسی ئەوەندە خوا لەگەڵتدایە!، پێغەمبەر بانگی عەبدوڵای کوڕی عەبباس دەکات دەفەرموێ (ياغُلام إِنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمات): ئەی گەنجە وەرە چەند کەلیمەیەکت فێرکەم، (إحفَظِ اللّهَ يَحفَظكَ)[٢٧]: ئاگات لە

---

[٢٦] (فتح الباري) شرح صحيح البخاري، مجلد١، كتاب العلم، باب١٢، حديث٧١.

[٢٧] ((عن أبي سعيد الخدري، قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لعبد الله بن عباس: ((يا غلام، أو غليم، ألا أعلمك شيئا لعل الله عز وجل أن ينفعك به، احفظ الله يحفظك، احفظ الله يكن أمامك، إذا سألت فاسأل الله عز وجل، وإذا استعنت فاستعن بالله، تعرف إلى الله في الرخاء يعرفك عند الشدة، وجف القلم بما هو كائن، فلو أن الناس اجتمعوا جميعا على أن يعطوك شيئا لم يعطك الله لم يقدروا عليه، ولو أن الناس اجتمعوا على أن يمنعوك شيئا قدره الله لك وكتبه لك ما استطاعوا، واعلم أن لكل شيء شدة ورخاء، وأن مع العسر يسرا، وأن مع العسر يسرا)).

سنووری خوا بێت خوا ئاگای له‌تۆ ده‌بێ، (إحفَظِ اللهَ يكن أمامك) فه‌رمووی: ئاگات له‌سنووری خوا بێت، سنوری خودا مه‌به‌زێنه، خۆت له حه‌رام بپارێزه خوای گه‌وره له کاتی ته‌نگانه‌دا دێته هانات، بۆیه پێغه‌مبه‌ر ﷺ له حه‌دیسێکی دیکه‌دا ده‌فه‌رمووێ (تَعَرَّف إِلى اللهِ فِي الرَّخَاء يَعرِفكَ فِي الشِّدَة)[٢٨]: له کاتی خۆشیدا خوات له‌بیربێ له کاتی ناخۆشیدا خوا تۆی له‌بیره!، له کاتی ته‌نگانه‌دا خوا تۆی له‌یاد ناچێ، ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ﴾ ١٥٢- البقرة، فه‌رمووی: منتان له‌یادبێ من ئێوه‌م له‌یاده، چه‌نده خوات له‌یادبێ ئه‌وه‌نده‌ش خوای گه‌وره تۆ فه‌راموٚش ناکات و له‌گه‌ڵتدایه!.

چواره‌م، سڕانه‌وه و ره‌شبوونه‌وه‌ی گوناه و تاوانه‌کان:

ئینسان ئه‌گه‌ر ته‌قوای هه‌بێ، بگه‌ڕێته‌وه لای خوا و له خوا بترسێ، خوا گوناهه‌کانی ره‌ش ده‌کاته‌وه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێ: ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾ ٥- الطلاق، (وَمن): هه‌ر که‌سێك، له خوا بترسێ و بگه‌ڕێته‌وه لای خوا، ته‌قوای هه‌بێ، خوای گه‌وره گوناهه‌کانی ره‌ش ده‌کاته‌وه ده‌یپۆشێ، ﴿وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾: پاداشته‌که‌شی بۆ چه‌ندانه ده‌کاته‌وه، ئه‌جر و پاداشتی بۆ زیاد ده‌کات.

پێنجه‌م، ته‌قوا مایه‌ی رزق زیادبوونه:

صه‌حابیه‌ك (خوای لێ رازی بێت) خۆی و خێزانه‌که‌ی ده‌چنه لای پێغه‌مبه‌ر ﷺ، ده‌ڵێن: ((يَا رسولَ الله.. کوڕه‌که‌مان له غه‌زایێ له دژی کافره‌کاندا گیراوه و ئه‌سیره، نه‌هاتۆته‌وه و دڵمان پێوه‌یه‌تی و زۆر ناڕه‌حه‌تین))، پێغه‌مبه‌ر ﷺ

[٢٨] ((احفظ الله تجده أمامك، تعرف إلى الله في الرخاء يعرفك في الشدة، واعلم أن ما أخطأك لم يكن ليصيبك، وما أصابك لم يكن ليخطئك، واعلم أن النصر مع الصبر، وأن الفرج مع الكرب، وأن مع العسر يسراً)) الترمذي ٢٥١٨، وأخرجه أحمد في مسنده ٢٨٠٤ و ٢٦٦٩، وأسناده صحيح. وفي رواية غير الترمذي: رياض الصالحين، صفحة ٤٨، رقم الحديث ٦٢

فەرمووی ((برۆنەوە ماڵەوە هەر بڵێن (لاحَولَ وَلا قُوَّةَ إلا بِالله)، هەر ئەو زیکرە بکەن)) ئەوانیش چونەوە و هەر ئەو زیکرەیان کرد، لەناکاو شەو لە دەرگا دەدرێ وەختێك تەماشا ئەكەن كوڕەكەیانە هاتۆتەوە لای كافرەكان رای كردووە و مەڕ و ماڵاتیشیانی بەغەنیمەت هێناوەتەوە بۆیان، بۆیە خوای گەورە فەرمووی ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ﴾ ٢، ٣- الطلاق: كەسێك پارێز لە خوا بكات خوای گەورە دەرگای خێری لێ دەكاتەوە، (مَخْرَجً)یانی دەرگای خێر، یانی دەرگای رۆشنایی، دەرگای ئازادیی و نەجات..، ﴿وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لا يَحْتَسِبُ﴾: رزقیشی بۆ دەنێرێ لە شوێنێك كە بۆ خۆی هەر هەستی نەكردووە و بە خەیاڵیشیدا نەهاتووە! وەكو ئەو صەحابیە بەڕێزە كە خۆی و خێزانەكەی شادبوونەوە بە كوڕەكەیان وێرای مەڕ و ماڵات و سامانیش كە بۆیان هاتبوو.

شەشەم، تەقوا دەبێتە مایەی كار بۆ ئاسانبوون:

چەندە پارێز لە خوا بكەی ئەوەندە كاروبارت بۆ ئاسان دەبێ، ئیشی رۆژانە، ئیشی شەوانەت، ئیشی ئیدارەت ئیشی دائیرەت، ئیشی بازارت كاروباری دەرێ و ژووری، خوای گەورە هەموو كاروبارەكانت بۆ ئاسان دەكات، چونكە دەفەرموێ ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا﴾ ٤- الطلاق: هەر كەسێك پارێز لە بێ فەرمانی خوا بكات خوای گەورە (ئاسانی) داوێتە ناو ئیش و كارەكەی و كارەكانی بۆ ئاسان دەكات، چونكە پشتیوانی بەخوا بووە، خوای گەورەش لەگەڵیدایە و كاری بۆ ئاسان دەكات.

حەوتەم، خوا (جل جلالە) تەقوادارانی خۆش دەوێت:

خوای گەورە دەفەرموێ ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ ٧- التوبة: بێگومان خوای گەورە تەقوادارانی خۆش دەوێن، جا چۆن تۆ خوات خۆش بوێ ئەو تۆی خۆش

ناویێ!؟ خوا ئەو (عادل)ەیە، ئەو (أحكمُ الحاكِمين)ەیە کە خۆی لە قورئاندا وەسفی خۆی دەکات[٢٩]، چۆن تۆی خۆش ناوێ وەختێک کە تۆ ئەوت خۆشدەوێ!؟ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾ ٥٤- المائدة، خوای گەورە فەرمووی: ئەی ئیماندارینە ئەگەر ئێوە هەمووتان هەڵگەڕێنەوە لە دین و (مُرتد) ببنەوە-خوا ئێوە لادەبا، خەڵکێکی تر دێنێ کە خوا ئەوانی خۆش دەوێ و ئەوانیش خوایان خۆش دەوێ!

خۆشەویستەکانم: خوا پێویستی بە ئێمە نییە، ئێمە پێویستیمان بە خوایە، خوا (صمَد)ە، ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾ ٢- الاخلاص، (صمد) یانی هەموو شتێك پێویستی بەخوا هەیە، ئەو پێویستی بە هیچ نییە!!، ئێمە پێویستیمان بە خوایە، خوای گەورە تەنها عیبادەتی لە ئێمە دەوێ ئەوەش بەوەنا کە خوا پێی دەوڵەمەند ببێ یا دەستەڵاتی زیاد بێ، بەڵکو خوا هەر خوایە عیبادەتی بکەین یا نەیکەین، هیچ لە موڵکی خوای پەروەردگار کەم ناکاتەوە! لەبەر ئەوە خوا ئێمەی خۆشدەوێ بەو ئەندازەی کە ئێمە ئەومان خۆشدەوێ.

هەشتەم، سەقامگیربوونی ژیان و دەوڵەت لەسەر ئەساسی تەقوا:

خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىَ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ﴾ ١٠٩- التوبة، دەفەرموێ: ئایا کەسێك کارەکەی لەسەر ئەساسی تەقوا و ڕەزابوونی خوا دابمەزرێنێ چاکترەو خێری زیاترە یان کەسێك کارەکەی لەسەر لێواری کەندەڵانێکی ڕوخەك دابمەزرێنێ؟!.

هەر شتێك بۆ خوا نەبێ، خوا دەیبڕێ!، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: (مَاكـانَ للهِ يَنمو وَماكَانَ لِغَيرِهِ يَنقَطِع): هەر کارێك بۆ خوا بێ خوا گەشەداری دەکات، گەشە دەکات!!، وە هەرشتێك بۆ خوا نەبێ کۆتایی دێ و بەرەکەتی نییە!،

---

[٢٩] وەکو دەفەرموێ: ((أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ)) ٨- التين.

نیشانەی ڕاستبوون و بەرەكەت و لەسەر خێربوون، گەشەكردنی ئەو كارەیە كە تۆ لەسەری، بۆیە حەدیسی لەسەرە فەرمووی: (ئەگەر لە معامەلەیەكدا جارێك قازانجت نەكرد، دووجار قازانجت نەكرد، معامەلەكەی بگۆڕە!). لەبەرئەوەی: ((مَاكانَ للهِ دامَ واتصَل وَمَاكانَ لِغَيرِهِ اِنقَطَعَ وَانفَصَل)).

نۆیەم، خوای گەورە لە دوژمنانت دەتپارێزێ:

تەقوا مایەی پاراستنی تۆیە لە دوژمنانت!، خوا لە قورئان دەفەرموێ ﴿وَإِن تَصْبِرُواْ وَتَتَّقُواْ لا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا﴾ ١٢٠- آل عمران: ئەگەر ئێوە صەبرتان هەبێ و تەقواشتان هەبێ، ﴿لا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا﴾: فێڵ و پیلان و تاكتیكی دوژمن و ناحەزانتان زەرەر لە ئێوە نادات!!.

دەیەم، بەهۆی تەقوا هەق و ناهەق لە یەكتر جیا دەكەیتەوە:

جاری وایە تۆ بەرچاوت ڕوون نییە، تەم و مژێك دێتە بەرچاوت دوو شتت لێ تێكەڵ دەبێ، حەق و ناحەقت لێ دەشێوێ، بەڵام لە خوا بترسە خوا ئیلهامی ناو دڵت دەكات، حەقت نیشان دەداو دەیدۆزیەوە.

خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿إِن تَتَّقُواْ اللّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَاناً﴾ ٢٩- الانفال، ئەگەر ئێوە لە خوا بترسن، خوای گەورە (فُرقان)تان دەداتێ، واتا زانیاریەكی واتان دەداتێ كە جیاوازی بكەن لە نێوان حەق و باتڵ، خوا لەگەڵ تۆدایە، بەمەرجێك تۆ لەگەڵ خوادا بیت!.

یانزەیەم، چوونە بەهەشت بە تەقواوەیە،

خوا دەفەرموێ: ﴿تِلْكَ الدَّارُ الاخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الارْضِ وَلا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ ٨٣- القصص، واتە ئێمە ئەو ژیانەی قیامەت، ئەو ژیانەی بەهەشت ئەدەینە كەسانێك كە لە دونیادا (تَكَبُر)یان لێنەداوە و فاك و فیتیان بەسەر خەڵكیدا نەكردووە، (تَكَبُر)یان بەسەر زەویدا نەكردووە،

خۆ بەزل ناگرن و فەساد لە زەوی دا ناکەن، ئـەو بەهەشـتە کـە خـوا ئامـادەی کردووە، ئەفەرموێ دەیدەینە ئەو کەسانە، ﴿وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾: وە سەرەنجامیش بۆ تەقوادارانە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم:

⋆ تەقوا لە سێ شتدا خۆی دەنوێنێ:

یەکەم: پابەندبوون و پەسەندکردنی هەرچی کاری چاکە و، پەیڕەوکردنیەتی کە خوا ئەمری پێکردووە، کردنی کاری پەسەندو باش.

دووهەم: نەکردنی کاری ناپەسەند و خەراپ.

سێهەم: زێدەڕۆیی نەکردن لە کاری حەڵاڵ و موباح، یانی نەکردنی ئیسراف لە کاری رۆژانە، لەو هەڵسوکەوت(تَعامُل)ەی کە رۆژانە هەتە لە خـواردن و خواردنەوە، لە جلوبەرگ، لە پێکەوەژیان (تَعايش) لەگەڵ خەڵکی.

ئینجـا پەسـەندکردنی هەرچـی چـاکە و کـارپێکردنی ئـەوە خـوای گـەورە دەفەرموێ ﴿اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ﴾[٣٠] ١٠٦- الانعام، خوای گـەورە بـە پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ ﴿ثُمَّ جَعَلْنَـاكَ عَلَـى شَرِيعَةٍ مِّـنَ الامْـرِ فَاتَّبِعْهَـا﴾[٣١] ١٨- الجاثية، خوای گەورە پێمان دەفەرموێ ﴿اتَّبِعُواْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُـمْ﴾ ٣- الاعـراف: وە دوای ئـەو قورئانـە بکـەون کـە بۆتـان هـاتووە لەلایـەن پەروەردگاری خۆتان، ئەوەی رێنیشاندەرە بۆ چاکە و پێشگیری دەکا لـە خراپـە قورئانی پیرۆزە، جانبێکی پێمان دەڵێ ئەوە حەڵاڵـە و بیکـەن وە دوای کـەون،

---

[٣٠] واتە: (تۆ ئەی موحەممەد ﷺ) شوێنی ئەو بەرنامەیە بکەوە کە لەلایەن پەروەردگارتەوە بە سروش (وەحی) پێت راگەیەنراوە.

[٣١] واتە: لەوەو دوا ئێمە تۆمان ئەی موحەممەد ﷺ خستۆتە سەر بەرنامەیەکی راست و رەوان لە هەمرو کاروبارێکی ئەم ئاییندا، کەواتە شوێنی بکەوە و لێی لامەدە.

ئەوەش حەڕامە و مەیکەن، پێغەمبەریش نموونەیە بۆ ئێوە ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا﴾ ٧- الحشر، هەرچی پێغەمبەرتان پێتان بفەرمووێ ((بیکەن)) جێبەجێی بکەن، وەهەرچی کە پێتان بفەرمووێ ((مەیکەن)) یانی مەیکەن و موناقەشەی تێدا مەکەن.

خۆشەویستەکانم: هەندێ شت هەیە زێدەڕۆیی تێدا دەکرێ، ئینسان توشی حەڕام و گوناهباری دەبێ، بۆیە خوای پەروەردگار دەفەرمویێ ﴿إِنَّهُ لا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ ٣١- الاعراف: خوای گەورە ئەوانەی خۆشناوێ کە ئیسرافێ دەکەن، لە ئیمامی (عەلی)یان پرسیار کرد ((ئیسراف یانی چی؟))، فەرمووی (مَابَعدَ الكَفافِ إِسرَافٌ): لە دوای ئەوەی کە شت بەسە و کافییە ئیسرافە!، هەرچی تۆ دەیکەی ئەگەر زێدەبوو لە خۆت ئەوە پێی دەگوترێ ئیسراف.

زێدە لە (مَعيشة)ت، زێدە لە مسروفاتی رۆژانەت و جلوبەرگ و سەیارەت، زێدە لە خانووت، زێدە لە ژیان و حاڵ و باڵی خۆت ئەوە پێی دەگوترێ ئیسراف و نەیکەی چاکە!.

پێغەمبەرمان (عليه الصلاة والسلام) فەرمووی (إِنَّ الحَلالَ بَيِّن وَإِنَّ الحَرامَ بَيِّن)[٣٢]: حەڵاڵ دیاریکراوە، حەڕامیش دیاریکراوە (وَبَينَهُما أُمُورٌ مُشتَبِهاتٌ): لە نێوان حەڵاڵ و حەڕامدا هەندێك شت هەیە (شُبُهات)ی تێدان کە نازانی نەحەڵاڵە و نە

[٣٢] ((حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ حَدَّثَنَا زَكَرِيَّاءُ عَنْ عَامِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْحَلالُ بَيِّنٌ وَالْحَرَامُ بَيِّنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشَبَّهَاتٌ لا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنْ النَّاسِ فَمَنْ اتَّقَى الْمُشَبَّهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ كَرَاعٍ يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ أَلا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى أَلا إِنَّ حِمَى اللَّهِ فِي أَرْضِهِ مَحَارِمُهُ أَلا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلا وَهِيَ الْقَلْبُ)) صحيح بخاري، جزء ١، كتاب الايمان، باب: فضل من استبرأ لدينه، صفحة ٢٨، رقم الحديث ٥٢، وأطراف الحديث في البخاري ((١٩٤٦)). وأخرجه مسلم في المسقاة، باب: أخذ الحلال وترك الشبهات، رقم الحديث ١٥٩٩

حەرام، مسوڵمان دەبێ خۆ لەوەش بپارێزێ، (فَمَن اتَّقَى الشُّبُهاتِ اِستَبَرأَ لِدِينِهِ وَعِرضِهِ): هەر كەسێك خۆی لەو شتەی پاراست كە نەزانێ نەحەلاڵە و نەحەرام ئەوە خۆی و ماڵ و منداڵ و دینەكەی پاراستوە، (وَمَن وَقَعَ فِي الشُّبُهاتِ وَقَعَ فِي الحَرامِ): هەر كەسێك ئەمڕۆ بكەوێتە ناو شوبهە، دەكەوێتە ناو حەرام (كَالرَّاعِي يَرعَي حَولَ الحِمَى يُوشكُ أَن يَقَعَ فِيهِ): وەكو شوانێك كە مێگەلەكەی لە دەورەی پاوان بلەوەڕێنێ كە پەرژینی نەبێ، ڕۆژێك دێ ئەو ماڵاتە پێی داوێتە ناوی و زەڕەكەی دەكات، چونكە لە دەورەی دەلەوەڕێنێ!، تۆ كە لە دەورەی حەرام سوڕایەوە، ڕۆژێك دێت پێت داوێیە ناو حەرام! (أَلا إِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمىً أَلا وَإِنَّ حمى اللهِ فِي أَرْضِهِ مَحارِمُهُ): فەرمووی ئاگاداربن هەموو مەلیك و دەسەلاتدارێك پاوان و قەدەغەی خۆی هەیە، (أَلا وَإِنَّ حِمى اللهِ فِي أَرْضِهِ مَحارِمُهُ): پاوان و قەدەغەی خواش ئەوشتانەن كە حەرامی كردوون و نابێ سنور بشكێنرێ و بچیە ناویەوە، وەختێ كە تۆ توشی حەرام بووی خوا دەتگرێت، سنووری خوا شكاندن یانی خۆ تووشی حەرامكردن لەبەر ئەوە زۆر دەبێ خۆت بپارێزیت.

ئێمە دەبێ نموونە بین بۆ خەڵكێك كە لە ئیسلام حاڵی نییە ئەمڕۆ موشتاقە و دیداری ئیسلامی پێخۆشە، باوەش بۆ ئیسلام دەكاتەوە، بەڵام عەیبی ئێمە دەبینێ بۆیە مسوڵمان نابێت، یان بۆیە نایەتە مەجلیسەكەمان دابنیشێ لەوانەیە عەیبمان ببینێ، ئێمە خۆمان كردووە بە نموونەی مسوڵمانان زۆرجاریش وایە زەرەرمان لە ئیسلام داوە لەبەر خووڕەوشتی خراپی خۆمان!، بەڕاستی پێویستە موراجەعەی خۆمان بكەینەوە، هەر لەسەرێ تا خوارێ پێشتر مامۆستایانی ئایینی لەگەڵ ڕێژم بۆیان بەڕاستی مامۆستایانی ئایینی وەكو زۆر لە زانایان دەڵێن (خوێی چێشتن) بەڕاستی خوێی چێشتن!، وەختێك كە مامۆستا چاك بێ میللەتیش چاك دەبێ! وەختێك كە مامۆستا سەری لێ

بشێوێ، میللەتیش سەری لێ دەشێوێ!، وەختێ کە ماموّستا لاربۆوە میللەتیش لار دەبێتەوە!، وەختێك کە ماموّستا خۆی لە (شُبُهات)ێدا، خەڵك خۆی لە حەرامێ دەدا، ئەها ئیمامی غەزالی دەفەرموێ چی!، دەفەرموێ (إذا دَخَلَ العالِمُ في الشُّبُهاتِ دَخَلَ العَالَمُ في الحَرامِ): وەختێك کە زانا خۆی تووشی شتێك کرد کە شوبهەی تێدایە، خەڵك خۆی تووشی حەرامێ دەکا، چونکە هەنگاوێك لە ماموّستا زیاتر دەچنە پێش!!.

خۆزگە ماموّستایانیش ئەمڕۆ وەختێك کە دەیانگوت ((حەرامە کچ سەری رووت بێ)) کچەکەی هێندێکیان سەری رووت نەدەبوو!!، لەگەڵ رێزیشم بۆ ماموّستایانی ئایینی بەڵام بەداخەوە هەندێك لە ماموّستایانی ئایینی ئەو سەردەمەی خۆمان کە (ماموّستایانی ئایینی)شیان ناشیرین کردووە، رێزی جوببە و مێزەریشیان بەڕاستی هێناوەتە خوارەوە! کە حەقیقەت ماموّستا دەبێتە رێنیشاندەری ئوومەت، وە پێشی ئوومەت کەوتووە یا بۆ بەهەشتێ یا بۆ جەهەننەمێ!، جا بەڕاستی پێویستە ماموّستایانی ئاینیش بەخۆدا بێنەوە ئەم قسەم لەگەڵ ئەوانە، بەڵێ من خۆم بە قوتابیەکی ماموّستایانی ئایینی دەزانم، بەڵام بەڕاستی مەسئولییەتی گەورە ئەمڕۆ لە ئوومەتی ئیسلامیدا لەسەر ماموّستایانی ئایینییە، ماموّستایانی ئایینی کە دەڵێن ((زوڵم حەرامە)) نابێ بۆخۆیشی توخونی زوڵم بکەوێ و لە زاڵم نزیك بێتەوە!، وەختێ کە دەڵێ ((خواردنی حەرام ئاگری جەهەننەم خۆش دەکا)) دەبێ خۆشی لێ بپارێزێ، وەختێ کە دەڵێ ((ئافرەت دەبێ خۆی داپۆشی))، دەبێ ئەویش دەعوەی حیجاب بکاو داکۆکی لەسەر حیجاب بکا!، بەڕاستی مەسئولییەتێکە لەسەر شانی هەموو لایەکمان وە ماموّستایانی ئایینیش یەکێکن لە پێشەوایانی ئوومەتی ئیسلامی، کە پێغەمبەر فەرمووی (زانایان میراتگری پێغەمبەرانن، پێغەمبەرانیش درەم و دیناریان بەجێ نەهێشتووە بەڵکو

عیلمیان به‌جێ هێشتووه‌!)، وه‌ هه‌روه‌ها فه‌رمووی ﷺ (الفُقَهاءُ أُمَناءُ الرُسُلِ ما لَم يَدخُلوا فِي الدُنيا وَيَتبَعوا السُلطان)[٣٣] فه‌رمووی: زانایان ئه‌مینداری پێغه‌مبه‌رانن (عليهم الصلاة والسلام)، به‌ڵام به‌ مه‌رجێك له‌گه‌ڵ ده‌سته‌ڵاتداران -ی زاڵم- تێكه‌ڵاو نه‌بن)) وه‌ختێك كه‌ له‌گه‌ڵ ده‌سته‌ڵاتداران تێكه‌ڵاوبوون و دوایان كه‌وتن، فه‌رمووی (فَاِذا فَعَلُوا ذالِكَ فاحْذَرُوهُم): ئه‌وه‌ خیانه‌تیان له‌گه‌ڵ پێغه‌مبه‌رانی خۆیانیان كردووه‌، ئێوه‌ خۆتان له‌و زانایانه‌ بپارێزن.

به‌ڕاستی خه‌ته‌رێكه‌ له‌سه‌ر شانی ماموّستایان، یه‌ك له‌وانه‌ من خۆم لێره‌ كه‌ ئه‌و قسه‌یه‌ ده‌كه‌م خۆم به‌ مه‌سئول ده‌زانم له‌و قسه‌یه‌، چونكه‌ منیش ده‌گرێته‌وه‌!!، منیش كه‌ ئه‌مڕۆ نه‌سیحه‌تێك ده‌كه‌م و وتارێك ده‌خوێنمه‌وه‌ حیسابه‌ له‌سه‌ر منیش به‌ڵام پێویسته‌ ئێمه‌ هه‌موومان به‌خۆماندا بچینه‌وه‌، پێش ئه‌وه‌ ماموّستایانی ئایینی چونكه‌ خه‌ته‌رێكه‌ له‌سه‌ر ئومه‌تی ئیسلامی!!، كوفر له‌ هه‌موو لایه‌كه‌وه‌ ده‌یه‌وێ ره‌گی ئیسلام ببڕێته‌وه‌!، نه‌ك هه‌ر له‌سه‌رده‌وه‌ به‌ڵكو یه‌كه‌یه‌كه‌ ره‌گه‌كانی بكوتێ له‌بنه‌وه‌ كه‌ من و تۆ هه‌ستی پێنه‌كه‌ین!، جا جاری وا هه‌یه‌ ماموّستایه‌ك ده‌گرێ بۆ ئه‌وه‌ی كه‌ خه‌ڵكی تری پێ بگرێت، كه‌ به‌داخه‌وه‌ نه‌ده‌بوایه‌ ماموّستایان ئه‌مڕۆ ئه‌وه‌نده‌ په‌رش و بڵاوبن و ئه‌وه‌نده‌ پشتیان له‌یه‌كبێ، كه‌ نه‌توانن واقیعێكی فاسد له‌ وڵاتی خۆمان بگۆڕن!!، یا له‌ هه‌موو دونیا، ئه‌گه‌ر ماموّستایانی كوردستان ئه‌مڕۆ پاڵپشتی یه‌كتری بن، ئه‌مڕۆ هه‌شت هه‌زار ماموّستا له‌وانه‌یه‌ له‌ كوردستان هه‌بێ، هه‌شت هه‌زار ماموّستا!!، با ماموّستا له‌سه‌ر شه‌قام و جاده‌ و كۆڵان له‌ دژی فه‌ساد و بێ

---

[٣٣] ((الفُقَهاءُ أُمَناءُ الرُسُلِ ما لَم يَدخُلوا فِي الدُنيا وَيَتبَعوا السُلطان، فَاِذا فَعَلُوا ذالِكَ فَاحذَرُوهُم))، العسكري من حديث العوام بن حوشب عن أبي صادق عن علي به مرفوعا وهو ضعيف السند. انظر: (المقاصد الحسنة في بيان كثير من الاحاديث المشتهرة على الالسنة)، صفحة ٣٠٧، رقم الحديث ٧٤٦.

ئەخلاقی و قومارخانە، لە دژی مەیخانە و سینەما و شتی خراپ، دەنگی خۆی بەرزكاتەوە و بزانێ ئایا خەڵك بەقسەی دەكات، یان بەقسەی ناكا ؟!.

بەڵام بەڕاستی ئێمە هەموومان (مُقَصِّر)ین، وەكو مسوڵمانێك لە بەرامبەر دینی خوا، بۆیەش دەڵێم مامۆستایان چونكە ئەوان بەڕاستی ڕۆژی قیامەت پرسیاریان لێدەكرێت، بەر لەوەی پرسیار لە عالەم بكرێ پرسیار لە عالیم دەكرێ!، وەكو ئیمامی عەلی ﷺ فەرمووی: (پرسیار لە جاهیل و لە قوتابی ناكرێت بۆ نەچوویت فێربیت؟ هەتا پرسیار لە زانای نەكرێ بۆ خەڵكت فێر نەكرد ؟!!)، ئەو مامۆستایە دكتۆرە دەبێ خۆی بچێ سەردانی نەخۆشەكان بكات!، وە خۆی بچێ، بەو خەڵكە دابێتەوە.

بەڵێ خۆشەویستەكانم: بۆیە لە ڕۆژی قیامەتیشدا كەسێك دێنن دەیهاوێنە ناو ئاگری دۆزەخ وەكو پێغەمبەر ﷺ وەصفی دەكات (يـؤتَى بِالرَّجُـلِ يَـوم القِيامـةِ فَيُلقَى فِي النَّارِ)[٣٤]: ڕۆژی قیامەت كابرایەك دەهێنن و دەیخەنە ناو ئاگری جەهەننەم، (فَتَندَلِقُ أقتَاب بَطنِهِ): ڕیخۆڵەكانی دێنە دەرەوە لە زگی، (وَيَـدور حَولَه كَمَا يَدُور الحِمارُ بِالرَّحَى): لە دەوری ڕیخۆڵەی خۆدا دەسوڕێتەوە، هەروەكو چۆن گوێدرێژ بەدەوری (ناعور)یدا دەسوڕێتەوە!، (ناعور كە ئاو هەڵدێنجێ لەبیر، بەحەبلێك بەدەوریدا دەسوڕێتەوە)، ئەو ئینسانە ئاوایە لە جەهەننەم!!

---

[٣٤] ((عَن أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ قَالَ قِيلَ لَهُ أَلا تَدْخُلُ عَلَى عُثْمَانَ فَتُكَلِّمَهُ فَقَالَ أَتَرَوْنَ أَنِّي لا أُكَلِّمُهُ إِلا أُسْمِعُكُمْ وَاللَّهِ لَقَدْ كَلَّمْتُهُ فِيمَا بَينِي وَبَينَهُ مَا دُونَ أَنْ أَفْتَتِحَ أَمْرًا لا أُحِبُّ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ فَتَحَهُ وَلا أَقُولُ لاحَدٍ يَكُونُ عَلَيَّ أَمِيرًا إِنَّهُ خَيْرُ النَّاسِ بَعْدَ مَاسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يُؤْتَى بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ فَتَنْدَلِقُ أَقْتَابُ بَطْنِهِ فَيَدُورُ بِهَا كَمَا يَدُورُ الْحِمَارُ بِالرَّحَى فَيَجْتَمِعُ إِلَيْهِ أَهْلُ النَّارِ فَيَقُولُونَ يَا فُلانُ مَا لَكَ أَلَمْ تَكُنْ تَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَى عَنْ الْمُنْكَرِ فَيَقُولُ بَلَى قَدْ كُنْتُ آمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَلا آتِيهِ وَأَنْهَى عَنْ الْمُنْكَرِ وَآتِيهِ)) صحيح المسلم، كتاب الزهد والرقائق، باب: عقوبة من يأمر بالمعروف ولا يفعله وينهى عن المنكر ويفعله، صفحة ١٢٤٧، رقم الحديث (٢٩٨٩- ٥١)، و صححه مسلم.

﴿فَيجتَمَعُ إليه أهلُ النَّارِ﴾: خەڵکەکە لێی کۆدەبێتەوە، ﴿فَيَقُولُونَ﴾ دەڵێن ﴿يَافُلان مَا لَك﴾: ئەوە چیە فلانەکەس؟، ئەوە تۆی لێرەی؟! ﴿أَلَم تَكُنْ تَأمُرُ بِالَمعروفِ وَتنهى عَنِ المُنكَرِ؟﴾: ئەی تۆ نەبوویت فەرمانت بە چاکە دەکرد و رێگریشت لە خراپە (مُنکر) دەکرد؟ ئەویش دەڵێ بەڵێ ﴿كُنتُ آمُرُ بِالَمعروفِ وَلا آتِيهِ، وَأَنهى عَنِ المُنكرِ وَآتِيهِ﴾: بەڵێ من ئەمرم بە چاکە دەکرد و خۆم نەم دەکرد، وە نەهیشم لە (مُنکر) دەکرد و خۆیشم دەمکرد!.. بەڕاستی ئەوە خەتەرێکی گەورەیە!، نەك هەر لەسەر مامۆستا بەڵکو لەسەر هەموو مسوڵمانێك، وەختێك کە بە یەکێك دەڵێ ((تەقوات هەبێ و لە خوا بترسێ)) خۆیشی تەقوای نەبێ!!.

جا خۆشەویستانم: ئەوە مەبەستم ئەوەیە ئێمە خۆمان ئاگامان لەخۆمان بێ، وەڵاهی ئەگەر خۆمان ئاگامان لەخۆمان بێ وەك مسوڵمان دوژمنانی ئیسلام ناتوانن زەفەر بەمسوڵمانان بهێنن!!.. ﴿وَلَن يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سبِيلا﴾ ١٤١- النساء، بەڵام بەمەرجێك ﴿يَعْبُدُونَنِي لا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا﴾ ٥٥- النور: عیبادەتم بکەن و شەریکم بۆ بڕیار نەدەن، بمپەرستن.

خوا عەبدی خۆی زەلیل ناکات! بەڵام عەبد خۆی خۆی زەلیل کردووە بەڕاستی!، موسڵمان عەزیزە!، خوا مەدحی کردووە ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾ ٨- المنافقون.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: تەقوا مایەی خوا لێ رازی بوونە لە ئینسان، بۆیە دەبێ وریابین و بەخۆماندا بچینەوە بتوانین ان شاءالله ئەو تەقوایە لە خۆماندا بهێنینە دی کە خوا دەیەوێ.

تەقوا چۆن پەیدا دەبێ؟

بە پەیداکردنی عیلم، لە دین شارەزا بە خوا شارەزات دەکات و تەقوات پەیدا دەبێ، هاتوچۆی مزگەوت بکە قورئان بخوێنە و نوێژەکان بە جەماعەت بکە تەقوات پەیدا دەبێ، لەگەڵ مسوڵمانان هەڵسە و دانیشە لە دەرسیان دانیشە، تەقوات پەیدا دەبێ، بە هاوڕێیەتیکردنی ئیمانداران.. پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێ هاوڕێیەتیکردنی ئیماندار وەکو ئەوەیە بچیت لەلای دوکانێك دانیشی کە بۆنی خۆش دەفرۆشێت!، بەڵام هاوڕێیەتیکردنی پیاوی خراپ وەکو ئەوەیە بچیە لای کورەیەك کە بەڕاستی ئەگەر نەشت سوتێنێ پشکت پێدەکەوێ!!.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: ئینجا با ئێمە بگەڕێینەوە لای خوا و شەرمی لێ بکەین و لێی بترسین، هەنگاوەکانمان بۆ خوا بن، بۆ ئەوەی خوای گەورە بەرەکەت باوێتە ناو ئیشەکانمانەوە، چونکە بەڕاستی تۆ چەندە قەدری خوات لەلابێ ئەوەندەش خوای گەورە قەدری تۆی لەلایە!!، چەندەت خوای گەورە خۆشبوێ ئەوەندەش خوای گەورە تۆی خۆش دەوێت!، چەندە ڕەزامەندی خۆت بوێ ئەوەندەش خوای گەورە ڕەزامەندی تۆی دەوێ!، چەندە خێرادەکەی لە جێبەجێکردنی فەرمانەکانی ئەو، ئەوەندەش خوای گەورە لوتف بەرامبەر تۆ دەنوێنێت!، چەندە ئەوت لەیاد بێت خوای گەورەش ئەوەندە تۆی لەیادە!، چەندە لەسەر خوا تووڕەببی و لەسەر خوا بە جواب بیت ئەوەندەش خوای گەورە لەسەر تۆ بە جوابە!، چەندە تۆ عادات و تەقالیدی خۆت بگۆڕی لەبەر خاتری خوا ئەوەندەش خوای گەورە لەگەڵتدایە، وەك چۆن خوای گەورە فەرمانی بە ئاگر کرد ساردبێ بۆ حەزرەتی ئیبراهیم کە قانونی ئاگر وایە شت دەسوتێنێ! خوای گەورە لەبەر خاتری حەزرەتی ئیبراهیم کە بۆ خوا گونجا، وەختێ کە فڕێدرایە ناو ئاگرەکە فەرمووی: ﴿حَسبِيَ اللهُ وَنِعمَ الوَكِيلْ﴾: بەسە خوای گەورە

بۆ من پشت و کۆمەکم بێ..، ئیبراهیم بەتەنها بوو، خوای گەورە دەفەرموێ ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً﴾ ١٢٠- النحل، واتە: ئیبراهیم بە تەنها ئوممەتێک بوو، ئاوا صولحا بۆ خوا: ﴿كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ ٦٧- آل عمران، کە فڕێیاندایە ناو ئاگر خوا فەرمووی: ﴿يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ﴾ ٦٩- الانبياء: ئەی ئاگرە سارد ببە و سەلامەت بە لەسەر ئیبراهیم!، ئەو ئاگرەی کە سوتێنەرە ساردبویەوە لەسەر حەزرەتی ئیبراهیم!! — کە قانونی سوتاندنە— خوا ئاوا قانوونی کەون بۆ ئینسان دەگۆڕێ لەبەر خاتری ئەوەی کە ئەو ئینسانە لەگەڵ خوا گونجاوە و صولحاوە!.

جا با ئێمەش لەگەڵ خوای گەورەدا بگونجێین و پشتمان بەخوا قاییم بێت، پشت بەخوا ببەستین بۆ ئەوەی کە خوای گەورەش پشتمان بگرێت، وە بۆ ئەوەی خوای گەورە لە دونیادا و لە قیامەتیشدا فەزڵمان لەگەڵ بنوێنی....

لە خوای پەروەردگار دەپاڕێنەوە و دەڵێین: یاڕەببی خوایە پشتیوانمان هەرتۆی و پشتمان بەر نەدەیت، یاڕەببی خوایە پشتیوانی هەموو مسوڵمانان بکەی لە دونیا، خوایە مسوڵمانان لەژێر دەستی زاڵم و ستەمکاران رزگار بکەی، لە میحنەت و دەرد و بەڵای زاڵمان رزگاریان بکەی، خوایە توشی تەنگ و چەڵەمەیان نەکەی لە دونیا، خوایە ئێمەش و هەموو مسوڵمانان تەوفیق بدەی بۆ ئەوەی تەقوادار بین، خوایە تەقوامان زیاد بکەی....

اللهم حَبِّبْ الينا الايمان وزينهُ في قلوبنا وكره الينا الكفر والفسوق والعصيان واجعلنا من الراشدين ياالله، أقول قولي هذا واستغفر الله لي ولكم ولسائر المسلمين فاستغفروه، أعوذ بالله من الشيطان الرجيم ((ربنا آتنا من لدنك رحمةً وهيء لنا من أمرنا رشدا))..

آمين

شوکری خودا

﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ
وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ ٧- إبراهيم

بسم الله الرحمن الرحيم

انَ الحَمدَ لِلهِ نَحمَدُهُ ونَشكُرُهُ وَنَستَغفِرهُ وَنَستَهديه، ونعوذ بِاللهِ مِن شُرُورِ أنفُسَنا وَسَيئات أعمَالِنا، مَن يَهدِه اللهُ فَلا مُضِل لَه، وَمَن يضلِل فَلا هادِي لَهُ..، نَشهَدُ أن لا الهَ الا اللهُ وَحدَهُ لاشَريكَ لَهُ، وَنشهَدُ أن سيدَنا وَنَبينَا مُحمَداً عَبدُه وَرَسُولهُ.. هَذا الرَسولُ الذِي بَلَّغَ الرِسَالةَ وَأدَى الامانَةَ وَنَصَحَ الامَةَ وَجَاهَدَ فِي اللهِ حَقَ جِهَادِهِ وَتَركَنا عَلى المحجَةِ البَيضاء، لَيلُها كَنَهارِها، لايَزيغُ عَنها الا هَالِك، اللَهُمَ صَلي وَسَلِم وَزِد وَبارِك عَلَى هَذا الرَسُول الكَريم وَعَلَى ألِهِ وَأصحَابِه وَالتَابِعينَ وَعَلَى أُمَتِه الى يومِ القِيامَة اجمَعين... امَا بَعدُ أُوصِيكُم عِبادَ الله وَنَفسِي أوَلاً بِتَقوَى اللهِ، فانَ اللهَ مَعَ الَذينَ اتَقُوا وَالذِينَ هُم محسُنون، قَالَ اللهُ (سبحانه وتعالى) فِي كِتابِهِ الحَكيم بِسمِ اللهِ الرَحمنِ الرحِيم ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ ١-النساء.

برایانی بەرێز... ئیماندارانی خۆشەویست: لە وتاری رابردوودا باسی هەڵوێستی ئیمانداراغان كرد لە بەرامبەر بەلا و ناخۆشی و نارەحەتی ژیانی خۆیاندا، وتمان: ئادەمیزادەكان بەگشتی لە دونیا تاقیكراونەوە بەناخۆشیەكان، لەناو ئادەمیزادەكانیشدا ئیمانداران لە هەموو كەس زیاتر تووشی بەلاو موصیبەت دەبن!.. بۆچی؟! چونكە ئیمانداران بەدوای حەقدا دەگەرێن و هەڵگری پەیامی حەق و عەدالەتن، بە ئەندازەی ئەوەی كە ئینسان لەحەق و عەدالەت نزیك بێ و هەڵگری ئەو پەیامە بێ..، ئەهلی باطل رقیان لێیەتی و

دوژمنایەتی دەکەن، لەناو ئیمانداران‌یشدا ئەوانەی کە زۆر خۆیان یەکلا کردۆتەوە بۆ خوا (جل جلاله) زیاتر توشی بەڵا و ناخۆشی و سەر ئێشە و ئەزیەت و ئازار دەبن، بەڵام بۆچی ئیمانداران خاوەنی صەبری زۆر و (ثَبَات)و ئیستقامەتی زۆرن؟! لەبەر ئەوەی ئیمانداران دونیا بە خانووی نیشتەجێبوون (دارالقرار)ی ژیانی خۆیانی نازانن!،

خۆیان لە دونیا بە رێبوار(مسافر) دەزانن، دەڕۆنەوە بۆ لای خۆشەویستانی خۆیان کە پێغەمبەران و شوێنکەوتوانی پێغەمبەرانن (علیهم الصلاة والسلام) وە بە خزمەتیان دەگەن، لەبەر ئەوە غەمی لێناخۆن، وە چۆك دانادەن لە بەرامبەر ئەو موسیبەتانەی کە بەسەریان دێت.. وە هەر لەبەر ئەوەش خۆیان بە قوتابی ئەو پێغەمبەرانە دەزانن (علیهم الصلاة والسلام) کە ئەوان توشی هاتوون بێگومان قوتابیەکانیش دەبێ رێگای ناخۆش و ئازار و ئەشکەنجە بێتە پێشیان!، وە لە هەمانکاتدا باوەڕیشیان هەیە کە قەزا و قەدەری خوایە، وە پاداشتی خێری قیامەتیشی لەسەر وەردەگرن بۆیە خاوەنی صەبرن، خۆڕاگرن لە بەرامبەر ئەو بەڵا و موصیبەتانەی کە بەسەریاندێت.

با ئەمڕۆش لە وتاری جومعەدا لە خزمەتی بابەتێکی تر بین، کە بریتییە لەوە: (چۆن بتوانین شوکری خوا بکەین (جل جلاله)؟) لە بەرامبەر ئەو ناز و نیعمەتانەی کە بەئێمەی بەخشیوە..

ئایا شوکری خوا چۆن دەکرێت؟ ئەوانەی کە شوکری خوا دەکەن چ بەرهەمێکیان لە دونیا و قیامەتدا دەست دەکەوێت؟ وە ئەوانەی کە شوکری خوا ناکەن چ بەڵا و موصیبەتێکیان لە دونیا و قیامەتدا دێتە سەر و، شوکری خوا چۆنە و بەچی دەکرێت؟

خۆشەویستەکانم، خوای پەروەردگار نیعمەتی زۆری بە ئادەمیزادەکان بەخشیوە کە لەژمار نایەن، خوای پەروەردگار فەرمووی (جل جلاله) ﴿وَآتَاكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِن تَعُدُّواْ نِعْمَتَ اللّهِ لاَ تُحْصُوهَا﴾ ٣٤- ابراهيم، ئەفەرموێ: هەرچی کە داواتان کردبێ ئەی بەنی ئادەم..، هەرچی کە ئێوە دەتانەوێ و پێتان خۆشە و ئارەزوتان لێی هەیە پێمان بەخشیون! ﴿وَإِن تَعُدُّواْ نِعْمَتَ اللّهِ لاَ تُحْصُوهَا﴾ ئەگەر بتانەوێ ناز و نیعمەتەکانی خوا بژمێرن ناتوانن چونکە نیعمەتەکانی خوا لەژمار نایەن وە ئینسان ناتوانێ بیانژمێرێ! لەبەر ئەوە هەتا ئێمە پاداشتی ئەو نیعمەتانە بدەینەوە هێشتا هەر ئێمە قەرزاری (رب العالمين)ین، ئەو دونیایە بۆ تاقیکردنەوە خودا خولقاندویەتی، ئەو ئینسانەش ئەو هەموو ناز و نیعمەتەی کە بەسەریدا باریون و پێی دراون، هەر بۆ ئەوەیە ئایا ئەو ئینسانە لە موقابل ئەو نیعمەتانەدا چی دەکات؟ ئایا ئەو نیعمەتانە بەهی خودا دەزانێ، یان بەهی خۆی؟... شوکری لەسەر دەکاو پێی رازیە، یان پێی رازی نییە!، ئایا چ جۆرە هەڵوێستێك دەنوێنی بەرامبەر خوای گەورە لەسەر ئەو نیعمەتانە؟، بۆیە خوای گەورە فەرمووی: ﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾ ٣- الانسان: ئێمە ئینسانمان هیدایەت داوە -هیدایەت داوە بەمانای هیدایەتی موتڵەق- مانای وایە چاومان پێداوە، گوێچکەمان پێداوە، بینین و بیستن و زمانمان پێی داوە، عەقڵمان پێی داوە، تێگەیشتنمان پێی داوە، رێگای راست و رێگای لارمان بۆ روون کردۆتەوە، ئەوە هیدایەتی (رب العالمين)ە، ﴿إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾، ئینجا ئەو ئینسانە لەو دوو رێگایە یەکیان بەکەیفی خۆی هەڵدەبژێرێ!:

﴿إِمَّا شَاكِرًا﴾: یا بەرێگای شوکرانەدا دەڕوات و شاکیر دەبێت، سوپاسی خودا دەکات و خوا دەناسێ.

﴿وَإِمَّا كَفُوراً﴾: یان سپڵە دەبێ و خـوا ناناسـێ، رێگـای چـەوت و لار دەگرێـت. رێگای هەڵدێر دەگرێ، ﴿إِمَّا شَاكِراً وَإِمَّا كَفُوراً﴾ ئەوە دوای چی؟ دوای ئەوەی ﴿إِنَّـا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ﴾ دوای ئەوەی کە رێگامـان بـۆ روون کردۆتـەوە و هیدایـەتمان داوە، دوای ئەوەی کە ئەو پێداویستیانەمان پێداوە کە (تکلیـف)ی لەسـەر ئـەو ئینسـانە دادەنێن! بەڵێ ﴿وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَـشْكُرُ لِنَفْـسِهِ﴾ ١٢- لقمـان: جـا کەسـێك کـە بەرێگای خوا پەرستیدا دەڕوا، بەرێگای پێغەمبەر دەڕوا ﷺ بۆ بەهەشتێ، ئەوە بـۆ قازانجی خۆیەتی، خوا دەوڵەمەندە: ﴿وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ﴾ هەر کەسـێك شاکیر و سوپاسگوزار بێت، مسوڵمان بێت، ئەوە بۆ خۆیەتی!

ئەدی ئەگەر کەسێك کافر بێت: ﴿فَإِنَّ اللَّـهَ غَنِـيٌّ حَمِيـدٌ﴾ ١٢- لقمـان، خـوا دەوڵەمەندە، ئەگەر ئێمە سوپاسی خوداش نەکەین خودا سوپاسی دەکرێ! خـوا دەوڵەمەندە و نە بـە مـسوڵمانبونی ئێمـە خـوا دەوڵەمەنـدتر دەبـێ، نـە بـە کافربوونی ئێمـە خـوا لـە دەوڵەمەنـدی و دەسـتەڵاتی کـەم دەبێتـەوە!، بۆیـە فەرمووی ﴿وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَـا يَـشْكُرُ لِنَفْـسِهِ﴾، ﴿تُـسَبِّحُ لَـهُ الـسَّمَاوَاتُ الـسَّبْعُ وَالأرْضُ وَمَن فِـيهِنَّ وَإِن مِّـن شَـيْءٍ إِلا يُـسَبِّحُ بِحَمْـدَهِ﴾ ٤٤- الاسـراء، خـوا فەرمووی: هەر حەوت ئاسمانەکان تەسبحاتی (رب العـالمين) دەکەن، وە ئـەرزیش وە ئەوەش کە تێیاندایە، ﴿وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلا يُـسَبِّحُ بِحَمْـدَهِ وَلَـكِن لا تَفْقَهُـونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾ ٤٤- الاسـراء: هەموو شـتێك تەسـبيحاتی (رب العـالمين) دەکـات بەڵام ئێوە ئەی ئینسان تێناگەن.

بەردەوام وشکانی و دەریا، ئاو و هەوا، شـەو و رۆژ، ئەسـتێرەکان، ئاسـمان و زەوی، گیاندارەکان، هەموو شتێك، ئەوەی کە روحـی لەبـەرە، وە ئـەوەی کـە روحی لەبەر نییە شـوکری خـودا دەکـات. ﴿وَإِن مِّـن شَـيْءٍ إِلا يُـسَبِّحُ بِحَمْـدَهِ وَلَـكِن لا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾ ٤٤- الاسراء.

بەڵێ خۆشەویستەكانم: خوای پەروەردگار ئەو ناز و نیعمەتانە كە بـە ئێمـەی نیشانداوە، خستویەتیە بەر دەستی ئێمە هەمووی بۆ تاقیكردنـەوەی ئینـسانە. ﴿وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الارْضِ جَمِيعاً مِّنْهُ﴾ ١٣- الجاثية.

حـەزرەتی سـولەیمان ﷺ ئـەو هـەموو نیعمەتانـەی كـە خـوای پـەروەردگار بەسەریدا باراندبوو، ئەوەكە:

(با) بەكەیفی ئەو دەڕۆیشت بۆ هەر كوێیەك بیوستبایە!.

زمانزانی، لەگەڵ هەموو زیندەوەرێكا بـە زمـانی ئـەو تێـی دەگەیـشت، لـە مێروولەیەك حاڵی دەبوو كە چی دەڵێ؟!.

(شه یـطانەكان)و جنۆكە لەبەردەستی ئەودا كاریان دەكرد!، ئینجـا فـەرمووی ﴿هَذَا مِن فَضْلِ رَبِّي﴾ ٤٠- النمل: ئەوە لە چاكەی خوایە لەگەڵ من!، ﴿لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ﴾ ٤٠- النمل، ئەوە بۆ ئەوەیـە تـاقیم دەكاتـەوە ئـاخۆ ئـەمن شوكرانەی خوا دەكەم و خوا دەناسـم و ئـەو شـتانە لـە خـواوە دەزانم یـان لـە خۆمیانەوە دەزانم، ﴿لِيَبْلُوَنِي﴾ بـۆ ئـەوەی تـاقیم بكاتـەوە ﴿أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ﴾ شـوكرانە دەكـەم، سوپاسـگوزار دەبم، مـسوڵمان دەبم، خواپەرسـت دەبم؟ یـا بەپێچەوانەوە ﴿أَمْ أَكْفُرُ﴾، ﴿وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ﴾ ٤٠- النمـل، وە فەرمووی: وە هەر كەسێ شوكرانەی خوا بكات بۆ خۆی دەیكات.

بەڵێ خۆشەویستەكانم: بە ئەندازەی ئەوە كە ئینسان شوكری خوا دەكا خـوای پـەروەردگار ئاشـتی و ئـارامی و خۆشـگوزەرانی و رزق و رۆزی زۆری بـۆ دەنێرێ..، وە بە ئەندازەی ئەوەی لە شوكری خوا دوور دەكەوێتـەوەو بـێ نمـەك دەبێ، بێ وەفا دەبێ، سپڵە دەبـێ، خـوا نـا ناسـێ، رووی لـە ئیـسلام و خـوا پەرستی وەردەگێرێ، ئەو نیعمەتانە لە خواوە نازانێ و ئەوكاتـە توشـی بـەڵا و نەگبەتی و ناڕەحەتی دەبێ!!، بۆیـە خـوای پـەروەردگار بـۆ ئێمـەی موسـڵمان

دەگێڕێتەوە لە قورئان، دەفەرموێ ﴿وَضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَداً مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللّهِ فَأَذَاقَهَا اللّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُواْ يَصْنَعُونَ﴾ ١١٢- النحل، واتە: لە زەمانێکدا پێش ئومەتی ئیسلام ئاوەدانیەك بووە خوای گەورە هەموو ناز و نیعمەتێکی خۆی بەسەردا باراندووە، ناز و نیعمەتی زۆر، بەتایبەت دوو نیعمەتی زۆر گەورە لە ژیانی ئادەمیزادا هەن:

- یەکیان ئەمن و ئاسایش کە ئینسان لە خۆی و ماڵی و ناموسی خۆی ئەمین بێ و لە سەروەت و سامانی خۆی و خزم و کەس و کاری خۆی ئەمین بێ و لە ئەمن و ئاسایشدا بژیێ! ئەوە یەك لە نیعمەتە هەرە گەورەکانە.
- دووەهەمیان رزق و رۆزی، ئەوە کە ئینسان نەکەوێتە بەر شالاوی گرانی و قات و قڕی و لە فراوانی رزق و رۆزیدا بژیێ.

ئەو دوو نیعمەتە، کە خوای پەروەردگار بۆمان دەگێڕێتەوە لەو ئاوەدانیە لە پێش ئیسلامدا، خوا ئەفەرموێ: ئێمە تاقیمان کردونەتەوە کە ناز و نیعمەتی زۆرمان بەسەردا باراندن، بەڵام!!، ﴿فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللّهِ﴾: ئەوان سپڵەبوون بەرانبەر نیعمەتەکانی خواو روویان لە ئیسلام و لە خوا پەرستی وەرگێڕا، ﴿فَأَذَاقَهَا اللّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُواْ يَصْنَعُونَ﴾ ١١٢- النحل: خوای گەورە هەم جلوبەرگی برسیەتی بۆ ناردن، هەم ترس، واتا هەم ئەو رزق و رۆزیەی لێستاندنەوە..! وە هەم ئەو ئەمن و ئاسایشەی لێ ستاندنەوە سەرئەنجام کەوتنە ترس و برسیەتیەوە. خوای پەروەردگار بۆیە منەت بەسەر ئەهلی مەککەشدا دەکات، دەفەرموێت ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ٭ الَّذِي أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَآمَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ﴾ ٣، ٤- القريش، قورەیش خوای ئەو کەعبەیە بپەرستن کە وەختێك بووە ئەهلی ئەو مەککەیە خوا پاراستونی هەم لە برسیەتی وە هەم لە ترس و نارەحەتی و تۆقاندن.

خۆشەویستەکانم: وەعدی خوایە (جل جلاله) بە ئەندازەی ئەوەی ئینسان موسڵمان بێ، تەقوادار بێ و لە خوا ترس بێ و، شوکرانەی خوا بکات خوای پەروەردگار ناز و نیعمەتی خۆی زیاتر بەسەردا دەبارێنێ! وەکو فەرمووی: ﴿لَئِن شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ ٧- ابراهیم، ئەگەر شوکری خوا بکەن خوا بۆتان زیاد دەکات، وە ئەگەر بێ نمەك و سپڵەبن ئەوە خوای گەورە (جل جلاله) عەزابتان دەدات و لێتان ناگەرێت، ﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُواْ وَاتَّقَواْ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ﴾ ٩٦- الاعراف، خوا دەفەرموێ، ئەگەر ئەهلی ئاوەدانییەکان -شارو شارۆچکەکان- بروا بێنن و پارێزکاربن، لە ئاسمان و زەوییەوە پیت و پێزمان بۆ فەراهەم دەهێنان، لە شوێنێکی تر دەفەرموێ ﴿فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُواْ يَكْسِبُونَ﴾ ٩٦- الاعراف، ئێمە ئەوانمان گرت بەهۆی ئەو کردەوە ناشیرینەی کە ئەیانکرد، ئەو خورەوشتە بەدو ناشیرینەی کە پیادەیان دەکرد..! جا بە ئەندازەی ئەوەی کە ئێمە لەگەڵ خوا بین خوا حاڵمان خۆش دەکات..بەڵام بەو ئەندازەیەی کە روو لە خوا وەردەگێڕین، خواپەرست نەبین، خوا ژیانمان تاڵتر دەکات ﴿إِنَّ اللّهَ لاَ يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾ ١١- الرعد، خوا حاڵی هیچ قەومێك ناگۆرێ هەتا ئەوان دڵ و دەرونیان نەگۆڕن، خۆیان بیر و باوەڕ و قەناعەتی خۆیان نەگۆڕن..!.

خوا ئەگەر نیعمەتێکی بەسەر میللەتێك داباراند لێیان ناستێنێتەوە هەتا ئەو میللەتە بۆ خۆی قەناعەتی خۆی نەگۆڕێ، هەتا پشت لە خوا نەکات خوا ئەو نیعمەتەیان لێ ناستێنێتەوە، ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّراً نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾ ٥٣- الانفال.

به‌ڵێ خۆشه‌ویسته‌كان: چۆن شوكرانه‌ی خوا بكه‌ین؟

شوكرانه‌ی خوا به‌ هه‌موو ئه‌ندامه‌كان ده‌كرێ!، زمان ئه‌گه‌ر قسه‌ بكات -قسه‌ی خێر بكا- ئه‌وه‌ شوكری خوایه‌ ده‌یكا..!، شوكری خوا هه‌ر ئه‌وه‌ نییه‌ ئینسان بلێ: ((الحمدُلله)) یا: ((الشُّكر لله)): سوپاس بۆ خوا، به‌ڵكو هه‌ر قسه‌یه‌كی خێر له‌ زمانی تۆ ده‌رچێ.. ئه‌وه‌ بریتییه‌ له‌ شوكری خوا!، شوكری خوات به‌و زمانه‌ كردووه‌ و ئه‌و زمانه‌ خوا داویه‌تی به‌ تۆ باشترین وه‌فاش كه‌ به‌و زمانه‌ ده‌یده‌یه‌وه‌ خوای گه‌وره‌ (جل جلاله) بریتییه‌ له‌وه‌ كه‌ له‌ خێردا به‌كاری بێنی..

ئه‌و زمانه‌ ئه‌گه‌ر له‌ جیاتی ئه‌وه‌ی له‌ جوێن و له‌ غه‌یبه‌ت و بوهتان و له‌ (نميمة)[٣٥]ی و جاسوسی و فیتنه‌یی و خه‌راپه‌كاری ئینسان به‌كاری بێنێ له‌ قسه‌ی خێر به‌كاری بێنێ.. له‌ چاكسازی نێوانی خه‌ڵكی (إصلاحٌ بينَ النَّاس) و ئامۆژگاریكردنی خه‌ڵك به‌كاری بێنی، ئه‌وه‌ بریتییه‌ له‌ شوكری خوا به‌ زمان..!

شوكری خوا به‌ گوێچكه‌كان: ئه‌و گوێچكانه‌ كه‌ خوا پێی داویت ئه‌گه‌ر گوێی پێ له‌ ئامۆژگاری بگری و گوێی پێ له‌ نه‌صیحه‌ت و وتاری مامۆستایان بگریت و گوێی پێ له‌ قورئان خوێندن بگری، ئه‌وه‌ شوكری خوایه‌ به‌ گوێیه‌كانت، له‌ جیاتی ئه‌وه‌ی گوێی پێ له‌ غه‌یبه‌ت بگری، گوێی پێ له‌ فیتنه‌ بگری، له‌ جیاتی ئه‌وه‌ی گوێی پێ له‌ گۆرانی و هه‌ڵپه‌ڕكێ و مۆسیقا و له‌ خه‌راپه‌كاری بگریت..

به‌ڵێ وه‌ هه‌روه‌ها چاوه‌كانت: ئه‌و چاوانه‌ی كه‌ قورئانی پێ ده‌خوێنی، ئه‌وه‌ شوكری خوایه‌!، ئه‌و چاوانه‌ كه‌ ته‌ماشای ئاسمان و زه‌وی ده‌كه‌ن و ده‌ڵێن: ﴿رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذا بَاطِلا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ ١٩١- آل عمران، ئه‌وه‌ شوكره‌ به‌چاوه‌كانت! ئه‌و چاوانه‌ی كه‌ ئینسان كیتابێكی پێ ده‌خوێنێته‌وه‌ و كار

---

[٣٥] واته‌ قسه‌ هێنان و بردن له‌ نێو موسڵماناندا.

و وەزیفەی خۆی -وەزیفەی حەڵاڵی خۆی- پێ ئەنجام دەدا، زەراعەتی خۆی ئاو دەدات، ئەوە عیبادەتی خوایە بە چاوەکانت!، وە هەروەها دەستەکانت: ئەو دەستانەی کە عیبادەتی پێ دەکەی، ئەو دەستەی کە کاری شەرعی پێ دەکەی، ئەوە هەمووی شوکری خوایە، بە قاچەکانت دەڕۆی بۆ شوێنی پاك..بۆ خزمەتکردنی دین، بۆ خزمەتکردنی موسڵمانان، بۆ راپەڕاندنی کاری شەرعی خۆت، وەزیفەی شەرعی خۆت.. ئەوە شوکری خوایە بە پێیەکانی خۆت ئەنجامی دەدەی!، وە هەروەها دڵ: ئەو دڵەی کە پڕە لە ئیمانی ڕاست و ساغ، کە رازییە بە قەزا و قەدەری خوا، ئەو دڵەی کە قەناعەتی وایە خوای پەروەردگار ئەو ناز و نیعمەتانەی پێداوە ئەوە شوکری خوایە بە دڵ، لەبەر ئەوە شوکری خوا بە هەموو ئەندامەکانی لەش دەکرێت!

خۆشەویستەکانم: یەکەم جۆری شوکری خوا بریتیە لەوە ((**سەلماندنی عەبدایەتیمان بۆ خوا**))، ئەوە کە ئینسانی مسوڵمان بیسەلمێنێ کە عەبدی خوایە، ئەوە شوکری خوایە!، ئێمە عەبدین خوا مەعبودمانە، ئێمە خوا ئەپەرستین.. ئێمە عەبدێکی بێ دەسەڵاتین، خوا خاوەنی پەرستنە، شایانی کرنۆش بۆ بردن و خاوەنی لێ ترسانە، ﴿هو أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمغْفِرةِ﴾ ٥٦- المدثر، هەر ئەو لێمان دەبورێ ئەگەر غەڵەتێك بکەین!، هەر دەبێ پەنا ببەینەوە بەر خوا، خۆ ئەگەر هەڵەیەکمان کرد کێ لێمان دەبورێ؟! کێ لێمان خۆش دەبێ؟! کێ چاوپۆشیمان لێ دەکا ئەگەر خوا نەبێ (جل جلالە)؟! ئەی نابینی خوای پەروەردگار (حەج)ی داناوە؟، هەموو ساڵێك حەجی ماڵی خوای داناوە مزگەوت و ماڵی خۆی لە هەموو شوێنێك و لە هەموو ئاوەدانیەکدا هەیە، مسوڵمان لە نوێژەکانیدا، لە سوجدەکانیدا، لە دوای نوێژەکانی لە خوا دەپاڕێتەوە، داوای لێخوشبوونی لێ دەکا، ئەوە سەلماندنی عەبدایەتییە بۆ خوا

(جل جلاله) خۆ بەکەم زانینە بەرامبەربە خوا، ئـەوە کـە ئینـسان خـوا بـەخالیق بزانێ و خۆی بە (مخلوق) بزانێ ئەوە کە خوا (جل جلالـه) بە دەسـتەڵاتدار بزانـێ و خۆی بەبێ دەستەڵات بزانێ، خوا (جل جلالـه) بە دەوڵەمەند بزانێ و خۆی بەفەقیر بزانێ.. ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاء إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ ١٥- فاطر، خوا فەرمووی: ئەی ئادەمیزادەکان، ئەی خەڵکینـە، ئێـوە فـەقیرن خـوا دەوڵەمەندە، خۆتان بەدەوڵەمەند مەزانن!، ﴿وَمَا أُوتِيتُم مِّن الْعِلْمِ إِلا قَلِيلاً﴾ ٨٥- الاسراء، زانیاریەکی کەمم داوە بە ئێوە، خۆتان بە (عالم) مەزانن، بۆیـە: ((مَنْ قالَ إني عَالِمٌ فَهو جَاهل)): هەر کەسێك بڵێ من (عالم)م ئـەوە جاهیلـە، کەس نابێ بە عیلمی خۆی بنازێ، کەس نابـێ بـە دەسـتەڵاتی خـۆی یـان بـە زۆرزانی خۆی بنازێ، کەس نابێ بە دەور و بەری خۆی و بە خـزم و عەشـیرەتی خۆی و قەومی خۆی بنـازێ، لەبـەر ئـەوە خـوا (جل جلالـه) خـاوەنی عیزەتـە، خـاوەنی دەسـتەڵاتە، خـاوەنی عیلمـە، خـاوەنی ژیـان و مردنـە، خـاوەنی دەوڵەمەندیە، خاوەنی فەقیریە بۆ ئینسان هەر خوا ئینسانی دەوڵەمەنـد دەکـا. ئینسانی فەقیر دەکـا، زۆر کـەسمان بینـی لـە ژیـانی خۆمانـدا سـاڵانێکی زۆر دەوڵەمەندە بەڵام لەناکاو فەقیر دەبێ! کێ فەقیری دەکا؟ بە خۆی خـۆی فـەقیر دەکا؟ نا خوا، جا یا تاقی دەکاتەوە و ئیمتحانە بۆی یـا ئینتیقامـە بـۆی! یـا تۆڵەسەندنەوەیە یان نیعمەتە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: لەبەر ئەوە کاتێك کە ئێمەی موسڵمان بە قەناعەتـەوە باوەڕمـان وایـە خـوا خالیقمانـە، رازیقمانـە، (مالـك)مانـە، مرێنەرمانـە، ژیێنەرمانە، رزقدەرمانە، زدرەر و قازانجمـان بەدەسـتی ئـەوە، دەوڵەمەنـدی و فەقیریمان بەدەستی ئەوە، ئەوە شوکرانەی خوایە بـەدڵ، کـە ئێمـە دەیـسەلمێنین عەبدی خواین، خوا (صَمَد)ە ئێمە موحتاجین، خوا پێویستی بەهیچ نییە!، ئێمە

پێویستیمان بەخوایە.. ناچارین لێی بپاڕێینـەوە ئەگـەر تـەنگاو بـووین، هـیچ کەسێك نییە پەنای بۆ بەرین تەنها خوا نەبێ (جل جلالـه)، ﴿لا مَلْجَأَ مِـنَ اللّـهِ إلا إِلَيْهِ﴾ ١١٨- التوبة: کەس ناتوانێ لەبەردەستی خوا رزگـاری ببـێ هـەموومان دەبێ هاوار کەینەوە لای خوا (جل جلاله).

بۆیە حەزرەتی ئیبراهیم (علیه الصلاة والسلام) دەیفـەرموو: ﴿الَّـذِي خَلَقَنِـي فَهـوَ يَهْدِينِ﴾ ٧٨- الشعراء: ئەو خوایەی کە منـی دروسـت کـردووە هـەر ئـەویش رێگای راستم نیشان دەدا.. ﴿وَالَّذِي هو يُطْعِمُنِي وَيَـسْقِينِ﴾ ٧٩- الـشعراء: وە هەر ئەو خوایەیە کە خـواردنم دەداتـێ وە ئاویـشم دەدا..، ﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهـو يَشْفِينِ﴾ ٨٠- الشعراء: ئەگەر نەخۆشیش بم هەر ئەو شیفام دەدا، ﴿وَالَّـذِي أَطْمَـعُ أَن يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ﴾ ٨٢- الشعراء: وە هەر ئەویشە ئەمن ئومێدم وایـە لە رۆژی قیامـەتێ لە گوناهەکانم ببورێ، کـەوا بـوو ئینـسان بـەو حەقیقەتـە خـوا بناسێ ئەوە شوکری خوای کردووە، خۆی بە عـەبدێکی بێ دەستەڵاتی فەقیر دەزانـێ لە بەرامبەر پەروەردگاری خۆی کە (ربُ العالمین)ـە.

خۆشەویـستەکانم: خـاڵی دووەم، **تەسلیمبوونمان بە ئەمری خوا..** شوکری جۆری دووەم ئەوەیە کە دوای ئەوەی خوامـان ناسـی و خۆمـان بـە عەبد زانی لە بەرامبـەر ئـەو خوایـە، بـێ دەسـتەڵات لـە بەرامبـەر ئـەو دەستەڵاتدارە، خۆمان تەسلیمی ئەمری ئەو کەین ئـەوە شـوکری خوایـە..! خوای پەروەردگار مەرجی داناوە بۆ ئەوەی کە ئینسان ئیسپاتی بکـات کـە خۆی تەسلیمی ئەو کردووە..

زۆر خەڵك دەڵێ موسڵمانم، بەڵام خوای پەروەردگار مەرجی داناوە ئەوەی کـە دەڵێ: ئەمن خۆم تەسلیمی (ربُ العالَمین) کردوە و بە ئـەمری ئـەو رازیـم دەبـێ شوێنکەوتووی پێغەمبەرەکەی ﷺ ئەو بێ، دەبـێ بـە رێگـای پێغەمبەرەکـەی

ئەودا بڕوات (علیە الصلاة والسلام)، بۆیە فەرمووی ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي﴾ ٣١- آل عمران، پێیان بڵێ -ئەی موحەممەد ﷺ- ئەگەر راست دەکەن خواتان خۆش دەوێ، شوکری خوا دەکەن و عیبادەتی دەکەن. دەتانەوێ خوا لێتان رازی بێ ﴿فَاتَّبِعُونِي﴾ بە دوای مندا وەرن، شوێن من کەون، ڕێگای خوام (جل جلاله) گرتۆتەبەر، جا ئەو کاتە دوو نیعمەتی گەورەتان بۆ دێت: ﴿يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾ ٣١- ال عمران.

یەکەم: ﴿يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾، خوا ئێوەی خۆش دەوێ...

دووهەمیش: لە گوناهەکانتان دەبورێ ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾، بەڵێ کێ پێی خۆش نیە خوا لە گوناهی ببورێ؟! کێ پێی خۆش نیە خوا خۆشی بوێ؟! هەموو ئینسانێکی موسڵمان پێی خۆشە، جا ئەگەر کەسێك کە راست نەکات لەگەڵ خوا، درۆبکا لەگەڵ خوا (جل جلالـە) ئەوە پێی خۆش نیە، ئەوە ملی لادەدا لە ڕێگای شەرع، ئەوە خۆی لادەدا.. ئەمما ئەوی تر هەمووی پێی خۆشە، کەوا بوو ئەگەر دەمانەوێ خوا خۆشی بوێین، ئەگەر دەمانەوێ خوا لە گوناهەکانمان ببورێ، با بەرێگای پێغەمبەر ﷺ بڕۆین، چونکە پێغەمبەر ﷺ بانگمان دەکاو پێمان دەفەرموێ بەدوای مندا وەرن، بە ڕێگای سەعادەتدا وەرن، چونکە ئەو پێغەمبەرە دەزانێ ڕێگای سەعادەت کامەیە، ئەو پێغەمبەرەی ﷺ موباشر چۆتە خزمەت خودا (جل جلالـە)وە لەوێ ئامۆژگاریەکانی وەرگرتووە!، ئەو پێغەمبەرە ﷺ، باشترین شاکیر بووە، کە شەو نەخەوتووە لەبەر شەونوێژ، کە شەو نەخەتووە لەبەر عیبادەت، وەختێك عائیشە (خوای لێ رازی بێ) پێی دەفەرموێ: یا (رسول اللە) ئەو هەموو ماندووبوونە بۆچی خۆ خوای پەروەردگار لە هەموو گوناهەکانت خۆش بووە!!، ئەفەرموێ ﷺ ((أَفَلا أَكُونُ عَبْدًا

شَـكُورًا))[٣٦]، ئەفەرموێ ئایا عەبدێکی شاکر نەبم؟!، سوپاسی خوا نەکەم بەوەی ئەو عیبادەتە ئەنجام بدەم، جا خۆ ئینسان شەو و رۆژی هەموو دەبێ لە شوکرانەی خوای پەروەردگاردا سەرف بکا.. هەموو رۆژێ شوکرانەی خوای لەگەڵ خۆدایە!! هەموو شەوێك شوکرانەی خوای لەگەڵ خۆدایە!!، حەقی ئەمڕۆ کە تێیدا دەژیت چییە بیدەینە خوا؟، وەحەقی ئەمشە و کە خوا ڕێگای پێداوین بژین چیە بیدەینە خوا؟، هەر ئەوە نیە کە نوێژەکانی تێدا ئەنجام بدەیت و بەس، بەڵکو هەموو رۆژێك کە چاوەکەمان ساغە، گوێچکەکەمان ساغە، دەم و ددانمان ساغە، زمانمان سەلامەتە، جسممان سەلامەتە، شوکری خوامان لەسەرە کە لە بەرامبەر خوای پەروەردگاردا ئەنجامی بدەین..، بەڵێ شوکری خوا بە عەمەلی نەك هەر بەقسە، وەکو خوای پەروەردگار بە حەزرەتی (داوود) دەفەرموێ: ﴿اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْراً وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾

١٣- سباء، کەمێك لە بەندەکانی خوا شاکرن، زۆر جێگای تێفکرینە کە خوای پەروەردگار دەفەرموێ: (کەمێك لە بەندەکانی خوا شاکرن!!) سوپاسی خوا دەکەن و رازین بەدینی خوا.. خوا پەرستن، کەمێکن.. بۆ؟! چونکە دیارە شوکری خوا تەنیا بەزمان نیە، شوکری خوا بە (عَمَل)ە، خوا فەرمووی ﴿اعْمَلُوا﴾، ماندوو بن کار بکەن کار کردنتان شوکرە، ﴿اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْراً﴾ ئەو کارکردنە شوکرە، ﴿وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾ بۆیە کەم کەس

[٣٦] ((حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ عَنْ زِيَادٍ قَالَ سَمِعْتُ الْمُغِيرَةَ رَضِي اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ إِنْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيَقُومُ لِيُصَلِّي حَتَّى تَرِمُ قَدَمَاهُ أَوْ سَاقَاهُ فَيُقَالُ لَهُ فَيَقُولُ أَفَلا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا))، صحيح البخاري، جزء ١، كتاب أبواب التهجد، باب: قيام النبي حتى ترما قدماه، صفحة ٣٧٠، رقم الحديث ١٠٧٨، وأطراف الحديث في البخاري ((٤٥٥٦، ٦١٠٦)). وأخرجه مسلم في صفات المنافقين وأحكامهم، باب: أكثار الاعمال والاجتهاد، رقم ٢٨١٩

وەك پێویست بە عەمەل ئامادەیە خزمەتی دینی خوا بکات، بۆیە ئەفەرموێ ﴿وَقَلِيلٌ﴾ کەمن ئەوانەی شوکری خوا بە عەمەل دەکەن، بەڵکو زۆر کەس هەیە بە زمان شوکری خوا دەکا بەڵام بە عەمەل نایکا بۆیە عەجایب نیە ئەو (قليل)ەی ئەمڕۆ لە سەرتاسەری دونیا خەڵکی ناحەق و فاسق و موجریم و زاڵم رقیان لێ بێتەوە!، چونکە دائیمەن قەلیل لەناو (كثير)دا دیارە، کەم لەناو زۆردا زۆر چاك دیارە، جا ئەو (قليل)ەی شاکیرە کە خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾ هەمیشە لەناو خەڵکی زۆردا زۆر دیارە و زۆر دوژمنایەتی دەکرێ، قانوونی خوایە (جل جلاله): ﴿أَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ﴾ ٧٨- الزخرف، خەڵکی سەر رووی زەوی زۆربە (اكثر)یان رقیان لەحەق دەبێتەوە، ﴿كَم من فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللّهِ واللّهُ معَ الصَّابِرِين﴾ ٢٤٩- البقرة، بەڵام ئەو قەلیلە هەر بەسەر ئەو (كثير)ەدا زاڵ دەبێ بە ئیزنی خوا (جل جلاله)..

خوا دەفەرموێت: وەعدی خوایە (جل جلاله): ﴿ذَلِك بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذين آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِين لا مَوْلَى لَهُمْ﴾ ١١- محمد، ئەو (قليل)ە ئەگەر خوا لە پشتی بێ نابێ لە هیچ بترسێ، بۆیە عەبدوڵای کوڕی عەباس (خوا لێی رازی بێ) فەرمووی: (عَجِبتُ مِنَ النَاسِ يَخَافُونَ وفي القُرآنِ حَسبِيَ اللهُ وَنِعم الوَكِيل): عەجایب دەمێنم موسڵمان بترسێ قورئانیش دەفەرموێ: ﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاس قَدْ جَمَعُواْ لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَاناً وَقَالُواْ حَسْبُنَا اللّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ ١٧٣- آل عمران، ﴿اللّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُواْ يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّوُرِ وَالَّذِينَ كَفَرُواْ أَوْلِيَآؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُوْلَـئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ٢٥٧- البقرة، هەمیشە خوای پەروەردگار پشتیوانی موسڵمانانە، بەڵام بێ حیکمەت نیە جار جار خوای پەروەردگار موسڵمانی تاقی دەکاتەوە، ﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ

﴿الْكَافِرُونَ﴾ ٨- الصف، خوا نووری خۆی هەر تەواو دەکا، خوا ئەو ئیسلامەتیە هەر دەگەیەنێ بە (قِمة)، با کافرەکانیش پێیان ناخۆش بێ..!، فەرموودەی پێغەمبەرە ﷺ رۆژێك دێ ئەو موسڵمانانە لەسەر رووی زەوی جەنگ لەگەڵ جولەکەدا ئەکەن هەموو دار و بەرد شاهێدی ئەدا و بانگی موسڵمانی دەکا: وەرە موسڵمان ئەوە جولەکەیەك لە پاشە من خۆی شاردۆتەوە بیکوژە، (تعالَ یا عبدالله هذا یَهُودِيٌ خَلفِي فَاقتله)، بەڵێ ئەو رۆژە دێ. ﴿وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْماً عِندَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ﴾ ٤٧- الحج، خوای پەروەردگاریش وەعدی خۆی دەگەیەنێتەجێ.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: کەوا بوو شاکیرەکان ئەوانەن کە لەسەر رێگای پێغەمبەرن ﷺ ﴿يُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُوْلَـئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ ١١٤- آل عمران، کەسێك پشت لە ئیسلام کات زەرەر بەخۆی دەگەیەنێ، بەخوا ناگەیەنێ ﴿وسيجْزِي اللّهُ الشَّاكِرِين﴾ ١٤٤- ال عمران: خوا پاداشتی سوپاسگوزاران شاکیرەکان- دەداتەوە. کەوابوو ئەوانەی سوپاسی خوا دەکەن ئەوانەن کە موسڵمانن، ئەوەی کە موسڵمان و خوا پەرست نەبێ، ئەو نیعمەتانە لە خوا نەزانێ سوپاسی خواشی لەسەر ناکات، خاڵی سێیەم: هەموو نیعمەتەکان لە خواوە بزانێت، ئەو نیعمەتانە هی خۆمان نیە! ئینسان ئەگەر هەوڵبدا هەموو دنیا بنۆڕێ، مەشریق و مەغریب بگەرێ، خوا شتێکی بە نسیب نەکردبێ بۆی نایێ، ئەگەر بەنی ئادەم رازی بێ بەو بەشەی کە خوای گەورە پێی داوە، خوا دڵی مورتاح دەکات.! بەڵام ئەگەر رازی نەبێ بەو بەشەی کە پێی داوە ئەو دونیایەی لەسەر زاڵ دەکات ، دونیا هەڵی دەفرێوێنێ ..، چونکە ئەو دونیایە زۆر خەڵکی هەڵخەڵەتاندووە!! وە پێت ناگاو بۆت نایێ ئیللا ئەوەی کە خوا بۆتی نوسیبێ..! لەبەر ئەوە پێویستە مرۆڤ ئەو نیعمەتانە

هەمووی لە خواوە بزانێت ﴿وَآتَاكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ﴾ ٣٤- إبراهيم، خـوا فەرمووی، هەرچی کە ئێوە داواتان کردبێ و پێتان خۆش بـێ خـوا پێـی داون، نەیفەرمووە هەروا هاتۆتە بەردەستتان و خۆتان بە کردەوەی خۆتـان وەدەستتان هێناوە، نا (وآتاكم): خوا پێـی داون، (وسخر لكم): خـوا خستویەتە ژێـر دەستی ئێوە، ﴿هوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الارْض ذَلُولا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ﴾ ١٥- الملك، خوا ئەو ئـەرزەی بـۆ ئێـوە زەلیـل کـردووە، لەسەری بڕۆن، کەسابەتی لەسەر بکەن، لەبەر ئەوە هەمرزی لە خواوە دەزانێت، خاڵی چوارەمینیش ئەوەیە: کە لە بەرامبەر هەموو ئـەو نیعمەتانـەدا شـوکری خوا بکـەین، شـوکری خوامـان لەسـەر فـەرزە، جـا گـەورەترین نیعمـەت بـۆ بـچوکترین نیعمـەت، حـەزرەتی (داوود) (عليه الصلاة والسلام) پرسـیاری کـرد فەرمووی: یا (رب العالمين) بچووکترین نیعمەت کە بە ئێمەت داوە چـیە؟، خـوا فـەرمووی، داوود هەناسـەیەك هەڵکێـشە، حـەزرەتی داوود هەناسـەیەکی هەڵکێشا، خوا فەرمووی: ﴿هذا ادنى نِعمَتي عَلَيكَ﴾ فەرمووی: ئەوە بـچوکترین نیعمەتی منە بەسەر تۆوە، یەك هەناسە، هەناسەکەت بـدەوە ئـەوە بـچوکترین نیعمەتی منە بەسەر تۆوە!، ئایا ئێمـەی ئینـسان لـە ژیانماندا چـەند هەناسـە هەڵئەکێشین و چەندی ئەدەینەوە؟! چەند قومە ئاومـان خواردۆتـەوە لـەو ئـاوە سازگارەی سەر رووی دونیا؟! ئایا ئەوانە هەمووی نیعمـەتی خـوا نـین؟، ئـەی نیعمەتە گەورەکان؟، خۆشەویستەکانم: ناتوانین نیعمەتەکانی خوا باس بکـەین، بەڵام دەتوانین بڵێین گەورەترین نیعمەتی خوا بریتیە لە (ئیمـان).. خـوا ئیمـانی پێداوین، ئەوە گەورەترین نیعمەتی خوایـە! ﴿يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُل لا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلامَكُم بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلايمَانِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ١٧- الحجرات، ئەفەرموێ: با منەتم لەسەر نەکەن کە موسڵمان بوون، بـەڵکو خوا منەتیان بەسەر دەکا کە هیدایەتی داون بۆ ڕێگـای ئیـسلام کـە ئیمانیـان

هێناوە، خوا منەت لەسەر ئێمە دەکا، خوا هیدایەتی ئێمەی داوە، گەورەترین نیعمەت نیعمەتی ئیمانە!، جا بۆیە دەبێ شوکری خوا بکەین کە خوا ئێمەی نەکردووە بە کافر، باوك و باپیرمان کافر نەبوون دوای ئەوە شوکری خوا بکەین لەسەر ئەوە کە (الحمدلله) زاڵمیش نەبووین، خوا لە زوڵمیش پاراستونی.. ئەوەش شوکری دەوێ، ئەدی ئەگەر زاڵم بوینایە؟! چونکە زۆر کەس هەیە موسڵمانە بەڵام زاڵمە، موسڵمانە و باوك و دایکی خۆی ئەزیەت دەدا، ئەوە زوڵمە.. ئەوە گەورەترین زوڵمە کە منداڵێك کوڕ بێ یان کچ، باوك و دایکی خۆی ئەزیەت بدا کە بە دە ساڵ و بە زیاتر فرمێسکیان لەسەری رشتوە و سەرما و گەرمایان پێوە بینیوە، ئەوە زوڵمە کە ئینسانێك ئەزیەتی ماڵ و منداڵی خۆی بدا، موسڵمانیشە و خۆیشی بە موسڵمان دەزانێ و ئەهلی جومعە و جەماعەتیشە، ئەوە زوڵمە کە رێگای کچەکەی ئەدا سەری رووت بێ و لاقی رووت بێ و بەڕەڵا بێ و بچێ بۆ ناو پیاوانی بێگانە و لەگەڵ پیاوانی بێگانە هەڵسێ و دانیشێ و بە تەنها بچێتە بازار و بە تەنهاش سەفەر بکا، ئەوە کە کوڕی تەشجیع بکا بۆ خەراپە و خراپەکاری، بینێرێ بۆ خارج بۆ ئەوەی بەناو گوناهاندا تێپەرێ ئەوە زوڵمە، جا دەبێ ئەو موسڵمانە سوپاسی خوا بکات کە خوا لە کوفری دەرهێناوە بۆ ناو ئیسلامەتی هەر چەندە کە زوڵمێ دەکا و زاڵمە، بەڵام کەسێك کە موسڵمانیشە و ئەو جۆرە زوڵمانەش ناکات زۆر شوکری لەسەرە:

یەکەم: شوکری خوا دەکا کە خوای گەورە لە کوفر دەریهێناوە بۆ ئیسلام، لە کافربونەوە بۆ ئیسلام رزگاری کردووە.

دووەمینیش: لە زوڵمەوە بەرە و خوا پەرستی راستەقینە، خوایە ئێمە زۆر شکورین، زۆر سوپاسی تۆ دەکەین کە ئێمەت کردووە بە موسڵمانێك کە (إن شاء الله) زوڵمێ ناکەین، سێیەمینیش شوکری خوا بکا لەسەر ئەوە کە

نەیكردوە بە شوێنكەوتوی زاڵمان، ئاخر ئەوەش زۆر گرنگە!، ئینسانێك كافر نەبێ شوكری خوای دەوێ، ئینسانێك موسڵمان بێ و زاڵم نەبێ شوكری خوای دەوێ، وە ئینسانێك شوێنكەوتی زاڵمانیش نەبێ و تەئیدی زوڵمیش نەكا ئەوە شوكری خوای دەوێ بەڕاستی، كە خوای پەروەردگار وایكردووە ئەو ئینسانەی هیدایەت داوە و دڵی نەرم كردووە، خۆشەویستی خۆی وە خۆشەویستی پێغەمبەرەكەی ﷺ و خۆشەویستی دینەكەی، خۆشەویستی قورئانەكەی و بەهەشتەكەی خستۆتە نێو دڵی ئەو ئینسانە، نەكافر بووە نەزاڵم بووە ئەو ئینسانە، وە نە بەدوای زوڵمێ دەكەوێ ئەوە بەڕاستی شوكری خوای دەوێ.

بەڵێ خۆشەویستەكانم: شوكری خوا بكەیت لەسەر هەموو ئەو نیعمەتانەی كە خوا پێی داویت، ئەگەر منداڵێك خوا پێی بەخشیویت كچ بێ یان كوڕ بێ دەبێ شوكری خوای لەسەر بكەیت: ﴿أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَاناً وَإِنَاثاً وَيَجْعَلُ مَن يَشَاءُ عَقِيماً إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ﴾ ٥٠- الشوری، هی وا هەیە خوا كوڕ و كچی دەداتێ، هی وا هەیە خوا بەس كوڕی ئەداتێ، هی واهەیە خوا بەس كچی ئەداتێ. هی وا هەیە هیچیانی ناداتێ، هەمویشی دەبێ شوكری خوای لەسەر بكا!، ئەگەر كەسێك خوای گەورە ئافرەتێكی صالیحە و ئیمانداری داوەتێ دەبێ شوكری خوای لەسەر بكا كە خوای پەروەردگار ئەو ئافرەتەی بۆ هێناوەتە پێش و ئەو ئافرەتە صاڵیحەی داوەتێ، ئافرەتێكی صاڵیحە دەبێ شوكری خوای بكا كە مێردێكی موسڵمانی هەیە! پیاوێكی موسڵمانی هەیە كە بۆ بەهەشت دەستی دەگرێ نەك بۆ جەهەننەم، بۆ ناو مسوڵمانان دەستی دەگرێ نەك بۆ ناو شایی و هەڵپەڕكێ و خەراپە!!، ئەو ئافرەتە دەبێ شوكری خوا بكات كە مێردەكەی دەگەڕێ پاروێ نانی حەلاڵی بۆ پەیدا دەكا نەك پارەی زۆری بۆ دێنێ و لەسەر یەكی دادەنێ و بە حەرام پەروەردەی دەكا، موویەك بەحەڕام پەروەردە بێ ئاگر باشترە بۆی وەكو ئەبوو بەكری صدیق فەرمووی (ﷺ)...

بەڵێ خۆشەویستانم، شوکری خوا بکە لەسەر هەموو ئەو هەوایەی کە پێت دراوە، لەسەر ئەو زەویەی کە لەسەری ئەژی، لەسەر ئەو ئاسمانە کە خوا رۆژی تێدا داناوە، خۆرێك کە روناکیمان ئەداتێ!، مانگ و شەو رۆژ..، لەسەر ئەو هەموو ناز و نیعمەتە، ئەو پێداویستیانەی ژیانی ئینسان کە خوای پەروەردگار (جل جلالـه) دابینی کردووە بۆ ئینسانەکان شوکری لەسەر بکا، شوکری خوا بکەین ئێمە بەتایبەت لەسەر ئەو وڵات و مەملەکەتەی خۆمان، کوردستانێکی ئازاد، کوردستانێك کە شوێنێکی وا ئاو و هەوا سازگار زۆر کەمە لە دنیادا!، شوێنی وا هەیە هەر بارانی لێ نابارێ و هەمیشە هەر گەرمە!، چوار فەسڵەکانی ساڵی نین، شوێنی وا هەیە هەمیشە هەر زستانە! هەمیشە هەر بەستەڵەکە! ئێمە (موقـع)ی جوگرافیمان خوای پەروەردگار وای پێ داوین کە زۆر تایبەتمەندە و هەر چوار فەسڵەکانی ساڵی تێدایە ئەوە شوکری خوای دەوێ بەڕاستی، شوکری خوا بکەین لەسەر وڵاتی پڕ لە مزگەوت و حوجرە و فەقێ و مامۆستا، شوکری خوا بکەین لەسەر ئەو دینەی کە پێمان گەیشتوە لە سەردەمی ئەصحابەوە (ﷺ) وە سوپاسی ئەو صحابانە بکەین و دوعای خێریان بۆ بکەین کە دینی ئیسلامیان هێناوە بۆ ئێمە نەك خوا نەخواستە پێمان وابێ کە کاتی خۆی هاتوون وڵاتیان لێ داگیر کردووین وەکو کەسانێك دەڵێن، بەڵکو دەبێ شوکری خوا بکەین وە سوپاسی ئەو صحابانە بکەین، سوپاسی ئەو کەڵە پیاوانە بکەین کە وڵاتی ئێمەیان بەرەکەتدار کردووە بەهۆی ئیسلامەوە، شانازی بەو ئیسلامەوە دەکەین، شانازی بەدینی باو و باپیرانمانەوە دەکەین کە باوك و باپیرانمان لەسەر ئەوە ژیان وە لەسەر ئەوەش مردن، ئەو عیززەتەش کە ئەو کاتە هەبوو بەهۆی ئیسلامەوە ئێستا فەرموون هەموو وڵاتەکان چیان لێهاتووە؟! لەبەر ئەوەی عیززەتی ئیسلامیان لەدەست داوە، هەموو وڵاتانی عەرەبی ببینە کە چۆن زیللەتێکیان توش هاتووە لە بەرامبەر چەند ملیۆنێك

جولەکە کە زوڵم لە فەڵەستین دەکا، زوڵم لەو هەموو موسڵمانە دەکا، جا نەك هەر لەبەر ئیسلام بەڵکو لەبەر عەرەبایەتی و قەومایەتی خۆشیان لە وەڵام نایێن، عیززەتی ئیسلام لە کوێ وە بێ عیززەتی ئەمڕۆ لە کوێ!!، کاتێ خۆی —هەر بۆ نموونە دەڵێم— هارونە رەشید (رحمە الله) خەلیفەی موسڵمانان بوو رۆژێك هاتە دەرەوە هەور بوو لەئاسمان، گوتی: ئەی هەورە ببارە لە هەر کوێیەك لەو دنیایە دەباری ببارە خۆ بەرهەمەکەت هەر دێتەوە لای من!! (أمطري فإنَّ لي خَرَاجُكَ): فەرمووی ببارە، خۆ لەهەر شوێنێکی بباری بەرهەمەکەت و بەروبومەکەت دێتەوە بەردەستی من، دەستەڵاتی مسوڵمانان ئاوابوو!!، ئەوە دەستەڵاتی ئیسلام و موسڵمانان بوو..، بەڵام ئەمرۆ وەرە موقارەنەی بکە لەگەڵ دەستەڵاتی ئەو بەناو موسڵمانانەی کە هەن بۆیە حاڵی مسوڵمانان وایە، بەڵام وەعدی خوایە دەبێ ئەو ئیسلامە و ئەو (قِلة قَليلَة)ی کە خوا لە قورئاندا باسی کردووە هەر هەبن، خوای پەروەردگاریش دین لەسەر دەستی ئەوان دێنێتەوە..!

یارەببی خوایە، هیدایەتمان بدەی بۆ ئەوەی ببینە ئەو (قلة وقليلة)ی کە خوای پەروەردگار هەڵی بژاردوون، یارەببی خوایە هیدایەتمان بدەی بۆ ئەوەی عەبدی راستەقینەی تۆ بین خوایە هیدایەتمان بدە بۆ ئەوەی بەوەی کە تۆ لەخۆ رازی کەین، یارەببی خوایە هەرچی خێرە بمانهێنە پێش، ئەوەی کە شەڕ و ناخۆشییە لێمان دوور کەیەوە، یارەببی خوایە خێر و بێر بەسەر وڵاتەکەماندا بباری، یارەببی خوایە وڵاتەکەمان لە ناخۆشی و نارەحەتی و بەڵاو موصیبەت بەدوور بگریت.

خوایە وەزعی ئێمە و هەموو موسڵمانانی دونیا چاکتر بکەی یارەببی خوایە ئەو دەرد و بەڵایەی کە بۆ موسڵمانانی دونیا بەتایبەت موسڵمانانی کوردستان

و عێراق و ئەو مەنتیقەیە بەڕێوەیە خوایە هەموو موسڵمانانی لێ بپارێزی (یا ربَ العالَمین)، یارەببی خوایە شیفای نەخۆشیەکانمان بێنی، یارەببی خوایە لە مردووەکانمان خۆشبی...

اقول قولي هذا واستغفر الله لی ولكم و لسائر المسلمين فاستغفروه انه كانَ غفاراً، أعوذ باالله من الشيطان الرجيم ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾.

آمین

نیعمەتەکانی خودا بەسەر ئینسانەوە

﴿وَآتَاكُم مِن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوه وَإِن تَعدُّواْ نِعْمَتَ اللّه لاَ تحْصوهَا إِنَّ الإِنسانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ ٣٤- إبراهيم

بسم الله الرحمن الرحيم

انَ الحَمدَ للِهِ نَحمَدُهُ ونَشكُرُهُ وَنَستَغفِره وَنَستهدِيه، ونعوذ بِاللهِ مِن شُرُورِ أنفُسَنا وَسَيئات اَعمَالِنا، مَن يَهدِه اللهُ فَلا مُضِل لَه، وَمن يضلِل فَلا هادِي لَهُ..، نَشهَدُ أن لا الهَ الا اللهُ وحدَهُ لاشَريكَ لَهُ، وَنشهَدُ اَن سيدَنا وَنَبينَا محمداً عَبدُه ورسوله.. هَذا الرَسُولُ الذِي بَلَغَ الرِسَالةَ وَأدَى الامانَةَ وَنَصَحَ الامَةَ وجَاهَدَ فِي اللهِ حَقَ جِهَادِهِ وَتَركَنا عَلى المحجَةِ البَيضاء، لَيلُها كَنَهارِها، لايَزيغُ عَنها الا هَالِك، اللَهُمَ صَلي وَسَلِم وَزِد وَبارِك عَلَى هَذا الرَسُول الكَرِيم وَعَلَى آلِهِ وَأصحَابِه وَالتَابِعينَ وَعَلَى اُمَتِه الى يَومِ القِيامَة اَجمَعِين... اَمَا بَعدُ أُوصِيكُم عِبادَ اللهِ وَنَفسِي أوَلاً بِتَقُوى اللهِ، فانَ اللهَ مع الَذِين اتَقُوا وَالذِين هم محسِنون، قَالَ اللهُ (سبحانه وتعالى) فِي كِتابِهِ الحَكِيمِ بِسمِ اللهِ الرَحمنِ الرحِيم ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ ١- النساء.

سوپاس و ستایشی بێ پایان و نەبڕاوە بۆ خوای گەورە (جل جلالـه) وە درود و سەلام بۆ سەر گیانی پاکی پێغەمبەر موحەممەد ﷺ وە بۆ سەرگیانی یاوەرانی و شوێنکەوتوانی تا ڕۆژی قیامەت..، موسڵمانانی بەڕێز: کە خوای پەروەردگار ئێمەی ئینسانی دروست کردووە کۆمەڵێك ماف و ناز و نیعمەتی لە ژمارە نەهاتووی بەسەردا ڕشتوین وە لە بەرامبەریشدا کۆمەڵێك واجبی لەسەرشان داناوین..، (حُقوق) و (واجِبات) لە عەدالەتی (ربُ العالَمِين)ە (جل جلالـه) هەم مافی بە ئینسان داوە، ناز و نعیمەتی زۆری پێ داون، وە هەم کۆمەڵێك ئەرك

و وەزیفەی خستۆتەسەر شان وەکو واجب، بۆچی خوای پەروەردگار ئەو هەموو ناز و نیعمەتەی لەگەڵ ئێمە کردووە؟، بۆ ئەوەی لە موقابیلدا واجبمان لەسەر دابنێ چونکە لە موقابیلی هەر نیعمەتێکدا پێویستمان بە شوکرێك هەیە بۆ خوای پەروەردگار، نیعمەتەکانی خوای پەروەردگاریش لەژمار نەهاتوون بەلاّم ئێمەی ئینسانی زەعیف.. ئێمەی ئینسانی نەفام، کە خوای پەروەردگار کەمێك زانیاری پێداوین[37] کەواتە هەر چەندە زانابین هەر نابێ بڵێین شت دەزانین، ئێمە نەك هەر ئەو واجباتی سەر شانمان بەرامبەر بە نیعەتەکانی خوای گەورە جێبەجێ نەکردووە بەڵکو ئەو ناز و نیعەتانەش نابینین کە خوای پەروەردگار بەسەریدا بارانـدوین!، مافەکانی خۆشمان کە خوای پەروەردگار بەسەریدا باراندووین هەستیان پێ ناکەین، بۆیە بەچاکی دەزانم ئەمڕۆ بچینە خزمەتی ئەو نیعمەتانەی خوای پەروەردگار...، بادڵۆپێك لە دەریای نیعمەتەکانی خوای پەروەردگار بەسەر خۆماندا باس کەین، بۆ ئەوەی ئێمەی ئینسان بەگشتی وە ئێمەی موسڵمانیش بەتایبەتی بزانین چەندە ئێمە قەرزداری (رب العالمين)ین؟!، نیعمەتەکانی خوا (جل جلاله) چین؟، نیعمەتەکانی خوای پەروەردگار بەچی زیاد دەبن یان کەم دەبن لەسەر عەبدەکان؟ وە عەبدەکان لە بەرامبەر خوا، وە لە بەرامبەر ئەو ناز و نعیمەتانەی خوا (جل جلاله) پێویستە چی بکەن؟، وەکو خوای پەروەردگار دەفەرموێ (جل جلاله) ﴿وَإِن تَعُدُّواْ نِعْمَةَ اللّهِ لاَ تُحْصُوهَا﴾ ١٨- النحل: ئەگەر ئێوە بتانەوێ نیعمەتەکانی خوا بژمێرن ناتوانن، ئەوە تەحەدایەکی (ربُ العالمين)ە بۆ بەندەکان.. هەموو کۆمپیوتەری دونیا کۆبکەوە، هەموو رەقەم حیسابەکانی دونیا کۆبکەوە، هەرچی حیسابزان (محاسب)ی لەسەر رووی ئەم زەویە لە هەموو زەمەنەکان کۆی بکەوە ناتوانێ نیعمەتەکانی خوا بژمێرێ!، چونکە هەر هەناسەیەك لە هەناسەکانی ئەو ژیانە

---

[37] وەکو دەفەرموێ (جل جلاله) ((وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلا قَلِيلا)) ٨٥- الاسراء.

نیعمەتێكە!، هەر دڵۆپە ئاوێك لە دڵۆپە ئاوەكانی ئەو كەونە نیعمەتێكە!، هەر دەنكە دانەوێڵەیەك بە هەموو جۆرەكانی لەو كەونە نیعمەتێكە!، هەر درەختێك نیعمەتێكە..! هەر وشكانیەك، هەر تەرایەتیەك، ئاسمانەكان، ئەستێرەكان، مانگ و رۆژ، هەموو ئەندامەكانی لاشەی ئینسان، دەست بەرزكردنەوە بۆ خواردن، بۆ ئاوخواردنەوە، هەمووی نیعمەتن!، منداڵ و نەوە و خزم و كەس و عەشیرەت و وڵات و نیشتمان و هەست و نەست و عەقڵ و... ئەوانە هەمووی نیعمەتی خوان كێ ئەتوانێ بیانژمێرێ؟! بێگومان ناتوانین، بۆیە دەڵێین (صَدقَ اللهُ العَظیم)، ناتوانین بیانژمێرین.

خۆشەویستەكانم.. با ئاورێك لە دەوروبەری خۆمان بدەینەوە، هەندێ هەست بكەین بەو نیعمەتە گەورانەی كە خوای گەورە لەگەڵ ئێمەی كردووە.. بۆ ئەوەی بزانین لە موقابیلدا چی پێویستە لەسەرمان، لە نیعمەتەكانی خوای پەروەردگارە ئێمەی بە ئینسان وە بە باشترین شێوە خولقاندووە..! رەخنەت لە خۆت هەیە؟!. بڵێی خوایە حەزم دەكرد چاوەكانم لە پشتی برۆیەكانم بوونایە و برۆیەكانم لە راستی چاوەكانم بوونایە..، چاوەكەم لەجێی كەپوو (لوت)م بوایە و لوتم لە جێگای گوێیەكانم بوایە!، ئایا كەسمان ئەتوانین گۆرانكاری (تغیر)ی ئەو نیزامەی خۆمان بكەین بە چاكتر؟، كەسمان پێمان دەكرێ؟!، نەخێر چونكە خوا دەفەرموێ كە ئێمەی ئینسانی لە باشترین شێوە دروست كردووە: ﴿فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾ ٨- الانفطار، ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الانسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ ٤- التین، واتە: بەڕاستی ئینسانمان لە باشترین شێوە خولقاندووە..!

لە نیعمەتەكانی خوای پەروەردگارە بۆ ئێمەی موسڵمان -بە تایبەتی تر- كە ئیمانی پێداوین ئێمەی كردووە بە موسڵمان، دوای ئەوەی بۆ هەموو ئینسانەكان رێگای راست و رێگای هەڵەی روون كردۆتەوە: ﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِراً وَإِمَّا كَفُوراً﴾ ٣- الانسان، خوا فەرمووی: ئێمە رێگای راست و

ڕێگای چەوتمان بۆ عەبدەکەی خۆمان روون کردۆتەوە جا حەزی لێیە با (شاکر) بێ، حەزی لیێ نیە با (کفور) بێ، ﴿وَقُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَن شَاء فَلْيُؤْمِن وَمَن شَاء فَلْيَكْفُرْ﴾ ۲۹- کهف، ئەوە حەقە لەلای خواوە هاتووە ئیمانە، ئیسلامە، قورئانە، پێغەمبەرە ﷺ ، هەر کەسێك حەزی لێیە با موسڵمان بێ دونیا و قیامەتی هەیە، هەرکەسێك حەزی لێیە با کافربێ نە دونیاشی دەمێنێ نە قیامەتیشی دەبێ!، نیعمەتی ئیمان گەورەترینی نیعمەتە لەسەر رووی زەوی خوای گەورە داویەتی بە موسڵمانان، داویەتی بە ئینسان -بەگشتی-، ئەگەر ئیمانمان هەبێ دونیاشمان هەیە و قیامەتیشمان هەیە، خۆ ئەگەر ئیمانمان هەبێ دونیاشمان نەبێ قیامەتمان هەر هەیە!، بەلاّم ئەگەر ئیمانمان نەبێ هەموو نیعمەتەکانی دونیامان هەبێ هیچمان نیە!، خۆشحاڵی بۆ ئەو کەسەی ئیماندارە! خۆشحاڵی بۆ ئەو کەسەی بە مسوڵمانی دەژی و بە مسوڵمانی دەمری، وە بە موسڵمانیش زیندوو دەکرێتەوە و لەژێر بەیداغی (لاالە الا الله) لە مەیدانی مەحشەر رادەوەستێ، لەسەر حەوزی کەوسەر ئاو بەدەستی موحەمەد دەخواتەوە ﷺ، دەچێتە ئەو بەهەشتەی کە بۆ پێغەمبەران (علیهم الصلاة والسلام) خوای گەورە رازاندویەتیەوە، بەلاّم خەجالەتی بۆ ئەو کەسەی موسڵمان نیە و ئیمانی نیە، کە دەست بەتاڵ دەبێ لە دونیا وە بەدەست بەتاڵی دەچێتەدەر لە دونیا، دەچێتە ناو چاڵی ئاگرینی ناو قەبر، پاشان لە مەیدانی مەحشەریشدا روو زەردە، تۆز و غوباری بەسەر دەمووچاوی هەیە، خەجالەتی بەردەستی خوایە (جل جلالە)، غەرق دەبێ لە عەرەقی رۆژی قیامەت و لە گەرمایی ئەو رۆژە!، کە خۆر یەك میل بەسەر سەری ئینسانەوە دوورە، دەچێتە ئەو جەهەننەمەی کە هەتاهەتایێ ئینسان تێیدا دەمێنێتەوە مادام موسڵمان نەبووە!!.

بۆیە بەڕاستی ئیمان گەورەترین نیعمەتە بۆ ئینسانەکان، دەبێ ئەو نیعمەتە هەست پێ بکەین، ئێمە منەت بەسەر خوا ناکەین (جل جلالە) خوا منەتمان

لەسەر دەکا: ﴿يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُل لا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلامَكُم بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلإيمَان إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ١٧- الحجرات، خوا ئەفەرموێ: ئەی موحەمەد خەڵکێك منەتت بەسەردا ئەکا لەبەر ئەوەی موسڵمان بووە، پێیان بڵێ خوا منەتتان لەسەر دەکا ئێوەی کردووە بە موسڵمان، ئەگەر ئێوە راست دەکەن بۆ شوکری خوا ناکەن؟!.. بەڵکو دەبێ بڵێین: ﴿الْحَمْدُ لِلّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَـذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلا أَنْ هَدَانَا اللّهُ﴾ ٤٣- الاعراف، سوپاسی ئەو خوایە دەکەین کە ئێمەی هیدایەت داوە بۆ ئەو ئیمانە، ئەگەر خوا ئێمەی هیدایەت نەدابایە ئەو هیدایەتەمان وەرنەدەگرت!!، هەموومان دەبێ بڵێین (الحمدلله).. دە ئێوەش لەگەڵ من بڵێن (الحمدلله)...

برا بەرێزەکانم.. یەکێك لە نیعمەتەکانی تر بەسەر ئینسانەوە عەقڵە!، ئێمە زۆرجار بەلای کەسێکدا تێئەپەرین کە شێت بووە، بۆ خۆمان سکمان بۆی دەسوتێ، بە پەرۆشەوە بۆی دەروانین، یا ئەگەر زەمیر و ویژدانمان نەبێ پێی پێدەکەنین، هەر بۆ خۆت بیرکەوە ئینسان هەتا شێتێك نەبینێ قەدری عەقڵ نازانێ!.

کە تەماشا ئەکەی پاك و پیسی لێك جیاناکاتەوە و جلی بەری پیسە!، عەورەتی خۆی ناشارێتەوە، بۆ خۆی نازانێ چۆن دەژیێ، نازانێ کێی دۆستە، کێی دوژمنە، کوێ زەرەرە کوێ قازانجە؟! بۆ بیر لەوە ناکەیتەوە کە عەقڵ ئێمەی وا لێ کردووە (زەبت)مان بکا، ئەو عەقڵەی کە خوای گەورە کردوویەتی بە شوانی نەفس ئەگەر نەفس ویستی هەڵەیەك بکا عەقڵ دەبێ جڵەوی بگرێ، عەقڵی چاك ئەو عەقڵەیە کە شوانی نەفس بێ، نەفس پێی خۆش بوو شتێك بکاو پێی توشی دۆزەخ بێ دەبێ ئەو عەقڵە جڵەوی توند بکا نەهێڵێ، بۆیە خۆشەویستەکانم یەکێك لە نیعمەتەکانیش عەقڵە، پاشان یەکێکی تر لە نیعمەتەکان ئەو ئیسلامەیە -کە شەریعەتی ژیانە- دوای ئیمان، ئەو پێغەمبەرە خۆشەویستەیە ﷺ کە خوا ناردویەتی بۆ رزگاری عەبدەکان، ئەو

قورئانەیە کە مەصدەری ژیانی ئێمەیە، ژیانی سەعادەتمەندی دونیا و مسۆگەرکردنی قیامەت، ئەو شەریعەتە کە ئینسان هەتا نەچێتە ناوی لەزەتی ماناکانی قورئان نازانێ، نازانێ تامی شەریعەتی ئیسلام چۆنە، هی وا هەیە لە خۆڕا رەخنە لە قورئان دەگرێت رەخنە لە دین دەگرێ، هەتا زۆر کەس لە ولاتی خۆمان بەداخەوە.. لەو ماوەی پێشوو برادەرێك کۆڕی بەستووە -ناوی نادەم- گوتویەتی (کێ دەڵێ خوای گەورە راستی کردووە لە قورئان، لەبەر ئەوەی گوایە وتراوە حەزرەتی (موسی) روباری شەق کردووە، کێ باوەڕ بە من دەکا بچمەسەر زێی دوکان و بڵێم رووبارم بۆ شەق بوو؟!).

ئەوە تەحەددایەکی خوایە (جل جلالە)، ئایا ئێمەی موسڵمان مافی ئەوەمان هەیە کە رەخنە لە خوا بگرین، رەخنە لە قورئان و دینەکەمان بگرین؟!! ئەو دینەی نیعمەتە بۆ ئێمە، بۆیە دەڵێم: هەتا ئێمە نەچینە ناو ناوەڕۆکی قورئانی پیرۆز و لە ماناکانی حاڵی نەبین، نازانین ئەو ئیسلامە چەندە مەزن (عظیم)ـە!!، ئەو قورئانە چەندە شیفایە بۆ دەردەکانی ئێمە، وە بۆ (مستقبل)ی دونیا و قیامەتی ئێمە.

خۆشەویستەکانم ئەوانە نیعمەتی خوان بەسەر ئێمەوە بەلام بەداخەوە هەستیان پێ ناکەین، پاشان: صیحەتی باش، ئینسان تا نەخۆش نەبێ قەدری ساغی نازانێ، ئەو صیحەتە نیعمەتە، دەستت ساغە، زمانت ساغە، گوێچکەت ساغە، چاوت ساغە، بەدەنت ساغە، ئەتوانی چاکە بکەیت بە دەست، بە زمان، بە چاو، بە گوێچکە، گوێ لە قسەی باش رابگری، تەماشای شتی چاك بکەی، شتی چاکت بە دڵ دابێ، بەرامبەر بە خوا بەرامبەر بە دین و بە مسوڵمانان، دڵت غەش و بوغز و حەسودی تێدانەبێ، تورەیی و ئینتقامی تێدانەبێ، ئەوەش چاکەی دڵە، ئەو صیحەتەی کە خوای گەورە بە ئینسانی داوە بۆیە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی دوو نیعمەت هەن ئینسان زۆر لێیان بێ ئاگایە:

یەكیان: تەندورستی باشە، لەش ساغییە، ئەوی تریشیان: (الفراغ): ئەوە كـە ئینسان بێ ئیش بێ! زۆرجار ئینسان كاتی بە دەستەوە هەیە ئـەو بـێ ئیـشیە ئیستغلال ناكا چاكەی تێدا بكا، دوو ركات نوێژی تێـدا بكـا و قورئـانی تێـدا بخوێنی، زیكری تێدا بكا، قـسەیەكی خێـر، سـەردانی نـەخۆش، هـەموو ئـەو خێرانە لە وەختی فەراغدا دەكرێ كە ئێمە قەدری نازانین.

خۆشەویستەكانم: یەكێكی تر لە نیعمەتەكان ئەو رزقەیە كە خوای گەورە بـە ئێمەی داوە، لە دانەوێڵە و میوەجات، لە بـارانی ئاسمـان، خـوای پـەروەردگار داویەتی، بەڵام ئێمە هەستی پێ ناكەین.. ئێمە برسێتیمان نەبینوە بۆیە نازانین قەدری ئەو وەزعەی ئێمە كە ئێستا تێدا دەژین كە تێرین، نیعمـەتی خوایـە!!، ئەوانەی كە لە برسێتیدا دەژین و برسێتیان بینیـوە دەزانـن، ئێـستاش لـە زۆر وڵاتان بە هەزاران كەس لە برسان دەمرن! بـەڵام ئێمـە نـابینین و هەسـتی پـێ ناكەین بۆیە بۆ خۆمان نازانین وە بیریشی لێ ناكەینەوە..

وەختێك كە خوای پەروەردگار ئەو ئایەتەی ناردە خوارەوە: ﴿ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ﴾ ٨- التكاثر، -خوا فەرمووی- بە تەئكیـد لـە هـەموو نیعمـەتێك پرسیارتان لێ دەكرێ رۆژی قیامـەت، صـەحابەیەك هەڵـساوە فـەرمووی: (یـا رسولَ الله) ﷺ لەچی پرسیارمان لێ دەكرێ لە كاتێكدا ئێمە لەوەتی هـەین لـە شەڕ و شۆڕداین، لەوەتی هەین نانی گەنمان نەخواردووە ئەویش بـە نیوەسـكی نانی جۆمان خواردووە، خـوا لـەوەش پرسـیارمان لێ دەكـا؟!، پێغەمبـەر ﷺ فەرمووی (ئایا ئێوە نابینن نەعلەتان لەپێیە؟، وە ئەوە نابینن كە خوای گـەورە ئاوێكی سازگاری پێ داون؟!) فەرموویان: بەڵێ، فەرمووی ئەوە نیعمەتە و لەوە پرسیارتان لێ دەكرێتەوە لە رۆژی قیامەتدا!: (انَّ هَذا النَّعِيم هوَ الـذي تُـسئَلونَ

عَنهُ يَومَ القِيَامَة)[38] ئەی چی بە ئێمە دەگوترێ؟!، ئەی ئێمە چۆن وەڵامی خوا بدەینەوە لەو هەموو نیعمەتانەی كە خوا بە ئێمەی داوە؟!، ئەگەر لەسەر ئەوە ئەصحابی پێغەمبەر پرسیاریان لێ بكرێ لە رۆژی قیامەت ئەی ئێمە ئەو هەموو ناز و نیعمەتەی هەمانە!.

پیاوێك بۆی گێڕامەوە كە ریش سپیەكانمان بە بیریان دێت كاتی خۆی برنج و ئەو هەموو میوەجاتە نەبووە هەتا جۆری مێوەجاتی ئێستا هاتووە بۆ كوردستانی خۆمان، جاران نەبووە، بە ئەنواعی خواردن و گۆشت و میوەجات، زستان، هاوین، بەهار، پاییز هەر جارەی بە نەوعێك!!، یەكێك یەكێك دەعوەت دەكات دوو سێ نەوعە گۆشتی بۆ حازر دەكا!، دوایش پێی دەڵێ: كاكە قسورم عەفووكە!.

ئێمەی موسڵمان بەڕاستی زۆر شتمان گۆڕاوە!، جا ئەگەر میوانێكم هات و گۆشتم نەبوو پێم عەیبە، لە شەرمی رووی دەچم گۆشتیشی بۆ دەكڕم وە لەدوای گۆشتەكەش دەبێ داوای لێبوردنی لێ بكەم نەوەك قسوورم هەبووبێ!، مەعنای ئەوە نیە تۆ خزمەتی میوانەكەت مەكە، بەڵام ئێمە بەڕاستی هەموومان بەگشتی قەدری عافێت نازانین، نازانین ئەوانە هەموو ناز و نیعمەتی خوان!، تەماشای سەر گوفەكەكان -مەزبەلەكان- بكە بزانە چەند برنج فڕێ ئەدرێ! چەند خواردنی باش فڕێ ئەدرێ! ئەوە هەمووی بەڕاستی ئەو ناز و نیعمەتانەن كە ئێمە تێیدا مەسئولین رۆژی قیامەت لەمنەوە هەتا ئێوەی بەڕێز.. وەنەبێ كەسمان لەو شتە بەدەربین هەموومان گوناهبارین بایی خۆمان لەو مەزوعە، بەڵام دەبێ بەخۆماندا بچینەوە.

---

[38] صحيح مسلم ، كتاب الأشربة ، رقم الحديث ٢٠٣٨

خۆشەویستەکانم، یەکێکی تر لە نیعمەتەکان ئاو و هەوایە!، ئێمە ناتوانین لەسەر ئەوانە بەدرێژی برۆین، بەڵام ئەو ئاو و هەوایە!، سێ دەقیقە هەوات لێ ببڕێ دەمری، تەنها سێ دەقیقە! بۆیە هەر هەناسەیەك نیعمەتە، سێ رۆژ ئاو و خواردنت لێ مەنع بکەن دەمری!، ئەو ئاو و خواردنە کە مایەی ژیانی بوونەوەرە نەك هەر ئینسان!، پاشان ئەو مانگەی کە ئێمە بەسەرسەری خۆمانەوە دەیبینین شەوانە، ئەوەیە کە خوای گەورە کردویە بەسەبەبی نیزامی ئاو لە سەر رووی زەوی!، ئەو مانگە کە ئەگەر لەزەوی نزیکتر بێتەوە هەرچی ئاوی سەر رووی زەویە هەمووی دێتە دەرەوە!، وە ئەگەر لەزەوی دوورتر بکەوێتەوە هەرچی ئاوی سەر رووی زەوییە.. بە دەریاکانەوە، بە بەحرەکانەوە، بە کانیاوەکان و روبارەکان، هەمووی دەچنەوە ناو زەوی!..، ئایا ئەو نیزامە کێ دایناوە؟! خوای گەورە بە نیعمەت بۆ ئێمەی ئینسانی داناوە، ئەو تیشکی خۆرە ئەگەر لە دانەوێڵە نەدات وشك دەبێ، شوێنێك کە سێبەر بێ شتی لێ ناڕوێ!، داری لێ ناروێ! ئایا ئەوانە هەمووی نیعمەت نین!، ئەو بوونەوەرە بەگشتی خوای گەورە رزقی هیچ شتێکی لە یاد نەکردووە تەنانەت منداڵێکی ساوا لەبەر مەمکی دایکییەتی خوای گەورە چ جۆرە شیرێکی بۆ ئامادە دەکات، بۆ ئینسان بیر نەکاتەوە؟! تەماشا ئەکەی ئەو بزنە ئەو مەڕە ئەو مانگایەی کە تازە گوێلکەکەی یان بەرخەکەی دەبێ، یان کاریلەکەی لێ بەر دەبێتەوە، خوای گەورە چی ئەداتێ؟!: ﴿لَّبَناً خَالِصاً سَآئِغاً لِلشَّارِبِينَ﴾ ٦٦- النحل، ئەو شیرە چۆن دروست دەبێ؟.. دەفەرموێ: ﴿مِن بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ﴾ ئەو شیرە لە بەینی خوێن و پیسایی دروست دەبێ -سبحان الله- تەماشای گوانی هەر گیاندارێك بکە خوای گەورە لە کوێ دروستی کردوون؟! لەبن سکیەتی! لە بەینی سك و ورگی ئەو حەیوانە (کە پیسایی تێدایە) وە لەبەینی گۆشتەکە و خوێنەکە ئەو شیرە سپییە بەتام و بە لەزەت و ساف و سازگارە کە خوا ئەفەرموێ ﴿لِلشَّارِبِينَ﴾: بۆ ئەوەی کە بیخۆنەوە دروستمان کردووە، بۆ عیبرەت

وەرناگرن؟، تەماشای شیری مەمكی دایك بكە لە كاتێكدا كە تازە منداڵەكەی لە دایك بووە جۆرە شیرێكە شیرێكی ناسك!، ئەها زۆرجار بینیوتانە تازە ئەگەر گیاندار زاووزێ بكا ئەو شیرە تامی لێ نایە، بۆچی؟ چونكە ئەو گیاندارە بچووكە پێویستی بە شیرێكی ناسك هەیە و تەحەمولی هەموو شیرێك ناكات، هی منداڵیش بەهەمان شێوە لە بەرامبەر مەمكی دایكی شیرێكی ناسكی دەوێ شیری هەفتەی یەكەم روونترە و لەگەڵ هەفتەی دووەم فەرقی هەیە!، هەفتەی دووەم بەقوەت ترە ، هەفتەی سێیەم هەروا.. هەفتەی چوارەم.. مانگی یەكەم، مانگی دووەم.. چۆن ئینسان عیبرەتی وەرگرتووە شیری قوتووی داناوە ((تۆز)) ئەوە كە دەڵێن خەتی سەوزە و، ئەوە خەتی سورە و..، ئەوە لە بەر ئەوەیە كە نەوعیەتیان جیایە، ئەوە بەقوەتە، ئەوە بێ قوەتە، منداڵەكە تەحەمول ناكات، -سبحان الله- ئەو جۆرە شیرە!!، ئەو رێكوپێكی نیزامە!، ئینجا لە گەرمەی هاویندا شیری ناو مەمكی دایك فێنكە بۆ ئەو منداڵە!، بۆ ئەوەی تووشی نەخۆشی نەبێ! لە سەرمای زستاندا شیری دایك گەرمە!، بابچین هەموومان تەجرەبە بكەین هەتا ئێستاش دكتۆرەكان سەریان سورماوە ئەو شیرەی دایك چەندەها ماددەی تێدایە كە ئینسان ناتوانێ لە هیچ شتێكی تردا ئەو ماددانە بدۆزێتەوە!، بۆ پەروەردەكردنی ئەو منداڵە، كە خوای گەورە لەیادی نەكردووە!.

خۆشەویستەكانم: ئەوە رەحمەتی خوای پەروەردگارە بەسەر ئێمەوە، بەراستی ناتوانین نیعمەتەكانی خوا بژمێرین بەسەر خۆمان! لە چیمان كەمە؟! خوا چی پێ نەداوین؟!، جل و بەرگ، جاران -پیاوێك بۆی گێرامەوە- كە لە دێیەك یەك كورتە و شەرواڵی باشی لێ بووە كە هەموویان بۆ سەفەر وەریان گرتووە! بەڵام ئێمە كێمان هەیە چەند قاتێ جل و كراسی تایبەتی نەبێت؟ وە ئەگەر بۆ چەند سەفەرێك لەبەرمان كرد، دەڵێین: كاكە ئەوە زۆرمان بۆ سەفەران لەبەر كردووە!، بەتایبەت خوشكانی بەرێز (ئافرەتان)، هی وا هەیە بۆ دوو سێ سەفەر

جلێکی لەبەر کردووە: دەڵێ ئەوە بۆ سەفەرێکی تر نابێ! دەبێ مۆدیلێکی تر بکرێت هەر مۆدیلێك کە لە ئەوروپاوە دەردەچی ئێمە لێرە لە کوردستانی خۆمان پیادەی دەکەین!، ئەو هەموو ناز و نیعمەتەی کە خوای گەورە بەسەر ئێمەی داباراندووە! بەوە ڕاناوەستین تەحەدای شتی تر دەکەین یا تەمەننای حەرام دەکەین و جلوبەرگی حەرامیش پەیدا دەکەین بۆ ئەوەی کە پێی تاوانبار بین، بەتایبەت خوشکانی بەڕێز: بەداخەوە کە کەمتر موراعاتی ئەوە دەکەن.

جا ئێمەی ئینسان بەڕاستی لە هیچمان کەم نییە وە زۆرجار گلەیی لە (زەمەن) دەکەین، دەڵێین: ئەو بارودۆخە بارودۆخێکی خەراپە، بەڵام ئەوە گوناهە، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرمووێ ((لاتَسبوا الدَهر فإنَ اللهَ هو الدَّهر))[٣٩] فەرمووی جوێن بەزەمان مەدەن! چونکە خودا زەمەنە جل جلالە.. ئەوەی کە لە درێژایی زەمەن بووە و هەر دەبێ خوایە (جل جلاله)، ڕەحمەتی خوا لە ئیمامی (شافِعي) بێ کە فەرمووی (نَعِيب زَمَانَنَا وَالعَيب فِينَا، وَمَا لِزَمَانِنَا عَيبٌ سوَانَا)، فەرمووی: عەیب لە زەمان دەگرین ئەو زەمەنەش هیچ عەیبی نییە تەنها ئێمە نەبێ! ئێمە زەمەنمان خەراپ کردووە، ئێمە بووینە مایەی ناشیرینکردنی بارودۆخ و زەمەن، کە زەمەن بۆخۆی پاکە و ناشیرین نیە ئێمەی ئینسانین ئەگەر خراپ بووین.. ئەهلی زەمان خەراپ دەبێ نەك زەمەن!، بۆیە بەڕاستی عەیب تەنها لە خۆمانە.

جا خوای پەروەردگار فێڵ لە کەس ناکات! ئەگەر ئەتەوێ نیعمەتەکانت بۆ زیاد بن خوا ڕێگەی بۆ داناوی، ئەگەر ئەتەوێ نیعمەتەکانت لێ ببرێن خوا بۆی روون کردوویەوە چۆن ئەو نیعمەتانەت لێ قەتع دەبن.. خوا (جل جلاله)

---

[٣٩] ((عَنْ هِشَامٍ عَنْ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لا تَسُبُّوا الدَّهْرَ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ))، صحيح مسلم، كتاب الالفاظ من الادب وغيرها، باب: النهي عن سب الدهر، صفحة ٩٨٨، رقم الحديث (٢٢٤٦ - ٥).

فەرمووی: ﴿إِنَّ اللّهَ لاَ يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللّهُ بِقَوْمٍ سُوءاً فَلاَ مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَالٍ﴾ ١١- الرعد: خوای گەورە بارودۆخی هیچ قەومێك ناگۆڕێ کە نیعمەتێکی بەسەردا باراندبن هەتا ئەو قەومە بۆ خۆیان بیر و باوەڕ و دەروونی خۆیان نەگۆڕن، هەتا خۆیان خۆیان نەگۆڕن بۆ خەراپە.. وەختێ کە میللەتێك لە چاکەوە بۆ خەراپە گۆڕا خواش نیعمەتەکانی بەسەردا دەگۆڕێ!، بۆیە لە ئایەتێکی تردا فەرمووی لە سورەتی (الانفال) ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّراً نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُواْ مَا بِأَنفُسِهِمْ وَأَنَّ اللّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ٥٣- الانفال: خوا (جل جلاله) کە نیعمەتێکی لەگەڵ قەومێك کردبێ ناگۆڕێ هەتا ئەو قەومە بۆ خۆیان لە خۆیان نەگۆڕن، جا نیعمەتی خوا بەچی زیاد دەبێ بێگومان بە عیبادەتکردن و تەقوا زیاد دەبێ، بە ڕازیبوون و قەناعەت بە بەشی خوا ئەو نیعمەتانە زیاد دەبن بۆ ئینسان وە خوای گەورە دەیانپارێزێ..، خوای پەروەردگار فەرمووی ﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُواْ وَاتَّقَواْ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ وَلَكِن كَذَّبُواْ فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُواْ يَكْسِبُونَ﴾ ٩٦- الاعراف، فەرمووی: ئەگەر ئەهلی ئاوەدانیەکان ئیمان بێنن و تەقوایان هەبێ لە خوا بترسن و ڕوو لە خوا بکەن ئێمە دەرگای خێری ئاسمانەکان و زەویان لێ دەکەینەوە، قسەی خوایە (جل جلاله)، خۆ (ربُ العالَمین) بێ وەعد نیە لەگەڵ عەبدی خۆی، ئەگەر عەبدەکان ڕوو لە خوا بکەن خوای گەورە دەرگای خێری ئاسمانەکان و زەویان لێ دەکاتەوە، وەکو ئەفەرموێ: ﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ ٧- ابراهیم: ئەگەر ئێوە ئەهلی قەناعەت بن، شوکرانەی خوا بکەن و سوپاسی خوا بکەن.. مەمنونی خوا بن لەسەر نیعمەتەکان ﴿لأَزِيدَنَّكُمْ﴾: بە ئەتکید بۆتان زیاد دەکەین!.

وەعدی خوایە (جل جلاله) ئەو پارە و موڵکەی کە ئینسان هەیەتی ئەو سەروەت و سامان و مێوەجات و مەڕ و ماڵاتەی کە ئینسان هەیەتی! هی خوایە، ئەگەر

ئێمە شوکرانەی خوای لەسەر بکەین وەلێی ببەخشین و صەدەقەی لێ بکەین، خوا دەزانێ ئەوە ئێمە شاکرین ئێمە بە قەزا و قەدەری خوا بە نیعمەتەکانی خوا، ئەوکاتە خوا بۆمان زیاد دەکا.. بۆیە پێغەمبەریش فەرمووی (علیه الصلاة و السلام): ((ماڵ لە صەدەقەدا کەم نابێ، وەصەدەقەش لەماڵ کەم ناکاتەوە)) بۆیە ئێمە هەتا خاوەنی صەدەقەبین، خوای گەورە بەرەکەت زیاتر لەماڵ و سامانمان زیاد دەکات خوای گەورە دەفەموێ ﴿ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ ٧- ابراهیم، فەرمووی: ئەگەر ئێوە کوفرانەی نیعمەتی خوای بکەن، نیعمەتەکانی خواتان لەیاد نەبێ و نا سوپاس بن ئەوە بزانن عەزابی خوای گەورە زۆر بە ئێش و ئازارە!!.

خوای گەورە وەکو باسم کرد، منەتی بەعیبادەتی ئێمە نییە! بێ ئیحتیاجە لەو عیبادەتەی ئێمە، ئێمە مەمنونین، ئێمە موحتاجین بەو عیبادەتە چونکە ئەگەر ئێمەش عیبادەت و تەسبیحاتی (رب العالَمین) نەکەین ئەوا بوونەوەر هەمووی عیبادەت و تەسبیحاتی خوا دەکا!، خوای پەروەردگار دەفەرموێ ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالأرْضُ وَمَن فِيهِنَّ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلا يُسَبِّحُ بِحَمْدَهِ وَلَـكِن لا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيماً غَفُوراً﴾ ٤٤- الاسراء، هەر حەوت ئاسمانەکان و ئەرز و هەرچی تێیاندایە تەسبیحاتی خوا دەکا، بەڵام ئێوە لە تەسبیحاتی ئەوان ناگەن!.

جێگای تێفکرینە!!، ئەوانەی قورئان خوێنن دەزانن، ئەوانەی کە عەرەبی دەزانن، خوا (جل جلاله) فەرمووی: ﴿وَإِن مِّن شَيْءٍ﴾، وشەی (مِن)ی بۆ داناوە!، واتە هەموو ورد و درشت دەگرێتەوە و هیچ شتێك لێی بەدەر نیە، هەموو لەو کەونە تەسبیحاتی (رب العالَمین) دەکا، تەسبیحاتی شتی (جماد) وشتی (قسە نەکەر)یش رازیبوونە بە قەزا و قەدەری خوا!، ئەو شاخە رازییە بەوەی کە خوا

كردوویەتی بە شاخ! ئەو ئاوە رازیە! ئەو بەرِ و بەحرە رازیە! ئەو ئاسمانە رازیــە! ئەو ئەستێرانەی لە ئاسمان دەخولێنەوە، شەو و رۆژ.. ئەوانە هەمووی رازیــن بــە قەزا و قەدەری خوا! شوكری خوا دەكەن!، بۆیە بەرِێزان: خوای گەورە پێویستی بە عیبادەی ئێمە نیە.. ئێمە پێویستیمان بە فەزڵی خوایە.. پێویستمان بەوەیــە كــە خوای پەروەردگار (جل جلاله) بمانبات بۆ بەهەشت..

خوای پەروەردگار دەفەرموێ ﴿وَضَرَبَ اللّهُ مَثَلا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَداً مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللّهِ فَأَذَاقَهَا اللّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُواْ يَصْنَعُونَ﴾ ١١٢- النحل، خــوای گــەورە باســی قــەومێكمان بــۆ دەگێرِێتەوە (شارێك كە لە پێش ئیسلامدا هەبووە) ئەفــەرموێ: خــوای گــەورە هەموو ناز و نیعمەتێكی لەگەڵ كردن: ئەمن و ئاسایش كــە نیعمــەتی خوایــە، لەگەڵ رزق و رۆزی كە نیعمەتی دووەمــی خوایــە (جل جلالـه)، چــونكە ئــەو دوو نیعمەتە زۆر گەوردن!، یەكەم: ئینسان لە خۆشیدا بژی و ترســی لەســەر نــەبێ، دووەم ئینسان فەقیر نەبێ، ئەوە دوو نیعمەتی گەوردن لە ژیانی ئینساندا، دوای ئیمان و ئیسلام!.. بۆیە خوای پەروەردگار فــەرمووی: رزق و رۆزیــان بەســەردا باراندبوون، وە ئــەمن و ئاسایــشمان بــۆ نــاربوون، بــەڵام ئــەوان پــشتیان لــە نیعمەتەكانی خوا كرد و وازیان لە شوكرانە بژێری نیعمەتەكانی خــوا (جل جلالـه) هێنا، بۆیە: ﴿فَأَذَاقَهَا اللّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ﴾ خــوای گــەورە جلوبــەرگی برسێتی و ترسیەتی بۆ ناردن، ئەو دوو موصیبەتە:

- یەكەم: برسێتی.

- دووەم: تــرس (خــوف)ی بــۆ نــاردن، ئــەوەش بــەهۆی كەســابەتەكەیان و كردەوەكانیانەوە جا ئێمە بە ئەندازەی ئەوەی كە شوكرانەی خوا دەكەین خوا:

- یەكەم: لە موصیبەتەكەمان كەم دەكاتەوە.

- دووەم: لە نیعمەتەكانیشمان زیاد دەكات، بەداخەوە زۆرجار كە برایەكمان نەخۆش دەبێ، خۆشكێكمان كە نەخۆش دەبێ (صبر)ی نییە و ئیمانی بایی ئەوەندە نیە، ناشوكری دەكا و ناشكور دەبێ كە چەند ساڵە نەخۆشە یان چەند رۆژێكە نەخۆشە و سەری دێشێ و وەزعی نارەحەتە، یا ئافرەتێك بەدەست منداڵەكانی ناشوكریەك دەكا، دەڵێ: بۆ من هەروام؟! یا خوایە بۆ وەزعم چاناكەی؟، یا خوایە تا كەنگێ؟، ئەوانە هەمووی ناشوكریە كە بەداخەوە زۆرجار خوشكانمان ئەوەیان بەسەر زماندا دێ، جا ئەو ئینسانە (ئەگەر پیاوە وە ئەگەر ژن) ئەگەر نەخۆش بێ یا خاوەنی موصیبەتێك بێ، زۆرجار تەحەمولی ناكا، قسەیەك دەكا خوای گەورە لە خۆی دەرەنجێنێ، ئەوەش بەڕاستی پێویستە خۆمانی لێ بپارێزین و پێویستە ئارامگربین لەسەر ناخۆشیەكان.

ئینجا لە كۆتاییدا دەڵێم، چی بكەین بۆ ئەوەی خوای گەورە لێمان رازی بێ؟.. رازی بێ لە بەرامبەر ئەو نیعمەتانەی كە بە ئێمەی بەخشیووە و لەژمار نایەن!، ئێمە لە وتاری ئەمڕۆی جومعەدا تەنها نیعمەتەكانمان جۆرێك سەرژمێر كردن ئەوەی كە لە بەرچاومانە و بەزەقی دەیبینین..ئەگەرنا نیعمەتی خوا سەرژمێری ناكرێن! خۆ ئەگەر بچینە سەر باسكردنی هەر نیعمەتێك لەو نیعمەتانە ئەوە هەر یەكێك لێیان وتارێكی جومعەی دەوێ!! بۆیە دەڵێین: لە بەرامبەر ناز و نیعمەتی خوای گەورەدا ئێمە دەبێ:

١) عەبدایەتیمان بۆ خوای گەورە چاك بێ، چونكە خوا فەرمووی ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَٰذَا الْبَيْتِ ★ الَّذِي أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَآمَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ﴾ ٣،٤- القریش، بە ئەهلی مەككە دەفەرمووێ: دەبا ئەو خوایە بپەرستن، خوای ئەو كەعبەیە كە ئەوانی رزگار كرد لە برسیەتی وە رزگاریكردن لە ترس، ئەو دوو ناز و نیعمەتەی بۆ ناردن كە رزق و رۆزی و ئەمن و ئاسایشە، خوای گەورە ئەو ناز

و نیعمەتانەی بە ئێمە داوە لە موقابیلدا عیبادەتی چاکی دەوێ چونکە ئەوە واجبی سەرشانمانە: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالانسَ إِلا لِيَعْبُدُونِ﴾ ٥٦- الذاريات، واتە: جنۆکە و ئینسانم تەنیا بۆ پەرستنی خۆم دروستکردوون.

٢) پاشان، تەبلیغی ئەو دینە: ئەو دینە دینی خوایە، ئەو دینە رابگەیەنن، خوا فەرمووی ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ ١١- الضحى: لە بەرامبەر ئەو نیعمەتانەی کە بۆ تۆم ناردووە ئەی موحەممەد ﷺ وە بۆ ئومەتەکەی تۆم ناردووە ئێوە دینی خوا راگەیەنن، (فَحَدِّثْ): تەبلیغی دینی خوا بکەن!، دینی خوا بۆ خەڵك راگەیەنن، ئەو ناز و نیعمەتە بە شوکری کردەوە (عَمَل) وەڵام بدەنەوە..

٣) یارمەتیدانی دینی خوا، خزمەتی دینی خوا، خزمەتی موسڵمانان، خوا ئەفەرمووێ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونوا أَنصَارَ اللَّهِ﴾ ١٤- الصف: ئەی ئیماندارینە دینی خوا سەرخەن، کە بەداخەوە ئێمەی موسڵمان، هەموو شتمان وەبیربێ ئێستا کەمتر بیر لەوە دەکەینەوە سەر خستنی دینی خوا چۆن دەکرێ؟! چۆن دینی خوا سەر بخرێ؟! خوای گەورە ئێمە تاقی دەکاتەوە ئەفەرموێ دینی خوا سەرخەن، یارمەتی دینی خوا بدەن خزمەتی دینی خوا بکەن بەڵام بەداخەوە کە ئەمڕۆ لە سەرتاپای دونیا ئەگەر کەسانێك بیانەوێ خزمەتی دینی خوا بکەن یان کۆببنەوە لە دەوروبەری یەك.. بە ناوی ئیرهاب و تیرۆریست تۆمەتبار دەکرێن، ئەوکاتە ئێمەش دەڵێین دەی با نەکەوینە ناو ئەو تاوانبارانە.. یان دەستمان بەکڵاوی خۆمان گرتووە (با) نەی با، بێدەنگی لێ دەکەین!! جا خۆ لەبەر خاتری کوفر و دوژمنانی ئەو دینە دەست لە دینی خوا هەڵناگرین! دینی خوا خزمەتی دەوێ و ئەمانەتە بەسەر شانی موسڵمانانەوە، دینی خوا هەموو قورئانە هەر ئایەتێك نییە!، هەموو قورئانی پیرۆزە، وە خوا دەزانێ ئێمە پێمان دەکرێ بۆیە فەرزی کردووە.

لەبەر ئەوە بەڕاستی سەرخستنی دین.. خزمەتی دین، خزمەتی موسڵمانان بەکشتی لە هەر وڵاتێك لە وڵاتاندا هەبن ئەوە واجبی سەر شانی ئێمەیە، پاشان:

٤) شوکری خوا بە((دڵ))، شوکری خوا بە((دەست))، شوکری خوا بە((زمان))، وەکو خوای پەروەردگار داوا لە حەزرەتی (داوود) دەکا و ئەفەرموێ: ﴿اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْراً وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾ ١٣- سبأ، ئەی (ال داود) شوکری خوا بکەن بەعەمەل، بەعەمەل ئیسپاتی بکەن کە شوکری خوا دەکەن، کە لە موقابیل هەر ناز و نیعمەتێکدا شوکرێکتان لەسەرە، حەزرەتی داوود پرسیاری کرد (یارب العالَمین) گچکەترین نیعمەتی تۆ چیە بەسەر منەوە؟، خوا فەرمووی: (تنَفّس) ئەی داوود نەفەس بکێشە...، نەفەسێکی هەڵکێشا و خوای گەورە پێی فەرموو: (هَذا اَدنی نِعمَتِی عَلَیك) فەرمووی: ئەوە گچکەترین نیعمەتی منە لەسەرە تۆ!!، یەك نەفەس!!!.

تەماشاکە ئەمە دەرسی تێدایە: یەك نەفەس کە هەڵیکێشا ئەگەر خوای گەورە نەیداتەوە دەمرێت!، یەکجار ئینسان نەفەسی راکێشا ئەگەر خوای گەورە نەفەسەکەی نەداتەوە دەمرێ!، پێویستی بە یەك نەفەس هەیە!، ئەو نەفەسەی هەڵکێشا پێویستی بەنەفەسێکی تر هەیە، وە هەروەها...، جا تەماشا بکە ئەو نیعمەتانە لە شەو و رۆژێکدا چەند دووبارە دەبنەوە!!، فەرمووی ئەوە گچکەترین نیعمەتە کە تۆ هەستی پێ دەکەیت! ئەدی ئەو ناز و نیعمەتانەی کە هەستی پێ ناکەیت؟!، پێغەمبەر ﷺ بەصەحابەیەك (کە پرسیاری کرد نیعمەتەکانی خوا چی و چین؟) فەرموو: چاوت لەسەر یەك دابنێ، کە چاوی لەسەریەك دانا، فەرمووی بیر بکەرەوە... یەعنی چاو لەسەر یەك دابنێ یان بیر بکەوە بزانە نیعمەتەکانت لە ژیاندا چین؟ یان ئەگەر خوای گەورە ئەو چاوەت هەڵنەهێنێتەوە چی دەکەی؟!!

ئینسان لە موقابیلی ئەوە کە چاوێکی هەبێ لە دونیا چ دەکات؟! نازانێ چۆن بیهێنێتەوە ئەگەر چاو کوێربوو؟! بۆیە خوای پەروەردگار وەبیرمان دێنێتەوە نیعمەتی شەو و رۆژ، دەفەرموێ ﴿أَرَأَيْتُمْ إِن جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَداً إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَاء أَفَلا تَسْمَعُونَ﴾ ٧١- القصص، واتە: ئەگەر خوای گەورە ئەو رۆژەتان لێ بستێنێتەوە تا رۆژی قیامەت (رۆژ نەیەتەوە و هەموو دونیا هەر شەو بێ) کێ هەیە روناکیتان بۆ بهێنێتەوە و رۆژتان بۆ بکاتەوە؟ ئایا ئێوە نابیستن؟! وە فەرمووی: ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِن جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَداً إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ أَفَلا تُبْصِرُونَ﴾ ٧٢- القصص، واتە: ئەگەر خوای گەورە شەوتان لێ بسێنێتەوە تا رۆژی قیامەت و دونیا هەمووی هەر رۆژ بێ کێ هەیە شەوتان بۆ بهێنێتەوە تێیدا ئیسراحەت بکەن؟ ئەی ئێوە نابینن!!؟ لەبەر ئەوە، ئەوە هەمووی نیعمەتی خوای پەروەردگارن بەسەر ئێمەوە بەڵام ئێمە هەستیان پێ ناکەین، جا ئێمەی موسڵمان بەڕاستی دەبێ بەزمان -بە لای کەمەوە- شوکری خوا بکەین، زیکری خوا زۆر بکە ئەوە شوکری خوایە! (الحمدالله) زۆر بڵێ لە ژیاندا. (سبحان الله وبحمده) زۆر بڵێ، (سبحان الله العظيم) زۆر بڵێ، (لا اله الا الله) زۆر بڵێ، (أستغفر الله) زۆر بڵێ بەو مانایەی کە ئینسان قەرزداری خوایە (جل جلاله).. (أستغفر الله) یانی خوایە من پەشیمانم و قەزرداری تۆم تۆ خاوەنی عەفوو و مەغفیرەتی و داوای لێخۆشبونت لێدەکەم، جا ئەگەر بمانەوێ خوا لەخۆ رازی بکەین، بەرامبەر ئەو نیعمەتانەی کە خوا پێی داوین دەبێ شاکیر بین: ﴿اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْراً وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾ ١٣- سبأ، خواش (جل جلاله) فەرمووی کەمێك لە بەندەکانی من شوکرانە بژێرن!...

یارەببی خوایە لێت دەپاڕێینەوە، وە دەڵێین لەو کەسانەمان حیساب بکەیت کە شاکیرن، یارەببی خوایە لەوانەمان حیساب بکەیت کە شوکرانە بژێرن و

هەست بە ناز و نیعمەتەکانی تۆ دەکەن، یارەببی خوایە عیبادەتی ڕاستەقینەمان پێ ببەخشی، یارەببی خوایە فەهمێکی (صحیح) و تێگەیشتنێکی ڕاستەقینەمان لەو دینە پێ ببەخشیت.. یارەببی خوایە خۆشەویستی خۆت و پێغەمبەرەکەت و قورئانەکەت لە دڵمان بچەسپێنی، یارەببی خوایە خۆشەویستی هەموو مسوڵمانانی دونیا لە دڵماندا بچەسپێنی، یارەببی خوایە ڕزگارمان بکەی لە هەموو بەڵا و موصیبەتێك کە لەو سەردەم و بارودۆخەدا گیرۆدەی ئێمە و هەموو موسڵمانانی دونیا دەبێ، یارەببی خوایە هەرچی موسڵمانە لەسەر ڕووی زەوی لە بەڵا و موصیبەت ڕزگاری بکەی، خوایە لە ناخۆشی و ناڕەحەتیەکان بیپارێزی، یارەببی خوایە ئێمەش و هەموو موسڵمانانی دنیا لە دەستی تاغوتان و کافر و مولحیدان بپارێزی..

اقول قولي هذا واستغفر الله لی ولکم و لسائر المسلمين فاستغفروه انه كانَ غفاراً، أعوذ باالله من الشيطان الرجيم ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾.

آمين

دڵی ئینسان

قال رسول الله ﷺ:

((الا انَ فِي الجَسَدِ مُضغَة اذا صَلَحت صَلَحَ الجَسَدُ كله وَاِذا فَسَدَت فَسَدَ الجَسَدُ كُلهُ.. الا وَهِي القَلب)) رواه البخاري.

بسم الله الرحمن الرحيم

انَ الحَمدَ لِلهِ نَحمَدُهُ ونَشكُرُهُ وَنَستَغفِره وَنَستَهدِيه، ونعوذ بِاللهِ مِن شرورِ أنفُسَنا وسيئات اَعمَالِنا، مَن يَهده اللهُ فَلا مُضِل لَه، وَمن يُضلل فَلا هادِي لَهُ..، نَشهَدُ أَن لا الهَ الا اللهُ وَحدَهُ لاشَريك لَهُ، وَنشهَدُ اَن سيدَنا وَنَبينَا محمداً عَبده ورسولهُ.. هَذا الرَسُولُ الذِي بَلّغَ الرِسَالةَ وَأَدَى الامانَةَ وَنَصحَ الامَةَ وَجَاهَدَ في اللهِ حَقَ جِهَادِهِ وَتَركَنا عَلى المَحجَة البَيضاء، لَيلُها كَنَهارِها، لايَزيغُ عَنها الا هَالك، اَللهُمَ صَلي وسَلم وَزِد وبارِك عَلَى هَذا الرَسول الكَريم وعَلَى آلِهِ وَأَصحَابِه وَالتَابِعينَ وَعَلَى اُمَتِه الى يَومِ القِيامَة اَجمَعين... اَمَا بَعد أُوصِيكُم عِبادَ الله وَنَفسِي أَوَلاً بِتَقوَى الله، فانَ اللهَ مَعَ الَذِينَ اتَّقُوا وَالذِينَ هم محسنون، قَالَ اللهُ (سبحانه وتعالى) فِي كِتابِهِ الحَكيمِ بِسمِ الله الرَحمنِ الرحيم ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ ١- النساء.

ئیماندارانی بەڕێز، شوێنکەوتوانی پێغەمبەری پێشەوا حەزرەتی موحەممەد ﷺ، ئیسلام کە خوای پەروەردگار وەك بەرنامە و پەیڕەوی ژیان بۆ ئادەمیزادەکانی ناردووە بریتییە لە سێ بەشی سەرەکی کە:

یەکەمیان: **عەقیدە و بیروباوەڕە.**

دووەمان: **خوا پەرستییە..**

سێیەمینیان: **خوو رەوشتە،** عەقیدە و بیروباوەڕیش بریتییە لەو ئیمان و قەناعەتە کە بە هەرسێك جۆری ئەندامەکان پیادە دەکرێ.. یەکەمیان دڵە، وە

پاشان زمانە و پاشانیش هەموو ئەندامەکانی ترن، وەکو زانایـان فەرمووویانـە: (الايمانَ هو التَّصديِق بِاالجَنان و الاقرَارُ بِاللِّسَان والعَمَلُ بِالاركَان): ئیمان بریتییـە لـەو قەناعـەت و بـیرو بـاوەڕەی کـە لەدڵـدا جێگیردەبـێ، ئیمـان بـەخوا، وە بەبەرنامــەی خــوا، ئیمــان بــە پێغەمبــەران (عليهم السلام)، وە ئیمــان بــە مەلائیکەتەکانی خوا، ئیمان بە کیتابەکان، وە بە رۆژی دوایی، وە بـە قـەزا و قەدەر، ئیمان بە روکنەکانی ئیسلام وە ئیمان بەتەواوی، ئیسلامەتی شتێکە لە دڵدا جێگیر دەبێ، بۆیـە دڵ مەرکـەزێکی حەساسـە لـەناو ئەندامـەکانی تـری لەشی ئینساندا، لەبەر ئەوە دەمەوێ ئـەمڕۆ باسـی (دڵ) بکـەین لـە روانگـەی قورئانەوە، وە لە روانگەی ئیسلامەوە....

جیاوازی دڵی ئیماندار لەگەڵ دڵی بێ بڕوایان، دڵـی رەق و دڵـی نـەرم، دڵـی روون و دڵی رەش، ئەو دڵانەی کە نووری ئیسلامیان تێدایە وە ئەو دڵانـەی کـە نووری ئیسلامیان لێ دوورە چ جیاوازیەکیان هەیە؟ وە دڵەکان چـۆن چارەسـەر دەبن؟، خۆشەویستەکانم: پێویستە بزانین ((دڵ گـەورەترین ئەندامـە لـە لاشـەی ئینساندا)) وە پیرۆزترین وەزیفەی هەیە! کە بریتییە لە خوێن بەڕێکردن و خوێن هێنانەوە، زۆر حەسساسە!!، وە زۆریش ناسکە!، زۆرجار دەگوترێ فلانـە کـەس مرد و دڵی راوەستا، دڵ ئەگەر رابوەستێت ئینسان دەمرێـت، دڵ بـەردەوام لـە لاشەی ئینساندا خوێن دەبا و خوێن دەهێنێتەوە، یەکجار بڕوات و نەگەڕێتـەوە ئینـسان مـردوە!، دڵ زۆر حەسـساسە لـەناو ئەندامـەکانی لەشـی ئینـساندا، ئینـسان زۆر زەعیفـە لـە روی دروسـتبوونییەوە، خـوای پـەروەردگار زۆر بـە زەعیفی خولقاندووە: ﴿نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمْ تَبْدِيلاً﴾ ٢٨- الانسان خوا فەرمووی: ئینسان بە زەعیفـی خولقـاوە! ئینـسانێك کە خۆی پێ زۆرە و (تَكَبُّر) بەسەر زەوی لێ دەدا و لاف و گەزاف دەکا و پێیوایـە نامرێ و بە دونیا کەیف خۆشە و گوریسی لەبن دونیا راخستووە.. ئـەو ئینـسانە

خۆی لە خۆیدا زۆر زەعیفە، بۆیە خوای پەروەردگار دەفەرموێ ﴿فَلْيَنظُرِ الانسَانُ مِمَّ خُلِقَ﴾ ٥- الطارق: با ئینسان سەیر بكات كە لە چ دروست كراوە؟!،

بەڵێ بەڕێزان: دڵ گەورەترین ئەندامە لە ئینسان وە پیرۆزترین وەزیفەشی هەیە، بەڵكو شوێنی خۆشویستن و ڕق لێبوونەوەیە، خۆشەویستی بە دڵ دەبێ و ڕق لێبوونەوەش هەر بەدڵ دەبێ؟! دوای ئەوە، مەركەزی پەسەندكردنی بڕیارە! مێشك بیردەكاتەوە تەوجیە دەنێرێت پاشان دڵ تەصدیقی دەكات، مێشك بڕیار دەردەكا بەڵام بۆ پەسەند (تَصدِيق)كردنی پێویستی بەدڵ هەیە، دڵ دەبێت بڕیار بدات بكرێت یان نەكرێت، زۆرجار خەیاڵێكت بۆ دێ، بە مێشكت بیر لە شتێك دەكەیەوە ئەو مێشكە (تَوجِيه) دەدات و دەیداتە دڵ، ئەو دڵە ئەگەر قەناعەتی پێ هەبوو بڕیارەكەی جێبەجێ دەكا و ئەگەر قەناعەتی پێ نەبوو ڕەتی دەكاتەوە! ئەو خەیاڵە، ئەو بڕیار و وەهمە كە لە مێشكدا هەیە ڕەتی دەكاتەوە.. كەوا بوو دڵ مەركەزی تەصدیقە بۆیە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ((التَقْوَى هَهُنَا)): تەقوا ئالێرەیە -ئیشارەتی بۆ ناو سینگی پیرۆزی خۆی كرد ﷺ- بەڵكو دڵ مایەی سەركەوتن و تیاچوونی ئینسانە، تەماشاكەن پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ، ((الا انَ فِي الجَسَدِ مُضغَةٌ اذَا صَلَحَت صَلَحَ الجَسَدُ كُلُهُ وَاذا فَسَدَت فَسَدَ الجَسَدُ كُلُهُ.. اَلا وَهِي القَلب))[٤٠] واتە: ئاگاداربن پارچە گۆشتێك لەناو لاشەی ئینساندا هەیە، ئەگەر ئەو پارچە گۆشتە چاك (صالح)

[٤٠] ((حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ حَدَّثَنَا زَكَرِيَّاءُ عَنْ عَامِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْحَلالُ بَيِّنٌ وَالْحَرَامُ بَيِّنٌ وَبَيْنَهُمَا مُشَبَّهَاتٌ لا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنْ النَّاسِ فَمَنْ اتَّقَى الْمُشَبَّهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ كَرَاعٍ يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ أَلا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى أَلا إِنَّ حِمَى اللَّهِ فِي أَرْضِهِ مَحَارِمُهُ أَلا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلا وَهِيَ الْقَلْبُ))، صحيح بخاري، جزء ١، كتاب الايمان، باب: فضل من استبرأ لدينه، صفحة ٢٨، رقم الحديث ٥٢، وأطراف الحديث في البخاري ((١٩٤٦)). وأخرجه مسلم في المسقاة، باب: أخذ الحلال وترك الشبهات، رقم الحديث ١٥٩٩

بوو، باقی ئەندامەکانی تر چاك دەردەچن، ئەگەر ئەو پارچە گۆشتە خەراپ بوو و تێکچوو باقی ئەندامەکانی تر تێکدەچن و خەراپ دەردەچن..! ((أَلا وهِي القَلب)): ئاگاداربن ئەوەش دڵە!، جا ئەگەر دڵ چاك بێ، ئەو دڵە بە ئەندامەکانی ترەوە بەستراوەتەوە و چاکەیان پێ دەکات!! ئەگەر دڵیش تێکچوو و خەراپ بوو ئەوە باقی ئەندامەکانی تر تێکدەچن!، بەڵگەی بەقووەت تریشمان بۆ ئەو قسەیە ئایات و فەرموودەکانی خوای پەروەردگارن لە قورئانی پیرۆزدا کە دڵ ئەساسە بۆ چاکبوونی ئینسان وە بۆ خەراپبوونی، دڵی ئینسان عاصیمەی مەملەکەتی ئینسانە، چۆن ئەگەر دەوڵەتێك، پایتەختەکەی بگیرێ هەموو وڵاتەکە دەشێوێ و تێکدەچێ!، مەرکەزیەت نامێنێ! دڵیش ئەگەر شەیتان بەسەریدا زاڵ بوو ئەو کاتە ئەندامەکانی تر دەستەوەستان دەمێننەوە و هیچیان پێ ناکرێ! لەبەر ئەوە دڵ ئەندامێکی زۆر حەساسە لە لاشەی ئینساندا.

دڵی ئیماندار چ دڵێکە وە نیشانەکانی چین؟:

دڵی ئیماندار ئەو دڵەیە کە خوای پەروەردگار وەسفی دەکات (جل جلاله)، وەکو دەفەرموێ ﴿أَفَمَن شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلاسْلامِ فَهوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِ﴾ ٢٢- الزمر، ئینسانی موسڵمان که خوا سینەی گوشاد دەکات بە ئیسلام ئەوە لەسەر ڕۆشنایی یە، ﴿فَهوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِ﴾: ئەو کەسە لەسەر نورێکە.. ئەو نووره لە کوێ هاتووە؟ (مِّن رَّبِّهِ): لەلایەن پەروەردگارەکەی، لەلایەن (مُرَبِّي)یەکەی، لەلایەن خالیق و رازیقەکەی، لەلایەن مرێنەر و ژیێنەرەکەی، لەلایەن قازانج گەیەنەر و زەرەر گەیەنەرەکەی، ئەو خوایەی کە ئاو و خواردن و هەناسەی ئەو ئینسانەی بەدەستە، خوا بۆ خۆی نوورە، روناککەرەوەی ئاسمانەکان و زەوییە: ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالارْضِ﴾ ٣٥- النور، بەڵێ ئەو

نوورەش کە دراوە بە ئینسان خوا پێـی داوە، ﴿يَهْدِي اللَّـهُ لِنُـورِهِ مَـن يَـشَاء﴾ ٣٥- النـور: خوای پەروەردگار نووری خۆی ئەداتە کەسانێك، ئەو ئیمان و بیر و باوەڕ و قەناعەت و ئیسلامەتییە دەداتە کە سانێك کە خۆی دەیـەوێت، ئـەو ئینسانانەی کە بەرە و خوا دەڕۆن و نیەتیان بەرە و خوایە خوا بە پیریانـەوە دێ و خوا دەیانداتێ ئەو نـوورە، بـەڵێ ﴿فَمَـن يُـرِدِ اللّـهُ أَن يَهْدِيَـهُ يَـشْرَحْ صَـدْرَهُ لِلإِسْلاَمِ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقاً حَرَجاً كَأَنَّمَا يَـصَّعَّدُ فِـي الـسَّمَاء كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ﴾ ١٢٥- الانعام، هەر کەسێك نیازی وا بێ بگەڕێتەوە لای خوا، نیەتی بەرە و خـوا چـاك بـێ، خـوای گـەورە وردە وردە هاوکاری دەکـات بـۆ سـەر ڕێگـای راسـت، کەسێك خـوا بیـەوێت هیدایەتی بدا و دڵی فراوان بکا: ﴿يشرح صدره للاسـلام﴾ دڵـی دەکاتـەوە بـۆ ئیسلام!! هەر دڵێك کراوەبێ بۆ ئیـسلام و، ئیـسلامی تێـدابێ ئـەو دڵـە دڵـی ئیمانـدارە. ﴿أَلَـمْ نَـشْرَحْ لَـكَ صَـدْرَكَ﴾ ١- الـشرح، خـوا فـەرمووی بـە پێغەمبەرمان ﷺ ئایا دڵمان شەرح نەکردیت؟! دڵمان نەرکردیەوە بۆ ئیسلام؟!،

بەڵێ بەڕێزان: **نیشانەکانی دڵی ئینسانی موسڵمان چین؟**

١) یەکەم نیشانەی سەلامەتی ئەو دڵە و ساغی ئـەو دڵەیـە، سـاغی لـەڕووی مەعنەویەوە نەك لەڕووی ماددیەوە، ئەو دڵە دڵێکی پاکە یان پیـسە، ئـەو دڵە خاوەنی فەهمی سەلیمە یان تێگەیشتنی هەڵەیە؟! تـەوجیهاتی سـەلیم دەردەکـا یـان تـەوجیاهاتی قـەبیح و غەڵـەت؟ ئـەها خـوای پـەروەردگار دەربارەی ئەو کەسانەی کە رۆژی قیامەت سەرکەوتوون دەفەرموێ ﴿إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ ٨٩- الـشعراء، رۆژی قیامـەتێ مـاڵ و سـەروەت و سامان و عەشیرەت و کەسوکار دیفاع لە ئینسان ناکـا! بـەڵکو ئـەوەی کـە بەکەڵك بێ لەو رۆژەدا: ﴿قَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ دڵێکی سەلیمە!!، ئەو دڵە سەلیمەش

نموونەمان ئیبراهیمە (علیه الصلاة والسلام) کە خوای پەروەردگار لە حەقی ئەودا ئەفەرموێ ﴿إِذْ جَاء رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ ٨٤- الصافات: هاتە خزمەت خوا بە دڵێکی سەلیمەوە، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) هەموو جار دەیفەرموو: ئەی صەحابییە بەڕێزەکانم، زەمی خەڵکیم لەلا مەکەن، ئەگەر خەڵکێکیش گلەییەکی بووبێ یان تێبینیەکی بووبێ، غەیبەتیشی کردم بۆم مەگێڕنەوە ((فَإِنِّي أُحِبُّ اَن اَخرجَ الَيكُم وَاَنَا سَلِيم الصَّدرِ))[41] ئەفەرموێ: لەبەر ئەوەی پێمخۆشە کە چوومە دەرەوە بۆ ناو خەڵك (سلِيمُ الصَّدر) بم، واتە دڵم سەلامەت بێ و هیچی تێدا نەبێ بەرامبەر بە خەڵك.

٢) دڵی ئینسانی موسڵمان بێ غەشە، دڵی ئینسانی مسوڵمان حیقد و بوغز و قینی تێدا نیە لە بەرامبەر موسڵماناندا، لە بەرامبەر دایك و باوکیدا دڵێکی پاکی هەیە و حقدی لێیان هەڵناگری، لە بەرامبەر خێزان و ماڵ و منداڵیدا دڵێکی پاکی هەیە و دڵی بەگومان نیە، بەگومانەوە تەماشای چونە دەرەوە و هاتنە ژوورەوەکانی ناکات، بەگومانەوە تەماشای شەریکی دوکانەکەی و موعامەلەکەی ناکات.. ئەصل لە ئیسلامەتییدا (حسن الظَن)ە.. دەبێ ئینسان گومانی چاکی بە مسوڵمانان هەبێ، ئەصحابی پێغەمبەر (ڕەزای خوایان لێبێ) دەیان جار گومانی چاکیان بەکەسێك دەبرد کە هەڵەیەکیان لێ دەبینی ئینجا گومانێکی خەراپ!.. بەڵام ... بەداخەوە زۆرجاران بە جارێك کە شتێك دەبینین لە مسوڵمانێك و بەدڵمان نییە، یەکسەر خواحافیزی لێ دەکەین و زەربێکی بەسەردا دێنین و دەڵێین، ئەها

[41] ((عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لا يُبَلِّغُنِي أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِي عَنْ أَحَدٍ شَيْئًا فَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَخْرُجَ إِلَيْكُمْ وَأَنَا سَلِيمُ الصَّدْرِ)). سنن أبي داود، كتاب الادب، باب في رفع الحديث من المجلس، صفحة ٨٢٩، رقم الحديث ٤٨٦٠، قال الالباني ضعيف ((المشكاة ٤٨٥٢)).

ئەو گوناهەمان لێ بینی تازە بەکەڵک نایێ!!، بەڕێزان ئینسان نە بە چاکەیەک دەبێتە پیاوی چاک وە نە بە خەراپەیەکیش دەبێتە پیاوی خەراپ!، ئینسانی چاک زۆرجار هەڵەیەکی لە دەستدێ، خەراپەیەکی لەدەست دێ، بەڵام پەشیمان دەبێتەوە. ئەو ئینسانە کە پەشیمان بوویەوە: ((التَّائِبُ مِنَ الذَّنبِ كَمَن لا ذَنبَ لَهُ))[٤٢]، ئینسانێک کە موسڵمانە و گوناهێک دەکات، بەتایبەت ئەوانەی کە دەچن بۆ حەج و سەفەری حەج دەکەن پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێ: کە تەوبەیەکی نەصوحی کرد وەک ئەوە وایە کە تازە لە دایک بوو بێ!!![٤٣]، واتە هیچ گوناهی نەبێ، لەبەر ئەوە ئینسان بە گوناهێک نابێتە پیاوی خەراپ وە ئینسان بە چاکەیەک نابێتە پیاوی چاک، زۆرجار پیاوی خەراپیش چاکەیەکی لەدەست دێ! قسەیەکی خێری لەدەست دێ، شتێکی خێر دەکا موسڵمانانیش ئیستفادەی لی بکەن، پیاوی چاکیش نیە و ئەو چاکەیەشی لەدەست هاتووە!!،

بەڵێ بەڕێزان: بۆیێ یەکێک لە ئەصحاب (خوا لێی رازی بێت) لەگەڵ صەحابیەکی تر نیقاشێکیان بوو یەکێکیش ویستی کێشەیان زیاد بکات هات زەمی ئەمی لەلای ئەو کرد و زەمی ئەویشی لەلای ئەم کرد!!، ئەو صەحابیە فەرمووی (مە لَمْ

---

[٤٢] ((حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَعِيدٍ الدَّارِمِيُّ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الرَّقَاشِيُّ حَدَّثَنَا وُهَيْب بْنُ خَالِدٍ حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنْ أَبِي عُبَيدَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التَّائِبُ مِنْ الذَّنْبِ كَمَنْ لا ذَنْبَ لَهُ))، سنن ابن ماجه، كتاب الزهد، باب: ذكر التوبة، صفحة ٧٠٤، رقم الحديث ٤٢٥٠، وقال الالباني حسن ((في سلسلة الضعيفة تحت الحديث ٦١٥ و ٦١٦)).

[٤٣] وَلِذَلِكَ لِمَا رُوِيَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: مَنْ حَجَّ هَذَا الْبيتَ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ يُرِيدُ وَاَللَّهُ أَعْلَمُ أَنَّهُ لا ذَنْبَ لَهُ لانَّ مَا أَتَى بِهِ مِنْ الْعَمَلِ قَدْ كَفَّرَ سَائِرَ ذُنُوبِهِ فَصَارَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ لا ذَنْبَ لَهُ وَاَللَّهُ أَعْلَمُ.

بڕوانە (موسوعة الشاملة)، کە ئاماژە بە ((المنتقي – شرح الموطأ، جزء ٣، باب حدثني عن مالك أنه بلغه أن...)) دەکات.

يَبلُغ الخِلاف قُلُوبَنَا) فەرمووی: بێدەنگ بە ئەو خیلاف و جیاوازیە نەگەیشتۆتە ناو دڵمان، خیلاف و جیاوازی جاری وا هەیە بەزوبانیش دەبێ بەڵام کە گەیشتە دڵ ئەوکات خەتەرە بۆ ئینسان و هەڵە بە ئینسان دروست دەکات..

بەڵێ خۆشەویستەکانم: ئینسانی موسڵمان دەبێ دڵی سەلیم و سەلامەت بێ و حیقد و بوغزی تێدا نەبێ.

٣) نیشانەیەکی تر لە دڵی ئیماندار ئەوەیە کە باسی خوا دەکرێ دڵی دەلەرزێ!، برایانی بەڕێز، موسڵمانانی خۆشەویست: یەکێك لە عەلاماتی ئیمانی راستەقینەی ئینسانی موسڵمان -پیاو بێ یان ئافرەت- ئەوەیە کە باسی خوا کرا ترسی بە دڵدا بێ، وە دڵی بلەرزێ، خوای گەورە دەفەرموێ: اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَاناً وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ ٢- الانفال، ئیمانداری راستەقینە ئەو کەسانەن یەکەم سیفەتیان ئەوەیە، وەختێ کە باسی خوا کرا ﴿وجِلَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ دڵیان دەترسێ!، دڵیان دەلەرزێ و تەزووی پێدا دێ، لە مەجلیسێکدا کە مامۆستا وتارێك دەخوێنێتەوە یان تەفسیری قورئانت بۆ دەکرێ و ئامۆژگاریت دەکرێ، کە باسی خوا کرا، تەزووت بە دڵی دابێ و بترسێی، ئەوە نیشانەی ئیمانە!!،

٤) وە یەکێکی تر لە نیشانەکانی دڵی ئیماندار ئەوەیە کە کاتێك ئایاتی خوای بەسەردا دەخوێندرێتەوە ئیمانی پێ زیاد دەکا.. ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ.... زَادَتْهُمْ إِيمَاناً﴾ ٢- الانفال، وەختێك کە ئایاتی خوای بەسەردا دەخوێندرێتەوە ئەو ئینسانە ئیمانی پێ زیاد دەکا، هەر ئینسانێك بە ئایاتی خوا ئیمانی زیاد بوو ئەوە موسڵمانێکی تەواوە، کاتێك کە ئایاتی خوای بەسەردا دەخوێندرێتەوە چ لە تەعزیەبێ، چ لە موناسەباتی گشتی

بێ، چ لە کاتی جومعەبێ، چ لە کاتێکی تردابێ لە هەر مەجلیسێك و کۆڕێکدا وەختێك کە ئایاتی خوات بەسەردا خوێنراوە دڵت تەزووی پێدا هات و ترسای لە خوا و ئیمانت پێ زیاد بوو ئەوە نیشانەی ئیمانە دەبێ دڵت پێی خۆش بێ!.

٥) نیشانەیەکی تر لە نیشانەکانی دڵی ئیماندار ئەوەیە کە پشت بە خوا دەبەستێ. وەکو خوای پەروەردگار فەرمووی: ﴿وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ ٢- الانفال، واتە: پشت بەخوا دەبەستن، ئینسانی ئیماندار دڵی قەناعەتی هەیە بە ئیمان، قەناعەتی هەیە بەخوا، دڵی (قَوي)یە بەچی؟، بەخوا...، پێغەمبەر ﷺ وەختێك کە لە مەککە خۆی و ئەبوو بەکری صدیق رضي الله عنه هیجرەتیان کرد موسڵمانانی هەموو لە پێش خۆیدا بەڕێ کردبوو، دوژمنانیان بەدوایاندا هەتا چونە ئەشکەوتی (ثور)، لەوێ تەنها خۆی و ئەبوو بەکر لە ژوورێدا بوون، وەختێك کە کافرەکان هاتنە بەردەرگای ئەشکەوتەکە ئەبوو بەکر رضي الله عنه ترسا.. پێغەمبەر ﷺ فەرمووی ﴿لاتَحزَن اِنَّ اللهَ مَعَنا﴾: مەترسە خوا لەگەڵماندایە.. ((ماظَنُكَ بِأثنَينِ اللهُ ثالثُهُما)): ئەی ئەبوو بەکر رات چییە بەرامبەر بە دوو کەسان کە سێیەمینیان خوا بێ (جل جلاله)؟!.

دووکەس سێیەمینیان خوا بێ نابێ بترسن!، ئەو پێغەمبەرە خۆشەویستەمان ﷺ دڵی پڕ لە ئیمان بوو بۆیە نەئەترسا و پشتی بەخوا ئەبەست، ئەگەرنا چ لەشکری مسوڵمانانی لە نزیك نەبوون هەتا پشتی پێیان ببەستێ!! بەڵام دڵی بەنووری ئیمان و ئیسلامەتی زۆر قایم بوو، (تَوَکُل)ی لەسەر خوا زۆر قایم بوو، زۆر پشتی بەخوا ئەبەست و باوەڕی زۆر بەو ئایەتەی هەبوو کە خوای گەورە فەرمووی: ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ﴾ ٣٦- الزمر، ئایا خوا بەس نییە بۆ عەبدی خۆی؟!، یان فەرمووی: ﴿وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ

أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْراً﴾ ٣- الطلاق، هەر کەسێك خـوا بکـات بـە پشتیوانی خۆی، ﴿فَهوَ حَسْبُهُ﴾: خوا بەسیەتی، جا خۆشەویستەکانم، یەکێك لـە نیشانەکانی دڵی ئیماندار، ئەوەیە بە نووری ئیمان و ئیسلامەتی دڵی زۆر قـایم بێ وە تەنها خوای گەورە بە پشتیوانی خۆی بزانێ (جل جلاله).

٦) خـالێکی تـر ئەوەیـە تـەنها سـێبوری بـە ئیـسلام بـێ، دڵـی مـسوسڵمان نیشانەیەکی تری ئەوەیە وەختێ کە باسی ئیـسلامەتی بکـرێ دڵـی خـۆش دەبێ، بەڵام باسی غەیری ئیسلامەتی کرا دڵی نارەحەت دەبێ!، ئەها خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿الَّذِينَ آمَنُواْ وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللّهِ﴾ ٢٨- الرعد، ئەوانەی ئیماندارن دڵیـان (مطمَئِن) دەبـێ بەچـی؟ ﴿بِذِكْرِ اللّهِ﴾: بـەیادی خـوا.. ئـەوەی ئیمانـدارە بـەیادی خـوا دڵـی (مطمَئِن) دەبـێ و دەحەسێتەوە و دەگەشێتەوە، ئەوەی کە غەم و خەفەتی هەیە یان دڵی تونـد و نارەحەتە با بێنێ بیر لە قورئان و ئیسلامەتی بکاتەوە، بیر لە ئایاتی خوا بکاتـەوە، هاتوچـۆی مزگـەوت بکـات دڵـی دەگەشـێتەوە و دەکرێتـەوە ﴿وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللهِ﴾: دڵی (مطمَئِن) دەبێ بەیاد (ذِکر)ی خوا ئەگـەر گوێ لە قسەی خێر بگرێ و فیکر لە شتی چاکە بکاتەوە.

جا ئەو کەسەی دڵـی (مُطمَئِن)ە بـەزیکری خـوا ئـەوە ئیمانـدارە وە ئـەوەی ئمانداریشە دەبێ دڵی (مطمئن) ببێ بە زیکری خوا، کەوا بـوو خـوا (جل جلالـه) فەرمووی ﴿أَلا بِذِكْرِ اللّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾: ئاگادار بن بـە زیکـر و یـادی خـوا دلان ئارام دەگرن، ئەگەر دەتانەوێ دڵتان (مُطمَئِن) بێ، دڵتان گوشـاد و فـراوان بێ، زیکری خوا بکەن، چ یادکردنی خواو یادکردنی ئیـسلامەتی وە یـادکردنی مردن و قیامەت و بەهەشت و دۆزەخ وە چ زیکرکردن بە زمان، دڵت (مُطمَئِن) دەکا، بێگومان خوای گەورە وەعدی داوە.

٧) دڵی ئیماندار ئاموٚژگاری وه‌رده‌گرێ له قورئان، خوای په‌روه‌ردگار فه‌رمووی: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرَى لِمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ﴾ ٣٧- ق، واته: ئه‌و قورئانه ئاموٚژگارییه، بوٚ كێ ئاموٚژگارییه؟، بوٚ هه‌موو ئینسان، به‌ڵام كێ ئیستفاده‌ی لێ ده‌كا؟، كێ گوێی بوٚ راده‌گرێ و وه‌ریده‌گرێ (لِمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ) بوٚ ئه‌و كه‌سه‌ی كه دڵی هه‌یه!! هه‌موو كه‌س دڵی هه‌یه!، به‌ڵام خوای په‌روه‌ردگار مه‌به‌ستی لێره‌دا ئه‌و كه‌سانه نیه كه دڵی ((مادی))یان هه‌یه، مه‌به‌ستی دڵی ((مه‌عنه‌وی))یه، ئه‌و دڵه‌ی كه روونه به نووری ئیمان، گه‌ش و رووناكه به نووری ئیمان، ئه‌و دڵانه‌ی كه روون و ساغن، ئه‌و دڵانه‌ی كه چاویان هه‌یه حه‌ق ده‌بینن و حه‌ق وه‌رده‌گرن.

٨) یه‌كێكی تر له عه‌لاماتی دڵی ئیماندار ئه‌وه‌یه كه ئارامه و قه‌ناعه‌تی هه‌یه.. خوای گه‌وره ئه‌فه‌رموێ: ﴿هو الَّذِي أَنزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ٤- الفتح: ئه‌و خوایه‌ی كه سه‌كینه‌ت و ئارامی (طَمَأنينَة)ی خسته ناو دڵی ئیماندارانه‌وه له‌سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ر ﷺ ود له هه‌موو سه‌رده‌مێكدا، هه‌ر خوا سه‌كینه‌ت و ئارامی ده‌خاته دڵی ئیمانداران به‌هوٚی ئه‌وه‌ی كه یادی خوا ده‌كه‌ن و پشت به‌خوا ده‌به‌ستن!!

دڵی ئینسانی موسڵمان قه‌ناعه‌تی هه‌یه و زوٚر خوٚی به دونیاوه مه‌شغول ناكا پێی وابێ ده‌بێ هه‌موو دونیا هی ئه‌و بێ!، چاوی له ماڵی خه‌ڵك بێ، چاوی له سه‌روه‌ت و سامانی دونیابێ و هه‌مووی له‌سه‌ریه‌ك دانێ!!، نا، دڵی ئینسانی مسوڵمان قه‌ناعه‌تی هه‌یه، وه‌ كو پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: (القَناعَـةُ كَنزٌ لايفنَى)[٤٤]: قه‌ناعه‌ت خه‌زێنه و ماڵێكه نابڕێته‌وه! ئینسان ئه‌گه‌ر قه‌ناعه‌تی

[٤٤] ((القَناعَةُ مالٌ لا يَنفَد و كَنزُ لا يُفنى))، الطبراني في الاوسط والعسكري من حديث المنكدر بن محمد بن المنكدر عن أبيه عن جابر والقضاعي بدون: وكنز لايفنى عن أنس، وكذا ليست الجملة عند العسكري. انظر: (المقاصد الحسنة في بيان كثير من الاحاديث المشتهرة على الالسنة)، صفحة ٣١٥، رقم الحديث ٧٧٩.

هەبێ، وا ئەزانێ ماڵی دونیای هەموو هەیە!! بەڵام یەكێك نەكەر ماڵیشی زۆر بێ و قەناعەتی نەبێ پێیوایە هیچی نیە!! بۆیە بەڕاستی قەناعەت لە دڵدا ئەساسە بۆ ئەوەی ئینسان لە خۆشیدا بێ!، زۆر ئینسانی فەقیر و هەژار هەیە زۆر راحەت دەژی!، كاتێك كە بەیانیان دەچێ بۆ ئیش و ماندوو دەبێ بەڵام ئێواران دێتەوە و دەحەسێتەوە، وا ئەزانێ هەموو دونیا هی ئەوە!!، وە زۆر ئینسانی بێ دینیش هەیە حاڵ و وەزعیشی زۆر چاكە، بەڵام ئەگەر هەموو دونیاشی هەبێ دڵیشی هەر توندە!، بەڵێ خوای پەروەردگار دڵی مسوڵمانی رۆشنا كردووە بە نووری ئیمان لەبەرئەوە پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێ ((لَوْ كَانَ لابْنِ آدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ لابْتَغَى ثَالِثًا))[٤٥]: ئەگەر بەنی ئادەم دوو شێوی پڕ لە ماڵی هەبێ (((وادی) یەعنی نێوان دوو گردۆڵكە))، ئەگەر پڕ زێڕی هەبێ ((لابْتَغَى ثَالِثًا)): پێی خۆشە سێی هەبن!! ((وَلا يَملأُ جَوف اِبنُ آدَمَ الا التُّراب)): ئەو ئینسانە ئەوەندە چاوتێبڕ(طَماح)ە..! تەنها بە خۆڵ ورگی پڕ دەبێ!!، لەبەر ئەوە قەناعەت ماڵێكە و نابڕێتەوە.

٩) یەكێكی تر لە عەلاماتی دڵی ئیماندار، ئەوەیە زۆر لە قیامەتێ ئەترسێ..
خوای گەورە لە وەصفی ئیمانداران دەفەرموێ: ﴿رِجَالٌ لا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلاةِ وَإِيتَاء الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالأبْصَارُ﴾ ٣٧- النور: ئەو ئینسانە ئیماندارانەی كە تیجارەت و كڕین و فرۆشتن و مەشغوڵیان ناكا لە نوێژ و زەكات و عیبادەت و طاعەت بۆ خوا

---

[٤٥] ((حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ عَطَاءٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِي اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ سَمِعْتُ النَّبِـي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَوْ كَانَ لابْنِ آدَمَ وَادِيَانِ مِنْ مَالٍ لابْتَغَى ثَالِثًا وَلا يَمْلا جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلا التُّرَابُ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ))، صحيح بخاري، جزء ٤، كتاب الرقائق، باب: مايتقى من فتنة المال، صفحة ٢٢٣١، رقم الحديث ٦٠٧٢/ ٦٠٧٣ و أخرجه مسلم في الزكاة، باب: لوأن لابن أدم واديين لابتغى ثالثا. رقم ١٠٤٩

وە لە رۆژێـك دەترسـن کـە دڵـەکان دەلـەرزن و هەڵدەپـەڕن لـەو رۆژەدا.. ئینسانی مسوڵمان لـەو رۆژە ئەترسێ کـە دڵـەکان هەڵدەپـەڕن! ئـەو دڵـە دەترسێ کە لەو رۆژەدا ئەو وەزعەی دێتە بەرچاو، ئـەو وەزعـەی قیامـەت دەبینێ و فیکری لێ دەکاتەوە.. ﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْس عَنِ الْهَوَى فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى﴾ ٤٠- النازعات: هەر کەسێك نەفـسی خـۆی بگێڕێتەوە لە خەراپە و لەو رۆژە بترسێ کە لە بەرامبەر خوا رادەگیرێ لـەو (مَحكَمة)یە ئەوە بەهەشت جێگایەتی!!.

خۆشەویستەکانم ئەدی دڵی ڕەق چۆنە؟!

دڵی رەق: ئەو دڵەیە کـە کـوێرە!، حـەق نابینـێ، وەکـو خـوای پـەروەردگار فەرمووی: ﴿وَمَن كَانَ فِي هَـذِهِ أَعْمَى فَهوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سبِيلا﴾ ٧٢- الاسراء: هەر کەسێك لە دونیادا کوێر بێ لە قیامـەتیش کـوێرە!!، عەبـدوڵای کوڕی ئوم مەکتوم صەحابیەکی بەڕێزی پێغەمبەر ﷺ کە (مؤذن)ی بوو.. هاتـە لای وەختێ ئەو ئایەتە هاتە خوارەوە فـەرمووی (يارَسُول الله) جـا مـن کـوێرم یەعنی لە قیامەتیش هەر کوێر دەبم؟! پێغەمبەر ﷺ بەم ئایەتە وەڵامی دایەوە فەمووی: ﴿فَإِنَّهَا لا تَعْمَى الابْصَارُ وَلَكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الـصُّدُورِ﴾ ٤٦- الحج، خۆ مەبەستی کوێری چاو نیە. کوێری، کـوێری دڵـە!! ئـەوە موصـیبەتە ئینسان بە دڵ کوێر بێ نەك بە چاو!!، بە دڵ کوێربێ یەعنی حەق نەبینێ، دڵـی رەق ئەو دڵەیە کە بەنو ئیسرائیلییەکان هەیان بووە!!، وەکو خـوای پـەروەردگار بۆمان دەگێڕێتەوە، کە لەگەڵ حـەزرەتی موسـا رۆیـشتن بـە دەشـتێکدا داوای

سێبەریان كرد خوا هەوری بۆ ناردن، داوای نانیان كرد خوا (مَن) و (سلوی)[٤٦]ی بۆ ناردن!، داوای ئاویان كرد حەزرەتی موسا بە گۆپاڵەكەی لە بەردیدا: ﴿وَإِذِ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِب بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْناً قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ﴾ ٦٠- البقرة، دوانزە كانیاو لەو بەردە رەقە هاتە دەرەوە..!! هەر یەكێك لەو تیرانەی كە لەگەڵیدا بوو -دوانزە تیرە بوون- هەر یەكێكیان چونە سەر ئاوی ئەو جۆگەلەی كە لەو بەردە هاتەدەرەوە!، لەگەڵ ئەوەشدا بەو ناز و نیعمەتە شوكر نەبوون و رازی نەبوون وە داوای شتی زۆر زۆر بێ نرخیان كرد، ئەوجار خوای گەورە باسیان دەكا و زەمیان دەكا كە دڵیان رەق بووە!! فەرمووی: ﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّن بَعْدِ ذَلِك فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاء وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّهِ وَمَا اللّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ٧٤- البقرة: دڵیان رەق بوو ئەوانە، وەكو چی؟، وەكو بەرد!! یان رەقتر لە بەرد!!! جا دڵێك رەقتربێ لە بەرد ئەوە چ دڵێكە؟!! ئەو دڵەی كە نووری ئیمان و ئیسلامەتی ناچێتە ناو و بیری لێ ناكاتەوە و وەریناگرێ ئەو دڵەیە رەقتر لە بەرد!، خوا ئەفەرموێ ﴿وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاء﴾: بەڵێ، بەردی وا هەیە شەق دەبێ و ئاوی لێ دێتە دەرەوە!!! ﴿وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّهِ وَمَا اللّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ٧٤- البقرة: بەردی وا هەیە لە شوێنی بەرز بەردەبێتەوە

---

[٤٦] ((وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَى كُلُواْ مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِن كَانُواْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ)) ٥٧- البقرة. (مَن) جۆرە خواردنێك بووە كە هەندێك دەڵێن (گەزۆ)یە، وەكو بەفر دەهاتە خوارەوە بۆ بەنو ئیسرائیلییەكان لە بەرە بەیاندا، هەركەسێك پاش خواردنی لێی پەزمەندە و پاشەكەوت بكردایە ئەوە خواردنەكە خراپ دەبوو و كەڵكی نەدەما.

(السَلوى) جیاوازی لە لێكدانەوەی هەیە لەنێو راڤەوانانی قورئان، زۆربەیان لەسەر ئەوەن كە جۆرە باڵندەیەك بووە.. بۆ زانیاری زیاتر بڕوانە: ((الجامع لاحكام القرآن)) مجلد ١، صفحة ٤٠٦ و ٤٠٧ و ٤٠٨.

لە ترسی خوا!!، سەیرە دڵی ئینسانی مسوڵمان چۆن بە ئایاتی خوا نەرم نابێ؟!! ئەو دڵەی کە زۆر گچکۆکەیە و گۆشت و خوێنە، ئەی باشە چۆن بە ئایاتی خوا نەرم نابێ؟! خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾: وەکو بەرد وایە و بەڵکو رەقتریش لە بەرد!، دیارە ئەوە ئەو دڵەیە کە نووری ئیسلامەتی ناچێتە ناوی..

بەڵێ خۆشەویستەکانم: دڵی رەق ئەو دڵەیە کە خوای گەورە مۆری لەسەر داوە وەکو فەرمووی ﴿كَلاَّ بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ١٤- المطففين، خوا ئەفەرموێ وەختێ کە ئینسان گوناهی زۆر کردن، دڵی پەردەی بەسەر دا ئەدرێ، ﴿أَفَلا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾ ٢٤- محمد: ئەو دڵانەی کە ئەو هەموو ئایات و حەدیسەیان بۆ دەخرێتەڕوو و باسی ئیسلامیان بۆ دەکرێ بەڵام هیچی ناچێتە ناو، دەبێ بۆ ئەو دڵانە ئەوەندە رەق بووبن؟! ئەوە خوای پەروەردگار زەمی ئەو نەوعە دڵانە دەکات و بە قفڵدراویان حسێب دەکات، هەڕەشەیە بۆ ئینسان کە ئەگەر دڵی ئایەت و حەدیس و فەرموودەی خوای (جل جلاله) نەچێتە ناو و وەری نەگرێ سزای سەختی هەیە رۆژی قیامەت!، بەڵێ بەرێزانم: نیشانەی دڵی رەقیش ئەوەیە کە دڵی دەگوشرێ وەختێ کە باسی دین دەکرێ، زۆرجار دیقەتتان داوە کە باسی دین دەکرێ زۆر کەس پێی قەڵسە، دڵی دەگوشرێ لە مەجلیسێکدا حەز دەکا بچێتە دەرەوە، حەزی لە ئامۆژگاری مامۆستا نییە، یان پێی ناخۆشە باسی دینی لەلا بکرێ، بەڵام کە باسی دونیای لەلا بکرێ پێی خۆشە، بەس باسی خوای لەلا نەکرێ!! ئەها خوا دەفەرموێ ﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لا يُؤْمِنُونَ بِالاخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ ٤٥- الزمر: وەختێ کە بەتەنها باسی خوا کرا دڵی ئینسانی بێ دین تێك دەچێ!.

﴿اشْمَأَزَّتْ﴾: یەعنی دڵی دەگوشرێ، یەکێك لە عەلاماتی ئینسانی بێ دین ئەوەیە کە باسی خواو دین کرا دڵی بگوشرێ.. پێی ناخۆش بێ کە باسی دین بکرێ وەختێ کە باسی غەیری خوا کرا، باسی بت و سەنەمەکان کرا، باسی شتی تر کرا (یَسْتَبْشِرُونَ): وەکو موژدەیەکیان بدەیێ ئاوا دڵیان خۆش دەبێ، دڵی ئیماندار ئەوەیە کە بەئیمان و ئیسلامەتی دڵی بکرێتەوە و ئیمانی پێ زیاد بێ و تەزووی بە قەلبدا بێ، بەڵام دڵی بێ دین ئەوەیە کاتێك باسی خوا دەکرێ دڵی دەگوشرێ!.

یەکێکی تر لە عەلاماتی دڵی رەق ئەوەیە کە دوو دڵە!، وەکو خوا (جل جلاله) فەرمووی دەربارەی مونافیقەکان ﴿مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لاَ إِلَى هَـؤُلاء وَلاَ إِلَى هَـؤُلاء وَمَن يُضْلِلِ اللّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ سَبِيلاً﴾ ١٤٣- النساء: دوو دڵن، نە لەگەڵ کافرەکاندان و نە لەگەڵ موسڵمانانیش، وە لە هەمانکاتیشدا خوا ئەفەرموێ: ﴿فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللّهُ مَرَضاً وَلَهُم عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ ١٠- البقرة، نەخۆشی دوو دڵی و دووڕوویيان لەناودا هەیە، بەڵێ بەڕێزانم: ئێمەی موسڵمانیش دەبێ خۆمان بپارێزین لەو جۆرە دڵانە بۆ ئەوەی نووری ئیسلامەتی و ئیمانمان زیاتر لە دڵدا بچەسپێ و جێگیربێ، خوانە خواستە، پەردەیەك یان خەتمێکمان لە دڵ نەدرێ دوایی نەتوانین ئیمان و ئیسلامەتی لە دڵدا جێ بکەینەوە، ئەها یەکێك لەو دڵانەی کە نووری ئیسلام و ئیمان وەرناگرێ، ئامۆژگاری وەرناگرێ خوای گەورە دەربارەی دەفەرموێ ﴿وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيراً مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لاَّ يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لاَّ يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لاَّ يَسْمَعُونَ بِهَا أُوْلَـئِكَ كَالأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُوْلَـئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾ ١٧٩- الاعراف، ئەفەرموێ ئێمە بۆ جەهەننەمێمان دروست کردووە زۆر لە جنۆکە و ئینسان، دڵیان هەیە بەڵام پێی تێناگەن، چاویان هەیەو رێ ی

ڕاستی پێ نابینن، گوێیان هەیەو حەقی پێ نابیستن ...، مسوڵمان ئەو كەسەیە قسەی حەق وەردەگرێ لە هەر كەسێك كە بیكات!، لەبەرئەوە با ئێمەش وەكو كۆمەڵێك مسوڵمان، وەكو شوێنكەوتوانی پێغەمبەر ﷺ دڵمان بە نووری ئیمان و ئیسلامەتی وە بە خۆشەویستی خوا و پێغەمبەر ﷺ و خۆشەویستی قورئان و دینی خوا زیاتر جۆش بدەین بۆ ئەوەی هەم لەو دونیادا سەركەوتوو بین وە هەم لە قیامەتیشدا سەر فراز بین، ئەگەر دەشمانەوێ دڵمان ئارام بێ بەتایبەت ئەوانەی نەخۆشی (دەروونی- نَفسي)یان هەیە، ئەوانەی نەخۆشی (دڵتوندی)یان هەیە، یان ئەوانەی نەخۆشی (مَسُ الِجن) هەیە، ئەوانە دەبێ ئاگاداربن بە چەند شتێك دڵیان گوشاد دەبێتەوە:

یەكەم بەزیكری خوا، زیكری بەیانیان، زیكری ئێواران، زیكری پێش خەوتن، بە كەمی مەزانە!، (آيةُ الكُرسِي) بخوێنە پێش ئەوەی بخەوی، وەزیكرەكانی پێش خەوتن زۆرن بیانخوێنە ئەو دڵەت دەكرێتەوە و دەپارێزرێی لە دەستوەشاندنی جن و شەیطان، وە هاتوچۆی مزگەوت بكە، بە هاتوچۆكردنی مزگەوت دڵت دەكرێتەوە ئیمانت پێ زیاد دەبێ، دڵت قایم دەبێ..

هاتوچۆی موسڵمانان.. ئینجا لە هەمانكاتدا قورئان خوێندن، ئینسان بە قورئان خوێندن دڵی دەكرێتەوە و دڵی شاد دەبێ!! سینگفراوانی و (طَمأنينة)ی بۆ دێ.. قەناعەتی بۆ دروست دەبێ!! بەڵام هەر كتابێكی تر بخوێنەوە غەیری قورئان عیبادەت نیە وە دڵت سێبوری و سەكینەت (طمأنينة)ی بۆ نایێ!!

جا بەڕێزان و خۆشەویستان، مسوڵمانانی ئازیز، بەڕاستی دەبێ ئێمەش بزانین سەعادەتی ئێمە لە دونیا و لە قیامەت چییە؟..

لە خوای گەورە دەپاڕێمەوە.. یاڕەببی خوایە دڵەکانمان بە نووری ئیمان و ئیسلام زیاتر جۆش بدەی.. یاڕەببی خوایە ئیمان و ئیسلام لە دڵماندا زیاتر بچەسپێنی، خوایە دڵەکانمان بە نووری ئیمان و ئیسلام رووناك بکەیتەوە، خوایە خۆشەویستی خۆت و پێغەمبەرەکەت و دینەکەت لە دڵماندا جێگیر بکەی، خوایە هەرچی ئەتۆ پێت ناخۆشە لە دڵماندا دەریبهێنی، خوایە هەرچی ئەتۆ پێتخۆشە لە دڵمان بیچەسپێنی.. خوایە خۆشەویستی مسوڵمانانمان لە دڵدا جێگیر بکەی، یاڕەببی خوایە هەرچی سیفەتی چاکە هەیە لە دڵماندا بچەسپێنی، وە هەرچی سیفەتی خراپە، خوایە لێمان دوور بکەیەوە، یاڕەببی خوایە تەوفیقمان بدەی بۆ ئەوەی بتوانین عەبدی راستەقینەی تۆ بین، خوایە بوغز و قین و حەسەد و خەراپەمان لە دڵدا هەڵگری بەرامبەر بەخۆمان.. بەرامبەر بەماڵ و منداڵمان و دایك و باوکمان وە هەموو موسڵمانان...

اقول قولي هذا واستغفر الله لى ولكم و لسائر المسلمين فاستغفروه انه كانَ غفاراً، أعوذ باالله من الشيطان الرجيم ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾.

آمين

مزگەوت و نوێژی جەماعەت

﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ ١٨- الجن

بسم الله الرحمن الرحيم

انَ الحَمدَ لِلهِ نَحمَدُهُ ونَستَعِينُهُ وَنَستَغفِرهُ، ونعوذ بِاللهِ مِـن شُرورِ أنفُسَنا وَمِـن سيئات اَعمَالِنا، مَن يَهدِهِ اللهُ فَلا مُضِل لَه، وَمن يُضلِل فَلا هادِي لَهُ..، نَشهَد أن لا الـهَ الا اللهُ وحدَهُ لاشَريكَ لَـهُ، وَنـشهَدُ اَن سَيدَنا وَنَبينَـا مُحمـداً عَبـدُه ورسولهُ.. هَذا الرَسولُ الذِي بَلّغَ الرِّسَالةَ وَأَدَى الامانَةَ وَنَصَحَ الامَـةَ وَجَاهَـدَ فِـي اللهِ حَقَ جِهَادِهِ وَتَركَنا عَلى المحَجَةِ البَيـضاء، لَيلُهـا كَنَهارِهـا، لايَزيـغُ عَنهـا إلا هَالِك، صَلَّى اللهُ عَلَيهِ وعَلى أَلِهِ وَأَصحابِهِ صَلاةً وسـلاماً إلي يَـومِ الـدّين، اَمَـا بَعدُ ياعِبادَ اللهِ أُوصيكُم وَنَفسِي أَوَلاً بِتَقُوَى اللهِ وطاعَتِـهِ؛ ولُـزُمِ أَوامِـرِهِ وَكَثـرَةِ مخافَتِهِ فإنَّ التَّقوى شِعارُ المُؤمِنين ودِثارُ المُـتَّقِين، ووصِـيةُ اللهِ تَبـارك وتعـالَى فيَّ وفِي النَّاسِ أجمعِين، قَـالَ اللهُ (سُبحانَهُ وتَعـالى) فِـي كِتابِـهِ الحَكـيمِ أعُـوذُ بـاللهِ مِـنَ الشَّيطان الـرَّجيم ﴿يَا أَيُّهَا النَّاس اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَـالاً كَثِيراً وَنِـسَاءً وَاتَّقُـواْ اللّـهَ الَّـذِي تَـسَاءلُونَ بِـهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ ١- النساء.

ئیمانداارانی بەڕێز، ئەی ئوممەتی پێغەمبەری خـودا حـەزرەتی موحەممـەد ﷺ، لە ڕۆژێکی وا پیرۆز کە ڕۆژی جومعەیە داوای ڕەحمەت و میهرەبانی و بـەزەیی بۆ خۆمـان و هـەموو مـسوڵمانانی دونیـا، لـە خـوای پـەروەردگار دەکـەین، دەپاڕێینەوە لە خوا و دەڵـێین: یـاڕەببی خودایـە لـە گوناهـەکانمان خۆشـبیت، یاڕەببی خودایە عاقیبەتی کردەوەکانمان خێر بکـەی، یـاڕەببی خوایـە لەسـەرە مەرگدا بە مسوڵمانێتی بمـانمرێنی، یـاڕەببی خودایـە شـیفای نەخۆشـییەکانمان بدەی، یاڕەببی خودایە لە مردووەکانمان خۆشبیت بەتایبەت دایك و باوکمان.

خۆشەویستەکان: لە وڵاتی مسوڵمانانـدا دوو دروشمی زەق و گەورە بەرچاو دەکەون، کە نیشانەی ئیسلامییەتی ئەو وڵاتانەن و ئەو هاوڵاتییانەن کە لەو وڵاتانەدا دەژین، یەکێك لەو دروشمانە بریتییە لە **مزگەوت** کە ماڵی خوایە، ئەویتریشیان بریتییە لە **جەماعەتکردن** لەو مزگەوتانەدا، ئەوانە دوو دروشمی گەورە و زەقن لەناو کۆمەڵگەی مسوڵماناندا، لەڕاستیدا پێویستە ئێمەی مسوڵمان گەورەیی مزگەوت و نوێژی جەماعەت بزانین بۆیە لە وتاری ئەمڕۆی جومعەدا باس لەو دوو خاڵە دەکەم بەو ئومێدەی کە هەموو لایەکمان سوودی لێوەرگرین.

مزگەوت و نوێژی جەماعەت هەردووکیان تێکهەڵکێشن و بەیەکەوە جوانن، چ مزگەوت لە هەر شوێنێك بێ ئەگەر جەماعەتی تێدا نەکرێ غەریبە!، وە چ جەماعەتێك ئەگەر لە مزگەوت نەبێ ئەو تام و لەززەتەی نییە، بۆیە حەقیقەتی گەورەیی مزگەوت، وە حەقیقەتی گەورەیی و فەزڵی نوێژی جەماعەت حەزدەکەم بۆ بەڕێزتان روون بکەمەوە کە لەڕاستیدا ئەمڕۆ ئێمەی مسوڵمانانی دونیا زۆرکەم گرنگییمان بەو دوو بابەتە داوە!، هەر شارێك یان هەر ئاوەدانییەك کە مزگەوتی تێدا نەبێ سەروسیمای مسوڵمانەتی پێوەدیار نییە، ئەگەر دێیەك مزگەوتی نەبێ چەند ناخۆشە!، زۆرجاران دەبینین بەهۆی مزگەوت و نوێژی جەماعەتەوە، یان بەهۆی بوونی جومعەوە رۆژی هەینی لە کاتی وتاری هەینی ئەو خەڵکە یەکتری دەبینێ تەعاروف و ئولفەت و رەحمەت و بەزەیی و خۆشەویستی لەگەڵ یەکتریدا نوێ دەکەنەوە، مزگەوت لیقائێکی مسوڵمانانە لە زۆر شوێندا بەتایبەت لە هەندێك شار یان دێی گەورەدا لەبەر کەسابەت و زراعەت و مەشغەڵەتی ئینسانەکان بەهۆی مزگەوتەوە یەکتری دەبینن!، یان لەبەرئەوەی کە مسوڵمانان وازیان لە نوێژی جەماعەت هێناوە بەهۆی جومعەوە یەکتری دەبینن، بۆیە بەڕاستی مزگەوت دروشمی شاری مسوڵمانانە، هەر ئاوەدانییەك مزگەوتی تێدابێ ئەگەر دێ بێ یان ناحیە یان

قەزا بێ یان پارێزگا بێ، بە ئەندازەی بوونی مزگەوتەكانی هەست بە مسوڵمانێتی ئەو شوێنە دەكرێ، **گەورەیی و گرنگی مزگەوت بە كورتی لەو خاڵانەدا دەبینین كە باسیان دەكەین:**

یەكەم: دادگەریی ئیسلام لەناو مزگەوتدا بۆ مسوڵمانان و بۆ ئادەمیزادەكان بەگشتی دروستدەبێ، مزگەوت قوتابخانەیەكە پێغەمبەر(علیه الصلاة والسلام) یەكەمین بەڕێوەبەری بووە لە سەردەمی خۆیدا، خولەفای راشیدین (رضي الله عنهم) یەكەمین مامۆستای بوون دوای پێغەمبەر، صەحابە بەڕێزەكان یەكەمین قوتابی بوون كە لە مەدرەسەی پێغەمبەر (مزگەوت)دا تەخەڕوجیان كردووە، مزگەوت دادگەریی و عەدالەتمان بۆ دروست دەكات لە ڕیزەكانی نوێژكردندا، دەستەڵاتدارێك لە ریزی بێ دەستەڵاتێك و، هەژارێك لە تەنیشتی دەوڵەمەندێك، جوتیارێك و كرێكارێك و خوێندەوارێك و نەخوێندەوارێك و زانایەك و نەزانێك لە تەنیشت یەكتری ریز دەكات. بەبێ فەرق و جیاوازی دونیایی!، تەنها یەك سەنگی مەحەك و یەك تەرازوو هەیە بۆ ئەوەی كە ئەو خەڵكەی ناو مزگەوت هەڵسەنگێنێ ئەویشیان بریتییە لە فەرموودەی: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾ ١٣- الحجرات، واتە: بەڕێزترتان لەلای خوا ئەو كەسەیە كە پارێزكارترتانە!، بۆیە بەڕێزان پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی (لا فَضلَ لاحَدٍ عَلى أَحَدٍ إلا بِالتَّقوى)[٤٧] واتە: كەس بەسەر كەسدا فەزڵی نییە تەنها بە تەقوا نەبێ!، یەكەمین هەنگاو عەدالەتمان فێر دەكات.

[٤٧] ((حدثنا أبو عبيدة عبد الوارث بن إبراهيم العسكري ثنا عبد الرحمن بن عمرو بن جبلة ثنا عبيد بن حنين الطائي قال سمعت محمد بن حبيب بن خراش العصري يحدث عن أبيه أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول المسلمون إخوة لا فضل لاحد على أحد إلا بالتقوى))، المعجم الكبير للطبراني، باب الحاء: حبيب بن خراش العصري، جزء ٤، صفحة ٣٥، رقم الحديث ٣٥٤٧.

دووەم: سەرچاوە و مەڵبەندی زانست و زانیارییە، عیلم و مەعریفەت لە مزگەوتدا پەخش دەکریٚ و وەردەگیریٚ کە بریتییە لە قورئانی پیرۆز و سوننەتی بەرێزی پێغەمبەر ﷺ، بچین قورئان لە کویٚ بخوێنین و؟ لە کویٚ سوننەتی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) وەرگرین و فێربین؟ لە کوچە و کۆڵانەکان؟ لە شوێنە گشتییەکان؟ یان لە مزگەوت؟!، مزگەوت شوێنی چارەسەری کێشەی مسوڵمانانە، مزگەوت نەخۆشخانەیە هەموو دەرمانەکانی کێشەکانی کۆمەڵگا (مُجتَمَع)ی ئینسان لە مزگەوتدا دەستدەکەویٚ، ئەو کێشە کوشندانەی کە ئینسان پێی تاقی دەکرێتەوە بریتییە لە قەتڵ و زینا و ریبا و ریا و خەراپەکاری و بەرەڵایی بازارەکان و بەرەڵایی ئافرەت...، لە کویٚ و لەلای چ دکتۆرێك چارەسەر دەبیٚ؟ بێگومان لە مزگەوت لە ماڵی خودا (جل جلالە)، لەلای دکتۆرە پسپۆرەکان کە ماموٚستایانن، ئەو دەرمانانە لەلای کیٚ دەست دەکەون؟ ئەو صەیدەلییە بەرێزە کە قورئانی پیرۆزە و هەموو دەرمانێکی دەردەکانی کۆمەڵگای ئینسانیەتی تێدایە لە کوێیە؟ لەلای ماموٚستایانە!، بۆیە خوای پەروەردگار دەفەرمویٚ: ﴿اتَّبِعُوا مَن لا يَسْأَلُكُمْ أَجْراً وَهُم مُّهْتَدُونَ﴾ ٢١- یس، واتە: شوێنی ئەوکەسانە بکەون کە داوای کرێتان لیٚ ناکەن و خۆشیان هیدایەت دراون، پێغەمبەران (علیهم الصلاة والسلام) بە ئوممەتەکانیان فەرمووە: ﴿فَمَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلا عَلَى اللّهِ﴾ ٧٢- یونس، واتە: داوای پارە و کرێم لیٚ نەکردوون و، بەپارە فێرتان ناکەین بەڵکو پاداشتم تەنیا لەسەر خوایە!، جا بۆیە مزگەوت مەڵبەندی فێربوونی زانست و زانیاری یە کەئەمرۆ وازی لێهێنراوە!، ئەمرۆ خەڵك بەلایدا تێدەپەریٚ وانازانیٚ ئەوە مزگەوتە بەڵکو وەکو ژوورێکی ئاسایی تەماشای دەکریٚ!، پێغەمبەر(علیه الصلاة والسلام) رۆژێکیان دێتەژوور بۆناو مزگەوت تەماشادەکات لە گۆشەیەکی مزگەوت حەلقەی زیکرە وە لە گۆشەیەکی مزگەوت حەلقەی فێربوونی عیلمە،

پێغەمبەر(علیه الصلاة والسلام) دەچێ لەناو حەلقەی عیلم دادەنیشێ!، لەبەر گەورەیی عیلم وە ناچێ لە حەلقەی زیکر دابنیشێ کە ئەویشیان هەر پیرۆزە!، بەڵام ئەوە ڕێنمایی یە بۆ مسوڵمانان کە خەڵکینە مزگەوت شوێنی وەرگرتنی عیلمە، مسوڵمانینە حەلقەی عیلم و چۆك دادان لە بەرامبەر وەرگرتنی عیلم، لە بەرامبەر مامۆستایەکی بەڕێزی ئایینی کە عیلم و مەعریفەتی قورئان و سوننەت فێردەکات ئەوە گەورەترین عیبادەتە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، مزگەوت مەدرەسە و قوتابخانەیە تێیدا مسوڵمان تەخەڕوج دەکات، تەربیەو تەعلیم و تەزکیەی نەفس لە مزگەوتدا ئینسان فێری دەبێ!، مزگەوت شوێنێکە ئینسان دەستپاکی و داوێنپاکی و خووڕەوشتی چاکی لێ فێردەبێ، وەتێیدا ڕێزو حورمەت دانان بۆ دایك و باوکی و دەرودراوسێ ومسوڵمانان فێردەبێ، ئەمانەت و هاوکاری و برایەتی و خۆبەکەمگری...، هەموو ئەوانە ئینسان لە کانیاوی ئیسلام و سەرچاوەی مسوڵمانان کە بریتییە لە قورئانی پیرۆز و سوننەتی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) کە ئەویش لە مزگەوتە و لەبەردەستی مامۆستادایەوەردەگرێ.

سێیەم: یەکێکی تر لە گەورەییەکانی مزگەوت ئەوەیە کە یەکڕیزی مسوڵمانان دەپارێزێ، مسوڵمانان ریز دەکات، ئولفەت و هاوکارییان بۆ دروست دەکات، تۆ دەچیتە ماڵی کێ؟ دەچیتە ماڵی خوا (جل جلالە)، کێ خاوەنیەتی؟ خودا (جل جلالە)، ئامۆژگاری کێ وەردەگری؟ هی خودا (جل جلالە)، کڕنۆش و سەجدە بۆ کێ دەبەی؟ بۆ خودا (جل جلاله)، ئەو برایەتی و یەکڕیزییەی نێوان مسوڵمانان چۆن و بەچی دروست دەبێ؟ بە فەرموودە و تەوجیهاتی ئەو کە ئەفەرموێ: ﴿**وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِي الارْضِ جَمِيعاً مَّا أَلَّفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ**﴾ **٦٣- الانفال**، ئەفەرموێ: ئەی

موحەممەد (علیه الصلاة والسلام) ئەگەر هەرچی لـە زەوییـە سـەرفی بکـەی نـاتوانی برایەتی دروستبکەی و دڵی ئیماندان بەیەکەوە جۆش بدەی بەڵام خـوا تـەئلیفی لە نێوان دڵی ئەواندا کردووە، دڵی بەیەکەوە بەستوون و بەیەکـەوەی جۆشـداون بەهۆی ئیمـان، ﴿فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخوانًا﴾ ١٠٣- آل عمـران، واتـە: ئێـوە بەهۆی نیعمەتی خوا بوونە برای یەك، دەزانن نیعمەتی خـوا چـییە؟ نیعمـەتی خوا ئیمانە!، گەورەترین نیعمەتی خـوا ئیمانـە!، ئەگـەر لێتـان بپرسـم ئێـستا ئامادەبووانی مزگـەوت ئێـوە خـەڵكی کـوێن؟ ئـەرێ کاکـە ئێـوە خـەڵكی چ عەشیرەت و قەومێکن؟ خەڵکی چ بنەماڵەیەکن؟ لە چ دێیەکـەوە هـاتوون بـۆ ئەم مزگەوتە؟ ناتوانی ئەوە حیساب بکەین سەرژمێرێکی قورسـە چـونکە ئـەو پاڵنەرەی کە خەڵك دەهێنێ بۆ مزگەوت تەنها ئیمانـە!، پاڵنـەری دەمـارگیری حیزبایـەتی و قەومایـەتی و عەشـیرەتایەتی نییـە، دەمـارگیری بنەماڵایـەتی دێهاتیی نییە، بەڵکو تەنها ئیمانە پاڵمان پێوەدەنێ، بۆیە ئـەتوانین بڵـێین هـەر مزگەوتێ لە دەیان عەشیرەت و بنەماڵە و لە دەیان خەڵکی جۆراوجۆری تێدایە بەبێ ئەوەی بپرسی کێیە لە تەنیشتم راوەستاوە نوێژ دەکـات و رووی لـە خـوا کردووە، مسوڵمانان ئاوا مزگەوت یەکریزییان بۆ دروست دەکات، مزگەوت ئاوا خزمەت بە ئینسانییەت دەکات و برایەتی بۆ ئینسانەکان دروست دەکات بـەبێ ئەوەی لە کۆمـەڵێك بەرژەوەندی دونیاییدا یەکتری بناسن، وە بەبێ ئـەوەی هـەر شەریکی بازاڕ و دوکان بن برایەتی ئیمانیـان لـە مزگەوتـەوە بـۆ دروسـت دەکـات چونکە ئەگەر ئینـسان برایـەتی لـە ئیمانـەوە نـەبێ برایـەتی هـەر سـەرزارەکی و رووکەشییە و هەرگیز سەرناگرێ، هەر برایەتییـەك لەسـەر ئەساسـی ئیمـان نـەبێ تـەنها زمانـە و نابێتـە واقیـع!، زۆر کـەسمان بـینی برایـەتی دروسـتکرد بـەڵام لەبەرئەوەی لەسەر ئەساسی ئیمان نەبوو هەڵدەوەشێتەوە، بۆیە دەڵێین ئەو ئیمانەیـە برایەتی راستەقینە دروست دەکات، ئەو ئیمانەیە وام لێدەکات ئەمانەتم هـەبێ لـە

بەرامبەر برای مسوڵمان و خیانەت و غەشی لێ ئەکەم و بەبرای خۆمی بزانم، چاکەی ئەو بە چاکەی خۆم و ناخۆشی ئەو بەناخۆشی خۆم بزانم.

چوارەم: مایەی نزیکبوونەوەمانە لە خوا (جل جلالە) بەهۆی نوێژی جەماعەت، بەهۆی بەشداریکردن لە وتاری هەینی، بەهۆی نوێژە سوننەتەکان، بەهۆی ئەوەوە کە ئینسان ئەتوانێ لەو شوێنە پیرۆزەدا گەورەترین عیبادەت بکات، ئینجا مایەی سرینەوەی گوناهەکانە، گوێبگرن لە فەرموودەی صەحیحی پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) کە ئیمامی بوخاری ریوایەتی دەکات دەفەرموێ: (أعظَمُ النَّاسِ أجراً في الصَّلاةِ أبعَدُهُم فَأبعَدهم ممشاً)[٤٨] واتە: گەورەترین پاداشت بۆ نوێژکاران کە دێن بۆ مزگەوت بۆ ئەو کەسانەیە کە رێگایان لە مزگەوت دوور بێت، ئەفەرموێ ﷺ: کە دێن بۆ مزگەوت بە هەر هەنگاوێك کە هەڵیدەنێ پلەیەکی پێ بەرزدەبێتەوە و گوناهێکی لێ رەش دەبێتەوە!، مزگەوت و نوێژی ئاوا گوناهان لە ئینسانی دادەماڵێ: گەورەترین پاداشت بۆ ئینسانە نوێژکارەکان بە جەماعەت ئەوەیە کە دووربێ لە مزگەوت بەڵام بەداخەوە ئەمرۆ مزگەوتەکانمان زیاتر بۆ موناسەبەتی تەعزیە و هەندێ موناسەبەتی گشتی دونیایی و ئەو جۆرە بابەتانەی ژن گواستنەوە و ئا ئەوانە دەوێ!، مزگەوتێك کە خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ ١٨- الجن، واتە: مزگەوتەکان ماڵی خوان، کەواتە لەگەڵ خوادا هاواری کەسی تر مەکەن، باسی دونیا مەکەن، عومەری کوری

---

[٤٨] ((حدثنا محمد بن العلاء قال حدثنا أبو أسامة عن بريد بن عبد الله عن أبي بردة عن أبي موسى قال قال النبي صلى الله عليه وسلم أعظم الناس أجرا في الصلاة أبعدهم فأبعدهم ممشى والذي ينتظر الصلاة حتى يصليها مع الامام أعظم أجرا من الذي يصلي ثم ينام))، صيح البخاري، جزء ١، كتاب الجماعة والامامة، باب: فضل صلاة الفجر في جماعة، رقم الحديث ٦٢٣

خەتتاب (خوا لێی رازی بێ) رۆژێك هاتە مزگـەوتی پێغەمبـەر (علیـە الـصلاة والـسلام) بینی دوو کەس قسە دەکـەن واتــە نوێژەکـەیان تـەواوکردبوو وە قسەکانیـشیان قسەی حەرام نەبوو بەڵام باسی وەزع و مەعیشەت و گوزەرانی دونیا بوو، زۆری پێناخۆشبوو چویە پێش لێیان فەرمووی: ئێوە کێن لە مزگەوتی پێغەمبەر قسە دەکەن؟، گوتیان ئێمە میوانین و لە دەرەوەی شار هاتووینـە ئێـرە، فـەرمووی: وەڵاهی ئەگەر میوان نەبوونایە موحاسەبەیەکی توندم دەکردن لەبەرئـەوەی لـە مزگەوتی پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) قسەی دونیایی دەکەن!، مزگەوت شوێنی تاعەت و عیبادەتە، شوێنی کڕنۆش و سـەجدە و تـەوجیهات وەرگرتنـە، نـەك تەنها شوێنی ئەوەیە بـۆ موناسـەبەتی تەعزیـەبێ جـا ئەگـەر کەسـێ دەمـرێ مسوڵمانە یان کافر، ئیمانـدارە یـاخود مـوجریم دەبـێ تەعزیەکەشـی بـۆ لـە مزگەوت دابنێین جا ئەوجار کێ دێتە تەعزیە موشکلیە نییە!، کابرا بە لەشـی پیسەوە دێتـە مزگـەوت، نوێژنەکـەرە دێتـە مزگـەوت، هاوبەشـدانەرە یـاخود بتپەرست و کافرە دێت کەس بەکەس نییە!!، بەڕاستی ئەوە بێڕێزییە بەرامبـەر مزگەوت، بێڕێزیش بەرامبەر مزگەوت بریتییە لە بێڕێزیکردن بەرامبەر بە خـوا (جل جلالـه) چونکە مزگەوت مـاڵی خوایـە، دەبـێ ئینـسان بـە ئەدەبـەوە بێتـە مزگەوت، کە دێی لە دەرگای مزگـەوت دەدەی پێغەمبـەر (علیـە الـصلاة والـسلام) ئەفەرموێ: بەپێی راستت وەرە ژوورەوە چونکە نیشانەی پاکیەتی مزگەوتە کـە دەبێ بـەپێی راسـتت بێیـە ژوورەوە، کـە دەڕۆیـە دەرەوە بـەپێی چـەپت وەرە دەرەوە، کاتێك دێیە ژوورەوە بڵێ: خوایە هاتمـە مزگـەوت داوای رەحمـەتی تـۆ دەکەم، وە ئەفەرموێ: کاتێ چویە دەرەوە بڵێ: خوایە داوای فەزڵی تـۆ دەکـەم، مزگەوت شوێنێکی پاکە بەڵام بەداخەوە هەروەکو لە نیشانەکانی هـاتنی رۆژی قیامەتـە مزگەوتـەکانمان زیـاتر دەڕازێنینـەوە و مزگـەوت زۆر دەبـن بـەڵام

عیبادەتی تێداناکرێ!، ئەها پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (مِن أشراطِ السَّاعَةِ أنْ يَتباهى النَّاسُ فِي المَساجِدِ)[٤٩] واتە: لە نیشانەکانی هاتنی رۆژی قیامەتە کە خەڵك خۆی بە مزگەوتان هەڵدەکێشێ!، مزگەوتی زۆر دروست دەکرێن و مزگەوت زۆر دەڕازێندرێنەوە دەڵێن: فلانە کەسە ئەو مزگەوتەی دروست کردووە!، یان کەسێ دەڵێ: ئەو مزگەوتە هەردەبێ دروست بکەم و ناوی خۆیشی لەسەر دەنوسێ!، بەڕاستی مزگەوت شوێنی عیبادەتکردن و لە خواترسان و لە خوا پاڕانەوەیە نەك شوێنێکی وابێ کە بڕازێندرێتەوە و تەنها بۆ موناسەباتیش بەکاربێ!، مزگەوتێکی قوڕینە (لە قوڕ دروستکرابێ) بەڵام بە عیبادەت رازاندرابێتەوە تەنانەت عیبادەتەکەشی زۆر بەتام و لەززەت ترە لە مزگەوتێکی تر کە رازانراوەتەوە دەر و دیوارەکانیشی هەمووی بە لەوحە و ردسم و ئایەت و حەدیس زەخرەفە رازانراوەتەوە کە ئەو ئینسانەی نوێژ دەکات نازانێ چۆن نوێژ بکات بیری دەڕوات!، خۆ مەعلومە کە نابێ تەنانەت ئەو قوماش و فەرشەی کە نوێژی لەسەر دەکەی نابێ ئاوا نەقش و نیگار و رەسمی تێدا بن بۆ ئەوەی بیرت لەسەر نوێژەکە نەڕوات!، بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: کاتێ نوێژ دەکەی تەماشای شوێنی سەجدەت بکە!، بەڵام ئێمە لەبەرئەوەی تەقوامان کەم بووە نەك هەر تەماشای شوێنی سەجدە ناکەین بەڵکو سەرمان دەسوڕێنین و بەرز دەکەینەوە، بیرمان لەلای مزگەوت نییە و خۆمان مەشغوڵ دەکەین چونکە ئیمانەکەمان زۆر لاواز و زەعیف بووە، بەڵێ پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (مِن أشراطِ

---

[٤٩] ((أخبرنا سويد بن نصر قال أنبأنا عبد الله بن المبارك عن حماد بن سلمة عن أيوب عن أبي قلابة عن أنس أن النبي صلى الله عليه وسلم قال من أشراط الساعة أن يتباهى الناس في المساجد))، سنن النسائي، كتاب المساجد، باب: المباهاة في المساجد، رقم الحديث ٦٨٩.

السَّاعَةِ أَنْ يمرَّ الرَّجُلُ في المَسجِدِ لا يصَلي فِيهِ ركعتَينِ) [50] واتە: لە نیشانەکانی هاتنی رۆژی قیامەتە خەڵك بەناو مزگەوتێ تێدەپەرێ و نوێژی تێدا ناکات!، ئەمرۆ وای لێهاتووە!، مەگەر کەسێ لە سەفەرێدا بەتەنیشت مزگەوتێدا بڕوات بۆ ئەوەی بچێ دەست بەئاو بگەیەنێ لە ئاودەستەکان یان بچێ دەستی بشوات ئەگەرنا بۆ عیبادەت رووناکاتە مزگەوت!، لەبەرئەوە بەڕاستی ئێمە ئەو رێزەمان وەك پێویست لە مزگەوت نەناوە، لە وەختێکدا کە خۆشەویستترین شوێنە مزگەوت لەلای خودا (جل جلالە)، لەسەر رووی زەویدا پیرۆزترین شوێنە چونکە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) ئەفەرموێ: (أَحَبُّ البِلادِ الى الله مساجِدها) [51] واتە: خۆشەویستترین جێگا لەلای خوا لە سەر رووی زەوی مزگەوتەکانن، (وَأَبغَض البِلادِ الى الله أسواقُها) واتە: وە بوغزێنراوترین شوێنیش لای خوا بریتییە لە بازاڕەکان، چونکە بازاڕ شوێنی سوێند بەدرۆ خواردنە، شوێنی درۆکردن و ریبا و تەرازوو بازییە بۆ ئەو کەسانەی کە سیفاتی خەراپیان هەیە، چونکە ناتوانین بڵێین: لە بازاڕدا کەس نییە درۆ بکات و تەنها

---

[50] ((أخبرنا أبو طاهر نا أبو بكر نا يوسف بن موسى وأحمد بن عثمان بن حكيم الاودي قال حدثنا الحسن بن بشر قال يوسف بن المسيب قال ثنا الحكم بن عبد الملك عن قتادة عن سالم بن أبي الجعد عن أبيه قال ثم لقي عبد الله رجل فقال السلام عليك يا بن مسعود فقال عبدالله صدق الله ورسوله سمعت رسول الله عليه السلام وهو يقول إن من أشراط الساعة أن يمر الرجل في المسجد لا يصلي فيه ركعتين وأن لا يسلم الرجل إلا على من يعرف وأن يبرد الصبي الشيخ))، صحيح إبن خزيمة، كتاب الصلاة، باب: كراهة المرور في المساجد من غير أن تصلي فيها والبيان أنه من أشراط، رقم الحديث ١٣٢٦

[51] ((وحدثنا هارون بن معروف وإسحاق بن موسى الانصاري قال حدثنا أنس بن عياض حدثني بن أبي ذباب في رواية هارون وفي حديث الانصاري حدثني الحارث عن عبد الرحمن بن مهران مولى أبي هريرة عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال أحب البلاد إلى الله مساجدها وأبغض البلاد إلى الله أسواقها))، صحيح مسلم، كتاب المساجد و مواضع الصلاة، باب: فضل الجلوس في مصلاه بعد الصبح و فضل المساجد، رقم الحديث ٦٧١

راستگۆیەکان ئامادە دەبن، تەنها ئەوانەی کە دادپەروەرن ئامادە دەبن، بەڵکو هەموو کەسێکی تێدایە بازارِ بۆیە شەیتانیش شوێنی خۆی دەکاتەوە لە بازارِ بەڵام شەیتان نایێ بۆ مزگەوت!، هەر بۆیە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (إذا رَأيتُمُ الرَّجُلَ يَتعَاهَدُ المَسجِدَ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالايمان) واتە: ئەگەر پیاوێکتان بینی بەردەوام هاتوچۆی مزگەوتی دەکرد ئەوە شاهێدی بۆ بدەن ئیمانی هەیە، دیارە لە پیرۆزی ئەو مزگەوتەیە!.

یەکێك لەوانەی کە لەژێر سێبەری خودا لە رۆژی قیامەتدا رائەوەستێ کە (يَوم لاظِلَّ إلا ظِلُّهُ)[52] ئەوەیە (رَجُلٌ قَلْبُهُ مُتَعَلِّقٌ -أو مُعَلَّقٌ- بِالمَساجِدِ)[53] واتە: پیاوێك کە دڵەکەی بەسترابێتەوە و پەیوەستبێ بە مزگەوتەوە، ئەو کەسە لەژێر سێبەری خوا رادەوەستێ رۆژی قیامەت کە تەنها سێبەری ئەو هەیە لەو رۆژە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: هەر لەبەر پیرۆزی و گەورەیی ئەو مزگەوتەیە کەماڵی خودایە خوای گەورە رێگرتنی مسوڵمانان لە مزگەوت و مەنعکردنی مسوڵمانان لە عیبادەتی مزگەوت و رووخاندنی مزگەوتەکانی بە گەورەترین زوڵم داناوە لە قورئانی پیرۆزدا! ئەفەرموێ: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَن يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا﴾ ١١٤- البقرة، واتە: کێ لەو کەسە زاڵم ترە کە رێدەگرێ لەوەی مسوڵمانان لە مزگەوتدا عیبادەت بکەن و هەوڵ ئەدات مزگەوتەکان بڕوخێنێ و دایانبخات؟!، کێ لەو کەسە زاڵم ترە؟! ئەگەر خوا بفەرموێ: ((کێ لەوکەسە زاڵم ترە)) مانای وایە کەس لەو کەسە زاڵم تر نییە!!، مەگەر ئەوکەسە هەر کافربێ ئەگەرنا زوڵمێکی گەورەیە ئینسان لە

---

[52] واتە: هیچ سێبەرێك لەو رۆژە نییە تەنها سێبەری ئەو نەبێ!.

[53] صحيح البخاري، كتاب الجماعة والامامة، باب: من جلس في المسجد ينتظر الصلاة وفضل المساجد، رقم الحديث ٦٢٩.

خۆی بوه‌شێنێته‌وه ڕێگا له مسوڵمانان بگرێ عیباده‌ت له مزگه‌وتدا بکه‌ن یان کاتیان بۆ دابنێ له سه‌عات ئه‌وه‌نده‌وه بۆ سه‌عات ئه‌وه‌نده!، مزگه‌وت ماڵی خوایه بۆ هه‌موو مسوڵمانێك وه‌کو یه‌که، شوێنی عیباده‌ت تێداکردنه، جا بابتوانین له‌و نیعمه‌ته گه‌وره‌یه که نیعمه‌تی مزگه‌وته سوود وه‌ربگرین، ڕێز له‌و نیعمه‌ته بگرین که مزگه‌وته ماڵی خوایه بۆ ئه‌وه‌ی خوای په‌روه‌ردگار خۆشی بوێین چونکه ئه‌گه‌ر به ویقار و ڕێز و حورمه‌ته‌وه له مزگه‌وت که ماڵی خوایه هه‌ڵسوکه‌وتمان کرد خوداش خۆشی ده‌وێین.

خاڵی دووه‌م به‌کورتی ((**گه‌وره‌یی نوێژی جه‌ماعه‌ت**)): ئه‌وه‌ش به‌ڕاستی یه‌کێکه له‌وانه‌ی که مسوڵمانان ئه‌مڕۆ زۆر به‌ساده‌یی ته‌ماشای ده‌که‌ن، خه‌ڵك پێیوایه نوێژی جه‌ماعه‌ت سوننه‌تێکی زۆر ئاساییه و ئه‌گه‌ر ڕۆژێك له عومردا یان له مانگێکدا ڕۆژێك یان له ڕۆژێکدا فه‌رزێك به‌جه‌ماعه‌ت نوێژه‌که‌ی بکات ئیتر ئه‌وه سوننه‌ته و ئه‌گه‌ر بیکات خێرێکی زۆری ده‌گاتێ و ئه‌گه‌ر نه‌شیکات گوناهی ناگاتێ!، یان ئه‌گه‌ر بیکات و نه‌یکات هه‌ر یه‌که خۆ نوێژکردن واجبه جه‌ماعه‌ت واجب نییه!، خه‌ڵکێکی زۆر ئه‌مڕۆ وا ده‌ڵێ و وا حاڵیی بووه به‌ڵام ئه‌توانین بڵێین وانییه، ئیسلامه‌تی نوێژی جه‌ماعه‌تی هه‌روا به ساده‌یی دا نه‌ناوه بۆ مسوڵمانان، زۆر له زانایان ده‌فه‌رموون: نوێژی جه‌ماعه‌ت واجبه!، ئینجا نوێژی جه‌ماعه‌ت ئه‌گه‌ر سوننه‌تیش بێ سوننه‌تێکی موئه‌ککه‌ده‌یه، ئینجا با بزانین قازانجه‌کانی نوێژی جه‌ماعه‌ت له چی دایه؟ خۆ ئینسان به‌دوای قازانجدا ده‌گه‌ڕێ! ئه‌گه‌ر دوکانی هه‌یه، ئه‌گه‌ر تیجاره‌تی هه‌یه...، با بزانین قازانجی نوێژ له‌چی دایه؟ هه‌ر به کورتی قازانجی قیامه‌تیی ده‌ڵێین هی دونیایی زۆرن حیساب ناکرێن!، ئه‌وه‌ی که باسمکرد له ((مزگه‌وت))دا بابه‌تی ئولفه‌ت و یه‌کترناسین و هاوکاری و ته‌عاروف و برایه‌تی و یه‌کریزی و لیقائو ئه‌وانه‌ی هه‌موو تێدانه مزگه‌وت، هه‌مووی له نوێژی جه‌ماعه‌تیشدا ته‌حقیق ده‌بێ به‌ڵام

وێڕای ئەوانە با بزانین لە فەرموودەی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) کە بوخاری ریوایەتی کردووە (خوا لێی رازی بێ) لە گەورەیی نوێژی جەماعەت دەفەرموێ: (صَلاةُ الجَماعَةِ تُفضَلُ صَلاةَ الفَذِّ بِسبعٍ وَعِشرينَ دَرَجة)[٥٤] یەکێك لە قازانجەکانی ئەوەیە کە یەك نوێژ بە جەماعەت بەرامبەر بە بیست و حەوت نوێژ هەیە کە بە تەنها بکرێ!!، بۆیە دەڵێین مزگەوت خەزێنەیە کە ئینسان تێیدا بەهرەمەند دەبێ، خەزێنەیەکە بە پلەی سێیەمین لە خەزێنەکانی سەر رووی زەوی، لە یەکێك لە خوتبەکانی رابردوودا ئەو فەرموودەیەم خوێندەوە کە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرموویەتی[٥٥]: یەك نوێژ لە مزگەوتی مەدینەدا بە هەزار نوێژ هەیە لە مزگەوتەکانی تردا بێجگە لە مزگەوتی حەرام و قودس!، یەك رکات لە مزگەوتی -مەدینە- پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) بە هەزار رکات هەیە لە مزگەوتەکانی تری دونیا!، وە یەك نوێژ لە مزگەوتی حەرام بە سەد نوێژ هەیە لە مزگەوتی مەدینە، واتە یەك نوێژ لە مزگەوتی حەرام بە سەد هەزار نوێژ هەیە لە مزگەوتەکانی تری دونیا!، بۆیە دەڵێین موژدەتان لێبێ حاجیە بەڕێزەکان ئەوانەی کە ماڵی خواتان بینیوە و حەجتان کردووە ئەوانەی کە دەیانەوێ بچن موژدەتان لێبێ و خوا بە قیسمەتتان بکات و بە قیسمەت ئەوانەش بکات کە نەیانبینیوە و نەیانکردووە!، بەڕاستی نیعمەتێکی گەورەیە

---

[٥٤] ((حدثنا عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال صلاة الجماعة تفضل صلاة الفذ بسبع وعشرين درجة))، صحيح البخاري، كتاب الجماعة والامامة، باب: وجوب صلاة الجماعة، رقم الحديث ٦١٩

[٥٥] ((حدثنا عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن زيد بن رباح وعبيد الله بن أبي عبد الله الاغر عن أبي عبد الله الاغر عن أبي هريرة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال صلاة في مسجدي هذا خير من ألف صلاة فيما سواه إلا المسجد الحرام))، صحيح البخاري، أبواب التطوع، باب: فضل الصلاة في مسجد مكة ومدينة، رقم الحديث ١١٣٣ ومسند أحمد بن حنبل، جزء ١، صفحة ١٨٤.

یەك ركات نوێژ بە سەد هەزار ركاتی مزگەوتەكانی تری دونیا چونكە بۆیە خوای پەروەردگار ئاوای داناوە خوا حەكیمە و غەیبزانە دەزانێ خەڵك بە زەحمەت دەگاتە ئەو شوێنە بۆیە بەهرەمەندیان دەكات، بۆیان تەعویز دەكاتەوە هی هەموو ساڵەكانی تری عومریان، دەزانێ وەزعێك دادێ ئاوا بەزەحمەت خەڵك حەجی بۆ دەكرێ، ئەگەر لەوێ بەجەماعەت نوێژێ بكا زیاتریش دەكا.

جا خەزێنەی سێیەمینیش مزگەوتەكانن، هەر نوێژێكیش لە مزگەوتدا بە بیست و حەوت نوێژی تر هەیە، سەد هەزار ئینجا ئەویتر هەزار و ئەویتریشیان بیست و حەوت..، سێ خەزێنە هەیە!، جا ئەگەر نەشگەینە مزگەوتی حەرام و مزگەوتی مەدینە، سەدهەزارەكەشمان نەبێ، هەزارەكەشمان نەبێ، با بیست و حەوتەكەمان هەبێ!، ئەگەر تۆ سندوقێ تەماتەت هەبێت لەو بازاڕە بیست و پێنج دینارت بۆ بكات بەڵام لە بازاڕی ئەوبەر سی دینارت بۆ بكات، وە ئەگەر بیبەیتە شارێكی تر پەنجا دینارت بۆ بكات، ئایا نایكەی و بەدوایدا ناچی؟ بێگومان با، بەڵام ئەوە بیست و حەوت نوێژت بۆ دەنوسێ لە بەرامبەر یەك نوێژ!، بەڕاستی نەزانین و نەفامییە كە ئینسان ئەو تیجارەتە نەكات، نەزانی و نەفامییە بۆ خۆی وە زەرەرێكی گەورەیە بۆ قیامەتی خۆی، ئەگەر دەیەوێ خوا لێی رازی بێ با هاموشۆی مزگەوت بكات ئەو نیعمەتە لە دەست خۆی نەدات، پێنج فەرزە لە ماڵەوە بكەی دەكاتە پێنج نوێژ لە شەو و رۆژێك، بەڵام ئەگەر بێی بۆ مزگەوت پێنج بیست و حەوتی بزانە دەكاتە چەند؟ ١٣٥ نوێژ!، سەد و سی و پێنج نوێژ لە كوێ و پێنج لە كوێ؟!!، بۆیە خۆشەویستەكانم ئەوە یەكەمین فەزڵ و چاكە و گەورەیی نوێژی جەماعەتە لە مزگەوتدا.

پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) لە گەورەیی نوێژی جەماعەتدا بەتایبەت ئەوانەی كە ریزی یەكەمین دەگرن، یان ئەوانەی زوو دێنە مزگەوت، یان ئەوانەی رێگایان دوورە دێن، یان ئەوانەی كە بۆ نوێژی عیشا و بەیانی دێن ئەفەرموێ:

﴿لَو يَعلَمُ النَّاس مافِي النِّداء وَالصَّفِّ الأَوَّل ثُمَّ لَم يَجِدوا إلا أَن يَستَهِمُوا عَلَيه لأَستَهَمُوا﴾[٥٦] واتە: ئەگەر خەڵك بزانێ خێر و پاداشتی بانگدان لەچی دایە و چەندە زۆرە، وە ئەگەر بزانێ خێری نوێژی جەماعەت و ریزی یەکەم چەندە زۆرە وە هیچ شتێك نەدۆزنەوە تەنها پیشك هاویشتن نەبێ لە نێوان خۆیان (قورعە) ئەوا قورعەی لە نێوان خۆیان دەکەن بزانن بۆ کێ بێ ئەو بانگدانە وە ریزی یەکەم بۆ کێ بێ!!، بەڵام ئێمە نایزانین، بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ئەفەرموێ: ((ئەگەر بزانن)) بەڵام دیارە نایزانین بۆیە ئاوا لێی بێ ئاگاو غافڵین!، لە فەرموودەیەکی تر کە ئەویشیان ئیمامی بوخاری ریوایەتی کردووە دەفەرموێ: ﴿إنّ أَثقَلُ الصَّلوات على المنافقين صَلاة العِشاء والفَجرِ ولو يَعلَمونَ ما فِيهِما أَتَوهُما وَلَو حَبواً﴾[٥٧] واتە: قورسترین نوێژ لەسەر مونافیقەکان نوێژی عیشا و بەیانییە چونکە ئەوان نوێژیان بۆ خوا نییە بۆ ریا و بەرچاوی خەڵکە، لەبەرئەوە بۆ نوێژی عیشا و بەیانی نایێن، یان ئەگەر بشهێن بە قورسی دەیکەن، جا یەکێك لە عەلاماتی نیفاقیش تەمبەڵیکردنە لە نوێژ، تاخیرکردنی نوێژ کە بەداخەوە تاخیرکردنی نوێژیش بۆتە شتێکی عادەتی، نوێژی عەسر

[٥٦] ((حدثنا عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن سمي مولى أبي بكر عن أبي صالح عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لو يعلم الناس ما في النداء والصف الاول ثم لم يجدوا إلا أن يستهموا عليه لاستهموا ولو يعلمون ما في التهجير لاستبقوا إليه ولو يعلمون ما في العتمة والصبح لاتوهما ولو حبوا))، صحيح البخاري، كتاب الاذان، باب: الاستهام في الاذان، رقم الحديث ٥٩٠.

[٥٧] ((عبد الرزاق قال أخبرنا الثوري عن أبي إسحاق عن عبد الله بن أبي البصير عن أبي بن كعب قال صلى بنا رسول الله صلى الله عليه وسلم الفجر فلما سلم قال أشاهد فلان قالوا نعم ولم يحضر الها ثلاثا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن أثقل الصلوات على المنافقين صلاة العشاء والفجر ولو يعلمون ما فيهما أتوهما ولو حبوا وإن الصف الاول على مثل صف الملائكة ولو علمتم ما فضيلته ابتدرتموه وصلاتك مع الرجل أزكى من صلاتك وحدك وصلاتك مع الرجلين أزكى من صلاتك مع الرجل وما أكثر فهو أحب إلى الله))، مصنف عبدالرزاق، كتاب الصلاة، باب: فضل الصلاة في جماعة، رقم الحديث ٢٠٠٤

دەکات بەرەبەرەی مەغریبە!، نوێژی مەغریب دەکات بەرە بەرەی عیشایە!، نوێژی نیوەڕۆ دەکات نزیکی عەسر بۆتەوە!، نوێژی بەیانی دەکات نزیکی هەتاو هەڵاتنە!، ئەوانەش خێرەکە زۆر کەمدەکەنەوە! چۆن دەبێ نوێژ تاخیر بکرێ؟! پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: گەورەترین عیبادەت دوای ئیمانهێنان وەکو عیبادەتی تاك (فرد) نوێژە لە کاتی خۆیدا (الصلاةُ عَلَى وَقتِها) وەکو عیبادەتی کۆمەڵ (جماعي) جیهادکردنە لە پێناوی خوا (الجِهادُ في سبيلِ الله)، جا لەڕاستیدا نوێژکردن وەکو عیبادەتێکی فەردی لە وەختی خۆیدا گەورەترین عیبادەتە بۆیە ئینسانی مسوڵمان دەبێ لێی بە ئاگا بێت وە لێی دوانەکەوێ، وە دەشفەرموێ: ئەگەر بزانن چ خێرێك لەو دوو نوێژەدا هەیە (نوێژی بەیانی و عیشا) لەسەر سك و ئانیشکەکان بۆی دەڕۆیشتن بۆ ئەوەی بگەنە مزگەوت!!.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: بەڵام ئەگەر تەماشای زیان و زەرەرەکانی ئامادەنەبوون لە مزگەوت و نوێژی جەماعەت بکەین دیارە ئەوانەش زۆرن تەنها ئیکتیفا دەکەین بە فەرموودەیەکی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) کە ئەفەرموێ: (وَالّذي نَفس مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَقَد هَمَمتُ أنْ آمُرَ بِحَطَبٍ فَيُحطَبَ ثُمَّ آمُر بِالصَّلاةِ فَاليُؤَذّن لَها ثُمَّ آمُر رَجُلا فَيَؤُمَّ النَّاس ثُمَّ أُخالِفَ الى رجالٍ فَأُحَرِّق عَلَيهِم بُيُوتَهُم)[٥٨] واتە: بەڕاستی نزیکبوو شتێکی وا بکەم بڵێم داری سوتاندم زۆر بۆ کۆ بکەنەوە، دوایی بڵێم: با بانگدەر بانگبدات، دوایی هەندێ خەڵك ئامادە بکەم بڵێم: وەرن با بچین ئەو ماڵانەی کە پیاوەکانیان لە ماڵەوەن

[٥٨] ((حدثنا عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن أبي الزناد عن الاعرج عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال والذي نفسي بيده لقد هممت أن آمر بحطب فيحطب ثم آمر بالصلاة فيؤذن لها ثم آمر رجلا فيؤم الناس ثم أخالف إلى رجال فأحرق عليهم بيوتهم والذي نفسي بيده لو يعلم أحدهم أنه يجد عرقا سمينا أو مرماتين حسنتين لشهد العشاء))، صحيح البخاري، كتاب الجماعة والامامة، باب: وجوب صلاة الجماعة، رقم الحديث ٦١٨

نەهاتوون بۆ نوێژی جەماعەت ماڵەکەیان لەسەر بسوتێنین!!، ماڵ سوتاندن لەسەر ئەو کەسانەی نوێژی جەماعەت ناکەن!، ئەوە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە نەهاتن بۆ نوێژی جەماعەت گوناهە!، وەهاتن بۆ نوێژی جەماعەت فەزیلەیەك و گەورەییەکی زۆرە و گرنگی پێدراوە لە ئیسلامی پیرۆزدا، بەداخەوە کە ئێمە نەك هەر نوێژە جەماعەتەکانمان فەوتاندووە بەڵکو نوێژە تاکەکانیشمان وە نوێژی مسوڵمانە پێشینەکانمان ناچن کە صحابە بەرێزەکان و سەلەفی صالحە، ئەوانە لە نوێژێکدا لەیەك رکاتدا نیوسەعات قورئانیان دەخوێند بەڵام ئێمە نەك هەر نیوسەعات یان دە یان پێنج دەقیقە قورئان ناخوێنین، نەك هەر سورەتی (الإخلاص) لە دوای فاتیحەدا ناخوێنین بەڵکو جاری وا هەیە سورەتی فاتیحەش بە پەلە دەخوێنین نازانین چۆن نوێژەکە تەواو دەکەین!، لەبەرئەوەی بیرمان هەر لە بارودۆخی دونیا و کەسابەت و مەشغەڵەتە بەماڵ و منداڵ و خۆشگوزەرانی دونیا!، یان بە کێشەکانی دونیا، نازانین ئەوەی بەکەڵکماندێ هەر ئەوەیە، یەکەمین شت کە رۆژی قیامەت لە ئینسانی دەپرسرێتەوە نوێژە!، ناشڵێین با نوێژ زۆر درێژبێ بەڵام با نوێژەکە گونجاوبێ، چونکە دەفەرموون: رۆژێك لە رۆژان مەعازی کوری جەبەل (خوالێی رازی بێ) نوێژی دەکرد سورەتی (البقرە)ی لە نوێژەکەدا خوێند، کە لەوانەیە هەموولاتان بزانن کە ئەم سورەتە چەندە درێژە درێژترین سورەتە لە قورئاندا، لە نوێژێکدا سورەتی (البقرە) بخوێنی زۆرە، سەعات و نیوێك تا دووسەعاتی بەلای کەمەوە دەوێ، دەفەرموێ: یەکێك هات ناوی حازمی کوری ئوبەی بوو ئیشی بە پەلەی هەبوو کاروانچی بوو نوێژەکەی دابەست ئەویش تەماشای کرد مەعاز هەر نوێژەکەی درێژکردەوە و ویستی سورەتەکە تەواو بکات، سەلامی دایەوە و چوو لەولاوە نوێژی کرد و بەدوای ئیشی خۆیدا رۆیشت، پاشان چویە لای پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) شکایەتی لە مەعاز کرد، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) مەعازی

بانگکرد و پێی فەرموو: (فَتّانٌ.. فَتّانٌ.. فَتّانٌ) سێ جار فەرمووی: تۆ فیتنەت دەوێ؟ چۆن دەبێ نوێژ ئەوەندە درێژ بکرێتەوە لە کاتێکدا کە خەڵك هەیە ئیشی هەیە؟!، ئەوجار پێی فەرموو: برۆ سورەتەکانی مام ناوەندی بخوێنە کە ئەو سورەتانەن کە لەدوای سورەتی (الحُجُرات) دێن، یانی سورەت هەیە سێ لاپەرەیە و چوار لاپەرەیە و سورەت هەیە دوو لاپەرەیە و بەلانی کەمەوە دوو لاپەرەیە، هەرچۆنێك بێ نوێژ بە چارەگێك هەتا نیوسەعات یان بیست دەقیقە تەواو دەبێ، بەڵام ئێمە بە دوو دەقیقە نوێژەکانمان تەواو دەکەین! نازانین چۆن نوێژەکانمان تەواو دەکەین؟! بۆیە نوێژی جەماعەت بەرەکەتەکەی لەوەدایە کە ئینسان لەگەڵ ئیمامدا نوێژ دەکات وە حەرەکات و سەکەناتی تەواوە، گوێدەگرێ لەهەر حەرفێکی قورئان خێرێکی دەگاتێ لە نوێژەکەدا وە غەڵەتیش ناکات!، ئەو هەڵسان و دانیشتن و حەرەکاتەی بەخێرا لە ماڵەوە زۆرتر فێری بووە، تەنانەت لە نوێژی جەماعەتدا پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ئامۆژگارییەکمان دەکات دەفەرموێ: سەرتان پێش ئیمام لە سوژدە و رکوعدا بەرز مەکەنەوە، یان پێشتر مەڕۆنە سوژدە، وە پێشی ئیمام مەکەونەوە لە حەرەکاتدا، ئەفەرموێ[٥٩]: ئایا ناترسن ئێوە کە سەرتان بەرزدەکەنەوە پێش ئیمام سەرتان ببێتە سەری گوێدرێژ؟!، دیارە ئەوە خەتەرێکە بەڕاستی!، ئینسان نابێ وەپێش ئیمامی بکەوێتەوە، ئینسان لە نوێژی جەماعەتدا فێری ئیدارە و نیزام دەبێ، جا با ئێمەش وریابین ئەو عیبادەتە لەدەست خۆمان نەدەین فریای نوێژی جەماعەت بکەوین، تەماشا بکەین یەکێکی وەکو عومەری کوڕی خەتتاب (خوالێی رازی بێ) رۆژێکیان عەسر بوو گەڕایەوە گوێی لە بانگی عەسر نەبوو لەناو باخچەکەی خۆی بوو هەتا گەڕایەوە نوێژی جەماعەتی عەسر کرابوو بە نوێژی جەماعەت رانەگەیشت، فەرمووی:

---

[٥٩] المنتقى لابن الجارود، کتاب الصلاة، باب: القراءة وراء الامام، رقم الحدیث ٣٢٥.

لەبەرئەوەی ئەو باخچەیەم ئەو نوێژە جەماعەتەی لە دەستدام دەبێ ئەو باخچەیە بکەمە خێر، یەك نوێژی جەماعەتی لە دەستچووە یەك باخچەی کردۆتە خێر!، وتوویەتی: ئەو باخچەیە بوو بویە هۆی ئەوەی کە ئەو نوێژە جەماعەتەی لە دەستدام!، ئینجا گلەیی لە صەحابەکان دەکرد دەیوت: بۆ نایێن تەعزیەم لێ بکەن بڵێن: (أعظَمَ اللهُ أجرَك) خوا پاداشتت بداتەوە و بۆت قەرەبوو بکاتەوە، خۆ ئەگەر کوڕێکم مردبایە هەموو خەڵك دەهات و وای دەگووت، ئەی بۆچی ئێستا نوێژێکم بە جەماعەت فەوتاوە کەس ناڵێ خوا بۆت پڕبکاتەوە!، خۆ ئەوە گەورەترە عیبادەتی قیامەتی لە دەستداوم!، کوڕ هەردەبێ بمرێ ئەمڕۆنا سبەی، لەڕاستیدا ئەوانە بەرلەوەی پیاوی دونیا بن پیاوی قیامەت بوون، مەردی دونیا و قیامەت بوون!، با ئێمەش ئەگەر نەشتوانین وەکو ئەوان بین بابتوانین وردە وردە شوێنپێیان هەڵگرین و هەندێ شتمان وە ئەوان بچێ، بەلای کەمەوە ئەگەر نوێژمان نیوسەعاتیش نەبێ با بتوانین نوێژەکانمان سێ دەقیقە و چوار و پێنج دەقیقەی پێبچێ!، با بتوانین لە نوێژی جەماعەتدا ئامادەبین و نوێژی جومعە نەفەوتێنین کە هەر کەسێ سێ نوێژی جومعە (سێ خوتبە) نەیەتە مزگەوت بەپێی فەرموودەی پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) یەکێك لە نیشانەکانی مونافیقەکانی تێدایە!!.

جا لە خوای پەروەردگار داواکارین، دەپاڕێینەوە و دەڵێین: یارەببی خوایە بمانکەی بە ئەهلی مزگەوت، یارەببی خوایە نوێژی جەماعەتمان لەلا خۆشەویست بکەی، خوایە مزگەوتمان لەلا خۆشەویست بکەی، خوایە مزگەوتەکانمان بۆ عیززەتمەند بکەی، خوایە مزگەوتەکانمان زیاتر ئاوەدان بکەیتەوە، یارەببی خوایە مزگەوتەکانمان بۆ بکەی بە مایەی سەرکەوتن و بڵاوبوونەوەی ئیسلامەتی، خوایە لە مزگەوت فێری دین و تاعەتمان بکەی، لە قورئان و سوننەت شارەزاترمان بکەی، یارەببی خوایە تەوفیقمان بدەی بۆ

ئەوەی بتوانین لە مزگەوتەکانمان لە ماڵەکانی تۆدا لە مانگی رەمـەزانی پـیرۆز عیبادەتی تۆ بکەین یا رب العـالمین، خوایـە تـەوفیقمان بـدەی بـۆ ئـەوەی بـە مسوڵمانێتی بژین و بە مسوڵمانێتی بمرین، یارەببی خوایە تەوفیقمان بدەی بـۆ ئەوەی بتوانین عیبادەتی راستەقینەی تۆ ئەنجام بدەین، یارەببی خوایـە شـیفای نەخۆشییەکانمان بهێنی، خوایە لە مردووەکانـمان خۆشـبی، خوایـە مـسوڵمانان سەربخەی لە هەموو دونیا، خوایە تەوفیقیان بدەی بەسەر دوژمنانیاندا، خوایـە دوژمنانیان سووك و ریسوا بکەی.

ئامین

أقولُ قَولِي هَذا وَأستَغفرُاللّهَ لي و لَكُم وَلِسائِراِلْمُسلِمِينَ فَاستَغفروهُ إنَّهُ كانَ غَفَّاراً، أعُوذُ بِااللهِ منَ الشَّيطانِ الرَّجيم

(رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ)

آمين

مافەکانی منداڵ لەسەر باوك و دایکی (١)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاس وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ ٦- التحريم

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَ الحَمدَ لِلهِ نَحمـدُهُ و نَـستَعينُهُ ونَـشكُرُهُ وَنَـستَهدِيه، ونَعُـوذُ بِـاللهِ مِـن شُرورِ أنفُسَنا وَمِن سَيِّئات اَعمَالِنا، من يَهدِه اللهُ فَلا مُضِل لَه، وَمن يُضلِل فَلا هادِي لَهُ..، ونَشهَدُ أَن لا الهَ الا اللهُ وحدَهُ لاشَريك لَهُ، وَنشهَدُ أن سيدَنا وَنَبينَا محمَداً عَبده وَرَسُولهُ.. هَذا الرَّسُولُ الذِي بَلَّغَ الرِّسَالةَ وَأدَّى الامانَةَ و نَصحَ الامَّةَ وَجَاهَدَ فِي اللهِ حَقَ جِهَادِهِ وَتَرَكَنا عَلى المحجَة البَيضاء، لَيلُها كَنَهارِها، لايَزيغُ عَنها إلا هَالِك، صلَواتُ اللهِ وسلامُهُ عَليه وعَلى آلِه وَصَحبِه وَمَن دَعى بِدَعوتِهِ إلى يـومِ الدِّين... اَمَا بَعدُ عِبادَ اللهِ أُوصِيكم وَنَفسِي أَوَلاً بِتَقـوَى اللهِ وَطاعَتِـه، فـإنَ اللهَ مَعَ الَذِينَ اتَّقُوا وَالذِينَ هم مُحسِنُون، قَالَ اللهُ (سبحانه وتعالى) فـي كتابِـه الحَكـيمِ القُرآن، بِسمِ اللهِ الرَحمنِ الرَحِيم ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَـالاً كَثِيراً وَنِـسَاءً وَاتَّقُـواْ اللّـهَ الَّـذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ ١- النساء.

سوپاس و ستایش بۆ خوای گه‌وره، درووود و سه‌لام بۆ سه‌ر گیانی پێغه‌مبه‌رمان موحه‌ممه‌د ﷺ، ئیماندارانی به‌ڕێز: ره‌حمه‌تی خوای په‌روه‌ردگار له‌سه‌ر ئێوه‌و هه‌موو مسوڵمانانی دونیا له‌وڕۆژه پیرۆزه‌دا، له خوای په‌روه‌ردگار ده‌پاڕێینه‌وه كه له‌ده‌ردو به‌ڵاو ناخۆشی یه‌كانی زه‌مانه بمانپارێزێ وه ئاخیری عومرمان خێربكا، وه به مسوڵمانی بمانژێینێ و به‌مسوڵمانیش بمانمرێنێ.

به‌ڕێزان: زۆرن ئه‌و باوك و دایكانه‌ی كه ئه‌مڕۆ له‌به‌رده‌ستی كوڕه‌كانیان یان منداڵه‌كانیان ده‌ناڵێنن..!، زۆرن ئه‌و باوك و دایكانه‌ی ئه‌مڕۆ له‌به‌رناڕه‌حه‌تییان

لەبەردەستی کوڕ و کچەکانیان ڕۆژانە دەیان دوعا دەکەن بۆ ئەوەی لەدەستیان بچن و بمرن!، لە کۆڵیان ببنەوە، زۆرن ئەو باوك و دایکانەی کە ئەمڕۆ کوڕەکانیان ڕۆیشتوون بۆ هەندەران (خاریج) پرسیشیان پێنەکردوون و ئێستا بە داخی ئەو منداڵانەوە لە ماڵەکانیان ناڕەحەتن!، وە لەناو خەڵکدا خۆیان پێ شەرمەزار و چەپیداره بەهۆی خەراپەی منداڵەکانیانەوە، ئەگەر بپرسین بۆچی؟! بۆ دەبێ وابێ باوك خۆی پێ لە بەرامبەر خەڵکیدا شەرمەزاربێ؟، بۆ باوك و دایك دوعا لە منداڵەکانیان بکەن؟! بۆ باوك و دایك ئەوەندە ناڕەحەت و پڕ دەردەسەری بن لە بەرامبەر منداڵەکانیان؟!... بێگومان دەڵێین لەبەرئەوەی ئەمڕۆ باوکان و دایکان گەورەترین وەزیفەی خۆیان لە بەرامبەر منداڵەکانیاندا پشتگوێ خستووە!، ئەمیش بریتییە لە وەزیفەی پەروەردەکردن و پێگەیاندن بەپێی شەریعەتی ئیسلام، دوێنێ باوکان و دایکان مافی منداڵەکانیان پێشێل کردووە ئەمڕۆش منداڵەکان مافی باوکان و دایکان پێشێل دەکەن!، زۆرکەس وادەزانێ مافی منداڵ هەر ئەوەیە پارەی بداتێ و ئارەزووەکانی تێر بکات و جلوبەرگی بۆ بکڕێت و هەرچی ویستی بۆی جێبەجێ بکات!!، بەڵام نازانێ کە منداڵەکانی بەهۆی پشتتێکردنی لەڕووی پەروەردەوە دوایی لێی دەبنە دڕك و بەڵا و موصیبەت، پاشان پێی چارەسەر ناکرێن!، خوای پەروەردگار کە ئەفەرموێ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ ٦- التحريم، واتە: ئەی ئیماندارینە خۆتان و ماڵ و منداڵتان لە ئاگری دۆزەخ بپارێزن، پاراستنی منداڵەکان لە ئاگری دۆزەخ مەسئولییەتێکە لەسەر شانی باوکان و دایکان، خوای پەروەردگار روو لە ئەوان دەکات، ئینسان چەندە بەغەمی خۆیەوەیە خۆی لە ئاگری دۆزەخ بپارێزێت و بچێتە بەهەشت دەبێ بە غەمی منداڵەکانیشییەوە بێ کە ئەوانیش بچنە بەهەشت و نەچنە دۆزەخ، بەڵام بەهۆی چی؟، نەك لەبەرئەوەی کە جلوبەرگیان بۆ ناکات یان پارەیان پێنادات یان ئارەزووەکانیان تێر ناکات، بەڵکو لەبەرئەوەی لە قۆناغی

منداڵێتیدا مافی منداڵەکانیان نەداوە!، جا بێگومان باوکان و دایکان مافیان هەیە لەسەر منداڵەکان و منداڵەکانیش مافیان هەن لەسەر باوکان و دایکان، هەربۆیە لە وتاری ئەمڕۆدا بەکورتی گرنگترین ئەو مافانەی منداڵەکان باس دەکەین بەسەر باوکەکان و دایکانیشەوە بەڵام زیاتر بەسەر باوکانەوە.

پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (مامِن مَولودٍ إلا يولَد عَلَى الفِطرَة)[٦٠] واتە: هەر منداڵێك لە دایك دەبێ بە فیترەتێکی خواپەرستی لە دایك دەبێ، لەسەرەتادا ئەو منداڵە خواپەرستە، فیترەتەکەی سەلیم و پاکە!، (فَأَبَواهُ يُهَوِّدانِهِ أَو يُمَجِّسانِهِ أَو يُنَصِّرانِهِ) فەرمووی: دوای ئەوەی لە دایك دەبێ باوك و دایکن دەبنە هۆکار جا یان دەیکەن بە جوولەکە یان دەیکەن بە مەجوسی (ئاگر پەرست)، یان دەیکەن بە گاور و نەصرانی، کەوابوو مەسئولییەتی باوك و دایك مەسئولییەتێکی گەورەیە!، باوك و دایك جاری وا هەیە دەبنە رێخۆشکەر و رێپیشاندەر بەرەو بەهەشت، بەرەو سەعادەتی دونیا و قیامەتی منداڵەکان، جاری واش هەیە بەرەو دۆزەخ و نەگبەتی و بەڵا و موصیبەتی دونیا و قیامەتی منداڵەکەیە، جارێ لە منداڵییدا هەستی پێناکات بەڵام کە گەورەبوو لەدەستی دەرچوو ئەوجار ئاخ و ئۆف دەکێشێ پەشیمانیش داد نادات، منداڵ نیعمەتێکی گەورەیە ئەگەر صالح بێت چونکە بەپێی فەرموودەی پێغەمبەر ﷺ منداڵی صالح ئەگەر کوڕبێ یان کچ یەکێکە لەو سێ شتانەی کە مردوو لێی سوودمەند دەبێ!، وەکو فەرمووی: (ووَلَدٌ صالِحٌ يَدعو لَهُ) پاش صەدەقەی جاریە، پاش عیلمێك کە بەجێی هێشتووە و خێری بۆ دەچێ، منداڵێکی صالح

---

[٦٠] ((حدثنا عبدان أخبرنا عبد الله أخبرنا يونس عن الزهري قال أخبرني أبو سلمة بن عبد الرحمن أن أبا هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما من مولود إلا يولد على الفطرة فأبواه يهودانه أو ينصرانه أو يمجسانه كما تنتج البهيمة بهيمة جمعاء هل تحسون فيها من جدعاء ثم يقول فطرة الله التي فطر الناس عليها لا تبديل لخلق الله ذلك الدين القيم سورة لقمان))، صحيح البخاري، كتاب الجنائز، باب: إذا أسلم الصبي فمات، رقم الحديث ١٢٩٢

کە دوعا بۆ دایك و باوکی دەکات لە دوای مردنیان ئەوا دایکان و باوکان لێی بەهرەمەند دەبن، منداڵی صالح نەك هەر نیعمەتە بۆ دونیا، باوکان و دایکان پێی سەربەرزن و فەخر و شانازی پێوە دەکەن، وە پێی سەربڵندن لەناو خەڵکدا، بە ئەمانەتی و وەفاو راستگۆیی و دەستپاکیی و خووڕەوشتی چاك و بە هەڵسوکەوتی جوان لەناو خەڵکدا، لەناو هاوڕێکانیدا، لەگەڵ مامۆستاکانیدا، لەگەڵ دراوسێکانی، لەگەڵ ئەهلی گەڕەك، بەڵکو لە قیامەتیشدا پێی سەربەرزن و مایەی بەهرەمەندبوون و پلە بەرزبوونەوەی باوکان و دایکانن!!، بۆیە فەرموودەی صەحیحی پێغەمبەرە ﷺ فەرمووی: (تُرفَعُ للمَيِّتِ بَعدَ موتِهِ دَرَجَتُهُ فَيَقُولُ يارَبِّي أَيُّ شَيءٍ هذا؟، فَيَقولُ وَلَدُك إستَغفَرَلَكَ)[61] دەفەرموێ: باوکان و دایکان دوای مردنیان پلەیان بەرزدەبێتەوە وردە وردە، ڕۆژی قیامەت پلەیان وا بەرز دەبێتەوە باوك دەڵێ خوایە ئەوە چییە، چی ڕوویداوە پلە و دەرەجاتی ئێمە بەرزدەبێتەوە؟!!، فەرمووی: ئەوە منداڵەکەتە لە دوای مردنی تۆ دوعات بۆ دەکات بۆیە پلەکانی تۆ بەرز دەبنەوە، بۆیە منداڵی چاك نیعمەتێکی گەورەیە، کێ ئەو نیعمەتە کەسب دەکا؟، بەهۆی کێوە خوای پەروەردگار ئەو نیعمەتە دێنێتە بەرهەم؟، بەهۆی باوکان و دایکانەوە!.

با بزانین گرنگترین ئەو مافانە چین کە منداڵەکان هەیانە بەسەر باوکان و دایکانەوە؟:

یەکەم: پەیداکردنی دایکێکی مسوڵمان، هەر لەکاتی داخوازی ئافرەتدا پیاوی مسوڵمان دەبێ بیر لەوە بکاتەوە کە ئەو ئافرەتە دەبێتە دایکی منداڵەکانی!، ئەو دایکە ئەگەر چاك بێ منداڵەکانی چاك دەردەچن، وە ئەگەر خەراپ بێ منداڵەکانیشی خەراپ دەردەچن!، بۆیە دەبێ ئەوکاتەی کە داخوازی ئافرەتێك دەکا ڕەچاوی ئەوە بکات بەیانی ئەو ئافرەتە دەبێتە بەرپرس و

[61] الادب المفرد لامام البخاري، صفحة ٢٨، رقم الحديث ٣٦.

سەرپەرشتیار و خاوەنی منداڵەكانی، ئافرەت قوتابخانە و مەدرەسەیە، ئافرەت مامۆستایە لە ماڵەوە، ئەگەر مامۆستا خەراپ بوو قوتابیەكانیش خەراپ دەبن!، بۆیە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: (تُنكَحُ المَرأةُ لاربَعٍ: لِمالِها وَلِحَسبِها وَجَمالِها وَلِدينِها) واتە: ئافرەت لەبەر چوار شتان داخوازی دەكرێ: یان لەبەرئەوەی جوانە، یان لەبەرئەوەی دەوڵەمەندە، یان لەبەرئەوەی خاوەنی شۆرەتە و كچی ئینسانێكی خانەدان و بەناوبانگە، یانیش خاوەنی دین و ئەخلاقە، بۆیە فەرمووی: (فَاظْفَر بِذاتِ الدِّينِ تَرِبَت يَداك) واتە: ئەو ئافرەتەی دینی هەیە داخوازی بكەو مەبەستت بێ، ئەوە خووڕەوشتی ئیسلامەتی هەیە چونكە تۆ دەكەویتە ناو ئیسراحەت!، زۆرن ئەوانەی كە ئەمڕۆ بەدەستی خێزانەكانیشیانەوە دەناڵێنن كە نازانن منداڵەكانیان پەروەردە بكەن لەبەرئەوەی كاتی خۆی كە داخوازیانكردووە بیریان لە خووڕەوشت و دینی خێزانەكانیان نەكردۆتەوە بەڵكو زیاتر فكریان لە جوانی و دەوڵەمەندی ئافرەتەكە كردۆتەوە، فكریان لە سومعە و پلەوپایەی ئەهل و بەیتی ئافرەتەكە كردۆتەوە!، گەورەترینی خۆشیەكانی دونیا بریتییە لە ئافرەتی چاك!، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: (الدُّنيا مَتاعٌ وَخير مَتاع الدنيا المَرأةُ الصَّالِحة)[٦٢] واتە: دنیا خۆشییەكی كاتییە، چاكترین نیعمەت و خۆشی دونیا بریتییە لە ئافرەتی چاك، ئینسانی مسوڵمان ئافرەتێكی باشی هەبێ، خێزانێكی چاكی هەبێ لە گەورەترین نیعمەتدا دەژی!، چەند خۆشە ئینسان لە ماڵەوە كێشە و موشكیلەی نەبێ، سەربڵند بێ بە خێزانەكەی، پەروەردەی منداڵەكانی بەشێوەیەكی ئیسلامەتی پیادە بكات، وە لە هەموو رووەكانەوە پێی سەربڵندبێ چەند

---

[٦٢] ((حدثني محمد بن عبد الله بن نمير الهمداني حدثنا عبد الله بن يزيد حدثنا حيوة أخبرني شرحبيل بن شريك أنه سمع أبا عبد الرحمن الحبلي يحدث عن عبد الله بن عمرو أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال الدنيا متاع وخير متاع الدنيا المرأة الصالحة))، صحيح مسلم، كتاب الرضاع، خير متاع الدنيا المرأة الصالحة، رقم الحديث ١٤٦٧

خۆشـە!!، بۆیـە خۆشەویـستەکانم ئەگـەر دەمانـەوێ منداڵـەکانمان صـالّح بـن، کچەکانمان صالّیحە بـن، دەبـێ خۆمـان و براکانمـان و کوڕەکانمـان لـە سـەرەتای داخوازیکردنی ئافرەتەوە حیساب بۆ ئەوە بکەن ئەو ئافرەتانـە دەبـن بـە دایکـی منداڵەکانیان و دەبێ حیساب بۆ ئەو رۆژە بکەن کە چۆن پەروەردەیان بکەن؟.

دووەم: هەڵبـژاردنی نـاوێکی شـەرعیی خـۆش بـۆ منداڵـەکان، نـاو هەیە حەلاڵە و ناویش هەیە حەرامە!، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فـەرمووی: (إِنَّكُم تُدعَونَ يَوم القِيامةِ بِأسماءكُمْ وَأسماء آبائِكُمْ فَأحسِنُوا أَسماءَكُم)[٦٣] واتـە: ئێوە بە ناوی خۆتان و باوکتانەوە لە قیامەتێ بانگ دەکرێن جا ناوی چـاك لـە خۆتان بنێن!، وە فەرمووشی: (أَحَبُّ الاسماءِ الَى اللهِ عَبدُالله وَعَبدُالرَّحمن)[٦٤] واتە: خۆشترین ناو لەلای خوا (جل جلالـه) نـاوی (عَبـدُالله) و (عَبـدُالرَّحمن)ە، کـە ئەفەرموێ: ئـەو دوو نـاوە خۆشـترینیانن، وە ناوەکـانی پێغەمبـەر ﷺ وەکـو: موحەممەد و ئەحمەد و مەحمود....هتد، بەڵام بەداخەوە ئـەمڕۆ کەسـی واهەیـە پێی عەیبە ناوی لە کوڕەکەی بنێ (عبدُالله)!، کەسی وا هەیە پێی عەیبە ناوی لە کوڕەکەی بنێ (موحەممەد) ﷺ!، لێـرەو لـەوێش جارجـار دەبیـستینەوە کـە تەنانەت لە دائیرەکاندا (کاتب نفوس)ی وا هەیـە موناقەشـە لەگـەڵ باوکـان و دایکان دەکات لە وەختی قەیدکردنی منداڵەکانی و پێیان دەڵێ: بۆ ناوتان نـاوە موحەممەد ؟!، یان دەڵێ بۆ ناوتان ناوە (عَبدُالله)؟!، لەبەرئەوەی عەبدی خوایـە!، پێـی دەڵـێ بـۆ نـاوت نـاوە موحەممـەد؟، دەڵـێ: لەبەرئـەوەی موحەممـەد ﷺ

---

[٦٣] ((حدثنا عمرو بن عون قال أخبرنا ح حدثنا مسدد قال ثنا هشيم عن داود بن عمرو عن عبد الله بن أبي زكريا عن أبي الدرداء قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إنكم تدعون يوم القيامة بأسمائكم وأسماء آبائكم فأحسنوا أسماءكم قال أبو داود بن أبي زكريا لم يدرك أبا الدرداء)) سنن أبي داود، كتاب الادب، باب: في تغير الاسماء، رقم الحديث ٤٩٤٨.

[٦٤] صحيح مسلم، كتاب الاداب، باب: النهي عن التكني بأبي القاسم وبيان ما يستحب من الاسماء.

پێغەمبەرمە، بۆ ناوت ناوە (ألیاس)؟، لەبەرئەوەی یەکێکە لە پێغەمبەرەکان، بۆ ناوت ناوە (موصعەب) یان (ئەنەس)؟، لەبەرئەوەی یەکێکە لە ئەصحابەکانی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام)، موناقەشەیەکی دوورودرێژی لەگەڵ دەکات لەبەرئەوەی ناوێکی بێگانەی لە ئەوروپاوە نەهێناوە لە کوڕ و کچەکەی بنێ!، لە کاتێکدا ئەگەر لێی بپێچیەوە لەوانەیە بۆخۆی ناوی ئەحمەد یان موحەممەد یان مەحموود بێ، ئەی ئەگەر لێی بپرسی بۆچی ناوت ئەحمەدە؟، دەڵێ: باوك و دایکم نەیانزانیوە ناوم لێبنێن!!، ئەو کەسەی موناقەشە لەگەڵ باوکان و دایکان دەکا لەسەر ئەو ناوانە کە ناوی پیرۆزن ئەوە لە چەند حاڵەتێك بەدەر نییە: یان رقی لە ئیسلامە!، لەبەرئەوەی هەر ناوێك بۆنی یادکردنی خودای لێبێ (جل جلاله) وشەی عەبدی بەسەرەوەبێ پێی ناخۆشە، دڵی پێ تێکدەچێ، وە هەرناوێك بۆنی پێغەمبەری لێبێ ﷺ پێی ناڕەحەت دەبێ!، وە هەرناوێك بچێتەوە سەر صحابیەکان پێی ناڕەحەت دەبێ، یانیش باوکان و باپیرانی خۆی پێ نەفام و بێ عەقڵ بووە کە ناویان لەو ناوە ئەحمەد!!، ئەگەر خۆیشی ناوی ئەحمەد و موحەممەد و طە و یاسین نەبێ باوکی یەکێکە لەو ناوانە!، دەبێ باوکان و باپیرانی نەفام و بێ عەقڵ بووبن کە ناویان لە ئێمە ناوە ئەحمەد و موحەممەد و عَبدُالرَّحمَن و عَبدُاللە و...**هتد**، وەك بڵێی شەرمان بەو ناوانە بێ!!!، یان ئیحتیمالی هەیە پێی وا بێ کە دەبێ ناوی منداڵەکانیش لە ئەوروپا بێنین لەبەرئەوەی نیشانەی پێشکەوتنە!!، پێیوایە ئەگەر ناوی منداڵەکانی هەروا تەقلیدی ئەوروپا بێ ئەوا میللەتەکەمان پێشدەکەوێ!، هیچ نەماوە خۆمان تەقلیدی ئەوروپا نەکەین تەنها ناوەکانمان ماوە!، (کاسترۆ) و (گیڤارا) و (سلیڤانا)و هەموو ئەو ناوانەی کە ئەمڕۆ لە ئەوروپاوە دێنە کوردستانی ئێمە!، دەبێ ئێمە ناوەکانمان نەمابن؟!!، ناوی چاکمان نەماوە؟!!!، چ بەرد و شاخی کوردستان نییە ناومانی لە کوڕ و کچەکانمانی بنێین تەنها

دەبێ کەسێك کە نازانین چۆن مردووە؟ چ کافرێکە و لە کوێ مردووە؟ ئەمڕۆ بێنین ناوی لە کوڕ و کچەکەمانی بنێین!!، ئەوە چەندی بەچەندی و بەوە چ هەڵدەگرێ؟، بۆیە دەڵێین باوکان و دایکان خۆیان سەرپشکن ناوی چاك بۆ منداڵەکانیان هەڵبژێرن، وە ئەگەر ناوەکان خۆش نەبن و شەرعیی نەبن لە ڕۆژی قیامەتدا ئەو کوڕ و کچانە شکایەت لە باوکان و دایکانی خۆیان دەکەن!، وە کاتێك کە گەورەش دەبن پێیان شەرمە لەناو خەڵکدا بەو ناوە ناو بهێنرێن!، هی وا هەیە ناوی کافرێکی لێنراوە کە گەورە دەبێ مسوڵمانێکی مولتەزیمە!، چی بکا ئەو کەسە؟ دەبێ ناوی خۆی بگۆڕێ!، لەبەرئەوە مافێکە لە مافەکانی منداڵ کە ناوێکی شەرعیی جوان و خۆشی لێبنرێ.

سێیەم: سوننەتەکانی دوای لە دایکبوون بۆ منداڵ پیادە بکرێ، بەکورتی دەڵێین: شیرینکردنی دەمی منداڵ بە خورما یان بە شتێکی تر کە (تَحليك)ی پێدەڵێن، وە بانگ لە گوێی ڕاستە دانی و قامەت لە گوێی چەپەدا کردنی، وە سوننەتکردنی و لە هەمانکاتیشدا سەرتاشینی (حَلق) کە بەگرانایی ئەو مووانەی زیو بکاتە خێر، وە (هۆزەبانە) کە بۆ کوڕان دوو مەڕە (لە فەرموودەیەکدا هاتووە یەکێکیشیان هەر دەبێ)، وە بۆکچانیش یەکێکە، وە پاشان دایك بۆی هەیە دوو ساڵی تەواو شیر بداتە منداڵەکەی: ﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ﴾ ٢٣٣- البقرة، کە زۆرجار دایك زوڵم لە کوڕەکەی یان کچەکەی دەکات بەوەی پێش ئەوەی بگاتە دوو ساڵی شیری لێ دەبڕێتەوە ئەوەش لە کاتێکدا کە منداڵەکە پێویستی پێیەتی گوناهێکە.

چوارەم: مافێ هەرە گرنگ بەسەر دایکان و باوکان پەروەردەکردنی منداڵەکەیە!، لە سەرەتادا دەبێ ئیمان و عەقیدە لە دڵ و دەروونی ئەو منداڵەدا جێگیر بکرێ!، هەر لە تەمەنی چوار ساڵیدا وشەی (لاالە الا اللە) لە مێشك و دڵ و دەروونی ئەو منداڵەدا دەبێ بچەسپێنرێت!، مافی ئەو

منداڵەیە بەسەر دایك و باوکییەوە، خۆشەویستی خودای لـە دڵـدا بڕوێنـرێ، ئینجـا وردە وردە خۆشەویـستی پێغەمبـەری ﷺ لـە دڵـدا بڕوێنـرێ و بـۆی باسبکرێ، چونکە وەختێك کە گەورە بوو لـە قـسەی پێغەمبـەر ﷺ دەرناچـێ لەبەرئەوەی بە منداڵی ئەو خۆشەویستییەی وەرگرتووە، پیاوێك دێتـە خزمـەت پێغەمبەر ﷺ کەس ئامادە نییە ژنی بداتێ لەبەرئەوەی رەشئەسمەرە!، ئـەویش بۆی داخوازی دەکات لە پیاوێك کە کچەکەی بداتێ پیاوەکـەش بـە پێغەمبـەر دەفەرموێ: ئەی پێغەمبەری خوا بـا بـچمەوە ماڵـەوە پرسـێك بـە کـچەکەم و خێزانەکەم بکەم، پێغەمبـەریش رێگـای پێـدەدات، (دیـارە ئـەو فەرموودەیـە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە کچان دەبێ پرسیان پێ بکرێ کە بەشوو ئەدرێن)، کە گەڕایەوە بۆ ماڵەوە بە خێزانەکەی گوت پێغەمبـەرمان ﷺ داوای کـچەکەمانی کردووە بۆ فلانە کەسە، دایکیشی سەرەتا موافق بوو بەڵام کە زانـی بـۆ فلانـە کەسەی رەشئەسمەرە و رەنگ و روخساری رەشە گوتی: رازی نیم کچەکەی خۆم بدەمە ئەو ئینسانە!، کاتێ کـە کـچەکەی گـوێی لێبـوو لـەو قـسانە و ئـەو گفتوگۆیەی باوك و دایکی زۆر توڕە بوو هاتەبەرامبەریان و گوتی: ئێوە چـۆن ناترسن لە خوا کـە قـسەی پێغەمبـەر ﷺ دەشـکێنن؟!!، مـادام پێغەمبـەر فەرموویەتی بۆ ئەو ئینسانە پێغەمبەر من بەزایەع نادات!، لەبەر ئـەوە مـن رازیم و قبوڵم نییە قسەی پێغەمبـەر (علیه الصلاة والسلام) بـشکێنن!، منـداڵ ئەگەر بە پەروەردەیەکی ئیسلامەتی پەروەردە بکرێ لە داهاتووشدا کە گەورە بـوو ئـاوا دەبـێ!، خۆشەویـستی پێغەمبـەر ﷺ وای لێکـردووە کـە قـسەی پێغەمبەر ناشکێنێ!.

یەکێکی دیکە لە مافەکانی منـداڵ بەسـەر بـاوك و دایکیـەوە ئەوەیـە: لـە تەمەنی حەوت ساڵیدا دەبێ فەرمانیان پێ بکرێ نوێژ بکـەن کـوڕان و کـچان، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: (مُرُوا أَولادَكُم بِالصَّلاةِ وهُم أبنـاء سبع

سنين)[٦٥] واتە: ئەمر بە منداڵەكانتان بكەن لە حەوت ساڵیدا نوێژ بكەن، نوێژیان فێربكەن، (وَاضرِبُوهُنَّ عَلَيها وَهُم أبناءُ عَشر) واتە: لە دە ساڵیدا ئەگەر نوێژیان نەكرد لێیان بدەن، (وفَرِّقُوا بَينَهُم في المَضاجِع) فەرمووی: لە دە ساڵی جێگایان لێكتر جودا بكەنەوە، نابێ كچ و كوڕ پێكەوە بخەون لە ماڵەوە!، وە باشتروایە لە یەك ژووردا نەخەون، بەڵام ئێمە بەپێی ئەو فەرموودەی پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) هەڵسوكەوت ناكەین، كە كردوویەتی بە دوو قۆناغ: قۆناغێك هەتا دە ساڵیی، قۆناغێكیش لە دە ساڵیی بەسەرەوە، ئەوانەی كە ئەمڕۆ لە دەست كوڕ و كچەكانیان دەناڵێنن و بێزارن ئەنجامی ئەوەیە لە قۆناغی یەكەمدا منداڵەكانی خۆیانیان ئیهمال كردووە!، هەتا دە ساڵ دەچێ بە كوڕەكانیان ناڵێن: چاكە بكەن و خەراپە مەكەن!، بابێن پەروەردەیەكی ئیسلامەتییان فێر بكەن، ئەوەیان نەكردووە!، خۆشەویستی خوا پاشان پێغەمبەرەكەی، وە خۆشەویستی مزگەوت و مسوڵمانان لە دڵیاندا نەڕوێنراوە هەتا دەگاتە دە ساڵ، كە دە ساڵیش بەسەرەوە تێپەڕی منداڵ زۆر شت دەبینێ و برادەرەكانی كاریگەری (تأسیر)ی خەراپی لەسەردادەنێن ئەوكاتە لەدەست باوك ودایكی دەردەچێ!، بۆیە لە قۆناغی حەوت ساڵی تا دەساڵی دەبێ ئەو منداڵە قورئانی فێر بكرێ بەپێی توانا، وە فێری خوێندەواری بكرێ، ئەو باوك و دایكانە دەبێ مامۆستا بۆ منداڵەكەیان بگرن، بینێرن بۆ مزگەوت، بیكەن بە قوتابی قورئان، چونكە پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) فەرمووی: (مَن قَرَأَ القُرآنَ وَعَمِلَ بِه ألبَس اللهُ والِدَيهِ تاجاً يَوم القِيامَة، ضَوءهُ أَحسَنُ مِن ضَوءِ

[٦٥] ((حدثنا مؤمل بن هشام يعني اليشكري ثنا إسماعيل عن سوار أبي حمزة قال أبو داود وهو سوار بن داود أبو حمزة المزني الصيرفي عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مروا أولادكم بالصلاة وهم أبناء سبع سنين واضربوهم عليها وهم أبناء عشر وفرقوا بينهم في المضاجع))، سنن أبي داود، كتاب الصلاة، باب: متى يؤمر الغلام بالصلاة، رقم الحديث ٤٩٥.

الشَّمسِ) ئیمامی موسلیم ریوایەتی کردووە، دەفەرموێ: هەر کەسێ قورئان بخوێنێ و کاری پێ بکا رۆژی قیامەت خوای پەروەردگار تاجێکی پڕ لە گەوهەر لەسەر سەری باوك و دایکی ئەو منداڵە (ئەوکەسە) دادەنێ کە رووناکی ئەو تاجە جوانترە لە رووناکی خۆر!، بەهۆی چی؟ بەهۆی ئەوەی کوڕەکەیان یا کچەکەیان قورئانی خوێندوە و یەکێکە لە هەڵگرانی شیعاری قورئان، کاری پێدەکات و بەڵە تەقوایە، باوك و دایکی فەقیرحاڵی ناحاڵیی واشمان هەیە پێی ناخۆشە کوڕەکەی بچێتە مزگەوت و قورئان بخوێنێ!، پێی ناخۆشە کچەکەی بچێتە لای فلانە ئافرەتە و قورئانی پێبڵێ!، وا ئەزانێ ئەگەر چویە مزگەوت لە دەستی دەچێ!، نازانێ ئەوە نیعمەتێکە بۆ قیامەت!!، نازانێ ئەگەر کوڕەکەی قورئانخوێن بێت ئەو قورئانخوێندنەی کوڕەکەی هەر خێرێکی پێبکات خێرێك دەگاتەوە باوکی و دایکی!، لەبەرئەوە ئەوان هۆکارن وە پاڵپشتی ئەو کوڕە یاخود ئەو کچەیان کردووە، چونکە: (مَن دَلَّ عَلى خَيرٍ فَلَه مِثلُ أجرِ فاعِلِه)[٦٦] ئەگەر باوکان و دایکان رێگای چاك بە کوڕ و کچەکانیان نیشان بدەن هەر کاتێك کە خێرێك دەکەن بۆ دایك و باوکانیشیان دەگەڕێتەوە بەڵام بە پێچەوانەشەوە ئەگەر رێگایان بۆخەراپە نیشان بدن هەر گوناهێك دەیکەن گوناهێکیش بۆ باوکان و دایکان دەگەڕێتەوە!.

بۆیە هەر لە قۆناغی یەکەمدا پێویستە باوك کوڕەکەی لەگەڵ خۆی بهێنێ بۆ مزگەوت و نوێژی جەماعەت، لەگەڵ خۆی بیگێرێ بۆ مەجلیسی پیاوان، لە سەفەردا جارجار لەگەڵ خۆی بیگێرێ، لەگەڵ زانایانی ئایینی دایبنیشێنێ، ماموٚستای چاکی بۆ بگرێ، دایك دەبێ کچەکەی بنێرێتە لای ئافرەتی چاك، هاورێی چاك بۆ کچەکەی دیاری بکا و پێی بڵێ لەگەڵ کێ هاتوچۆ دەکەیت؟

---

[٦٦] صحيح مسلم، كتاب القسامة والمحاربين والقصاص والديات، باب: بيان إثم من سن القتل، رقم الحديث ١٦٧٧

کیٚ سەلام و کەلامی لەگەڵت هەیە؟، ئینجا فیٚری راستگۆیی و دەستپاکی و تەنانەت فیٚری ئادابی خواردنی بکات!..، وەکو پیٚغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) بە منداڵیٚکی فەرموو: (سَمِّ اللهَ وَكُل بِيَمِينِك وَكُل مِمّا يَلِيك)[٦٧] واتە: ئەی غولام (ئەی منداڵە) بسم الله بکە لە کاتی خواردندا وە بەدەستی راستیشت بخۆ وە لەلای خۆشت را بخۆ!، بەدەستی راستت نان بخۆ و ئاو بخۆرەوە چونکە شەیتان بە دەستی چەپ ئاو دەخواتەوە و خواردن دەخوات!، بۆیە ئینسانی مسوڵمان دەبیٚ دروشمەکانی ئیسلامەتی پیٚوە دیاربن و هەر لە منداڵییەوە منداڵەکەی رابهیٚنیٚ، ئینجا لە کاتیٚکدا کە چاکەیەکی لە دەستدیٚ بەخششی بداتیٚ و سوپاسی بکات بۆ ئەوەی ئەو منداڵە هەست بکات باوکی یان دایکی سوپاسی دەکات لەو کاتەی کە چاکەیەکی ئەنجامداوە، وە ئەگەر هەڵەیەکیشی لە دەستهات موحاسەبەی بکات، نەك هەر لیٚی نەپیٚچیٚتەوە هەر غەڵەتیٚك بکا و لەگەڵ کیٚ دەگەریٚ شەو نیوەشە و بیٚتەوە ماڵیٚ باوك نەڵیٚ: کورەکەم لە کویٚ بویت؟ دایك نەڵیٚ: کچەکەم لەگەڵ کیٚدا بویت؟، بۆیە دەبیٚ بەراستی باوکان و دایکان (قُدوة حَسَنة) بن، مامۆستا بن، تەنانەت درۆی بەگاڵتەش لەلای منداڵەکان نەکریٚ کە بەداخەوە دایکان فیٚربوون رۆژی وا هەیە دەیان درۆ لەگەڵ کورەکانیان یان کچەکانیان دەکەن وا ئەزانن بەدرۆ حیساب نییە!، لە هەمانکاتدا پیٚغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ئەفەرمویٚ: (مَن قالَ لِصبِيٍّ تَعالَ هاكَ

---

[٦٧] ((حدثنا علي بن عبد الله أخبرنا سفيان قال الوليد بن كثير أخبرني أنه سمع وهب بن كيسان أنه سمع عمر بن أبي سلمة يقول ثم كنت غلاما في حجر رسول الله صلى الله عليه وسلم وكانت يدي تطيش في الصحفة فقال لي رسول الله صلى الله عليه وسلم يا غلام سم الله وكل بيمينك وكل مما يليك فما زالت تلك طعمتي بعد))، صحيح البخاري، كتاب الاطعمة، باب: التسمية على الطعام والأكل باليمين، رقم الحديث ٥٠٦١.

ثُمَّ لَم يُعطيهِ فَهِي كَذِبَةٌ))[٦٨] واتـه: هـەر كەسـێ بـه منـداڵێك بڵـێ: هـا وەره ئەوشتەت بدەمێ، دوایی نەیدایێ ئەوه بەدرۆ لەسەری حیسابه!، یان دایـك بـه كوڕەكەی دەڵێ: وەره مەگری دەتبەمە ماڵی خاڵت، دواییش نایبات كـه ئـەوه به درۆ لەسەری حیسابه!، ئایا دایكـان رۆژێ چـەند درۆ لەگـەڵ منداڵـەكانیان دەكەن بەو شێوەیه دوایی منداڵەكانیش فێری درۆ دەبن!!، یاخود باوكان!، بۆیه دەبێ منداڵەكان رابێن لەسەر خووڕەوشتی چاك، منداڵ لـه ماڵـەوه تەماشـای باوك و دایكی خۆی دەكات ئەوان چی بكەن تەماشایان دەكـرێ وه تەحـەمولی مەسئولییەتی دونیا و قیامەتیش دەكەن!.

بۆیه خۆشەویستەكانم، پێویسته ئەوەش بڵێین كه عیلم و ئـەدەب بەیەكـەوەن، كەسێك عیلمی هەبێ بـەڵام ئـەدەبی نـەبێت بەكـەڵك نایـێ!، وه كەسـێكیش ئەدەبی هەبێ بەڵام عیلمی نەبێ ئەویش وەكو دارێكی بێبەر وایه!، بۆیـه ئـەبو زەكـەریای عەنبـەری دەفـەرموێ: ((علـم بـلا أدَب كَنـارٍ بِـلا حَطَـب)) واتـه: زانستێك ئەگەر خووڕدوشتی چاكی لەگەڵـدا نـەبێ وەكـو ئاگرێـك وایـه بـەبێ سووتەمەنی!، ((وأدَبٌ بِلا عِلمْ كَرُوحٍ بِلا جِسمْ)) واته: وه خووڕەوشتێك زانـستی لەگەڵدا نەبێ وەكو روحێكی بێ لەش وایه!، بەیەكەوه هاوتەریب بەكەڵك دێـن، زۆر كوڕی وا هەیه عیلمیشی پێیه بەڵام ئەدەبی نییه بەڵام نازانێ هەڵسوكەوت لەگەڵ خەڵكی بكات و ئەخلاقی باشی نییه، وه زۆر كەسی وا هەیـه ئـەدەب و ئەخلاقیشی هەیه بەڵام عیلمی نییه، دەبێ بەیەكەوه بڕۆن بۆ ئەوەی كـه بزانـێ چۆن خواپەرستی دەكات.

---

[٦٨] ((حدثنا عبد الله حدثني أبـي ثنا حجاج قال ثنا ليث قال حدثني عقيل عن بن شهاب عن أبـي هريرة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم انه قال من قال لصبـي تعال هاك ثم لم يعطيه فهي كذبة))، مسند إمام أحمد، جزء٢، صفحة ٤٥٢، رقم الحديث ٩٨٣٥.

جا خۆشەویستەکانم: نامانەوێ وتارەکە زۆر درێژ بکەینەوە بەڵام ئەوەندە دەڵێین کە بەڕاستی ئەگەر منداڵ لەسەر پەروەردەی ئیسلامەتی پەروەردە بکرێ و رابهێنرێ باوك و دایکان لە گەورەییدا تام و لەزەتەکەی لێوەردەگرن! پێی سەربڵند دەبن و شانازی پێوە دەکەن!، وەکو ئەو منداڵانەی کە لە پێش ئێمەدا تەئریخی ئیسلامەتی بە نموونە دەیانهێنێتەوە:

عبداللە ی کوڕی عومەر بەلای شوانێکدا تێدەپەرێ کە منداڵێکە، سەلامی لێدەکات و بە منداڵەکە دەڵێ: ئەی کاکی شوان مەڕێکمان لەو مەڕانە پێنافرۆشی؟، ئەویش دەڵێ: هی من نییە، دەڵێ: قەیدی ناکا.. ئەگەر خاوەنەکەی هاتەوە بڵێ گورگ خواردوویەتی!، شوانە منداڵەکەش دەڵێ: فَأَينَ الله: ئەدی خودا نابینێ، خودا لە کوێیە؟!! خۆ خودا دەمانبینێ! چۆن من ئەو درۆیە بکەم؟!، ئەو منداڵە ئەو قسە مەنتیقی و بەهێزەی لە بەرامبەر عبد الله ی کوڕی ئیمامی عومەر فەرموو بۆیە عبداللە کە گەڕایەوە لە رێگا هەر ئەو قسەیەی دووبارە دەکردەوە و دەیفەرموو: فَأَينَ الله؟..، قسەی ئەو کوڕە گەنجەی دووبارە دەکردەوە، منداڵێك کە لەسەر ئەساسی دین و عەقیدە و ئیمان پەروەردەکرابێ ئاوا دەبێ!.

ئەبوحەنیفە بەلای منداڵێکدا تێدەپەرێ گەمەویاری بە قوڕێ دەکات، بە منداڵەکەی دەڵێ: ئاگات لەخۆ بێ لە قوڕێ نەچەقی!، منداڵەکەش دەڵێ: من ئاگام لەخۆیە بەڵام تۆ ئاگات لەخۆت بێ! من ئەگەر لە قوڕێشدا بچەقم هیچ زیانم بۆ خەڵك نییە بەڵام ئەگەر تۆ لە قوڕێ بچەقی عالەمێك لە قوڕێ نەچەقێت!! تۆ ئاگات لەخۆ بێ!، ئەو منداڵە ئاوا عاقڵ و بیرتیژ تێگەیشتووە کە ئەگەر زانایەك هەڵە بکات میللەتێك هەڵە دەکات و سەرەنجامی خەراپ دەبێ، بۆیە ئەبوحەنیفە (خوا لێی رازیبێ) ئەفەرموێ: دوای ئەوە هەموو جارێ یەك

مافەكانی منداڵ لەسەر باوك و دایكی (٢)

﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لابْنِهِ وَهُوَ يعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حملَتْهُ أُمُّهُ وهْنًا على وهْنٍ وَفصَالُهُ في عَامَيْن أَن اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْك إِلَيَّ الْمصِير وإِن جاهدَاك على أن تُشْرِك بِي مَا لَيْس لَك بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا في الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَي مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ * يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن فِي صخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ * يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَك إِنَّ ذَلِك مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ * وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ * وَاقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِن صوْتِك إِنَّ أَنكَر الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ﴾ ١٣-١٩ لقمان.

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَ الحَمدَ لِله نَحمَدُهُ و نَستَعينُهُ ونَستَغفِرُهُ وَنَستَهدِيه، ونَعُوذُ بِالله مِن شُرورِ أنفُسَنا وَمِن سَيِّئات أعمَالِنا، مَن يَهدِه اللهُ فَلا مُضِل لَه، وَمن يُضلِل فَلا هادِي لَهُ..، ونَشهَدُ أن لا الهَ الا اللهُ وَحدَهُ لاشَريكَ لَهُ، وَنشهَدُ أن سيدَنا وَنَبينَا محمَداً عَبده ورسُولهُ، هَذا الرَّسُولُ الذِي بَلّغَ الرِّسَالةَ وَأدَّى الامانَةَ، ونصَحَ الامَّةَ وَجَاهَدَ فِي اللهِ حَقَ جِهَادِهِ حَتى أتاهُ اليَقِين؛ صلَوات الله وسلامُهُ عَليه وعَلى ألِه صلاةً وسَلاماً إلى يَومِ الدّين... أمَّا بَعدُ ياعِبادَ اللهِ أُوصِيكُم وَنَفسِي أوَلاً بِتَقوَى اللهِ وَطاعَتِه، ولُزُمِ أوامِرِه وكَثرَةِ مخافَتِه، فإنَ التَّقوى شِعارُ المُؤمِنينَ ودِثارُ المُتَّقين ووصِيَّةُ الله سُبحانَهُ وتعالَى فيَّ وفي النَّاسِ أجمعين، أعوذُ بِالله مِن الشَّيطانِ الرَّجيم **﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ ١- النساء، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ ١٨- الحشر.**

ئیماندارانی به‌ڕێز، ئه‌ی خۆشه‌ویستانی خودا و پێغه‌مبه‌ری خودا ﷺ، سه‌لام و میهره‌بانی خوای په‌روه‌ردگار برژێته سه‌ر ئێمه و هه‌موو مسولمانانی دونیا له‌م رۆژه پیرۆزه‌دا، له خوای گه‌وره ده‌پاڕێینه‌وه و ده‌ڵێین: یاڕه‌ببی خوایه رووی ره‌حمه‌تی خۆتمان تێبکه‌ی، یاڕه‌ببی خوایه به‌گوناهی ئێمه له‌گه‌ڵمان نه‌که‌ی، یاڕه‌ببی خوایه ده‌رگای ره‌حمه‌تی خۆتمان له‌سه‌ر دانه‌خه‌ی، خوایه خۆمان و ماڵ و منداڵ و ئه‌هلی وڵات و نیشتیمانمان له به‌ڵاو ئافاتی زه‌مانه بپارێزی.

بەڕێزان: ئەگەر بە وردی چاوێك بگێڕین بە واقیعی ئەمڕۆی مسوڵمانان لە دونیا، یان چاوێك بگێڕین بە ئوممەتی ئیسلامی بەشێوەیەكی گشتی لە كۆمەڵگای مسوڵمانان، وە پاشانیش چاوێك بگێڕینەوە بە رابردووی زێڕینی خۆمان لە سەردەمی پێغەمبەر ﷺ و ئەصحاب (رضي الله عنهم)دا، ئەو سەردەمەی كە خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾ ۱۱۰- آل عمران، واتە: ئێوە باشترین ئوممەتن ئەی ئوممەتی موحەممەد ﷺ كە بۆ سەر رووی زەوی هاتوون چونكە ﴿تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ ۱۱۰- آل عمران، واتە: فەرمان بە چاكە ئەكەن و رێ لە خراپە دەگرن، وە باوەڕتان بە خوای پەروەردگار هەیە و بە مسوڵمانی دەژین، چ كاتێك ئوممەت (خَيْر أُمَّةٍ)ە؟ چ كاتێك ئێمەی مسوڵمان باشترین كەسین لەسەر رووی زەوی؟، وەختێك كە فەرمان بە چاكە بكەین و رێگا لە خراپە بگرین، وە هەروەها بە مسوڵمانی بژین..، تەماشا دەكەین لە نێوان ئوممەتی ئیسلامی رابردوو و ئوممەتی ئیسلامی ئەمڕۆ جیاوازییەكی زۆر زۆر دەبینین!، جیاوازی لەڕووی پەروەردە، لەڕووی بانگەواز، لەڕووی بەخۆوە خەریكبوون و بە دونیاوە خەریكبوون!، جیاوازی لە بابەتە شەخسی و نەفسییەكان و خۆپەرستیی (أنانِية) كە هەركەس بۆخۆی مەشغوڵی دونیا بێت و ئاگای لە برای خۆی نییە!!، بابەتی حوكم و یاسای ئیسلامەتی كە فەرامۆشكراوە!، بابەتی حوكمڕانیی دەوڵەت و، پاراستنی كیانی مسوڵمانان و، موقەددەساتی ئیسلام و، بەدەم كێشەی یەكتریەوە هاتن زۆر جیاوازە!!، لە كاتێكدا لە سەردەمی پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) لەسەر ئیهانەكردن بە ئافرەتێك پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) جەنگێك بەرپا دەكات بەڵام ئەمڕۆ لە وڵاتان لەهەر كوێ هەن مسوڵمانان ئیهانە دەكرێن و دەربەدەر دەكرێن و لێیان دەدرێ و مەزڵومن، هەموو هەواڵەكانیش خۆمان دەیبیستین كەچی دوعاشیان

بۆ ناکرێ، تەزوومان بە لەشدا نایێ، بەڕاستی ئەوە نیشانەیەکە لە بێ هێزی باوەڕ و ئیمانی خۆمان!.

یەکێك لەو بابەتانەی کە ئێمەی مسولْمان فەرامۆشمان کردووە بابەتی (پەروەردە)یە!، پەروەردەی نەفسی خۆمان پاشان پەروەردەی نزیکترین کەسی خۆمان کە ماڵ و منداڵمانن، جاران کۆمەلْگا (مُجتمَع)ی مسولْمانان لە سەردەمی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ئەم ئەرکە جێبەجێ کراوە پاشانیش خولەفای راشیدین و دوای ئەوانیش هەتا گەیشتووە بە ئێمە وردە وردە کاڵ بۆتەوە لەسەر ئەساسی پەروەردەی رۆژانەی مسولْمانان هاتووە، لەسەر ئەساسی ئیسلام و ئیمان و تەقوا و مزگەوت..، بەلاّم ئەمرۆ لەبەرئەوەی ئەو پەروەردەیەمان وازلێهێناوە ئێستا ئەوە دەبینین کۆمەلْگای مسولْمانان چۆنە!!، دونیا چۆن پڕ لە فەساد و بەرەڵایی و بەدڕەوشتیی بووە!، ئەوەی دەمەوێ لە وتاری ئەمڕۆدا بە تایبەتی ئاماژە پێ بکەم پەروەردەکردنی منداڵەکانە، یان مافەکانی منداڵەکان بەسەر دایك و باوکەوە، لە هەندێك لە وتارەکاندا بە کورتی ئاماژەمان بە هەندێ بابەت کردووە بەلاّم ئەمڕۆ بە تایبەتی قسە لەسەر (مافەکانی منداڵ بەسەر دایك و باوکەوە) دەکەین، ئومێدەوارم کە هەندێ رێنومایی هەیە باوکان و دایکان پیادەی بکەن یان گەنجەکانمان لە کوڕان و کچان تێبینی بکەن بۆ ئەوەی لە پاشەڕۆژدا کاتێك ماڵێك بەیەکەوە دەنێن و ژیان بەسەر دەبەن ئەو خاڵانە رەچاو بکەن.

بەڕێزانم: مەسئولییەتی باوك و دایك لە قیامەتدا زۆر قورسە!، ئەگەر ئەرکی خۆیان جێبەجێ نەکەن جگە لە گونهباری لە دونیاشدا دەکەوێتە بەر هەڕەشە و گلەیی و گازاندە و سەرکۆنەی تەشریخ، ئەگەر باوکێك دایکێك کوڕەکەی یان کچەکەی چاك دەرچێ هەم لە دونیادا پێی سەربەرزە، لەناو خەڵك پێی

سەربەرزە، لە سەفەردا یان لەگەڵ جیرانەکانی یان لەگەڵ میوانەکانی یان لە قوتابخانە یان لە موعامەلەی بازاڕدا پێی سەربەرزە!!، بەپێچەوانەشەوە ئەگەر منداڵەکەی خەراپ دەرچێ کچ بێ یان کوڕ پێی سەرشۆڕە خەجاڵەتمەند و پەشیمانە لەناو خەڵك!، پێی شەرمە بڵێ فلانە منداڵە یان فلانە کەسە کوڕی منە یاخود کچی منە!، یان هەر خزمی منە!، حاشای لێدەکات لەبەرئەوەی خەراپ دەرچووە!، ئەمە ئەنجامی چییە؟، ئەوە هەمووی ئەنجامی بێ غەمی باوکان و دایکانە کە لە منداڵییەوە گرنگیان بە منداڵەکەیان نەداوە!، جا لەوانەیە جانیبێکی گرینگی پێدابێ بەڵام جانیبەکانی تری واز لێهێناوە، منداڵ هەر لەخۆیەوە نابێتە کەسێکی چاك ئەگەر کوڕبێ یان کچ!، مەسئولییەتی لەسەر شانی باوك و دایکە.

منداڵ نەك هەر لە دونیادا ئەگەر چاك بێ نیعمەتێکی گەورەیە بەڵکو لە دوارۆژیشدا نیعمەتە ئەگەر ئینسان بە ئیمانەوە بمرێ و منداڵی چاکی لە دوا جێبمێنێ چەندە خۆشە ئینسان وەکو زەخیرەیەك وردە وردە لە دونیادا چاکەی بۆ دێ بۆ ئەوەی لە قیامەتدا دەوڵەمەندبێ!!، چاکەکانی بەرەکەتدار بن و پێی دەوڵەمەند ببێ!!، فەرموودەی صەحیحی پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام) ئەفەرموێ: (إذا ماتَ الانسان انقَطَعَ عَمَلُهُ إلا مِن ثَلاثَة، إلا مِن صَدَقَةٍ جاريةٍ، أو عِلمٌ يُنتَفَعُ بِهِ، أو وَلَدٌ صَالِحٌ يَدعُو لَهُ)[٦٩] واتە: ئەگەر بەنی ئادەم مرد هەموو کردەوەکانی لێ دەپچڕێن تەنها سێ شت نەبێ: صەدەقەی جاریە، خۆتان زۆرجار بیستوتانە کە خێرێکی نەبڕاوە بەجێبهێڵی، شتێك بەجێبهێڵی لەناو

[٦٩] ((حدثنا يحيى بن أيوب وقتيبة يعني بن سعيد وابن حجر قالوا حدثنا إسماعيل هو بن جعفر عن العلاء عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إذا مات الانسان انقطع عنه عمله إلا من ثلاثة إلا من صدقة جارية أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعو له))، مسند إمام أحمد، جزء ٢، صفحة ٣٧٢، رقم الحديث ٨٨٣١.

مسوڵمانان بەردەوام مسوڵمانان ئیستیفادەی لێ بكەن و سوودی لێ ببینن، پاشان زانست و زانیارییەك یاخود ئامۆژگاری بە نووسین بە وتار بە هەرشێوەیەك لەناو میللەتەكەت و خەڵكی دەوروبەرتدا بەجێبهێڵی و ئیستیفادەی لێ بكرێ بۆ دوارۆژی خۆت بەردەوام ئەو خێرەت پێدەگات، وە سێیەمینیشیان منداڵی چاك كچ بێ یان كوڕ دوعای بۆ بكات!، جا منداڵ نەك هەر كوڕ و كچ بەڵكو نەوە و نەوەی نەوەش دەگرێتەوە بەرەو خوار، واتە باپیرە گەورەیەك چەندە منداڵی لەدوا بەجێبمێنن هەتا دونیا خەراپ دەبێ ئەو چاكانەی وردە وردە بۆ دەچن چونكە گرنگی پێداون!، زانایان دەفەرموون تەنانەت پێغەمبەر نوح (علیه الصلاة والسلام) كە دوای ئادەم باپیرە گەورەی ئێمەیە چەندە چاكە بكرێت لە چاكەكانی ئوممەت چاكەیەك بۆ ئەوە لەبەرئەوەی خۆی هەوڵی داوە ئەو ئوممەتە ببێتە خواپەرست و ئەولادەكانی خواپەرست بن!!، جا ئێمەی مسوڵمانیش دەبێ وا چاوەڕێ بكەین و وا تەماشا بكەین كە ئەو مەسئولییەتە بەڕاستی مەسئولییەتێكی قورسە كە یان دەبێتە نیعمەتێكی گەورە وە یان خوا نەخواستە دەبێتە خەجاڵەتییەك هەم لە دونیا و هەم لە دوارۆژیش!، چەندە ناخۆشە بڵێن: ئەوە فلانە كەس كە كوڕێكی خەراپە كوڕی فلانە كەسە!، یان فلانە كچە فلانە ئافرەتە كچی فلانە كەسە لە فلانە گەڕەكدا، ئینسان شەرمی پێی هەبێ!، بەڕاستی زۆر ناخۆشە بۆیە بەر لەوەی ئەو مەسئەلەیە بێتەپێش و ئەو پێناخۆشبوونەی بێتەسەر لە سەرەتادا گرنگی پێبدە!.

منداڵی چاك نیعمەتێكی گەورەیە لە قیامەت -وەكو باسكرد- بەردەوام ئەو خەیراتە بۆ ئینسان دێت تەنانەت لە رۆژی قیامەتدا وەكو پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: (تُرفَعُ لِلمَيِّتِ دَرَجَتُهُ يَومَ القِيامَةَ فَيَقُولُ يارَبّي أيُّ شَيءٍ هذا؟، فَيَقولُ وَلَدُكَ إستَغفَرَلَكَ) واتە: بەردەوام پلە و پایەی مردوو لە رۆژی قیامەتدا بەرز دەبێتەوە، پرسیار دەكات ئەی خوای خۆم ئەوە چییە پلە و پایەم بەردەوام

بەرز دەبێتەوە؟، خوداش دەفەرموێ: ئەوە منداڵەکەی خۆتە لە دونیا خێر و چاکەت بۆ دەنێرێ داوای لێخۆشبوون و دوعات بۆ دەکات!، هەتا منداڵ دوعا بۆ باوك و دایکی یان باپیر و داپیرەی خۆی بکات بەردەوام لە رۆژی قیامەتدا سزای سووك دەبێ و دەرەجاتی بەرز دەبێ!!، جا چەندە بەخۆتەوە خەریکی ئەوەندەش بە منداڵەکانتەوە خەریك بە چونکە منداڵەکانیشت ئەگەر چاك بن هەر زەخیرەی تۆن، وە ئەگەر خراپیش بن هەر زەخیرەی تۆن!، زۆرن ئەوانەس ئەمرۆ لەبەردەستی کورەکانیان دەناڵێنن!، زۆرن ئەو باوکانەی ئەمرۆ شەرمیان بە کورەکانی خۆیانیانە!، زۆرن ئەو باوکانەی ئەمرۆ لەبەردەستی کورەکانیان خۆ دەشارنەوە نازانن چی بکەن؟، کورەکانیان بە قسەیان ناکەن!، لە قسەیان دەردەچن و رێز و حورمەتیان ناگرن، ئیهانەیان دەکەن، زۆرن ئەو دایکانەی بەهەمان شێوە لەبەردەستی کورەکان و کچەکانیان دەناڵێنن!، بێ ئەدەبییە بۆ کوران و کچان لە بەرامبەر باوك و دایکیاندا دەنگ بەرزبکەنەوە چ جای بێ ئەدەبی تر!!، تەنها دەنگ بەرزکردنەوەیان لە بەرامبەر باوك و دایکیاندا بێ ئەدەبییە!، بەڵام تۆ بڵێی ئەو ئەنجامەی ئێستا کورەکان و کچەکان وەدەستیان هێناوە بەرهەمی باوکان و دایکان نییە؟!!، ئەتوانین بڵێین زۆرێك لەو بەرهەمە هۆکارەکەی دەگەرێتەوە سەر باوکان و دایکان!، چونکە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: (مامِن مَولودٍ إلاَّ يُولَدُ عَلَى الفِطرَةِ)[70] واتە: هەموو منداڵێك کە لە دایك دەبێ بە مسوڵمانی لە دایك دەبێ، (فَأَبَواهُ يُهَوِّدانـِهِ أَو يُمَجِّسانِهِ أَو يُنَصِّرانِهِ) باوك و دایك دوای ئەوە یان دەیکەن بە مەسیحی (گاور) یان دەیکەن بە جولەکە یان دەیکەن بە ئاگرپەرست (مَجوسي)، ئەو منداڵە کە لە دایك دەبێ بێ گوناهە، منداڵێکی پاکە، بەڵام ئەگەر باوك و دایك لە ماڵێکدا ئەهلی دین و تەقوا بن منداڵەکەش تەماشایان دەکات، وە ئەگەریش لە سیاحە

[70] صحيح البخاري، كتاب الجنائز، باب: إذا أسلم الصبي فمات، رقم الحديث ١٢٩٢

و سەفەری گوناهو نادی و مەلها و گەشت و گوزارو بێ دینی و خەراپە و خەراپەكاریدا ژیانیان بەسەر بەرن خۆ دیارە منداڵەكانیش تەماشای ئەوان دەكەن، زۆرجار دیقەتمانداوە كاتێك كە سەردانی ماڵێكمان كردووە وەختێك كە گوتراوە با نوێژی جەماعەت بكەین لەگەڵ چەند برایەك یان خاوەن ماڵەكە كورەكان زۆر بەسەر سورمانەوە تەماشای نوێژی جەماعەت و چۆنییەتی ئەو نوێژە و حەرەكات و سەكەناتی نوێژەكەیان كردووە!، ئەوە هۆیەكەی دەگەرێتەوە سەر ئەوە كە نوێژكردن و نوێژی جەماعەت لەلای ئەو منداڵانە غەریبە!، رۆژێك لە رۆژان باوكی دەستی منداڵەكەی نەگرتووە بۆ مزگەوت!، دەستی نەگرتووە بۆ لای كۆری مسوڵمانان بۆ ئەوەی گوێی لە ئامۆژگاری مامۆستایەك بگرێ، بۆ ئەوەی بێتە مزگەوت و لە نوێژی جەماعەتدا بەژداری بكات، بۆ ئەوەی كە فێربێ ببێتە ئەهلی مزگەوت و خۆشەویستی مزگەوت لە دڵ و دەروونیدا جێگیر بێ، لەبەرئەوە وەكو گوتراوە: ((چی بچێنی ئەوە دەدوورییەوە!))، لە ماڵێدا باوك و دایك چ حەرەكاتێك بكەن منداڵەكانیش ئاوا فێر دەبن!، بۆیە مەسئولییەتێكی قورسە برا بەرێزەكانم!!.

لە مافەكانی منداڵ بەسەر باوك و دایكەوە:

یەكەم: كە لەگەڵ گەنجەكانمە پێویستە بیر لەوە بكەنەوە ئەگەر دەیانەوێ منداڵەكانیان صاڵح بن، كورەكانیان صاڵح دەرچن و كچەكانیان صاڵیحە دەرچن با هەوڵبدەن دایكێكی مسوڵمانیان بۆ پەیدا بكەن!، وەختێك كە بیر لە ژنهێنان و داخوازی ئافرەتێك دەكەیتەوە تەنها بیر لە ئارەزووی خۆت مەكەوە، بیر لە پاشەرۆژی منداڵێكیش بكەوە كە دوایی خوای گەورە دەتداتێ، ئەگەر دایكەكە مسوڵمان نەبێ، ئەهلی دین و تەقوا نەبێ ئەو كورەی كە تەمەننات وایە ببێتە پیاوێكی چاك وەكو خۆت یاخود لەبەردەستی ئیسراحەت

بکەی کاتێك کە گەورە دەبێ و لە دوای مردنت دوعات بۆ بنێرێ نەوە نایبینی و بە پێچەوانەوە دێتەبەر!، بۆیە سەرەتا یەکەم مافی منـداڵ ئەوەیـە دایکێکـی مسوڵمانی بۆ پەیدا بکەی، باوکـانیش ئەگـەر دەیانـەوێ نـەوەکانیان صـالح و صالیحە بن با کچی چاك و ئافرەتی چاك بۆ کورەکانیان بدۆزنەوە!، پێغەمبـەر (علیه الصلاة والسلام) فـەرمووی: (تُـنكَحُ المَرأةُ لاربَـعٍ: لِمالِهـا وَلِحَسبِها وَجَمالِهـا وَلدينِها)[71] ، واتە: ئینسان لەبەر چوار شتان ئافرەتێـك داخـوازی دەکـات: یـان لەبەرئەوەی ئافرەتێکی دەوڵەمەندە، یان لەبەرئەوەیە کە ئافرەتێکی جوانە، یان لەبەرئەوەیە کە ئافرەتێکی خانەدانە و نەسەبێکی بەرزی هەیە، یان لەبەرئەوەی کە ئافرەتێکی مسوڵمانەو بە دین و ئەخلاقە، (فَاظْفَر بِذاتِ الدِّينِ تَرِبَـت يـداك) ئەو ئافرەتە بخوازە کە دین و ئەخلاقی هەیـە ئەوکاتـە دەکەویتـە نێـو خۆشـی راحەت و گوزەرانی چاك لە دونیا و هەم لە قیامەتدا پێی سـەربەرز و سـەرفراز دەبی!، لەبەرئەوە دەبێ ئینسانی مسوڵمان کاتێـك کـە نیـازی داخـوازیکردنی ئافرەتێکی هەیە بیر لە ئەدەب و ئەخلاقی رەسەنی ئیسلامەتی بکاتەوە، وە لە هەمانکات دەبێ خوشکی مسوڵمانیش ئەگـەر دەیـەوێ منداڵـەکانی صـالح و صالیحە بن، ئەگەر دەیەوێ ماڵێکی بەختەوەر لە دونیا پێکەوەبنێ با بیر لەوە بکاتەوە شو بە پیاوێکی مسوڵمان بکات، نەك تەنها بەدوای پـارە و سـەیارە و خۆشی دونیادا بگەرێ کە دوایی ئەوانە هەمووی دەبنە ناخۆشی!، جوانی تەنها ماوەیەکە دوای ئەوەی کە ئەگـەر دیـن و ئـەخلاقی تێـدا نـەبوو لەبـەر چـاوی ئینسان دەبێزرێ!، دەوڵەمەندی تەنها ماوەیەکە ئەگەر کەسێك دەوڵەمەند بـوو

[71] ((حدثنا مسدد حدثنا يحيى عن عبيد الله قال حدثني سعيد بن أبي سعيد عن أبيه عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال تنكح المرأة لاربع لمالها ولحسبها وجمالها ولدينها فاظفر بذات الدين تربت يداك))، صحيح البخاري، كتاب النكاح، باب: الإكفاء في الدين، رقم الحديث ٤٨٠٢.

ئەوكاتە منەتی بە دەوڵەمەندایەتی ئافرەتەكە نامێنیٚ!، وە بەهەمانشێوە خانەدانی و پلە و پایە و مەنصەبی خەزورانیش داد نادەن بە ئینسان وەختێك كە ئافرەتەكە لەگەڵ پیاوەكەیدا رێكوپێك نەبوو!، بۆیە خۆشەویستەكانم: یەكەم مافی منداڵ ئەوەیە دایكێكی مسوڵمانی بۆ پەیدابكریٚ، پاشان دوعا بكەی لەكاتی داخوازیدا وە لە كاتی گواستنەوەیدا وە لە كاتی سەرجێییشدا!، لەوكاتەدا كە ئەو پیاوە لەگەڵ خێزانەكەیدا جووت دەبیٚ پێویستە بڵیٚ: (اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيَاطِينَ وَجَنِّبِ الشَّيطانَ ما رَزَقْتَنا)[٧٢] خودایە شەیتان لە ئێمە دوور بخەرەوە، وە شەیتان لەو منداڵەشمان دوور بخەرەوە كە دەماندەیتیٚ، ئەوكاتە شەیتان زەرەری لێنادات، بۆیە سوننەت وایە حەدیسی صەحیحی پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام) شەویٚ لەسەر جێدا ئەو دوعایە بكریٚ بۆ ئەوەی منداڵەكەت توشی زەرەر و زیان نەبیٚ و دوایی شەیتان دەستی لێنەدات!.

دووەم: بەجێهێنانی سوننەتەكانی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) لە منداڵێتی ئەو منداڵەدا، لەوانە: سوننەتەكانی رۆژی لە دایكبوون، شیرینكردنی دەمی منداڵەكە (تحليك) جا ئەگەر بە خورما بیٚ یان بە شتێكی شیرین بیٚ دەمی شیرین بكریٚ، سوننەتی پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام) كە ئەوەی كردووە لەگەڵ حەسەن و حوسێنی نەوەكانی (كوڕانی عەلی كوڕی ئەبی تالیب)، وە لە هەمانكاتدا بانگدان لەگوێی راستی وە قامەتكردن لە گوێچكەی چەپی، ئەوانە كە سوننەتی پێغەمبەرن (علیه الصلاة والسلام) وە پیادەی كردوون، سوننەتن بۆ

---

[٧٢] ((حدثنا علي بن عبد الله قال حدثنا جرير عن منصور عن سالم بن أبي الجعد عن كريب عن بن عباس يبلغ به النبي صلى الله عليه وسلم قال لو أن أحدكم إذا أتى أهله قال بسم الله اللهم جنبنا الشيطان وجنب الشيطان ما رزقتنا))، صحيح البخاري، كتاب الوضوء، باب: التسمية على كل حال وعند الوقاع، رقم الحديث ١٤١

ئێمەی مسوڵمانیش کە لەکاتی منداڵبووندا لـە رۆژی یەکەمـدا ئەوانـە پیـادە بکرێن!، دەکرێ دوای رۆژی یەکەمیش بەڵام لە رۆژی یەکەم باشترە.

دوو حەقیقەتی تریش هەیە دەبێ ئینسان بیزانێ کە لە رۆژی لـە دایکبوونـدا ئەو منداڵە هەموو مافێکی دەستەبەر دەکرێ بۆ نموونە: ئەگەر لە رۆژی جەژنی رەمەزاندا لە دایك ببێ دەبێ سەرفترەی بۆ بدرێ!، نابێ بڵێی جا ئەوە تـازە لـە دایك بووە!، نەخێر سەرفترەی ئەو منداڵەش واجب دەبێ، وە ئەو رۆژەی کە لـە دایك دەبێ میراتی دەکەوێتـە سـەر بـاوکی و بـرای و دایکـی، بەداخـەوە کـە ئێستاش -چەند جارێك باسمانکردووە- مەسـئەلەی مـیرات لـەناو کـوردەواری خۆماندا زۆر بەبێ شـەرعییانە تـەوزیع دەکـرێ!، وە زۆر بـە بـێ شـەرعییانە تەماشـای دەکـرێ، تەنانـەت زۆر مـاڵ هـەن زۆر بـاوك و بـرا کـچەکان و خوشکەکانیان لە میرات دەردەکەن، چ جـای ئـەوەی کـە منداڵـە بـەڵکو هـەر بەگەورەیی لە میراتی دەردەکەن، بەڕاستی ئەوەی زوڵم و تاوانێکە خەجاڵەتییـە لە بەرامبەر خوا رۆژی قیامەت!، بـەهیچ شـێوەیەك شـەرعیی نییـە میراتێـك بەش بکرێ کە خوای گەورە دایناوە تۆ هێندێکیانی لـێ لا دەدەی خـۆ تـۆ لـە خوای گەورە باشتر نازانی؟، خوای پـەروەردگار شـتێکی بـە فـەرز دانابـێ بـۆ ئافرەتان و خوشکان چۆن ئەتوانی تۆ لێی زەوت بکـەی؟، هـەر کەسـە چـەندی دەکەوێ دەبێ حەقی بدرێتێ جا ئەگەر رۆژی لە دایکبوونیشی بێ ئەوە بۆخـۆی ئەو میراتەی بۆ واجب دەبێ کوڕ بێ یان کچ.

سـێیەم: لـە رۆژی حەوتەمـدا نـاوێکی خۆشـی لێبنـێ، منـداڵ حەقییەتی کاتێك کە گەورە دەبێ رەخنە لە بـاوکی بگـرێ بڵـێ: باوکـە گیـان بۆچی ئەو ناوە ناخۆشەت لێناوم؟، بەتایبەت لە ناوەکانی ئـەمڕۆ کـە زۆرییـان ناشەرعیین!، ئەو ناوانـەی کـە بـۆ کوڕەکـان و کـچەکانی مـسوڵمانان ئـەمڕۆ

بەكاردێن بەداخەوە زۆریان ناشەعیین، لەبەرئەوە دەبێ ناوی خۆش لە كوڕەكان و كچەكان بنرێن بۆ ئەوەی كە گەورەبوو پێی شەرم نەبێ، وە پێغەمبەریش (علیە الصلاة والسلام) فەرمووی: ناوی خۆش لە كوڕەكان و كچەكانتان بنێن چونكە لە رۆژی قیامەتدا بە ناوەكانی خۆیانەوە بانگیان دەكرێت!.

پاشان هۆزەبانە (العَقِیقَـة) كە ئەوەشیان دیارە بەپێی توانا سوننەتە بەڵام بەگوێرەی سوننەتی پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) ئاوایە كە بۆ كوڕان دوو مەڕ سەرببڕدرێ و لە حدیث دا هاتووە كە یەكێكیش دەبێ، بۆ كچانیش یەكێك كە دیارە ئەود لە سوننەتی پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام)دا هاتووە وە صەحابەكان پیادەیان كردووە ئەوە بەپێی بوونی دەستەڵاتی ئینسان، پاشان سەرتاشینی منداڵەكە و خێركردن بەپێی گرانایی مووی سەری ئەو منداڵە لەگەڵ كێشانی بە زیو، كاتێك بە زیو كێشات و چەندە گران بوو بە ئەندازەی ئەوە بە قیمەتی زیوەكە خێری پێ بكەی، ئینجا سوننەتكردنی دیارە ئەوەش یەكێكە لە مافەكانی، پاشان شیر پێدانی دوو ساڵی تەواو كە خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وَالْوَالِـدَاتُ یُرْضِـعْنَ أَوْلادَهُـنَّ حَـوْلَیْنِ كَـامِلَیْنِ لِمَـنْ أَرَادَ أَن یُـتِمَّ الرَّضِیعَةَ﴾ **٢٣٣- البقرة**، زۆر دایك هەیە هەر زوو منداڵەكەی لە شیری خۆی دەكاتەوە بەبێ هۆ پێیوایە كە گوناهی ناگاتێ!، شیری دایك لە بەرامبەر منداڵەكەیدا واجبە بۆیە خوای پەروەردگار وایكردووە ئەو شیرە لە زستاندا بۆ منداڵ گەرمە و لە هاوینیشدا بۆ منداڵ فێنكە!، ئەو شیرە لە رۆژی لە دایكبوونییەوە هەتا دەگاتە دوو ساڵ وردە وردە جۆرایەتییەكەی دەگۆرێ بەپێی حەجمی منداڵەكە!، لەبەرئەوە زۆر گرنگە كە دایك و باوك وا بكەن ئەو شیرەی دایك بدرێ بە منداڵەكان، دوو ساڵ بۆی هەیە شیری بداتێ لەسەریەك ئەو كەسەی كە دەیەوێ شیردانەكە تەواو بكات و ساڵەوەختەكەی (حَـول) تەواو

بکات بەرامبەر منداڵەکە ئەگەرنا ئەتوانێ وەختێ کە ساڵێك تێپەڕی یان خواردنی دیکەی بەکارهێنا لێی بکاتەوە بەڵام بە رازیبوونی مێردەکەی.

چوارەم: بەخێوکردنی منداڵەکە لەلایەن باوك و دایکەوە، دیارە ئەوەش سوننەت نییە و واجبە، بەخێوکردنی بەپێی عورف سونەتەکانی ئیسلام دەبێ هەر لە منداڵییەوە بتوانێ گەشەیان پێبدا ئەگەر کچ بێ یان کوڕ بێ، هی وا هەیە زۆر بە کچان سەربەرز نییە!، دیارە ئەوەی کە وا دەکا و ئەو تێڕوانینەی هەیە ئیمانی ناتەواوە!، ئەگەرنا منداڵ کچ بێ یان کوڕ بەڕاستی نیعمەتی خوایە، بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) هانی ئەو مسوڵمانانە ئەدات کە کچ پەروەردە دەکەن بە تایبەتی ئەو ماڵەی کە کچان پەروەردە دەکا خێری زیاتر دەگاتێ تا ئەو ماڵەی کە کوڕان پەروەردە دەکات!، فەرموودەی پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (مَن عالَ جارِيَتَينِ حَتَّى تَبلُغا جاءَ يَوم القِيامَةِ أنا وهو كَهاتَينِ وضَمَّ أصابِعَهُ)[73] واتە: هەر کەسێك دوو کچان لە ماڵێکیدا بەخێو بکات بە پەروەردەیەکی مسوڵمانەتی تا گەورەدەبن لە رۆژی قیامەتدا دێ من و ئەو وەکو ئەو دوو پەنجە واین، پەنجەکانی لەگەڵ یەکتری جووتکرد!، یان فەرمووی: (أنا وَكافِلُ اليَتيمِ فِي الجَنَّةِ هَكَذا)[74] ئەوە حەدیسی صەحیحی ئیمامی بوخارییە فەرمووی: من و بەخێوکەری منداڵی یەتیم وەکو ئەو دوو پەنجە واین بەیەکەوە لە بەهەشتدا!، کەوابوو بەخێوکردنی منداڵەکان چ جای ئەوەی کە واجبە بەڵام نیعمەتێکی گەورەشە بۆ دوارۆژ و دەبێ ئینسانی مسوڵمان ئیستیغلالی بکات، زوڵم هەر ئەوە نییە کە ئینسان لە کەسێکی تری

---

[73] صحيح مسلم، كتاب البر والصلة والاداب، باب: فضل الاحسان الى البنات، رقم الحديث ٢٦٣١.

[74] ((حدثنا عمرو بن بينهما أخبرنا عبد العزيز بن أبي حازم عن أبيه عن سهل قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أنا وكافل اليتيم في الجنة هكذا وأشار بالسبابة والوسطى وفرج بينهما شيئا باب إذا عرض بنفي الولد))، صحيح البخاري، كتاب الطلاق، باب: اللعان، رقم الحديث ٤٩٩٨

بکات لە بازاڕ لە موعامەلە لە دائیرە لە کوێ...، بەڵکو ئینسان زوڵم لە ماڵ و منداڵی خۆیشی بکات هەر زوڵمە!.

لە هەمانکاتدا خۆشەویستەکانم، دوای گەشەکردنی لە بواری عەقڵی دا پێویستە ئەو منداڵە عەقیدەی ئیسلامەتی لە دڵ و دەروونیدا درووست بکەی؟:

یەکەم شت کە منداڵ تەئسیری تێدەکا بۆ عەقیدە و مەبدەئی کە شەیتانی لێ دوور دەکەوێتەوە فێرکردنییەتی بە وشەی (لا الـه الا الله) لە منداڵییدا ئەم وشەیەی فێر بکە ئەگەرچی سەرەتای وشەکانی بە (باوکە) و (دایکە) دەستپێدەکات بەڵام دوای ئەو وشانە لێمەگەڕێ شتی تر فێر ببێ هەتا بە (لا الـه الا الله) دەستپێدەکات!، بۆ ئەوەی نووری ئیمان بچێتە ناو دڵی و شەیتان زەفەری پێنەبات لە منداڵییەوە.

پاشان کاتێك کە فێری زمان دەبێ دەگاتە حەوت ساڵیی نوێژی فێر بکە، نوێژ کە پێغەمبەر لە تەمەنی حەوت ساڵیدا ئەمر بە باوکان و دایکان دەکات دەفەرموێ: (مُرُوا أولادكُم بالصَّلاةِ وهُم أبنَاء سبع سِنين ، واضرِبوهن عَلَيها وهم أبناءُ عشرٍ) رواه أبوداود، ئەفەرموێ: لەکاتی حەوت ساڵییدا ئەمر بکەن بە منداڵەکانتان نوێژ بکەن، وە لە دەساڵییشدا ئەگەر نوێژی نەکرد لێی بدە!، لێمەگەرێ تێبپەرێ بەسەریدا و دوایی کە گەورە بوو لە دەستت دەربچێ، (وفَرِّقُوا بَينَهُم في المَضاجِعِ) واتە: لە دە ساڵی دەبێ کوڕ و کچ لە یەکتر جودا بکرێتەوە بۆ خەوتن و نابێ لە یەك شوێندا بەیەکەوە بخەون.

دیارە قورئان خوێندن بەهرەیەکی گەورەیە نەك هەر بۆ منداڵ بەڵکو ئەو منداڵەی دەیخوێنێ زۆری پاداشتەکەی دەگەڕێتەوە بۆ باوك و دایکی!، نیعمەتێکی گەورەیە منداڵ لە سەرەتاوە فێری قورئان خوێندن ببێ!، گوێبگرن لە فەرموودەی صەحیحی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: (مَن قَرَأَ

القُرآنَ فَأَحكمه وَعَمِلَ بِما فيهِ أَلبَس اللهُ والِدَيهِ يوم القِيامة تاجاً، ضَوءهُ أحسن مِن هذا القَمَر)[75] هەر کەسێ قورئان بخوێنێ و کاریشی پێبکات رۆژی قیامەت تاجێك لەسەر سەری باوك و دایکی ئەو کەسە دادەنێ کە قورئانی خوێندووە و عەمەلی پێکردووە، ڕووناکایی ئەو تاجە لە ڕووناکایی مانگ جوانترە!!، دیارە باوك و دایك بەهرەمەند دەبن بە قورئان خوێندن و عەمەل پێکردنی منداڵەکانیان، بۆیە جێگای خۆیەتی باوك و دایکانی منداڵەکانیان هان بدەن لەسەر ئەوە کە فێری قورئان خوێندن بن، لەسەر مزگەوت و جومعە و جەماعەت و مەجلیسی مسوڵمانان رابێن.

خۆشەویستەکانم: پاشان خۆشەویستی خوا و پێغەمبەری خوا (علیه الصلاة والسلام)، دوای ئەوەی کە ئینسان وشەی (لا الە الا اللە) فێری منداڵەکانی دەکات دەبێ خۆشەویستی خوا و پێغەمبەریان لە دڵدا دروست بکات!، وایان لێبکات کە خوایان لە هەموو کەس زیاتر خۆشبوێ، وەکو خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿وَالَّذِين آمَنُواْ أَشَدُّ حُبًّا لِّلّهِ﴾ ١٦٥- البقرة، واتە: ئیمانداران گەورەترین خۆشەویستییان بۆ خوایە، دەبێ تۆ کە ئەوەت تێدایە بە منداڵەکەشت ئەوە یەکلا بکەیتەوە، خۆشەویستی خوا پاشان خۆشەویستی ئیسلام و قورئان لەلای ئەو لە هەموو شتێك گەورەتر بێ تەنانەت لە خۆشەویستی خۆت و دایکی!، وە لە هەمانکاتدا خۆشەویستی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) چونکە فەرمووی: (والَّذي نَفس مُحَمَدٍ بِيدِهِ لايُؤمِنُ أَحَدُكُم حَتَّى

[75] ((حدثنا عبد الله بن وهيب الغزي ثنا محمد بن أبي السري ثنا رشدين عن ربان بن فايد عن سهل بن معاذ بن أنس عن أبيه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من قال سبحان الله العظيم بني له غرس في الجنة ومن قرأ القرآن فأحكمه وعمل بما فيه ألبس الله والديه يوم القيامة تاجا ضوءه أحسن من هذا القمر))، المعجم الكبير، جزء٢٠، باب الميم: معاذ بن أنس الجهني، رقم الحديث ٤٤٥، صفحة ١٩٨.

أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيهِ مِن والِدِهِ ووِلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجمَعِين)[٧٦] واتە: سوێندم بەو خوایەی کە گیانی منی بەدەستە کەستان ئیمانی تەواو نییە هەتا وای لێنەیێ منی خۆشتر نەویێ لە خۆی و لە باوك و دایکی و هەموو خەڵکی!، دەبێ ئەو فەرموودەیە بۆ منداڵەکانی شەرح بکات کە منداڵەکانی دەبێ پێغەمبەریان (علیه الصلاة والسلام) خۆشتربوێ، وە سوننەتەکانی پێغەمبەریان خۆشتر بوێ تەنانەت لە باوك و دایکیان ئەو کاتە ئەو منداڵانە باوك و دایکیان لێی بەهرەمەند دەبن لە ڕۆژی قیامەت.

پاشانیش مافێکی تری ئەو منداڵانە ئەوەیە کە ڕەفیقایەتیکردنی باوك یاخود دایك لە مەجلیس و سەردان، ئەوەکە زۆر کاریگەری هەیە باوك جارجار منداڵەکەی لەگەڵ خۆی بگێڕێ، کوڕەکەی لەگەڵ خۆی بباتە مەجلیسی پیاوان و گوێبگرێ لە قسەی پیاوچاکان، منداڵەکەی لەگەڵ خۆی بگێڕێ بۆ سەفەر بۆ ئەو شوێنانەی کە موناسەباتی گشتین و خێری ئیسلام و مسوڵمانانی پێوەیە، ئەو موناسەباتانەی کە وتاری تێدا پێشکەش دەکرێ، ئەو موناسەباتانەی کە مسوڵمانانی زۆر لێ هەن بۆ ئەوەی کە ئەو منداڵە چاوی ببێتەوە، ئەو منداڵەی گوێی لە قسەی مامۆستایان بێ، ئەو منداڵە شتی تر ببینێ بێجگە لەوەی کە لە ماڵەوە کۆمەڵێك شتی سنووردراو (محدود) دەبینێ، بۆ ئەوەی بزانێ لە مەجلیسدا چۆن دادەنیشێ، وە لە مەجلیسدا خەڵك چۆن قسە دەکات، کاتێ کە پیاوێك قسە دەکات هەموویان گوێی بۆ ڕادەگرن نەك لە ماڵەوە کە فێربووە هەموویان بەیەکەوە قسە دەکەن!، ئەو منداڵە با شتی وا فێر ببێ لە مەجلیسی پیاوان کە باوکی هانی دەدات و لەگەڵ خۆی دەیگێڕێ، وە هەروەها دایکیش بەهەمان شێوە کاتێك کە دەچێتە ماڵێك کچەکەی لەگەڵ خۆی دەکاتە ڕەفیق بۆ ئەوەی فێرببێ، بۆ ئەوەی بتوانێ کاتێك کە گەورە دەبێ

[٧٦] مصنف عبدالرزاق، کتاب الجامع لامام معمر بن راشد، باب: المرء مع من أحب.

كچەكەی بە نوێنەری خۆی بنێرێ بۆ ماڵێك بۆ شتێكی پێویست، وە كاتێك كـە پیاو لەگەڵ خۆی دەبات بۆ شوێنێك ئەو منداڵە فێر دەبێ لـە دوارۆژدا یـان دوای چەند ساڵێك چەند مانگێكی تر كە بینێرێ بۆ شوێنێك ئەگەر بۆ موناسـەبەتێكە تەعزیەیە لە جیاتی باوكی دەیكات، ئەگەر بۆ جێبەجێكردنی كارێكە لە جیـاتی باوكی جێبەجێی دەكات مامەڵەیەكە..، ئەو منداڵە ئەگەر لـە سـەرەتادا فێـری نەكەی بە عەمەلیی تەنها. بە قسەو بە زمان زۆرجار فێر نابێ!.

لەبەرئەوە دانیشتن و گوێگرتن لە قسەی پیاوچاكان دیـارە كاریگـەریی هەیـە لەسەر منداڵـەكان، جـاری واهەیـە بـاوك لـە ماڵـەوە ئایـەت و حـەدیس بـۆ كورەكانی دەخوێنێتەوە كەمتر وایـە ئـەو منداڵانـە گـوێ لـە بـاوك و دایكـی خۆیانیان رابگرن چونكە بە غەریبی نازانن زۆرتـر شـەرمیان لێناكـەن!!، بـەڵام ئەگەر بچێ بۆ وتاری مامۆستایەك یان بچێ بۆ مەجلیـسی پیاوچـاكێك زیـاتر ئیستیفادە لە ئامۆژگاریەكانی دەكات تەنانەت ئەگەر بـۆ تـەعامولكردنی بـێ لەگەڵ باوك و دایكیشیدا، پێغەمبەر (علیـه الصلاة والسلام) دەفـەرموێ: نموونـەی رەفیقایەتی پیاوی چاك وەكو ئەوە وایە كە عەتر بفرۆشێ!، بۆیە ئەگەر یـەكێك بچێتە لای ئەو جۆرە پیاوە ئەگەر هیچیشی پێنـەبرێ بـەڵام بـۆنی خۆشـی بـۆ دێ!، نموونەی رەفیقایەتی پیاوی خەراپیش وەكو خاوەنی كوورەی ئـاگرین وایـە ئەگەر نەشتسوتێنێ پرشكت پێ دەكەون!، جا بێگومـان پێغەمبـەری خـوا ﷺ راستی فەرمووە، بەراستی پیاوی چاك بەرەكەتە لە هەر شوێنێك بێ، ئیمانـدار وەكو بارانی بە بەرەكەت وایە لە هەر شوێنێك وە ئـەرزێ بكـەوێ ئـەو بارانـە سوودی دەبێ!، جا هەر كەسێ لە مسوڵمانی نزێك بێ ئەو بەرەكەتەی بـۆ دێ!، هەر كەسێ لە زانای مسوڵمان نزێك بێ ئەو بەرەكەتەی بۆ دێ، خـۆ مامۆسـتا قسە بە پارە ناكات، ئامۆژگارییەكان بە پارە پێشكەش ناكات، خۆ بۆ دونیـا و قیامەتی تۆیەتی!، بۆ دونیا و قیامەتی منداڵەكەی تۆیەتی، جا ئەگەر دەسـتی

منداڵەکەت بگری و بیهێنی بۆ مزگەوت یان بۆ لای مامۆستایەك، مامۆستایەکی بۆ بگری بۆ ئەوەی فێرە نوێژی بکات، فێری ئەخلاقی بکات لە بەرامبەر باوك و دایك و جیران و هاوڕێکانی بەڕاستی ئەوە بەختەوەرییە کە بۆ خۆت نەك تەنها بۆ منداڵەکە!.

خۆشەویستەکانم، پاشان خوورەوشت و ئەخلاق سەرەتا لە ماڵەوە فێری دەبێ، یەکەم شت فێری بکە چۆن دەستی بەسەردادەهێنی، چۆن وا دەکەی بەقسەت بکات، دەستبەسەرداهێنان کاریگەری زۆرە بۆ منداڵەکان!، ماچکردنی منداڵ کاریگەری زۆرە بۆ ئەوەی کە منداڵ قسە لە باوك و دایکی خۆی وەربگرێ!، ئێستا منداڵەکان لە ئەوروپا و وڵاتە غەربیەکان کە هەست بە عەتف و حەنانی باوك و دایك ناکەن بۆیە ئەو رەحم و بەزەییە نییە و بۆیە ئەو بەڕەڵایی و فەساد و بێئەخلاقییە هەیە چونکە پەروەردەی باوك و دایکیان نەبینیوە، پەروەردەی مامۆستا و مزگەوتیان نەبینیوە، منداڵ لە دەرەوە لە (دایەنگا: حضانة) پەروەردە ئەکرێ و نایەتەوە لای باوك و دایك بەڵام لێرە لەناو باوەشی دایك و باوکیدا پەروەردە ئەکرێ!، باوك و دایکی چۆنی رابهێنێ ئاوای لێدێ، پاشان وای لێ بکات لێپرسینەوە و پاداشتی هەبێ کاتێك کە منداڵە ئیشێکی چاك دەکات هانی بدەو سوپاسی بکە!، وەختێ کە ئیشێکی خەراپیش دەکات موحاسەبەی بکە!، بۆ موحاسەبەکردنیش دەبێ ئینسان بزانێ چ جۆرە موحاسەبەیەك بەکاردێنێ!، گوێڕاکێشانی منداڵ نەك بەو شێوەیەی کە ئەزیەتی زۆر بخوا بەڵام گوێگرتنی منداڵ کاریگەرییەکی راستەوخۆی هەیە وەکو زانایان باسی دەکەن!، گوێی منداڵ بگرە و تۆزێك ئاوا ئەزیەتی بدە کە هەست بکا بەوەی موحاسەبەی دەکەی کە لەڕاستیدا ئەو گوێگرتنە کاریگەریی خۆی لەسەر دەروونی منداڵ دروست دەکات، وە لە هەمانکاتدا تەشجیعکردنی لە کاتێکدا کە چاکەیەکی کردووە یان هەنگاوێکی باشی ناوە وە بەخشینی

شتێك پێــی وە هەدیــە پێبەخــشینی بەڕاســتی ئــەوە کاریگــەری لەســەر دڵ و دەروونی ئەو منداڵە دروست دەکات.

پاشان فێری راستگۆیی بکە کــە لەگــەڵ دراوســێکانیدا لەگــەڵ منداڵەکانــدا راستگۆبێ لەگەڵ خەڵکیدا راســتگۆبێ، راســتی خۆشەویــستی خوایــە و درۆزن دوژمنی خودایە، فێری ئەوەی بکە چۆن نهێنی دەپارێزێ!، قسەیەك کە لە باوك و دایکییەوە گوێی لێ دەبێ ناچێ لە دەرەوە بڵاوی بکاتەوە!، باوك و دایك لــە ماڵەوە زۆر قسان دەکەن ئەگەر هەر قسەیەك کراو منداڵەکان چوون لــە دەرەوە باسیانکرد و لە مەجلیسەکان گێڕایانەوە هیچ بۆ باوك و دایکان نامێنێتــەوە!!، بەڵام ئەگەر باوك و دایك وریا نەبن پەروەردەی منداڵەکانیان بکەن زۆری لەسەر قەرزدار دەبنەوە!.

وە لە هەمانکاتیشدا خیانەت نەکردن لە ئەمانەت، ئەو منداڵە فێردەبێ چۆن خیانــەت لــە ئەمانــەت ناکــات وە چــۆن هاوکــاری مــسوڵمانان و منداڵــە مسوڵمانەکان دەکات، وە لە هەمانکاتیــشدا وای فێــر بکــات چــۆن تــەعامول لەگەڵ باوك و دایکی خۆی دەکات!، چۆن تەعامول لەگەڵ میوانــەکانی دەکــات و میوانەکان بەخێردێنێ، یان کــە دێتــەوە ژووری چــۆن لــە دەرگــا دەدات، تــا ئێستاش منداڵەکانی ئێمەی مسوڵمان وە نەك هەر منداڵەکان بەڵکو بەداخەوە پیاوەکانیشمان فێر نەبوون کاتێك کە دێنەوە لە دەرگا نادەن، لە مــاڵی خۆیــان لە دەرگا نادەن کە ئەوە باش نییە خۆشەویستەکانم، ئەگەر کەسیش لە ماڵــەوە نەبێ لە دەرگا بدە پێش ئەوەی بێیە ژوورەوە، هەر راست دەرگا مەکەوە و بێیە ژوورەوە، لەوانەیە ئەوکاتەی تۆ دێیــە ژوورەوە دایکــت یــان باوکــت خــەریکی گۆڕینی جل و پۆشاکییەتی!، یان خێزانەکەت ئــافرەتێکی تــری لەلایــە و پێــی ناخۆشە تۆ بەو شێوەیە بێیتە ژوورەوە!، یان بۆ نموونە منــداڵێك دێتــە ژوورەوە

دایك و باوكی بەجۆرێك دەبینێ..، لەبەرئەوە سوننەتە كە منداڵەكان دێنە ژوورەوە یان دەچنە ژووری باوك و دایكیان لە دەرگا بدەن، وە هەروەها ئەگەر باوكیش دەچێتە ژووری منداڵەكانی هەر لە دەرگا بدات وە بە هەمانشێوە ئەندامانی ماڵەوە بەو جۆرە هەڵسوكەوت بكەن چونكە سوننەتی پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام) كە پیادەی ئەكەن.

یان لە پێغەمبەریان پرسی: چۆن لە دەرگای ماڵ بدەین؟، فەرمووی: وەختێ لە دەرگا ئەدەن لەڕاستی دەرگاكە رامەوەستن!، لە تەرەفێكی دەرگایەكە رابوەستن، یان لەلای چەپی یان لەلای راستی رابوەستن!، بۆ ئەوەی كە كاتێ دەرگایەكە دەكرێتەوە رووبەڕووی ئەو ماڵە نەبیەوە، بەڵكو ئەوكەسە پێی ناخۆشە شەرم دەكات یان ئافرەتێكە دەرگا دەكاتەوە، بەڵكو شتێك لە حەوشەكەیە لە ژوورەوەیە كە كەس حەز ناكات بیبینێ لەبەرئەوە ئەو خووڕەوشتانە ئینسان خۆیشی عیبرەتی لێ وەربگرێ وە بتوانێ منداڵەكانیش فێر بكات.

لە هەمانكاتدا دۆزینەوەی برادەر بۆ منداڵ، دەبێ پێی بڵێی: تۆ لەگەڵ فلانە منداڵەی گەڕەكدا رەفیق بە!، ئەگەر كچیشە دایكی پێی بڵێ تۆ لەگەڵ ئەو كچەدا رەفیق بە!، نەك هەر بۆ خۆی بچێ برادەر بۆخۆی بدۆزێتەوە و دوایی وەختێك دەزانێ لەگەڵ برادەرەكەی سەفەری كردووە و چۆتە هەندەران!، بەڕاستی ئەوە ئەسەفە!، كاتێ باوك منداڵەكانی لە دەست دەچێ لەبەرئەوەیە كە خۆی ئاگای لێ نییە چ دۆستێك و چ منداڵێكی رەفیقە هەتا دوایی وای لێدێ دەكەوێتە ژێر كاریگەریی رەفیقەكانی!!.

وە لە هەمانكاتیشدا دادگەریی لە نێوان منداڵەكانیدا كە ئەوەش كاریگەری راستەوخۆی هەیە، كە چۆن بتوانێ تەنانەت لە ماچكردندا یان لە كڕینی هەدیە لە سەفەردا بتوانێ دادگەر بێ لە نێوان منداڵەكان.

لە کۆتاییشدا دەڵێم: (قُدوَة حَسَنَة) لەلایەن باوك و دایکەوەیە بۆ منداڵەکان، باوك و دایك لە ماڵەوە چی بکەن ئاوا تەماشایان دەکەن!، شەڕ بکەن منداڵەکان زیاتر فێری شەڕ دەبن، درۆ بکەن لەگەڵ یەکتریدا زیاتر فێری درۆ دەبن، باوك و دایك بێ وەعدی لە بەرامبەر یەکتریدا بکەن منداڵەکانیش ئاوا بێ وەعدی لە بەرامبەر یەکتریدا دەکەن!، لەبەرئەوە واجبی سەرشانی باوکان و دایکانە لەماڵەوە (قُدوَة حَسَنَة) بن، نموونەی چاك بن، بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: وەختێ کە دایك گوتی منداڵەکەم ها وەرە ئەو شتەت بدەمێ و دوایی نەیدایێ ئەوە درۆی کردووە!، رۆژێ چەند جاران دایك بانگ دەکات کوڕم یان کچم وەرە ئەو شتەت بدەمێ دواییش نایداتێ!، منداڵ فێری درۆ دەبێ، لەبەرئەوە مەسئولییەتی گەورە لەسەر شانی باوك و دایکانە وە ماڵەوە قوتابخانەیەکە بۆ منداڵان بۆ کوڕان و بۆکچان جا لە پێناوی ئەوەی بەختەوەر بین لە دونیاش و لە قیامەتیشدا با ئێمە بتوانین منداڵەکانمان لەدەست دەرنەچن بتوانین لە منداڵییەوە پەروەردەیان بکەین، بتوانین بەسەریان رابگەین بۆ ئەوەی هەم لە دونیاشدا لە بەردەستیان بحەسێینەوە، خاوەنی مەدح بن و خاوەنی زەم نەبن و پێیان سەربەرز بین و سەرنزم نەبین وە لە دوارۆژیشدا دوعای خێرمان بۆ بنێرن!.

لە خوای گەورە دەپاڕێینەوە دەڵێین: یاڕەببی خوایە منداڵەکانمان صالح بکەی، خوایە هیدایەتمان بدەی بۆ ئەوەی راستترین خووڕەوشتی ئیسلامەتی لە منداڵەکانماندا بهێنینەدی، خوایە خۆمان و ماڵ و منداڵمان هیدایەت بدەی بۆ راسترینی قسە و کردارەکانمان یارب العالمین.

أَقولُ قَولِي هَذا وَأَستَغفِرُاللهَ لِي وَ لَكُم وَلِسائِرِالمُسلِمِينَ، أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيطانِ الرَّجيم

(رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ)

آمين

توڕەبوون

﴿الَّذِينَ يُنفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ
وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ
وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ١٣٤- آل عمران

بسم الله الرحمن الرحيم

انَ الحَمدَ لِلهِ نَحمَدُهُ ونَشكُرُهُ وَنَستَغفِرهُ وَنَستَهدِيه، ونعوذ بِاللهِ مِن شُرُورِ أنفُسَنا وَسَيئات اَعمَالِنا، مَن يَهدِه اللهُ فَلا مُضِل لَه، وَمن يُضلِل فَلا هادِي لَهُ..، نَشهَدُ أن لا الهَ الا اللهُ وحدَهُ لاشَريك لَهُ، وَنشهَدُ اَن سيدَنا وَنَبينَا مُحمداً عَبدُه وَرَسُولهُ.. هَذا الرَسُولُ الذِي بَلّغَ الرِسَالةَ وَأَدى الامانَةَ وَجَاهَدَ فِي اللهِ حَقَ جِهَادِهِ وَتَركَنا عَلى المحجَةِ البَيضاء، لَيلُها كَنَهارِها، لايَزِيغُ عَنها الا هَالك، صَلَواةُ اللهِ و سَلامُهُ عَلَيهِ وَ عَلى آلِهِ وَأَصحابِهِ الى يَومِ الدِّين.

اَمَا بَعدُ ياعِبادَ الله أُوصِيكُم وَنَفسِي أَولاً بِتَقوَى اللهِ وَطاعَتِهِ وَلُزومِ أَوامِرِهِ وَكَثرَةِ مَخافَتِهِ فَإِنَّ التَّقوى شِعارُ المؤمِنين، ووَصيةُ اللهِ تَبارَك و تعالى في القُرأَنِ العَظِيمِ لِلناسِ أجمعين، قَالَ اللهُ (سبحانه وتعالى) فِي كِتابِهِ الحَكيم بِسمِ اللهِ الرَحمنِ الرَحِيم ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ ١– النساء.

برایانی بەڕێز، ئیماندارانی خۆشەویست، ئەی ئومەتی موحەممەد ﷺ، ڕەحمەتی خوای پەروەردگار برژێ بەسەر ئێمەی مسوڵمان و هەموو مسوڵمانانی دونیا لەم ڕۆژە پیرۆزەدا، یاڕەببی خوایە عاقیبەتی عومرمان خێر بکەی، یاڕەببی خوایە بە مسوڵمانی بمانژیەنی و بە مسوڵمانی بمانمرێنی، یاڕەببی خوایە لە دونیا و لە قیامەت لەژێر ئاڵای (لا اِلهَ الا الله مُحَمدٌ رَسولُ الله)دا بمانحەسێنییەوە، ئامین..

خۆشەویستەکانم: بابەتی ئەمرۆ لە وتاری هەینی بابەتێکە کە پێویستە هەموو ئیمانداران لێی ئاگاداربن وە بە ئەندازەی بە شەرعییدانانی بەپێی

قورئان و سوننەتی پیرۆزی پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ڕەفتاری پێ بکەین و وەریبگرین، ئەمیشیان بابەتی توڕەبوون و توڕە نەبوونە بۆ ئینسان لە هەردوو حاڵەتی پەسەند و ناپەسەند، توڕەبوون لە ئینساندا غەریزەیەکە خوای پەروەردگار خوڵقاندوویەتی!، هەموو ئینسانێك مادام پێی ئەگوترێ ((ئینسان)) قابیلییەتی توڕەبوونی هەیە، ئێمەی مسوڵمانیش دەبێ توڕەبوونمان بەپێی ڕەزابوونی خوا و پێغەمبەری خوا بێ ﷺ، بەداخەوە زۆرجار ئەو غەریزەی توڕەبوونە لە شوێنی ناپەسەند و ناشەرعیی بەکاردێنین، لە شوێنێکدا کە پێویستە توڕە نابین بەڵام لە شوێنێکدا کە پێویست نییە توڕە دەبین!، توڕەبوونێکیش کە بەپێی شەریعەتی خوا نەبێ لە شەیتانەوەیە، شەیتان و نەفس ئینسانی هان دەدەن، کە شەیتان زاڵ بوو بەسەر عەقڵی ئینساندا ئەو عەقڵە بەهۆی ئەو نەفسەوە ئەتوانێ کاری غەڵەت بە ئینسان بکات بەهۆی توڕەبوونەوە، جا لە ڕاستیدا زۆرجار ئینسان بەهۆی توڕەبوونەوە بڕیاری وای داوە دوایی زۆر زۆری لەسەر کەوتووە!، زۆری لەسەر پەشیمان بۆتەوە بەڵام دادی نەداوە!.

بابزانین ((توڕەبوون)) چییە؟، وە توڕەبوونی پەسەند کامەیە و لە چ کاتێکدا پێویستە توڕە ببین؟، وە لە چ کاتێکدا پێویست نییە توڕە ببین؟، وە بزانین زیانەکانی توڕەبوونی ناپەسەند چییە؟، وە **چارەسەرەکانی توڕەبوون چییە؟...**

یەکەمیان: توڕەبوون یانی چی؟

توڕەبوون بریتییە لە هەڵچونی ئینسان بە دڵ وە کارکردنی ئەو هەڵچونە لەسەر ئەندامەکانی ئینسان و لێکەوتنەوەی ئەنجامی ئاشکرا، جا جاری وا هەیە کە ئینسان توڕە دەبێ بە دڵ توڕەبوونەکە دەخواتەوە، جاری وا هەیە توڕە دەبێ بەدڵ کاریگەری لە بۆچون و عەقڵی ئینسان دەکات، قسەیەکی غەڵەت لە زمان دەردەچێت، زمان وەدەنگ دێنێ، جاری وایە توڕەبوون دەست بەکاردێنێ،

جاری وایه توڕه‌بوون ئه‌ندامه‌كانی تر به‌كاردێنێ!، جا چ به‌ باری چاكدا وه‌ چ به‌باری خراپه‌دا، به‌ شێوه‌یه‌كی گشتی توڕه‌بوون چاك نییه‌ ته‌نها له‌و حاڵه‌تانه‌دا نه‌بێت كه‌ پێویستن، چونكه‌ یه‌كێك هاته‌ خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ر ﷺ وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ئامۆژگاریم بكه‌!، ئه‌ویش فه‌رمووی: (لا تَغضَب: توڕه‌ مه‌به‌!)، جاری دووه‌م پرسیاری كرده‌وه‌ فه‌رمووی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ئامۆژگاریم بكه‌، جاری دووه‌میش هه‌ر پێی فه‌رموو (توڕه‌ مه‌به‌)، جاری سێیه‌میش هه‌ر دووباری كرده‌وه‌و وتی: ئامۆژگاریم بكه‌ فه‌رمووی (توڕه‌ مه‌به‌!)، هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ وه‌ڵامه‌ی دایه‌وه‌..، بۆچی چونكه‌ ئه‌و ئینسانه‌ غه‌ریزه‌ی توڕه‌بوونی زۆر زیاد بوو، له‌ كاتی نادروستیشدا هه‌ر توڕه‌ ده‌بوو بۆیه‌ فه‌رمووی توڕه‌ مه‌به‌، سیفه‌تی توڕه‌بوونی هه‌میشه‌یی له‌ ئینساندا (ئینسانێك كه‌ هه‌میشه‌ توڕه‌ و توند و نێوچاوان گرژبێت) په‌سه‌ند نییه‌!، جا بۆیه‌ ئیسلام توڕه‌بوونی هه‌میشه‌یی ره‌فز كردووه‌.

توڕه‌بوون یان په‌سه‌نده‌ یان ناپه‌سه‌نده‌، وه‌ زانایانیش ده‌فه‌رموون: ئینسان كه‌ توڕه‌ ده‌بێ چوار حاڵه‌تی هه‌یه‌، جاری واهه‌یه‌ ئینسان زوو توڕه‌ ده‌بێ به‌ڵام زووش چاك ده‌بێته‌وه‌، ئه‌وه‌ حاڵه‌تی یه‌كه‌میانه‌..، حاڵه‌تی دووه‌میان: زوو توڕه‌ ده‌بێ به‌ڵام دره‌نگ چاك ده‌بێته‌وه‌، حاڵه‌تی سێیه‌میان: دره‌نگ توڕه‌ ده‌بێ به‌ڵام دره‌نگ چاك ده‌بێته‌وه‌، حاڵه‌تی چواره‌مینیشیان: دره‌نگ توڕه‌ ده‌بێت به‌ڵام زوو چاك ده‌بێته‌وه‌!، باشترین حاڵه‌ت له‌و چوارانه‌ ئه‌وه‌یه‌ كه‌ ئینسان دره‌نگ توڕه‌ ببێ به‌ڵام زوو چاك ببێته‌وه‌!، ئه‌وه‌ بۆ توڕه‌بوونی په‌سه‌ند له‌حاڵه‌تی ئاساییدا، وه‌ خراپترینیشیان ئه‌وه‌یه‌ زوو توڕه‌ ببێ به‌ڵام دره‌نگ چاك ببێته‌وه‌!، جا ئێمه‌ی مسوڵمان بابزانین ئیسلام چیمان پێ ده‌ڵێت و له‌ چ كاتێكدا دروست نییه‌ ئێمه‌ توڕه‌ببین:

یەکەم حاڵەت لەو حاڵەتانەی کە پێویست نییە ئینسان لێی توڕەببێ ئەوەیە، مسوڵمانێك یان بەرامبەرەکەت کە ئیماندارە هەڵەیەکت لە بەرامبەردا بکات، ئێمە ئینسانین وە لە کۆمەڵگای ئینسانییەتیشدا دەژین!، دەوروبەرمان ئینسانن ئینسانیش قابیلی غەڵەتە، ئەتۆ بڵێی نابێ کەس غەڵەت بکا ئەوە نابێت!، کافرەکان کاتی خۆی دەیانگوت: ﴿لَوْلا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلائِكَةُ﴾ ٢١- الفرقان: بۆچی خوای گەورە مەلائیکەتی بۆ نەناردووین تا تەبلیغمان بکات؟، بۆ ئینسانێکی کردووە بە پێغەمبەر؟!، یان دەیانگوت: ﴿أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَّسُولا﴾ ٩٤- الاسراء: ئەوە چۆن خوای گەورە ئینسانێکی کردووە بە پێغەمبەر (رَسول)؟! شتی وا چۆن دەبێ؟!، خوای پەروەردگار فەرمووی: ﴿قُل لَّوْ كَانَ فِي الأَرْضِ مَلائِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاء مَلَكًا رَّسُولا﴾ ٩٥- الاسراء، فەرمووی: ئەی موحەممەد (علیه الصلاة والسلام) پێیان بڵێ ئەگەر لە ئەرزدا مەلائیکەت هەبوونایە ئێمەش مەلائیکەمان بە پێغەمبەر دەناردن، بەڵام لە ئەرزدا وە لە دونیادا ئینسان هەن بۆیە ئینسانمان ناردووە!، ئێمە ئینسانمان لە دەوروبەرە، ئینسانیش قابیلی غەڵەتە، ئینسان هەمیشە نەفسی لەگەڵی دایە نەفسیش هەموو کات فەرمان بە خراپە دەکات مەگەر نەفسێك خوا رەحمی پێبکات، ﴿إِنَّ النَّفْس لأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلا مَا رَحِمَ رَبِّيَ﴾ ٥٣- یوسف، مەگەر خوا رەحم بە کەسێك بکات ئەگەرنا نەفس هەمیشە هاوکاریکەری کێیە؟ هاوکاریکەری شەیتانە، شەڕی نەفس و شەیتان بە یەکەوەیە و (مُتَّفِق)ن، لە یەك سەنگەرن، ئەوە شەیتانە و ئەوەش نەفسە هەمیشە ئینسان وا لێ دەکەن توڕەی بکەن و بڕیاری غەڵەت بدات و قسە و کردەوەی غەڵەت بکات و ئەنجامی غەڵەت دروست بکات ئەدی کێ لە موقابیلیان راوەستاوە و موونافەسەیان دەکات و لە سەنگەریاندایە؟، عەقڵ و ئیمان!، عەقڵ و ئیمان لە بەرامبەر نەفس و شەیتاندا رادەوەستن، چەندە عەقڵ

بیرتیژ بێت و چەندە ئیمانیش بەهێز بێت ئەوەندە سەنگەریان بەهێزو زاڵ (مسیطِر) دەبێت بەسەر دوژمنەكانیاندا كە شەیتان و نەفسە!.

جا خۆشەویستەكانم: خوای پەروەردگار (سبحانهُ وتعالی) پێمان دەفەرموێ: سیفەتی ئیمانداران ئەوەیە دەبێ رقی خۆیان بخۆنەوە، لە قورئاندا دەفەرموێ ﴿وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ ١٣٤- آل عمران: ئەوانەی كە دەچنە بەهەشت ئەوانەن كە رقی خۆیان دەخۆنەوە!، (زین العابدین) زانای بەناوبانگ جارێكیان غولامێكی هەبوو ئاوی بۆ بە سەردا دەكرد بۆ دەستنوێژ لەناكاو مەسینەكەی كەوتە خوارەوە سەری شكاند، (زین العابدین) كە سەری بەرزكردەوە و سەری خوێنی پێدا هاتووە و دیارە ئەوەی كە ئاوی بەسەردا كردووە زیرەك بووە و ئاگای لە قورئان هەبووە ئەو ئایەتەی بۆخوێندەوە و فەرمووی: ﴿وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ: ئەوانەی رقی خۆیان دەخۆنەوە، تورەیی خۆیان دەخۆنەوە﴾ ١٣٤- آل عمران، ئەویش فەرمووی ئەوە رقی خۆم خواردەوە!، ئایەتەكەی بۆ تەواوكرد و فەرمووی: ﴿والْعافِينَ عَنِ النَّاسِ: ئەوانەی كە خەڵكی عەفوو دەكەن﴾ ١٣٤- آل عمران، فەرمووی: عەفوم كردی!، ئەوجار هەموو ئایەتەكەی تەواوكرد و فەرمووی: ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ: خوا چاكەكارانی خۆشدەوێ﴾ ١٣٤- آل عمران، فەرمووی: ئەوە ئازادم كردی!، ئەوانە ئەوەندە ئیلتزامیان بە قورئانەوە كردووە وەختێ ئایەتیان بۆ خوێندراوەتەوە تەسلیم بوون!، بەڵێ سەری شكاوە، كاتێكی نارەحەتە، بەڵام قسەیەكی ناشیرینی بە دەمدا نەهاتووە!، دەبێ عەفووی بكات، لەبەرئەوە ئینسانی مسوڵمان دەبێ خاوەنی عەفوو بێت، خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا﴾ ٢٢- النور، واتە: با مسوڵمانان عەفویان هەبێت و خاوەنی سینگفراوانی بن، هەمیشە دڵتوند و نارەحەت نەبن، زوو نەكەونە نارەحەتی و دڵتوندی لە بەرامبەر هەر هەڵەیەكی موقابیلدا، خوا دەفەرموێ ﴿أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ ٢٢- النور، واتە: ئایا پێتان خۆش نییە خوا

عەفوتان بکات؟!، کێ پێی خۆش نییە خودا عەفوی بکات؟!!، جا کەوابوو خوا ئەفەرموێ ئەگەر عەفوو لێبوردنتان هەبێت، سینگفراوانیتان هەبێت خوا عەفوتان دەکات، هەر کەسێك لەبەر خاتری خوا مسوڵمانێك عەفوو بکات لە کاتێکدا دەستەڵاتی هەیە تۆڵەی لێ بسێنێتەوە خوا عەفووی دەکات!، (العَفُو عِندَ المَقدِرَةِ أَفضَلُ)[77]: لێبووردەیی لە کاتی دەستەڵاتدا هونەرە نەك لە کاتی بێ دەستەڵاتیدا، ﴿وَجَزَاء سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ﴾ ٤٠- الشورى، لە بەرانبەر هەر خراپەیەك دەتوانی تۆڵە وەربگریەوە، بەڵام ئەگەر عەفوی بکا و ئاشتی بکا ئەوە پاداشتی لەسەر خوایە، جا تۆڵەی دونیا هیچ نییە و پاداشتی لای خوا زۆرە!، (زین العابدین) نەك هەر تورەش نەبوو، بەڵکو چاکەیەکیشی لە جێگا داناو ئازادی کرد!.

خۆشەویستەکانم: ئێمەی مسوڵمانیش دەبێ خاوەنی عەفو و لێبوردن بین لە بەرامبەر هەڵەی برایەك، خوشکێکمان..، هەر کەسێك هەڵەیەکمان لە بەرامبەر دەکات، خۆ دونیا خەراپ نابێت عەفووی دەکەین!، تەماشای پێغەمبەر ﷺ بکەین چەندە سینگفراوان بووە!، خوا ئەفەرموێ: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ ٢١- الأحزاب، واتە: بێگومان بۆ ئێوە هەیە لە پێغەمبەری خودا سەرمەشقییەکی چاك، کابرایەك هاتووە -بە نەزانیی- عەبایەکەی پێغەمبەری ﷺ راکێشاوە بە جۆرێك کە خێتی عەباکەی لە گەردنی دیاربووە!، سووری کردۆتەوە و خەریکبووە خوێنی لێبێت!، صەحابەکان ویستویانە تورە بن پێغەمبەر فەرموویەتی نەخێر، لێی تورە مەبن بزانن چی دەوێت، زۆر بە نەرمیی!!!، جارێکی دیکە[78] ئەعرابییەك هاتووە و لەناو

---

[77] حلية الاولياء، جزء ٥، صفحة ٢٦١.

[78] ((حدثنا عبد الله بن عبد الوهاب حدثنا حماد بن زيد عن ثابت عن أنس بن مالك أن أعرابيا بال في المسجد فقاموا إليه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا تزرموه ثم دعا بدلو من ماء فصب عليه))، صحيح البخاري، كتاب الوضوء، باب: صب الماء على البول في المسجد، رقم الحديث ٢١٧.

مزگەوت میزی کردووە!، ئەوکاتە مزگەوت ئاوا بەو شێوە نەبووە کە ئەو رایەخ و ئەو هەموو دیکۆر و ئەوانەی هەبێت، صەحابەکان پەلاماریانداوە و ویستویانە نەهێڵن، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: لێی گەڕێن با میزەکەی تەواو بکا!، دوایی کابرا رۆیشتووە و فەرمووی بێنن سەتڵێ ئاوی پێدا بکەن، توڕەبوون لە کەسێك کە هەڵەیەکی کردووە، ئەوە بە جۆرێك لە جۆرەکانی ناپەسەند دادەنرێت، کەسێکی نەزان هەڵەیەك دەکات کە لەوانەیە نەیزانێت، یا لەوانەیە هەر ئەوەندە بزانێت، هەڵەیەکی کرد قابیلی عەفووە!.

دووەمیان: کاتێك نەفامێك قسە دەکات، زۆرجار لە مەجلیسێکدا نەفامێك قسە دەکات کە بەڵێ قسەکانی جێی خۆی نییە، یان کارێك ئەنجام دەدات کارەکە جێی خۆی نییە، بەڵام نابێت ئینسان بە قسەی نەفامێك تێ بکەوێت!، توشی هەڵوێستێکی ناخۆش ببێ کە دوایی لەسەری پەشیمان ببێتەوە!، خوا دەفەرموێت (جل جلاله): ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الارْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلامًا﴾ ٦٣- الفرقان. بەندە راستەقینەکانی خوا ئەوانەن کە لەسەر ئەرز بە هێمنی و ئارامی دەڕۆن، وەختێك کە جاهیلێکیش قسەیەك دەکات نابەدڵیانە، هەروا بە قسەیەکی چاك وەڵامی ئەدەنەوە و دەڕۆن، یان دەڵێن سەلامت لەسەر بێ و زۆری ناهێننە سەرەخۆ، نابێ ئینسانی مسوڵمان ئەوەندە دڵی گچکە بێت کە بەقسەی هەموو کەسێك توڕە ببێ!، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) زۆر شتی گەورەی پێ گوتراوە!، جا ئەگەر پێغەمبەر هەموو خەڵکی لێی رازی نەبێ دەبێ من و تۆ هەموو خەڵکمان لێ رازی بێ؟!!، بۆ خەڵك هەمووی لە خوا رازییە هەتا لە تۆ رازی بێت؟!، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) پێش ئەوەی ببێتە پێغەمبەر پێیان دەگوت (الصَّادِقُ الامِين) بەڵام دوایی گوتیان شاعیرە، گوتیان کاهینە، درۆزن (کاذِب)ە، گوتیان (مَجنون)ە، گوتیان ساحیرە، هەموو ئەو سیفەتە خەراپانەیان

دایە پاڵ، وەختێك كە بوو بە پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) ئینجا ئەو تۆمەتانەیان بۆ هەڵبەست، خۆ كاتێك كە بوو بە پێغەمبەر وەحی بۆ هات، بەرزتر و بەڕێزتر و چاكتر و پاكتر بوو، ئەی بۆچی پێی دەڵێن (ساحیر، شێت، شاعیر، لێی گۆڕاوە، مامۆستای خەراپی هەیە)، نەخێر.. كەوابوو خەڵكی ناحاڵیی هەر هەیە!، ﴿وَلا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ إِلا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ﴾ ۱۱۸، ۱۱۹- هود، ئینجا گوێبگرن لە ئیمامی شافیعی (خودا لێی رازی بێت) لە بەرامبەر قسەی نەفاماندا چ دەفەرموێ؟، دەفەرموێ:

يُخاطِبُنِي السَّفِيهُ بِكُلِّ قُبحٍ
فأكرَهُ أن أكونَ لَهُ مُجِيبا
يَزيدُ سَفاهَةً وأزيدُ حِلماً
كَعودٍ زادَهُ الاحراقُ طِيباً

واتە: ئینسانی نەفام بە هەموو شێوە دواندنێكی ناشیرین دەمدوێنێ، وە منیش پێمناخۆشە وەڵامدەرەوەی قسەكانی ئەوبم و خۆم بهێنمە ریزی وی!، ئەو هەرچەندە گەمژە بێت و قسەی نابەجێ زیاتر بكات، ئەوامنیش نەرم و نیانی لە بەرامبەریدا زیاتر دەنوێنم!، وەكو بخورێك كە هەتا زیاتر بسوتێ بۆنی خۆشتر دەبێ!...

ئینسانی مسوڵمانیش هەتا زیاتر بەربەرەكانی بكرێ، وە هەتا زیاتر رقی هەڵبسێنن و ململانێی لەگەڵدا بكەن و ناڕەحەتی بكەن، ئەجر و پاداشتی لای پەروەردگار گەورەتر دەبێت!، بۆنی خۆشتر دەبێت، مسوڵمان ئەگەر لەسەر رێگای راست بێت غەیبەتی بكرێ و بە خراپە باسی بكرێ بۆ وی قازانجە، وەكو ئیمامی غەزالی فەرمووی: (وەختێ مسوڵمانێك خەڵكی بێ دین زۆر رقیان لێ ببێتەوە ئەوە نیشانەی ئەوەیە كە خوا خۆشی دەوێت)، چونكە ماقوڵ نییە ئینسانێك هەموو خەڵكی لێیی رازی بن!!، وەكو زۆرجار گوتومانە، هی

واهه‌یه ده‌ڵێت: فلاّ نه‌كه‌س پیاوێكی زۆر چاكه هه‌موو خه‌ڵكی لێی رازین!، هه‌رگیز ناكرێت ئینسان هه‌موو خه‌ڵكی لێی رازی بن!، چونكه خه‌ڵكی له دونیا دوو تاقمن: تاقمێك خۆشه‌ویستی خوایه، تاقمێكیش دوژمنی خوایه!، ماقوڵه تۆ دۆست و دوژمنی خوات هه‌موو هه‌ر لێ رازی بن؟!!، هیچ ماقوڵ نییه، خۆ كه‌س له پێغه‌مبه‌ر به‌رزتر و چاكتر و پاكتر نه‌بووه ئه‌ی بۆ دوژمنی هه‌بوون؟!.

به‌ڵێ خۆشه‌ویسته‌كانم، **سێیه‌مینیشیان: له كاتی نه‌خۆشی و موسیبه‌تدا پێویست نییه ئینسان توره ببێ!**، ئینسانه و به‌لاّ و ناخۆشی به‌سه‌ردێن، خوا ئه‌فه‌رموێ: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوفْ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الأموالِ وَالانفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ **١٥٥- البقرة**، واته: تاقیتان ده‌كه‌ینه‌وه به رۆیشتنی ماڵ و سامان و میوه‌جات و منداڵ و...، وه به ترسێتی و برسێتی، موژده بده به خۆڕاگران ئه‌ی پێغه‌مبه‌ر (علیه الصلاة والسلام)، ئه‌وانه‌ی كه صه‌بر ده‌گرن و توره نابن و ناشكور نابن، ئینسان تاقی ده‌كرێته‌وه: سه‌یاره‌ی وه‌رده‌گه‌رێت، یاخود (ده‌عم) ده‌كات، زراعه‌تی ئه‌مساڵ نایه‌ته به‌رهه‌م، قازانج ناكات له مامه‌ڵه‌كه‌ی..، پێویست ناكات قسه‌یه‌كی غه‌ڵه‌ت بكات یان ناشكور بێت!، خوا ئه‌فه‌رموێ: ﴿لَئِن شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ﴾ **٧- إبراهيم**، واته: ئه‌گه‌ر شوكری خوا بكه‌ن ئه‌وجار بۆتان زیاد ده‌كه‌ین، هی واش هه‌یه كه نه‌خۆش ده‌بێت ناشوكر ده‌بێت و جاری وا هه‌یه ده‌ڵێ: من له‌وه‌تی هاتومه‌ته ناو ئه‌و خانووه هه‌ر نه‌خۆشم!، یان له‌وه‌تی جیرانی فلاّنه كه‌سم هه‌ر نه‌خۆشم، یان من هه‌رگیز ساغ نه‌بووم، خوایه بۆ من هه‌ر نه‌خۆشم!، ئه‌و ناشكوریانه ئینسانی وا لێ ده‌كه‌ن خوای پێ له خۆی توره بكات!، نه‌خۆشی ده‌سته‌لاّتی خوایه و قه‌زا و قه‌ده‌ری خوایه بۆ ئینسان خۆشه‌ویسته‌كانم، زانایه‌ك ده‌فه‌رموێت: به‌لای مزگه‌وتێكدا تێپه‌ڕیم ته‌ماشام كرد كه‌سێكی سه‌قه‌ت له‌وێ چاوی نییه و ده‌ستی نییه و دوعا ده‌كات و ده‌پاڕێته‌وه و ده‌ڵێت: (خوایه من

زۆر مەمنونم ئەو بەلا و موصیبەتانەی کە بۆ خەڵکت ناردوون بۆ منت نەناردووە!)، سەقەتە و کوێرە!!، ئەو زانایە لێی نزیك دەبێتەوە و دەڵێ: ئەوە چییە ئەو بەلاو موصیبەتانەی بۆ خەڵك هاتووە و بۆ تۆ نەهاتووە بابزانم؟، ئەویش دەڵێ: (الحَمدُلله الذي مَنَحَنِي لِساناً ذاكِراً وَقَلباً شاكِراً وَبَدَناً عَلَى البَلاء صابِراً)، ئەفەرموێ: سوپاسی ئەو خوایە دەکەم کە زمانێکی داوەتێ هەردەم لە زیکر و یادی خوا دایە کاتێك بەلایەکم بەسەر هاتووە!، سوپاسی ئەو خوایە دەکەم کە دڵێکی داوەتێ دڵەکەم هەمیشە سوپاسی خوای کردووە!، دڵم قەناعەتی هەبووە، ناشکور نەبووە بەرامبەر بە موصیبەتەکان، وە جەستەیەکی داوەتێ کە لەسەر بەلاو موصیبەت صەبری گرتووە!، وەختێك کە دەست و چاوم نەماون جەستەم وای نەکردووە کە ناشکورییەك بە زمان و دڵم بکات!، بەڵێ خۆشەویستەکان: ئینسانی مسوڵمان دەبێ لە بەرامبەر نەخۆشیەکاندا ناشکور نەبێ، پاشان فەرموی: ئەی ئەو موصیبەتانەی کە خەڵك هەیەتی لە تۆدا نییە چین؟!، فەرمووی: موصیبەت ئەوە نییە ئینسان چاوی کوێر بێت، یان نەخۆش دەبێت!، نا...، بەڵکو ئەوانە نیعمەتن ئەگەر ئینسان لەسەر دینی خوا بێت، ئەگەر ئینسان مسوڵمان بێت نەخۆشی نیعمەتە! چونکە صەبری لەسەر دەگرێ و لەسەر صەبریش پاداشتی دەدرێتەوە، ئافرەتێك دێتە لای پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) نەخۆشی بورانەوە (صرع)ی هەیە و دەبورێتەوە، وە لە کاتێکیشدا کە دەبورێتەوە خۆی رووتدەکاتەوە و عەورەتی بەدەردەکەوێ، دەفەرموێ: ئەی پێغەمبەری خوا دوعام بۆ بکە!، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: پێتخۆشە دوعات بۆ بکەم کە چاك ببیتەوە یان ئاوابی کە لەسەر نەخۆشیەکەت بەردەوام بیت و خوا بەهەشتت بداتێ؟، فەرموی: دەمەوێ خوا بەهەشتم بداتێ بەڵام دەمەوێ یەك دوعام بۆ بکەی کە لەکاتی بورانەوەمدا خۆم رووت نەکەمەوە، پێغەمبەریش (علیه الصلاة والسلام) ئەو دوعایەی بۆ دەکات

کە لەمەودوا خۆی رووت نەکاتەوە!، ئەگەرنا داوای دوعای چاکبوونەوە لە پێغەمبەر ناکات (علیه الصلاة والسلام)، بەڵێ ئەو موصیبەتانە چین کە بۆ خەڵك هاتووە و بۆ ئەو نەخۆشە سەقەتە نەهاتووە؟، ئەفەرموێ: موصیبەت ئەوە نییە ئینسان نەخۆشبێت، بەڵکو موصیبەت ئەوەیە ئینسان چاو و دەست و دڵی ساغ بێت، هەموو بەدەنی ساغ بێت، بەڵام سەجدە بۆ خوا نەبات و بێ دین بێت!!، ئاگای لە خوا نەبێت، ئەوە موصیبەتی گەورەیە کە ئینسان لە دینی بێت!، نەك لە بەدەنی، بەڵێ خۆشەویستەکانم ئینسان دەبێ لە بەرامبەر نەخۆشیەکاندا تورە نەبێ و ناشکور نەبێت.

ئینجا، لە بەرامبەر رای جیاوازدا: دەبینی جاری وا هەیە بەرامبەرەکەت رایەکی جیاوازی هەیە، لیی تورەمەبە!، بەتایبەت ژن و مێرد جاری وایە هەموو رۆژێك تێکدەگیرێن لەسەر رایەکی جیاواز!، هی وا هەیە هەموو رۆژێك تێکدەگیرێ لەگەڵ خێزانەکەی لەبەرئەوەی رای جیاوازە، عەجایب نییە!، خۆ دونیا خەراپ نابێ ئەگەر جاریك بە قسەی خێزانەکەت بکەی، یان خێزانەکەت بە قسەی تۆ بکات!، ئەگەر یەکێکتان تورە بوو دەبێ ئەویتریان تورە نەبێ ئەگەرنا هەردوو لە مالێ تورە بن وەزعی مالێ دەشێوێت!، ئینسان پێویستە جارجار رای خێزانەکەی خۆشی وەربگرێ، وە بەقسەشی بکات، بۆ ئەوەی بەسەرخۆیدا نەشکێتەوە و هەست بکات کە ئەویش خاوەنی را (رَئي)یە، وە ئەگەر رای خۆیشی دەربری و لەگەڵ رای تۆدا جیاواز بوو گاڵتە بە رایەکەی مەکە!، لیی تورە مەبە و چاوپۆشی لێ بکە، ئیمامی شافیعی (خودا لیی رازی بێت) فەرموویەتی: (هەمیشە کاتێك کە لەگەڵ کەسێکدا گفتوگۆم کردبێت حەزمکردووە حەق لەسەر زوبانی ئەو دەرکەوێ)[٧٩]، ئینسان نابێ ئەوەندە

---

[٧٩] ((وَدِدتُ إذا ناظَرتُ أحَداً أن يُظهِرَالله الحَقَّ على يَدَيهِ)).

بەخیل بێت پێی وابێ هەر ئەو راست دەکات!، پێی وابێ هەر ئەو رایەکەی راستە، وە دەبێ هەموو خەڵك لە رایەکانیاندا غەڵەت بن بەس ئەو رایەکەی راست بێ!، ئیمامی شافیعی دەفەرموێ: رای خۆم پێ راستە بەڵام ئیحتیمالی هەیە هەڵەش بم، رای بەرانبەرەکەشم پێ هەڵەیە بەڵام ئیحتیمالی راستیشی هەیە، کە ئەمە خۆ بەکەمزانیی (تَواضُع) پەیدا دەکات، (مَن تَواضَعَ للهِ رَفَعَه الله)[80] واتە: هەرکەسێ لەبەر رەزابوونی خوا خۆی بەکەم بگرێت، خودا -لەنێو خەڵکیدا- بەرزی دەکات.

خاڵی دووەم: لەچ کاتێکدا پێویستە تورە ببین؟

یەکەم: لە کاتێکدا کە بێڕێزی بەرامبەر بە خوا (سبحانه وتعالى) و پێغەمبەر بکرێت، هەرکاتێك بێڕێزی بەرامبەر خوا و پێغەمبەر کرا لە قسە و کردەوەدا پێویستە ئینسان تورە ببێت، چونکە پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) بۆ شەخسی خۆی تورە نەبووە!، ئەزیەتیانداوە تورە نەبووە، بەڵام لەبەر خاتری خوا و لەسەر دینی خوا دەبێ تورە ببێ، ئەها خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللّهِ يُكَفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُواْ مَعَهُمْ﴾ ١٤٠- النساء، ئەفەرموێ: ئەگەر بیستتان گاڵتە بە ئایەتەکانی خوا کرا، گاڵتە بە ئیسلام کرا، لەگەڵ ئەو کەسانە دامەنیشن!، وە لەگەڵ ئەو کەسانە مەڕۆن کە گاڵتە بە دینی خوا و ئایاتی خوا دەکەن!، بۆچی؟، چونکە: ﴿إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ﴾ ١٤٠- النساء، واتە: ئێوەش وەکو ئەوان دەبن ئەوکاتە،

---

[80] ((حدثنا أبو معاوية عن الاعمش عن أبي ظبيان عن جرير قال نزلنا الصفاح فاذا نحن برجل نائم في ظل شجرة قد كادت الشمس تبلغه قال فقلت للغلام انطلق بهذا النطع فأظله فلما استيقظ إذا هو سلمان قال فأتيته أسلم عليه قال فقال يا جرير تواضع لله فان من تواضع لله رفعه الله يوم القيامة))، مصنف ابن أبي شيبة، كتاب الزهد، كلام عمر بن الخطاب، رقم ٣٤٤٦١

نابێ ئینسان توڕە نەبێ!، وە ئەگەر لەو حاڵەتانەدا ئەو مەجلیسەی کە تێیدا گاڵتە بە دین دەکرێ، گاڵتە بە ئیسلام و مسوڵمانان و سوننەتی پێغەمبەر دەکرێ ئینسان لێیی توڕە نەبێ وەکو ئەوان حەشری دەکرێت!!، خوا دەفەرموێ: ﴿إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ﴾، ئێوەش وەکو ئەوان حیسابتان بۆ دەکرێ چونکە مەجلیستان مەجلیسی ئەوانە!، وە کۆڕ و کۆبونەوەتان کۆڕ و کۆبونەوەی ئەوانە، لە گەڵیان دانیشتون کاتێك ئەو قسە کوفرانەیان کردوە و لێیان جیانەبونەوە.

دووەم: دیفاعکردن لە برای مسوڵمان، وەختێك کە مسوڵمانێك زوڵمی لێ دەکرێ پێویستە ئینسانی مسوڵمان لەسەری توڕە ببێ، بۆچی؟، چونکە خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿**لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ**﴾ **٢٧٩- البقرة**، واتە: نە زوڵم بکەن، نە قەبوڵی زوڵمیش بکەن!، ئینسان بۆخۆی زوڵم ناکا -وەکو مسوڵمان- بەڵام نابێ قبوڵیش بکا زوڵم لە خۆی بکرێت وە زوڵمیش لە مسوڵمانانیش بکرێت، لە حاڵی حەیاتیشدا دەبێ دیفاعیان لێ بکات وە لەحاڵی مردنیشدا، ئەبوجەعفەری مەنصور ئەوەی کە بەغدادی دروستکرد، زانایەك لە مەجلیسەکەی دانیشتووە، ئەبوجەعفەر دەڵێتە زاناکە: زەحمەت نەبێ ئەو قوتوە مەرەکەبەم بدەرێ!، ئەویش دەفەرموێ: ئەو قوتوە مەرەکەبەت نادەمێ!. دەڵێ: بۆ نامدەیتێ؟، لە یەکتری توڕە دەبن، دەفەرموێ بۆیێ ناتدەمێ چونکە دەترسم نامەیەکی پێ بنوسی بەو حوبرە کە کۆمەڵێك مسوڵمان توشی بەڵا بکەی، ئەمنیش شەریکی گوناهەکەی تۆ دەبم لە رۆژی قیامەت خودا بانگ دەکات: (أَينَ الظَّلَمَةَ وَأَعوانُ الظَّلَمَة؟)[81]: کوان زاڵمەکان و یارمەتیدەری زاڵمەکان؟، دەترسێم منیش لە یارمەتیدەری زاڵمەکان لەگەڵ تۆ ریز بکرێم لە رۆژی قیامەت، دەبێ دیفاع لە مسوڵمانان بکرێ وە ئینسان

[81] الورع، جزء ١، صفحة ٩٣، تتمة جزء الاول من الكتاب.

لەسەر مسوڵمانان تووڕە ببێ، کچێکی ساڵیحەی مسوڵمان لە سەردەمی عومەری کوڕی خەتتابدا باشترین نموونەیە بۆ ئافرەتانی ئێمە وەختێک کە دایکی ئەو کچە دەیەوێ هەندێ ئاو بکاتە ناو شیرەکەی و بیبا لە بازاڕ بیفرۆشێت بۆ ئەوەی شیرەکەی زیاد بێ، کچەکە تووڕە دەبێ و دەڵێ: دایە ئەی باشە گوێت لێ نەبووە ئیمامی عومەر فەرمووی گوناهە ئینسان غەش بکات، ئاو لەناو شیر بکات بۆ فرۆشتنێ بۆ ئەوەی شیرەکە زیاد بێت؟!، دایکی دەڵێ: کچم خۆ ئیمامی عومەر لێرە نییە؟، کچەکە دەڵێ: ڕاستە ئیمامی عومەر لێرە نییە بەڵام ئەدی خودای ئیمامی عومەر لێرە نییە؟!!، نابێ شەرم لە خوا بکەیت؟!، ئیمامی عومەر گوێی لەو قسەیە دەبێ لە دەرەوە و ئەو دەرگەیە بە نیشانی دەکات دوایی دێت داخوازی ئەو کچە دەکات بۆ کوڕەکەی، ئەو کچە نموونەی تەقوایە، نموونەی ئافرەتانی مسوڵمانە کە تەماشا ئەکەی لە پێناوی خوا تووڕە بووە، لە پێناوی ئەوە کە زوڵم و غەش و خیانەت لە مسوڵمانان نەکرێت، درۆیان لەگەڵ نەکرێت!، پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) تووڕە بووە لەسەر حەقی مسوڵمانان، ڕۆژێکیان هاتۆتە ناو بازاڕ کۆمەڵێك گەنم دانرابوو یەکێك دەیفرۆشتن، ئەفەرموێ دەستی لەناو گەنمەکە ڕاکرد دەستی بە تەڕی هاتەوە دەرێ، تەماشای کرد ژێرەوەی گەنمەکە تەڕە، فەرمووی: بۆ ئەوگەنمە تەڕە؟! ئەو ئینسانە فەرمووی: باران لێی داوە، پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) فەرمووی: ئەی بۆ تەڕایەتییەکەت نەخستۆتە سەرەوە هەتا خەڵك بزانێ ئەوە تەڕە؟! ئینجا فەرمووی: (مَن غَشَّنا فَلَیس مِنَّا: هەر کەسێ غەش بکات هەڵەی کردووە و لەسەر سوننەت و بڕیاری ئێمە نییە!)، جا خۆشەویستەکانم ئینسان دەبێ لەبەر خاتری خوا تووڕە ببێ تەنانەت بۆ دوای مردنێشیان دەبێ لەسەر حەقی مسوڵمانان تووڕە ببێ، نابێ بەخیل بێت و هەر بەرژەوەندی (مصلَحة)ی خۆی بوێت!، ڕۆژێکیان پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) یەکێك لە تەنیشتی نوێژی

دەكرد، گـوێی لـێ بـوو كـە ئـەو كەسـە دوعایـەك دەكـات پێغەمبـەر زۆری پێناخۆشـبوو!، ئـەو ئینـسانە دەیگـوت: (اللـهُمَّ ارحَمنـي وَمُحَمَّـداً وَلا أحَـداً)، دەیگوت: خوایە رەحم بە من و موحەممەدی بكـەی و بەكەسـی تـری نەكـەی!، پێغەمبەریش (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: (لَقَد حَجَّرتَ واسِعاً)[٨٢]، فەرمووی: تۆ شتێكی زۆر فراوانت زۆر گچكە كردۆتەوە، رەحمی خـوا ئەوەنـدە كەمـە بـەس بەشی من و تۆ بكات؟!!، بۆچی نـاڵێی خوایـە رەحـم بـە هـەموو مـسوڵمانان بكەیت؟!، جا نابێت ئینسان بۆ دوای مردنێش ئەوەندە بەخیل بێت پێـی وابـێ كە بەهەشت هەر دەبێ بۆ ئەو بێت!، زۆرجار ئینسان دوعا دەكات لە خـەڵكی: ((خوایە سەرلێشێواوی بكەی))، یان ((خوایە غەرقی غـەزەبی خـۆتی بكـەی))، یان ((توشی جەهەننەمی بكەی))!، نەخێر دەبێ كە دوعا دەكات بڵێ: ((خوایـە هیدایەتی فلاّنە كەس یان فلاّنە قەومە بدەی))، پێغەمبـەر (علیـه الـصلاة والـسلام) قەومەكەی ئەوەندە ئازاریشیاندا كەسانێكی وەكو ئەبولەهـەب و ئەبوجـەهل و موغـەیرەی كوڕی شوعبە و عاصـی كـوڕی وائیـل...، وە هـەموو ئـەو كـافرە ناقۆڵایانەی قـوڕەیش، ئـەوجاریش دەیفـەرموو: (اللّهُـمَّ اغفِـر لقَـومِي فَـانَّهُم لا یعلَمـون[٨٣]: خوایـە لـە قەومەكـەم خۆشـبەو هیدایـەتیان بـدە چـونكە ئەوانـە نەزانن!)، هەر كەسێك بزانێ تام و چێژی ئیسلام چییە و داهـاتوو (مُـستَقبَل)ی ئیسلام چەندە زێڕینە لە دونیا و لە قیامەت بەڕاسـتی لـە ئیـسلام دێتـەپێش، بەڵام نازانێ و ئاگای لێ نییە بۆیە نەخۆشە.

---

[٨٢] ((حدثنا أبو اليمان أخبرنا شعيب عن الزهري قال أخبرني أبو سلمة بن عبد الرحمن أن أبا هريرة قال ثم قام رسول الله صلى الله عليه وسلم في صلاة وقمنا معه فقال أعرابي وهو في الصلاة اللهم ارحمني ومحمدا ولا أحدا فلما سلم النبي صلى الله عليه وسلم قال للاعرابي لقد حجرت واسعا يريد رحمة الله))، صحيح البخاري، كتاب الادب، باب: رحمة الناس والبهائم، رقم الحديث ٥٦٦٤.

[٨٣] صحيح البخاري، كتاب الانبياء، باب: أم حسبت أن أصحاب الكهف والرقيم، رقم الحديث ٣٢٩٠.

سێیەم: لەکاتی زوڵمکردن لە حەیوان، وەختێـک کـە زوڵمێـک لـە حەیوانێك دەكرێت ئینسان دەبێ توڕە ببێ، لەسەر دیـنی خـوا تـوڕە دەبـێ و، لەسەر حەقی مسوڵمانان توەڕە دەبێ و، لەسـەر حەقی حەیوانیش دەبێ ئینسان توڕە ببێ!، حەیوانیش ئەگەر مەزڵوم بوو دەبێ ئینسـان لەسـەری بێتـە وەڵام!، حەدیسی صەحیحی پێغەمبەرە (عليه الصلاة والسلام) ئافرەتێك دەچێتە جەهەننـەم، لەسەر چی؟، لەسەر ئەوەی یەك پشیلەی سجن کردووە ئاو و خواردنی نەداوەتێ هەتا مردووە، پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) فەرمووی: لەسەر ئەو پشیلەیە ئـەو ئافرەتە دەچێتە جەهەننەم با مسوڵمانیش بـێ![84]، لەبەرئـەوە ئـەو حەیوانـەش حەقی خۆیەتی، جا هەموو جۆرە حەیوانێك کە زوڵمی لێ بکەی ئەوە گوناهبار دەبی وە لەسەر حەقی حەیوانیش دەبێ ئینسان توڕە ببێ و وەدەنگ بێ.

خاڵی سێیەم: زیانەکانی توڕەبوونی نابەجێ

ئینسان زۆرجار لە ئەنجام (نَتيجَة)ی توڕەبوون تێدەگا کە توڕەبوونەکەی چەندە زیان (ضَرَر)ی بووە:

یەکەم شت: بەهۆی توڕەبـوونی ناشـەرعی و نابـەجێ خـوا لـەخۆت تـوڕە دەکەیت!، چونکە قسەیەك لە زوبانت دەردەچێ یان کردەوەیـەك ئـەنجام دەدەی، بڕیارێك دەدەی، کە خوا پێی ناخۆشە و خوا لێت توڕە دەبێ!.

دووەم: شەیتانی بەخۆت دڵخۆش دەکەی، چونکە دەبیتـە ڕەفیقـی شـەیتان بەوەی کە بڕیارێکی هەڵە بدەی، یان قسەیەکی هەڵە بکەی.

---

[84] المعجم الكبـير، صفحة ٣١٥، جزء١٧، باب العين: عقبة بن عامر الجهني يكنى ابا حماد كان ينزل مصر.

سێیەم: نیگەرانبوونی بەرامبەرت، ئەوەی کە لە بەرامبەرتە لە خۆتی تووڕە دەکەیت!، ئەگەر پیاوە و ئەگەر ئافرەتە، لە خۆتی تووڕە دەکەی و حیقد و بوغزت زیاد دەبێ لە دڵ و دەروونی خەڵکدا.

چوارەم: ئینجا ئەنجامی خەراپی لێ دەپشکوێتەوە!، جاری وا هەیە تووڕەبوون دەبێتە مایەی بڕیای هەڵە وەکو ئەوە لەکاتی تووڕەبووندا پەلاماری چەقۆیەك یان سیلاحێك دەدات و کەسێك دەکوژێت!!، تەقەیەك دەکا، پەلاماری کەسێك دەدات و لێی دەدات، یان پەلاماری خێزانەکەی ئەدات و لێی ئەدات دوایی پەشیمان دەبێتەوە بۆی!، یان پەلاماری منداڵەکەی ئەدات و ئەوەندەی لێئەدات دوایی پەشیمان دەبێتەوە و نازانێ چی بکات لەبەرئەوەی لەکاتی تووڕەبووندا کردوویەتی!، جاری وا هەیە تووڕەبوون ئەنجامی خەراپی لێ دەپشکوێتەوە بۆیە ئینسان دەبێ ئاگاداربێت!!.

خاڵی چوارەم و کۆتایی: چارەسەرەکانی تووڕەبوون چییە؟:

ئینسان چۆن بتوانێ تووڕە نەبێت؟، وە ئەگەر تووڕەبوو چی بکات؟، **یەکەم:** جارێ ئەگەر ئینسان تووڕەبوو پێویستە ئەگەر بە پێوە بێت دابنیشێ، تووڕەبوونەکەی کەم دەبێتەوە!، **دووەم:** پاشان ئەگەر ئاوی لێ نزیك بوو بەزووترین کات بچێ دەستنوێژ بگرێ، بۆچی؟، چونکە تووڕەبوون لە شەیتانەوەیە و شەیتانیش لە ئاگر دروستکراوە، تۆ بچۆ دەستنوێژ بگرە بە ئاو چونکە ئەو ئاوەش ئاگر دەکوژێنێتەوە!، دەستنوێژ بشۆ تا دەستنوێژەکە دەگری و دێیتەوە تۆزێك دێیەوە سەرخۆت و تووڕەبوونەکەت کەم دەبێتەوە، **خاڵی سێیەم:** نوێژ بکات، دوای تووڕەبوونەکەت دەستنوێژ بگرە، وە دوو رکات نوێژی (سوننەتی دەستنوێژ) بکە تووڕەبوونەکەت نامێنێ!، ئەدی ئەگەر بمانەوێ

چاك بین و تورەبوونەكەمان هەر نەمێنێ، یاخود ئینسانێك هەمیشە تورەیە و دەیەوێ نەرم و نیانیی بێتەوە سەرەخۆ:

١- با قورئان بخوێنێ!، قورئان شیفای تێدایە بۆ هەموو نەخۆشیەكانی ئینسان، ﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ ٨٢- الاسراء، ٢- وەلە بارەی هەنگوینیش ئەفەرموێ: ﴿فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ ٦٩- النحل، ئایەتی قورئانە، جا ئینسان بتوانێ بەهۆی قورئانەوە شیفای نەخۆشییەكەی خۆی بهێنێ كە الحمداللە هەموو ماڵێك قورئانی تێدایە!، الحمداللە ئەمڕۆ خەڵك زۆربەی خوێندەوارە!، ئەگەر هەرنا ئەتوانێ گوێ لە قورئان بگرێ لە جیاتی ئەوەی بیخوێنێ ئەگەر خوێندەواری نییە، گوێ لە قورئان بگرێ هەمیشە دڵی سەكینەت و ئارامی و نەرم و نیانی پێوە دیار دەبێ.

خاڵی چوارەم: یەكێك لە چارەسەرەكان ئەوەیە كە خۆ بەكەمگرتن (تَواضع) لەخۆیدا بهێنێتە دی، چونكە زۆربەی ئەو تورەبوونانە جاری وا هەیە لە خۆ بەزلزانینەوەیە، كەسێك قسەیەك دەكات پێتخۆش نییە گوێ لەقسەی بگری، پێتوایە قسەی تۆ راستە و لە ئەنجامی ئەوەدا تورە دەبی، كەسێك رەخنەت لێدەگرێ پێتخۆش نییە كەس رەخنەت لێبگرێت، (الاعجاب بِالنَّفس: سەرسام بوون بەخۆ)ت هەیە و خۆت لە خۆت رازی لە ئەنجامی ئەوەدا تورە دەبی، نەخێر...، خۆ بەكەمگرتن لە خۆتدا بهێنەدی تورە نابی!.

خۆ بەكەمگرتن (تَواضُع) چۆن دێتەدی؟: بە لەگەڵ دانیشتنی هەژاران دێتەدی، وە بەوە دێتەدی كە ئینسان دەچێتە مەجلیسێك لەلای خوارێ دابنیشێ، خۆ بەكەمزانین بەوە دێتەدی ئینسان كە لەگەڵ خەڵكێك بڕوا وە پێشیان نەكەوێ لە خۆڕا، لەلای سەرەوە دانەنیشێ، لە پێشەوەی سەیارە دانەنیشێ هەمیشە، كاری خۆ بەكەمگیری بكات لەلای مسوڵمانان بۆ ئەوەی

شەیتان رقی ببێتەوە چونکە ئەو کەشخە (كِبر)یە لە شەیتانەوە دێت بۆ ناو دڵ و دەروونی ئینسان!، پێویستە ئینسان لە دەروونەوە خۆی پێ کەم بێ، سەیر بکات خوای گەورە لە چی دروستی کردووە!، (تَواضُع) ئەوەیە کە کاتێ هەقی بیست و بینی ئیعتیڕافی پێ بکات و بەهەقی بزانێ و خەڵکی پێ کەم نەبێ، بۆیە ئەگەر تەماشای نموونەیەك بکەین لە ژیانی ئیمامی مالیك (خودا لێی رازی بێت) کە موحەممەدی کوڕی مەهدی زانایەکە دەگێڕێتەوە و ئەفەرموێ: جارێکیان لە مەجلیسی ئیمامی مالیك دانیشتبووم پیاوێك هاتە ژوور سەلامی کرد و ئیمامی مالیك لەلای خۆی داینا و ئەو پیاوە فەرمووی: ئەی ئیمام من رێگای شەش مانگەڕێ هاتووم بۆ لای تۆ قەومەکەی من منیان ناردووە پرسیارێك لە جەنابت بکەم!، ئیمامی مالیك ئیمامی مەدینەی پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) بووە!، فەرمووی: پرسیارەکەت بڵێ، پرسیارەکەی لێکرد وەڵامەکەی ئیمامی مالیك هەر ئەوەندەبوو فەرمووی: نازانم!، کە ئەو وەڵامەی دایەوە، ئەو ئینسانە وەکو ئەوەی سەتڵێك ئاوی ساردی پێدا بکەن ئاوای لێهات!!، شەش مانگەڕێ هاتووە بۆ لای ئیمامی مالیك کە هەڵیانبژاردووە بەحیساب ئەو پرسیارە لای ئەو وەڵامەکەی دەست دەکەوێ ئەویش دەفەرموێ نایزانم!، زۆری پێ سەیربوو گوتی: چۆن پێم دەڵێی نایزانم، ئەی من کە گەڕامەوە لای قەومەکەی خۆم چیان پێ بڵێم؟!، بڵێم ئیمامی مالیك چی فەرموو؟!، فەرمووی برۆ پێیان بڵێ: مالیك گوتی نایزانم!.

ئەوە ئەوپەڕی خۆ بەکەمگرتنە!!، مامۆستای وا هەیە ئەمڕۆ هەر پرسیارێکی لێ بکە وەڵامت دەداتەوە!، برای وامان هەیە هەر پرسیارێکی لێ بکە لە شەرعدا وەڵام ئەداتەوە!، پێیوایە ئەگەر وەڵامی هەموو پرسیارێك بداتەوە ئەوە هونەری تێدایە!، ئەوە زیرەکی و زانایییە!، نەخێر ئەوە بەهەڵەدا چووە، (أَجرَأُكُم

عَلَى الفَتيا أجرَأُكُم عَلَى النَّار)[85] واتە: کێتان (جَريء) تر بێت لەسەر فەتوا ئەوە سوورە لەسەر -توشبون بە- ئاگر!، فەتوادان هەوەنتە نییە!، بۆیە ئیمامی مالیك فەرمووی: نایزانم، عەیب نییە ئینسان بڵێ نایزانم، عەیبە ئەگەر بزانێ و وەڵام نەداتەوە، یان نەزانێ و وەڵام بداتەوە!، یان دکتۆری وا هەیە دەچێتە لای لەوانەیە لە نەخۆشییەکە نەزانێت بەڵام ناڵێ: نازانم، شتێك دەنوسێ لە کاغەزەکە و دەیداتێ بۆ صەیدەلیە و دەرمانیشی ئەداتێ!، یاخود وەستایەکە ئالەتێك دەبەیتە لای با بڵێ: نایزانم، و دەستکاری نەکات!، ئەوە لە ئەنجامی چییە؟، لە ئەنجامی خۆ بەزۆرزانینە!، پێیوایە هەموو شت دەزانێ!، نەخێر..، ئینسان دەبێ خۆ بەکەمگرتن (تَواضع)ی هەبێ و لە خۆیدا بیهێنێتەدی بۆ ئەوەی کە بەرامبەریشی خۆشی بوێ و رقی لێ نەبێتەوە کە ئەو نەرم و نیانی (حَليم)یەی تێدا بێتە دی.

جا ئێمەش نامانەوێ درێژە بە وتارەکەمان بدەین زیاتر بەڵام پێویستە ئەو توڕەبوونەی کە زۆرجار لە ئێمەدا دروست دەبێ لە حاڵەتی شەرعییدا بەکاری بهێنین و لە پێناوی خودا توڕە ببین، چونکە ناکرێ ئینسان قەت توڕە نەبێ بەڵام گرنگ ئەوەیە بە هەق توڕە ببێ، ئیمامی شافیعی (خودا لێی رازی بێت) دەفەرموێ: (مَن إستُغضِبَ.وَلَم يَغضَب فَهو حِمارٌ) واتە: هەر کەسێ توڕە بکرێ و توڕە نەبێت ئەوە وەکو گوێدرێژ وایە!، یانی لە کاتی ئیهانە بە دین، لە کاتی ئیهانە بە مسوڵمانان، لە کاتی ئیهانە بە مەزڵومان ئینسان توڕە نەبێ ئەوە وەکو گوێدرێژ وایە!، وەکو حەیوان وایە کە حەیوان توڕە نابێ، ئینجا لە کۆتاییدا لە خوای پەروەردگار دەپاڕێینەوە و دەڵێین: یاڕەببی خوایە هیدایەتمان

---

[85] ((أخبرنا إبراهيم بن موسى ثنا بن المبارك عن سعيد بن أبي أيوب عن عبيد الله بن أبي جعفر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أجرأكم على الفتيا أجرأكم على النار))، سنن الدارمي، جزء ١، المقدمة باب الفتيا وما فيه من الشدة.

بدەی بۆ ئەوەی بتوانین لە کاتی گونجاو و پەسەندددا تورە ببین، یارەبی خوایە تورەبوونی ناشەرعییمان تێدا نەهێنیە دی، خوایە بمانپارێزی لە کاتی تورەبوونی بێ شەرعیی، یارەببی خوایە ئاخیری عومرمان خێر بکەی، خوایە لە مردووەکانمان خۆشبیت، خوایە شیفای نەخۆشییەکانمان بهێنی، خوایە رەحمەت و بەرەکەتی خۆتمان بەسەردا برژێنی، خوایە لەژێر رەحمەتی دینەکەی خۆت خۆمان و میللەتەکەمان ئاسودە بکەیت، خوایە هەموو مسولمانانی دونیا لە دەردەسەری رزگار بکەی، خوایە خۆشی و راحەت بۆ هەموو ماڵێکی مسولمانان بنێری، دەردەسەری و ناخۆشی ئەمرۆ لەسەر هەموو مسولمانێك هەلگری لە دونیا... یا أرحَم الرَّاحِمينَ.

أقولُ قَولِي هَذا وَأستَغفِرُاللهَ لِي و لَكُم وَلِسائِرِالمُسلِمِينَ فَاستَغفِروهُ إِنَّهُ كانَ غَفَّاراً، أَعُوذُ بِاالله منَ الشَّيطانِ الرَّجيم

﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾

آمين

شەرم و شکۆ[٧]

قال رسول الله ﷺ:

(الإيمانُ بِضعٌ و سبعُونَ شُعبَة فأَفضلُها قَولُ لا الهَ الا الله وَأَدنَاها إماطَةُ الاذى عَنِ الطَّريقِ وَالحَياءُ شُعبَةٌ مِن الايمان) رواه مسلم.

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَ الحَمدَ لِلهِ نَحمَدُهُ وَنَستَعينه وَنَستَغفِره، وَنَعوذُ بِالله مِن شُرورِ أنفُسِنا و سيئاتِ أعمالِنا، من يَهدِهِ اللهُ فَلا مضِلَ لَه، وَمَن يضلِل فَلا هَادِي لَه، وَنَشهَدُ أن لا الـهَ إلا اللهُ وحدَهُ لاشَرِيكَ لَه، وَنَشهَدُ أنَّ سيدَنا وَنَبيِّنا مُحَمَّداً عَبدُهُ ورسُولُه، اللهُمَ صَلِي وَسَلِم وَزِد وَبارِك عَلَى سيِدنا محَمَدٍ وَعَلى آلِهِ وَأصحَابِه، صَلاةً وسلاماً إلى يومِ الدِّين، أما بَعدُ ياعِبادَ الله، أُوصيكُم بِتَقُوى الله و طاعَتِه وَلُزومِ أوامِرِه وَكَثرَةِ مخافتِه، فَأنَّ التَّقُوى شِعارُ المُؤمِنينَ، وَدِثارُ المُتَّقِين، و وصِيةُ اللهِ فِيَّ وَفيكُم وَفي النَّاسِ أجمعين.

أعوذُبِالله مِنَ الشَيطانِ الرَجِيم: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ ١- النساء.

ئیماندارانی بەڕێز، ئەی ئوممەتی پێغەمبەری پێشەوا حەزرەتی موحەممەد ﷺ، سەلامی خوای پەروەردگارتان لێبێ و میهرەبانی خوا بڕژێ بەسەر ئێمە و هەموو مسوڵمانانی دونیا، یارەببی خوایە لە گوناهمان خۆشبیت، یارەببی خوایە ئاخیری عومرمان خێرکەیت، یارەببی خوایە رەحمەتی خۆمان لێ نەگریەوە، خوایە لە غەزەبی خۆت بمانپارێزی، خوایە لە (شُبُهات) و (شَهَوات) بمانپارێزی، ئامین...

بەڕێزان: ئیمان بناغە و بنچینەی ئیسلامەتی هەریەکێك لە ئینسانەکانە، لەناو ئیمانیشدا بە شێوەیەکی گشتی حەیاو ئابڕوو، شەرەف، شەرم و شکۆ، بەشێکی سەرەکی ئیمانە، پێغەمبەرمان ﷺ لە فەرموودەیەکدا کە موسلیم و

بوخاری (خوا لێیان رازی بێت) ریوایەتی دەکەن فەرمووی: (الايمان بِضعٌ و سبعونَ أو بِضعٌ و ستُّونَ شُعبَة، فأفضلُها قَولُ لا الـهَ الا الله، وَأدنَاها إماطَةُ الاذى عَنِ الطَّريقِ، وَالحَياءُ شُعبَةٌ مِن الايمان) [86] واته: ئيمان حەفتا و ئەوەندە بەشە، يان شەست و ئەوەندە بەشە، بەرزترين بەشى ئيمان بريتييە لە (لا الـهَ الا الله)، شايەتيدان بەوەی هەر خودا (الله) شايەنی پەرستنە، ئەوە دانپێداهێنانێکی دەروونی قەناعەتێکی ئینسان بەو شايەتومانييە وە جێبەجێکردنی بەرزترين بەشی ئيمانە، گچکەترينيشيان لادانی دڕك و ناخۆشی و کۆسپێکە لە ڕێگای مسوڵمانان، بە ڕێگايەکدا دەڕۆی بەردێکت دەکەوێتە سەر ڕێگا، دڕکێکت دەکەوێتە سەر ڕێگا، دارێکت دەکەوێتە سەر ڕێگا، لەسەر ڕێگای مسوڵمانانی لابدەی، کۆسپێك لەسەر ڕێگايە لەسەر ڕێگای مسوڵمانانی لابدەی، دڕندەيەك لەسەر ڕێگای مسوڵمانانە لای بدەی ئەوەيان گچکەترين بەشی ئيمانە!.

(وَالحَياء شُعبَةٌ مِن الايمان): وە حەياش بەشێکە لە ئيمان، بۆچی خوای پەروەردگار لە قورئانی پيرۆزدا ئاماژەی گرنگی بە حەيا کردووە لە بەرامبەر خودا و پێغەمبەری خودا ﷺ، وە لە بەرامبەر مسوڵماناندا يەکيان بۆ ئەويتر؟!، لەبەر گرنگی زۆری، هەر بۆيەش پێغەمبەر لەو فەرموودەيەدا باسی بەشەکانی تری ئيمان ناکات، بەڵام ئەفەرموێ (حەيا بەشێکە لە ئيمان!)، يانی حەيا گرنگە بۆيە لێرەدا ئەوی بەتەنها باسکردووە!، لە نێوانی بەرزترينيان و نزمترينيان بەشێکی گرنگی باسکردووە کە بريتييە لە حەيا، بۆيە ئەگەر کەسێك حەيای نەبێت ئيمانيشی تەواو نييە يان نييە!، وە هەروەها ئەگەر

[86] ((حدثنا زهير بن حرب حدثنا جرير عن سهيل عن عبد الله بن دينار عن أبي صالح عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الايمان بضع وسبعون أو بضع وستون شعبة فأفضلها قول لا إله إلا الله وأدناها إماطة الاذى عن الطريق والحياء شعبة من الايمان))، صحيح مسلم، كتاب الايمان، باب: بيان عدد شعب الايمان، رقم الحديث ٣٥.

کەسێك ئیمانی نەبێت حەیاشی نییە!، یا ئەگەر حەیاشی هەبێ زۆر کەمە!، بۆیە دەڵێین پێغەمبەرمان (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: حەیا بە ئیسلامەتییەوە رادەوەستێ، کەسێکی مسوڵمان ئافرەت بێت یان پیاو خاوەنی حەیا و شەرمە چونکە پابەندە بە ئیسلامەوە، چونکە لە فەرموودەیەکدا کە ئیمامی بوخاری و موسلیم ریوایەتی دەکەن فەرمووی: (الحَياءُ لايَأتي إلا بِخَير)[87] حەیا هەر خێری بەدوادا دێ و خێری پێوەیە.

حەیا لە بەرامبەر خوا یانی سنوور نەبەزاندن، یانی خەتی سوور نەشکاندن، لە نێوان حەڵاڵ و حەرام خوای گەورە سنورێکی داناوە، سنووری حەڵاڵت بەزاند بۆ حەرام ئەوە بێ شەرمی و بێ حەیایی لە بەرامبەر خوادا کراوە (جل جلاله)، حەیا لە بەرامبەر پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) بریتییە لە رێزگرتن لە فەرموودەکانی و شوێن پێ هەڵگرتنی، بەجێگاو رێ و سوننەتدا رۆیشتنی، رێز (إحتِرام) لە فەرموودەکانی و سوننەتە پیرۆزەکانی و دیفاع لێکردنی، ئەوە شەرمە لە بەرامبەر پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام)، چونکە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئیماندارینە!، ﴿لا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ﴾ ٢- الحجرات، دەنگی خۆتان بەرزمەکەنەوە بەسەر دەنگی پێغەمبەردا (علیه الصلاة والسلام)، ﴿لا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا﴾٦٣- النور، بانگی پێغەمبەر ﷺ مەکەن بەو شێوەیەی کە خۆتان بانگی

---

[87] ((حدثنا محمد بن المثنى ومحمد بن بشار واللفظ لابن المثنى قالا حدثنا محمد بن جعفر حدثنا شعبة عن قتادة قال سمعت أبا السوار يحدث أنه سمع عمران بن حصين يحدث عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال الحياء لا يأتي لا بخير فقال بشير بن كعب إنه مكتوب في الحكمة أن منه وقارا ومنه سكينة فقال عمران أحدثك عن رسول الله صلى الله عليه وسلم وتحدثني عن صحفك))، صحيح البخاري، كتاب الادب، باب الحياء، رقم الحديث ٥٧٦٦.

یـەکتری دەکـەن، وە رێزگـرتن لـە قـسەی پێغەمبـەر و لـە فـەرموودەکانی و جێبەجێکردنیان ئەوە شەرم و حەیایە بەرامبەر بە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام).

وە شەرم بەرامبەر ئیماندارانیش یانی رێزگرتن لە ئیمانداران، یانی پاراسـتنی مافی ئیمانداران، یەکێك شەرم لە کەسێك دەکات رێزی دەگـرێ، ئەگـەر باوکـە رێزی دەگرێ، حەیا بەرامبەر باوك یانی رێزگرتنی، حەیا بەرامبەر دایـك یـانی پاراستنی مافەکان (حقـوق) ی، رێز و حورمەتی جیران یانی حـەیا بەرامبـەری، حەیا بەرامبەر مسوڵمانان یانی پاراستنی ماف و پاراستنی رێز و حورمـەت و شان و شکۆیان.

خۆشەویـستەکان، حـەیای ئینـسان ئینـسانی لـە گوناهـان دەپارێزێت:

چەندە ئینسان بە حەیا بێت ئەوەندە ئینسان لە گوناهان پارێزراوە، حـەزرەتی یوسف گەورەترین نموونەیە بۆ ئێمە کە کاتی خۆی خێزانەکـەی عـەزیزی میـسر داوای گوناهێکی لێکرد بەلاَم یوسف (علیه الصلاة والسلام) فەرموی ﴿رَبِّ الـسِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ﴾ ٣٣- یوسف، خوایە سجنم زۆر پێخۆشترە لـەوەی کە ئەوانە داوام لێ دەکەن، ئافرەتەکە گوتی: یان دەبێ سجنی بکەم یـان دەبـێ بە قسەم بکاو شتی خراپ بکات، بەلاَم حەزرتی یوسف لە شەرمی خودا لەبـەر حەیای لە بەرامبەر خوا سجنەکەی هەڵبژاردوە، (حەسەنی بەصری) زانای تابعین (خوا لێی رازی بێ)، لێیـان پرسـی بـۆ ئەوەنـدە زاهیـدی و دونیـات پـێ کەمـە؟، فەرمووی لەبـەر چـەند شـتێکە، یـەکیان لەوانـە (عَلِمـت بـأَنَّ اللهَ يَرانـي حينَ المَعـصِيَةِ): دەزانم لەکاتی گوناهکردندا خوا دەمبینێ بۆیە شەرمم کـرد گونـاهم نەکرد، ئینسانێك ئەگەر شەرم لە خوا بکات گوناه ناکات، بەتایبەت کـە هـەر خۆی و خوایەتی و کەس نایبینێت، ئەو کاتـە باشـترین حـەیای لـە بەرامبـەر

خوای خۆیدا ئەنجامداوە، بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) لـە فەرموودەیـەكی صـەحیحدا باسـی ئـەو حـەوت كەسـانە دەكـات كـە لـەژێر سـێبەری خـوادا بەشێوەیەك كە خۆی دەزانـێ ڕۆژی قیامـەتێ ڕادەوەسـتن، ئەفـەرموێ یـەكیان لەوانە: (رَجُلٌ دَعَتـهُ إِمـرأَة ذَاتُ مَنـصبٍ وَجَمـالٍ قـالَ إِنّـي أَخـافُ اللهَ)[88] واتـە: پیاوێك كە ئافرەتێكی خاوەن جـوانی و شـكۆ داوای گونـاهی لێبكـات، داوای ڕابواردنی لێبكات لەگەڵیدا وە ئەو پیاوە خۆی و خوای خۆیەتی و كەسی تریـان لەگەڵ نییە، بەڵام دەڵێ: ئەی ئافرەتە من لە خوا ئەترسـم!، لـە شـەرمی خـوا دەست لەو ئافرەتە نادات، شەرم و شكۆ و حـەیا لـەو حاڵەتانـەدا گرنگـە كـە تەنها خۆت و خوای شەرم لە خوا دەكەیت و لە گوناهان دەگەڕێیتەوە.

خوا ئەفەرموێ بە ئیمانداران بڵێ: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يغُضُّوا مِنْ أَبْـصارِهِمْ﴾ ٢٩- النور، واتە: چاویان لە ئاستی ئافرەتی نامەحرەمدا بگرنـەوە ﴿وَقُـلْ لِلْمُؤْمِنَـاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ﴾ ٣٠- النـور، بـە ئیمانـدارە ئافرەتـەكان و خوشـكانی مسوڵمانیش بڵێ چـاویان لـە بەرامبـەر پیـاوانی نامـەحرەم بگرنـەوەو نـەزەر نەكەن!، نەزەر بۆ پیاوان و ئافرەتان هەر نەزەرە، لەبەر خاتری خوا شەرم دەكا و حەیای هەیە نەزەر ناكات، ئەو چاودێری (مراقَبَة) ئیلاهیەیە كە وا لـە ئینـسان دەكات خۆی توشی گوناه نەكات و لە گوناهان بگەڕێتەوە، لە هەمانكاتیـشدا بێ شەرمی و بێ حەیایی ئینسان رادەكێشێت بۆ گوناه، چـونكە لـە حەدیـسی

---

[88] ((حدثنا مسدد حدثنا يحيى عن عبيد الله قال حدثني خبيب بن عبد الرحمن عن حفص بن عاصم عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال سبعة يظلهم الله تعالى في ظله يوم لا ظل إلا ظله إمام عدل وشاب نشأ في عبادة الله ورجل قلبه معلق في المساجد ورجلان تحابا في الله اجتمعا عليه وتفرقا عليه ورجل دعته امرأة ذات منصب وجمال فقال إني أخاف الله ورجل تصدق بصدقة فأخفاها حتى لا تعلم شماله ما تنفق يمينه ورجل ذكر الله خاليا ففاضت عيناه))، صحيح البخاري، كتاب الزكاة، باب: الصدقة باليمين، رقم الحديث ١٣٥٧.

صەحیحی پێغەمبەردا هاتووە کە ئیمامی بوخاری ریوایەتی دەکات، ئەفەرموێ: (إِنَّ مِمَّا أَدرَكَ النّاس مِن كَلامِ النُّبُوةِ الاولى إذا لَمِ تَستَحي فَاصنَع ما شِئتَ)[٨٩]: ئەگەر کەسێك حەیای بەخۆ نەبێت هەرچی دەکات با بیکات!، یانی کەسێك حەیای نەبێت لە هیچ ناگەڕێتەوە!، بۆیە حەیا زەخیرەیەکی گەورەیە بۆ ئینسانی ئیماندار!.

حەیا زۆر ناسکە، ئەگەر یەکێك حەیای نەبێت پێی دەڵێن حەیای ڕژاوە، کورد دەستەواژەیەکی زۆر جوانی هەیە دەڵێ: ((حەیا دەڕژێ، سومعە دەشکێ))!، سومعەی ئینسان بە نرخە ئەگەر شکا بە زەحمەت چاك دەبێتەوە، بەڵام هەر لە حەیا ئەهوەنترە، شتی شکاو دەکرێ چاکبکرێتەوە ئەمما شتی ڕژاو کۆناکرێتەوە!، ئاو ئەگەر ڕژا کۆناکرێتەوە، دەگوترێ ((حەیا دەڕژێ)) یانی حەیا ئەگەر ڕژا کۆناکرێتەوە جارێکی تر، ئەگەر ئینسان حەیای چوو ئافرەت بێت یان پیاو ناوی دەچێتە سەر لق و پۆپەی دار و لە هەموو شوێنان ناوی دەزڕێ، حەیا زۆر بە نرخە!!، حەیا زەخیرە و سەرمایەیە بۆ ئینسان، بۆیە زۆر ناسکە و پێویستە بیپارێزین...

بۆیە دەڵێین حەیا چونکە بەشێکی ئەساسییە لە ئیمان، ئەگەر دەمانەوێ ئیمانمان سەلامەتبێ با حەیامان سەلامەت بێت، بەرامبەر بە خوا، بەرامبەر بە پێغەمبەری خوا (علیه الصلاة والسلام)، وە بەرامبەر ئیماندارانیش، بەتایبەت بۆ ئافرەتان کە بەداخەوە ئەمڕۆ ئافرەتان بە پیلان و چەواشەکاری دوژمنانی

---

[٨٩] ((حراش حدثنا أبو مسعود عقبة قال قال النبي صلى الله عليه وسلم إن مما أدرك الناس من كلام النبوة إذا لم تستحي فافعل ما شئت، حدثنا آدم حدثنا شعبة عن منصور قال سمعت ربعي بن حراش يحدث عن أبي مسعود قال النبي صلى الله عليه وسلم إن مما أدرك الناس من كلام النبوة إذا لم تستحي فاصنع ما شئت))، صحيح البخاري، كتاب الانبياء، باب: أم حسبت أن أصحاب الكهف، رقم الحديث ٣٢٩٦.

ئیسلام هەر لە رۆژئاواوە هەتا زۆر شوێنی دیکەی دونیا زۆرێک لە ئافرەتان حەیایان ڕژاوە!، بونەتە مایەی شەرمەزاری ئوممەتان، ڕێزم بۆ خوشکانی مسوڵمان ئەمما ئافرەتان بەڕاستی زۆرێکیان حەیایان ڕژاوە لە سەردەمی خۆماندا بەتایبەتی زیاتر شولیان لێ هەڵگێشاوە، دوژمنانی ئیسلام لە ڕۆژئاواوە بە دیاری ئابڕووی ئافرەتانمان بۆ دەبەن و بۆمان دەنێرنەوە جلوبەرگی رووت وە جلوبەرگێك کە لە ئیسلام و مسوڵمانان ناوەشێتەوە بۆ وڵاتی مسوڵمانانی دەنێرن بۆ ئەوەی کە ئابڕووی مسوڵمانان بچێت و ئافرەتانیش بێ حەیا و بێ شەرم بن، جارێ بە رووتی ئافرەتانمان بۆ عەرز دەکەن لە سینەما و مەسرەح و قومارخانە و مەیخانە و لەیالی شەوانە کە مەشڕوباتی تێدا دەخورێتەوە!، جارێ لە ئاهەنگ و گۆرانی و هەڵپەرکێ و سەما و سەیرانەوە کە تەماشای رۆژئاوا (غَرب) و ئەوروپا دەکەین بەتایبەتی و بەدیاری لێیان وەردەگرین، جارێ بەو جلوبەرگە نامۆ و غەریب و سەرسوڕهێنەرانە کە لە دەرەوە بۆمان دێت!!، کە نازانین چ دەستێك ئەو جلوبەرگەمان بۆ دەدورێت و بۆمان دەنێرێت؟!، کە بەداخەوە رۆژانە تەماشای بازاڕەکان دەکرێت چ جلوبەرگێکی نوێ هاتووە بۆ ئەوەی ئافرەتانی کوردیش پیادەی بکەن و لەبەری بکەن، هەر لە کابۆوە بگرە هەتا سترێز و کۆڵۆن و تەنوورە و هەرچی کە قوماشی خاریجییە لە تەنگی و لە تەنکی کە بە دیاری بۆ ئێمە دێت و ئێمەش لێیان وەردەگرین و دەیکەینە کاڵا بە باڵای خۆماندا، وا دەزانین خەڵاتمان دەکەن!، وا دەزانین پێشکەوتنمان لەوەدایە کە ئافرەتانمان لە هەموو جلوبەرگێکدا تەقلیدی رۆژئاوا بکەن!، بازرگانی بە ئافرەتی مسوڵمان دەکرێت!، چەواشەی مسوڵمانان دەکرێت بۆ سەرلێشێواندنی گەنجەکان.

بەڕاستی ئەمڕۆ مسوڵمان نازانێ چۆن بە بازاڕەکانی کوردستاندا بڕوات؟!، دەبێ مسوڵمان چاوی نزم بکات لە جیاتی ئەوەی ئافرەت چاوی نزم بکات!، دەبێ پیاوی مسوڵمان ڕێگایەك بدۆزێتەوە پێیدا تێپەڕ ببێ ئەگەرنا ئافرەتان شان لە شانی ئەدەن لە بازاڕەکاندا!، تەماشای بازاڕەکانی خۆمان دەکەی خەریکە دەگاتە بازاڕەکانی ئەورووپا!!، چ شتێك وایکرد بازاڕەکانی ئێمەی کورد وای لێبێت لەگەڵ بازاڕەکانی ئەورووپا لە مەسەلەی بەڕەلاّیی ئافرەت موناقەسە بکات؟!، هەندێك خەڵکی بە هەڵە حاڵی خۆشمان پێیوایە کە ئەو جلوبەرگە غەریب نییە بۆ کورد و ئەوە پێشکەوتنە!!، بەڵام لۆمەی جلوبەرگی مسوڵمانان دەکات، زەم و زەمکاری حیجابی مسوڵمانان دەکات، حیجاب و سەرپۆشی ئافرەتانی مسوڵمان دەبێزرێنێت و ناشیرینیان دەکات گوایە ئەو حیجاب و جلوبەرگە لە وڵاتانی بێگانەوە هاتوو (مستَورَد)ە بۆ کوردستان!!، تەنانەت لە قوتابخانەکانیشدا هەندێ مامۆستا بەداخەوە لەچك لە سەری قوتابی دەکەنەوە (کە لە ڕاستیدا بینراوە!) بە بیانووی ئەوە کە گوایە کەم گوێی لە دەنگی مامۆستا دەبێت لەبەرئەوەی گوێی داپۆشیوە!!، ئەوە کەی پاساو (مبرر)ە کە شیاوە بهێنرێتەوە لەبەرئەوەی کە گوایە گوێی لێ نییە؟!!، بۆچی سەرژمێری ئەو ئافرەتانە ناکەن کە لە قوتابخانەکاندا یەکەم و دووەم و سێیەم دەبن بزانن کامە لە ئافرەتان زیرەکترن ئەوانەی کە داپۆشراو (مُحَجَّبة)ن یان ئەوانەی کە سافیرەن؟!.

ئێمە پێمانوایە ئەو حیجابە وەکو دین میللەتی کورد وەریگرتووە نەك وەکو عادات و تەقالید!، ئەوەیە ((عوزر لە قەباحەتێ گەورەتر))، دەڵێ ئەوە بێگانەیە! بەڵام کابۆ و کۆڵۆن و ستریێز و ئەوانەی پێ بێگانە نییە؟!، وەك بڵێی دیفاع لە کابۆیەك دەکات پێیوایە کە میراتی داپیرەیەتی بۆی بەجێماوە!!، توخوا پێم بڵێن کەی کابۆ جلوبەرگی داپیرەمان بووە؟!، کەی داپیرە و پور و دایکمان لە ڕابردوودا ناوی کابۆ و کۆڵۆن و ستریێز و تەنورەیان زانیوە؟!، کەی

جلوبــەرگی دایکــان و داپیرەکانمــان ئــاوابوون؟!، یــاخود چــارۆکەیان بەســەر سەرداوە؟، ئەگەر ئەوە دیفاعە لە جلوبەرگی کوردی ئــەوە جلوبــەرگی کــوردی نییە و جلوبەرگی رۆژئاوا و بێگانەیە، ئەو رۆژئاوایەی کــە کوردســتانی پارچــە پارچەکرد لە ساڵی ١٩١٦ز لە رێکەوتنننامەی سایکس بیکۆ!!، ئەو رۆژئاوایــە هەر رۆژئاوای پێشووە!، بەڵام ئێمە دەبێ بزانین چــی بەکــەڵکمان دێــت؟، هــەتا کوردستان بە گوند و شار و دێهاتەوە بە حوجرە و مامۆستاو فەقێ و عــادات و تەقالیدی مسوڵمانانەوە پابەندبووە ئەو جلوبــەرگ و بــێ حەیاییــەی ئــەورووپای نەناسیوە!، ئێستا بەهۆی تەلەفیزیۆن و سەتەلایت و سەفەری خاریج و هاتنــەوە و رۆیشتن و ئەو چاولێکەرییەی کە هەیە خەڵك گەیشتۆتە ئەو ئاستە لە بــواری ئەخلاقدا لاسایی رۆژئاوا بکرێتەوەو هەرچی لەوێ هەیە لێردش لەناو ماڵەکاندا پیادە بکرێت!!، بەڕاستی ئەوە جێگای داخە!..

جاران ئەگەر ئافرەتێك لە کۆلانێکدا رۆیشتبایە پیاوێکی هاتبا سەر رێگا ئەو ئافرەتە سەری خۆی بە کونە دیوارێکــەوە دەنــا و نەدەڕۆیــشت هــەتا پیاوەکــە تێدەپەڕی!!، ئێستا ئەگەر پیاوێك و ئافرەتێــك بەرامبــەر یــەکتری بــێن دەبــێ پیاوەکە سەری خۆی نزم بکات نەك ئافرەتەکە!!، شەرمی لێ ناکــات!!، جــاران ئەگەر کۆمەڵە ئافرەتێك لەسەر رێگایەك یان لەبەر دەرگایــەك بونایــە، ئەگــەر کۆمەڵە پیاوێك یان پیاوێك بەوێدا رۆیــشتبایە ئافرەتــەکان دەچــونەوە ژوورەوە دەیانگوت: ئەوە پیاو بە نێرەدا هاتن بابچینە ژوورەوە!، بەڵام ئێستا نەك هــەر ناچنە ژوورەوە بەڵکو بەسەری کۆتەوە دادەنیشن لە تــەوقی ســەرەوە تــا بــەری پێیان تەماشای دەکەن و دەبێ پیاوەکە سەری خۆی نــزم بکــات بــە شــەرمەوە هەتا تێدەپەڕێت!.

ئەو شتە بۆ پێچەوانە بویەوە؟!، خۆ ئافرەتەکان هەر کوردن، پیاوەکانیش هەر کوردن، ئافرەتان و خوشکانمان، کچان و خێزانەکانمان ئەو عادات و تەقالیــدەیان

لە كوێ وەرگرت؟، كێ بەرپرسیارە لێی؟، ئایا باوك و دایك و برا و خوشك و خێزانەكان و هەموو ئەو خزمانەی كە سەرپەرشتی كچەكان و ئافرەتەكانیان دەكەن بەرپرسیار نین لێی؟، پێغەمبەرمان (علیه الصلاة والسلام) رێگای بە پیاوان نەداوە لەسەر رێگاوبان و بەردەرگا دابنیشن چ جای ئافرەتان؟!!، كە ئەمڕۆ هەموو كۆڵانێك ئافرەتانی تێدا دادەنیشن، فەرمووی (علیه الصلاة والسلام): (إيّاكم وَالجُلوس فِي الطُّرُقات)[٩٠]: ئاگاردارتان دەكەمەوە لەسەر رێگا دامەنیشن، بە پیاوانی فەرموو!!، (قالُوا مالَنا بدٌّ يارَسولَ الله نَتَحَدَّثُ فِيها): فەرموویان: چارمان نییە ئەی پێغەمبەری خوا ئیشمان لەسەر رێگاوبانە، فەرمووی: (فَإذا أبَيتُم إلا المَجلِس فَأعطُوا الطَّريقَ حَقها): ئەگەر هەر دانیشتن لەسەر رێگا حەقی رێگا بدەن، فەرموویان: (وَمَا حَقُّ الطَّريقِ يارَسولَ الله) حەقی رێگا چییە؟، فەرمووی: (غَضُّ البَصرِ وَكَفُّ الاذى وردُّ السَّلامِ وَأمر بِالمَعرُوفِ ونهيُ عَنِ المُنكَرِ): چاوت بگریەوە لە بەرامبەر هەر ئافرەتێك كە بەوێدا دێت، وەڵامی هەر سەلامێك بدەیەوە كە لێت دەكرێت، ئەگەر خەراپەیەكت بینی بیگۆڕی، وە فەرمان بە چاكە بكەیت، وە دەستیشت بپارێزی لە ئەزیەت و ئازاری هەر مسوڵمانێك كە بەو رێگایەدا دێت، ئەگەر بۆ پیاوان دروست نەبێت چۆن بۆ ئافرەتان دروستە كە لەسەر رێگاوبان و كۆڵانەكان دابنیشن، یان ئافرەت پیاسەی بازاڕ بكات بەبێ پرسی مێردەكەی، یان كە كچی ماڵەوەیە بێ پرسی باوكەكەی، دەچێت بۆ بازاڕ و پیاسەیەك دەكات و دەگەڕێتەوە ماڵەوە!، یان لە ماڵەوە ئەگەر میوانێك دێت سەری خۆی دادەپۆشێت بەڵام كە دەچێتە بازاڕ

[٩٠] ((حدثنا معاذ بن فضالة حدثنا أبو عمر حفص بن ميسرة عن زيد بن أسلم عن عطاء بن يسار عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال إياكم والجلوس على الطرقات فقالوا ما لنا بد إنما هي مجالسنا نتحدث فيها قال فإذا أبيتم إلا المجالس فأعطوا الطريق حقها قالوا وما حق الطريق قال غض البصر وكف الاذى ورد السلام وأمر بالمعروف ونهي عن المنكر))، صحيح البخاري، كتاب المظالم، باب: أثنية الدور والجلوس فيها، رقم الحديث ٢٣٣٣.

لەچكەكەی فڕێ دەدات گوایە: وەك بڵێی بۆ خەڵكی بازاڕ نەزەر نییە بەڵام بۆ میوانەكە نەزەرە!، سەیر ئەوەیە كە ئەگەر میوانێك دێت دوو دەرگایان لەسەر خۆی دادەخات!، بەڵام دوایی كە دەچێتە بازاڕەوە پێی ئاساییە ئەگەر نیو سەعاتێك لەگەڵ كەسێك قسەی بكات!، یان لەو دوكانە بۆ ئەو دوكان دەیان مامەڵە (مُعامَلَة) بكات كە پێویستیش نییە!.

نەزەر هەر نەزەرە!، چ پیاوێك بیكات نەزەرە وە چ ئافرەتێكیش بیكات هەر نەزەرە، هۆكارەكەیشی هەردووكیانن بە تایبەتی ئافرەتەكە كە خۆی كەمتەرخەم (مُقَصِّر)ە لەوەی كە بەو شێوەیە خۆی عەرز دەكات لە بازاڕەكاندا، بەڵام مخابن وە ئەسەف بۆ ئەو باوك و برایانەی كە خۆیان بە مسوڵمان دەزانن بەڵام كچەكانیان وە خوشكەكانیان و ئافرەتەكانیان لە بازاڕ دەسوڕێنەوە قاچ و قولیان رووتە، جێگای داخە زۆرمان هەن ئەهلی مزگەوتیشن، حاجییە و ئەهلی مزگەوتە، صۆفییە و ئەهلی مزگەوتە، پیاوی مسوڵمانە و ئەهلی جومعە و جەماعەتە، بەڵام لەوە ناپێچێتەوە كە كچەكەی چۆن دەڕوات بۆ سەفەر؟، بە چ جلوبەرگێك دەڕوات؟، رۆژێك لە رۆژان بانگی نەكردووە: كچەكەم تۆ چ جلوبەرگێك دەكڕی؟، بەچ جلوبەرگێك سەفەردەكەی؟، ئایا بۆن لە خۆت دەدەی یان لە خۆت نادەی؟، كە لە كاتێكدا پێغەمبەرمان (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (أَيُّما اِمرَأَةٍ إستَعطَرَت ثُـمَّ خَرَجَـت عَلـى قَـومٍ لِيَجِـدُوا رِيحَها فَهِي زانِيـة)[91] ئەفەرموێ: هەر ئافرەتێك خۆی بۆنخۆش بكات بۆ دەرەوە بەلای كۆمەڵێك خەڵكدا تێپەڕێت بۆ ئەوەی بۆنی بكەن ئەوە زینای كردووە!، توشی زینای چاو بوون ئەو خەڵكە بەهۆی ئەو ئافرەتەوە، بۆنیان كردووە، شەهوەتی

---

[91] ((أخبرنا محمد بن إسحاق بن خزيمة حدثنا محمد بن رافع حدثنا النضر بن شميل عن ثابت بن عمارة الحنفي عن غنيم بن قيس عن أبي موسى الاشعري عن النبـي صلى الله عليه وسلم قال : أيما امرأة استعطرت فمرت على قوم ليجدوا ريحها فهي زانية))، صحيح ابن حبان، رقم الحديث ٤٤٢٤.

ئەو خەڵكە، ئەو پیاو و گەنجانە دەجوڵێنێ؛ لەبەرئەوە ئەو گوناهە كێ لێی هۆكارە؟، باوك و براكان دایكەكان لێی هۆكارن كە ناپێچنەوە كچەكانیان كە دەڕۆن بۆ موناسەبات، ئەرێ ئەو موناسەبەتە شەرعییە یان شەرعی نییە، بوكێك دەگوازنەوە شاییە رەشبەڵەكێكە كچەكەی وێڵ دەكات و دەڕوات نازانێ چ دەكات لەوێ و دەستی چەند كەسان دەگرێت؟!.

بەڕاستی جێگای ئەسەفە!، ئەگەر لێشی بپرسی لەوانەیە بڵێ: كاكە جا دەستەڵاتم نییە، كچی منە و بە قسەم ناكات، زۆر عەیبە بۆ پیاوێك كە كچەكەی بە قسەی نەكات، پیاو دەبێ كچەكەی بە قسەی بكات!، دەبێ خێزانەكەی بەقسەی بكات و بۆ شوێنی حەرام نەهێڵێ بڕوات، وە لە هەمانكاتیشدا باوكان و دایكان پاساو (مُبرِر) یان بۆ دەهێننەوە گوایە: كاكە خۆ كاتی خۆی ئێمەش هەر گەنج بووین و منداڵ بوین، دەبا ئەوانیش چەند رۆژێك و چەند ساڵێك قۆناغی گەنجایەتی ببینن!، ئینسانی مسوڵمان نابێ ئەو قسەیە بكات، چونكە لە هەر نەزەرێكدا ئەو باوك و دایكە گوناهبارن!، وە لە هەر قسەیەكی ناشەرعی كە لەگەڵ ئافرەتێك یان پیاوێكی نامەحرەمدا دەیكەن، لە هەر هەڵس و كەوتێكدا كە لەگەل پیاواندا رادەوەستێت، لە هەر بۆنێكدا كە خەڵكێك بۆنی دەكات، ئەو عەتر و بۆنانەی كە ئێستا پەیدابوون بەتایبەتی ئەو بۆنانەی كە لە دوورەوە بۆنی دەڕوا و هەستی پێدەكرێت، جێگای خۆیەتی باوكان و برایان دایكان لەو بابەتەدا زۆر بەخۆدا بچنەوە.

ئافرەتی خەراپ فیتنەیەكە بۆ ئومەتی مسوڵمان!، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی (مَا تَرَكتُ بَعدي فِتنَةً أَضَرَّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّساء) [٩٢]: هیچ

---

[٩٢] ((حدثنا آدم حدثنا شعبة عن سليمان التيمي قال سمعت أبا عثمان النهدي عن أسامة بن زيد رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ما تركت بعدي فتنة أضر على الرجال من النساء))، صحيح البخاري، كتاب النكاح، باب: ما يتقى من شؤم المرأة، رقم ٤٨٠٨.

فیتنەیەك لە دوای من جێنەماوە لـە ئـافرەتی خـەراپ گـەورەتر بێـت لەسـەر پیاوان!، بەڵام دەشفەرموێ: (الدُّنیا مَتاعٌ وَخَیرُ مَتاعِها المرأةُ الـصَّالِحَة): دونیـا خۆشی یەو باشترین خۆشی لە دونیا ئافرەتێکی ساڵیحەیە!، رێزمان بۆ هـەموو ئافرەتانی ساڵیحە و مسوڵمان، بەڵام پێویستە خۆمان بپارێزین لـە دەسیـسە و پیلانی دوژمنـان کـە دەیانـەوێ خوشـکەکانمان و خێزانـەکانمان و کـچەکانمان، ئافرەتەکانمان تەقلیدی رۆژئاوا بکەن و وەریـانبگێڕن، بەڕاسـتی ئـەوەش زیـاتر سەرەنجامی بێ پەروەردەییە کە لەکاتی خۆیدا باوکان و دایکان گرنگیان بە کـچ و کوڕەکانی خۆیانیان نەداوە، کوڕ ئەمڕۆ پێی شەرم نییە دەسـتی خوشـکەکەی خۆی دەگرێ دەڕوات، دەیداتە دەستی چەند کەسانێك و شایی پێـدەکات وە لـە سەیران و گەشت و گوزاردا هەڵیدەپەڕێنێت!، ئەگەر حەیا هەبێت دەبێ بەخۆیدا بچێتەوە!، زۆر عەیبە یـەکێك خوشـکەکەی خـۆی تەسـلیمی خـەڵکی بێگانـە بکات!، زۆر عەیبە ماڵی وا هەیە لە شاردا خەڵکی دەچێتە ماڵیان بە ئاشـکرا بـەڵام دەنگـێ ناکـات ئـەوە پێـی دەگوترێـت (دَیُّـوس)، کـە (دَیُّـوس) ناچـێتە بەهەشت!، (دَیُّوس) ئەو کەسەیە بۆخۆی بێ شەرعی لـە مـاڵی خۆیـدا ببینێـت بەڵام نەهی لێ نەکات و بێ دەنگـی لێبکـات و چاوپۆشـی لێبکـات، ئـەوە چ مسوڵمانەتییەکە؟!!.

پەروەردەی ماڵ و منداڵمان ناکەین، هەتا کاتێك گەورەدەبن بۆخۆیـان حـەیاو شەرمیان نابێت توشـی گونـاه دەبـن بەتایبـەت ئافرەتـان هەسـتیان ناسـکە، ئافرەت هەستی ناسکە کاتێك لە منداڵییەوە پەروەردە نابێت بە پەروەردەیەکی ئیسلامی و ئیسلام ناناسێت کە گەورەش دەبێت بۆخۆی هەڵـسوکەوت دەکـات نازانێ چۆن هەڵس و کەوت دەکات، لە حەقیقەتی ئیسلام شـارەزا نییـە، بۆیـە زۆرجار دەگاتە سنووری خۆکوشتن!!، خۆسوتاندن کە ئەمڕۆ باوە لەناو ئافرەتاندا

بەداخەوە ئەوە دەڵێم: ئەگەر ئافرەتان بزانن سەرەنجامی خۆسوتاندنیان لە دوارۆژ چییە، هەرگیز پەنا نابەنە بەر خۆسوتاندن و خۆكوشتن!!، كە هۆكارێكی سەرەكیشیان باوكان و دایكانن وە مێردەكان و برایەكانیانن چ لەوكاتەوە كە پەروەردەیان نەكردوون چ لەوكاتەوە كە پاساو (مبرر) دروست دەكەن بۆ ئەوەی خۆیان بسوتێنن یان خۆیان بكوژن، بۆ ئەو ئافرەتانە دۆزەخیان پێ خۆشترە لە دونیا؟!!، مەگەر پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) نەیفەرمووە: هەر ئینسانێك لە دونیا بەچی خۆی بكوژێت لە دۆزەخیشدا بەو شێوە بەردەوام خۆی دەكوژێتەوە!![93]، ئەگەر خۆی لە شاخ فرێ بدات ئەوە بەردەوام لە دۆزەخدا خۆی لە شاخ فرێدەداتە خوارەوە!، ئەگەر خۆی بە چەقۆ بكوژێت ئەوە بەردەوام لە دۆزەخ بە چەقۆ خۆی دەكوژێت!، ئەگەر خۆی بەئاگر بسوتێنێ ئەوە بەردەوام لە دۆزەخدا خۆی بەئاگر دەسوتێنێ و ئاگر لە خۆی بەردەدات!، ئەگەر خۆی بەژەهر بكوژێت بەردەوام لە دۆزەخدا ژەهر دەخوات!، ئەوە حەقیقەتێكی موتڵەقە دەبێ ئافرەتان هەموویان ئەوە بزانن، ئەوەی خۆی دەسوتێنێ ئەوە خۆی توشی جەهەننەم دەكات، ئەو ئاگرەی كە خوای گەورە ئامادەی كردووە، چونكە خۆكوشتن قەتڵێكە، باوكان و دایكان و براكانیش هۆیان لەو قەتڵەدا هەیە، هۆكارن ئەگەر كەمتەرخەمیان كردبێت لە پەروەردە و پێگەیاندنی ئافرەتان، هی كچەكانیان وە هی كوڕەكانیان، وە لە دروستكردنی پاساو (مُبرِر) بۆ ئەو ئافرەتانەی كە خۆیان دەكوژن، بۆیە ئەگەر حەیا نەبێت دەگاتە ئەو سنوورە كە ئینسان شەرم لە خوا نەكات و خۆی توشی كوشتنیش بكات.

---

[93] ((حدثنا محمد بن بشار حدثنا عثمان بن عمر حدثنا علي بن المبارك عن يحيى بن أبي كثير عن أبي قلابة أن ثابت بن الضحاك وكان من أصحاب الشجرة حدثه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من حلف على الاسلام فهو كما قال وليس على بن آدم نذر فيما لا يملك ومن قتل نفسه بشيء في الدنيا عذب به يوم القيامة ومن لعن مؤمنا فهو كقتله ومن قذف مؤمنا بكفر فهو كقتله))، صحيح البخاري، كتاب الادب، باب: ما ينهى من السباب واللعن، رقم الحديث ٥٧٠٠.

جاران ئافرەتان زۆر بەدەگمەن دەیانوێرا یاخود شەرمیان دەکرد لە بەرامبەر باوکەکانیان، مامیان، خاڵیان و ناوی پیاوەکەی خۆیان دێنا بەنەوعێك، یان هەر بە (مێرد) ناویان نەدەبرد!، دەیانگوت (پیاوەکەم) یان دەیانگوت (ئەو، فلانە کەس)!!، بەڵام ئەمڕۆ بە ئاشکرا زۆرێك لە ئافرەتی بێ ئابڕوو داوای ڕەوابوونی زینا دەکات!، ئەو ئافرەتانە هەر نەوەی کوردن خۆ کەسی تر نەهاتووە لە کوردستاندا ژیا بێت، ئەو ئافرەتانە هەر نەوەی کوردن ئەمڕۆ لە بازاڕەکانی خۆمان دەیانبینین!، گەیشتۆتە ئەو ئاستە کە ئافرەتان بە ئاشکرا داوای زینا بکەن!.

فەرموون بڵاوکراوەیەکی کۆمەڵێك ئافرەتی بێ ئابڕوو کە نوسیویانە: ((بۆ ئازادی ئافرەتان))، ئەو دەقانەی کە تێیدا هەیە هەمووی دژایەتیکردنە بە قورئان و ئیسلام و بە خوا و بەپێغەمبەر ﷺ، ئەو ئافرەتانە لە کوێ هاتوون خۆ کوردن، هەر کچی ئەم و کچەزای ئەم و کوڕەزای ئەون!.

لە یەکێك لە بڕگە (فقَرة)کانیدا سەبارەت بە مارەیی دەڵێ: (دانانی هەر نرخێك بەرامبەر بە زەواجی هەر دوو کەسێك لەژێر هەر ناوێکدا بێت قەدەغەیە)!!، نابێ مارەیی و مارەکردن هەبێت!، بۆچی؟، بۆ ئەوەی بە ئاسانی دەستی ئەو بگرێ و پاشان چەند ڕۆژێکی پێ بچێت دەستی ئەو بەردات و دەستی یەکێکی تر بگرێت!، ئەگەر بە پارە بێت ئەو پارەیەی هەمووجار بۆ کۆناکرێتەوە ئەوەیان تەڵاق بدا و ئەوەیان مارە بکات و مارەیی ئەوە ئەوەندە بدات!، ئیسلامەتی چەندە نرخی بۆ ئافرەت داناوە! دەبێ مارەیی تەقدیم بکات کاتێك دەچێت بۆ داخوازی ئافرەتێك نەك ئاوا بەلاش بە سوك و سادەیی تەماشای ئافرەت بکرێت، ئایا ئەوە ڕێزی ئافرەتە کە مارەیی نەبێت؟، یان ئەوە ڕێزیەتی کە ئەو ئافرەتە بەبێ مارەیی بچێتە دەر لە ماڵ و یەکێك بیبات؟!!.

لە بڕگەیەكی تردا دەڵێت (ژن و پیاو ئازاد و یەكسانن لە جیابوونەوەدا)، یانی ئەو ئافرەتە لەگەڵ پیاوەكەدا هیچ فەرقیان نییە لە بابەتی جیابوونەوەدا!.هەر رۆژێك پیاوەكە حەزی لێبێت دەڵێ ئافرەت بڕۆ، هەر كاتێك ئافرەتەكەش حەزی لێبێت دەڵێ مێردەكە تەڵاقم دایت و پەیوەندیت بە منەوە نییە!، یانی مەسەلەی تەڵاق رۆڵی نەمێنێ و هەر ناویشی نەمێنێ كە هەر باسیشی نەكردووە!، لە یەكێكی تر دەڵێت: (مومارەسەی جینس -واتە زینا- هیچ جۆرە سزایەكی لەسەر نییە)!، باوكێك، دایكێك، برایەك كەس بۆی نییە بەو كوڕە بڵێ كە زینای لەگەڵ كچەكەیان كردووە بۆ وات كرد؟، بۆ دەستی كچەكەمانت گرتووە لەناو باخ، لەناو دائیرە و قوتابخانە لە لەیالی شەوانە، لە كوێ لە كوێ...، كەس بۆی نییە!!، ئەوە بەڕاستی دەرگای فیتنە و فەسادە بۆ میللەتی كورد دەكرێتەوە، ئەوە دژایەتی میللەتی كوردە نەك دڵسۆزایەتی بۆ میللەتی كورد و پێشكەوتن بۆ ئافرەت!.

لە بڕگەیەكی تردا -ماددەی چل و دووەم- دەڵێت: (ژنان لە پۆشینی جلوبەرگ و خۆ ئارایشتكردندا ئازادن، هەرجۆرە دەخالەتكردنێك لەو مافەدا سزای لەسەرە)، یانی ئافرەتان چ جۆرە جلوبەرگێك لەبەر دەكەن و تەقلیدی چ وڵاتێك دەكەن ئازادن و كەس بۆی نییە دەست بخاتە رێگایان!!، لە راستیدا ئەوە هاندانی هەموو ئافرەتانە كە بە قسەی باوك و دایك و عورف و عاداتی خۆشیان نەكەن چ جای ئیسلامەتی.

پاشان دەڵێ: (هەرجۆرە رێگرییەك لە تێكەڵاوبوونی ژن و پیاو لە مەكتەب و شوێنە گشتییەكاندا سزای لەسەرە)، نابێ رێگری هەبێ لەوەی ئافرەت و پیاو تێكەڵاو بن و دەبێ سەربەخۆیی هەبێت!!، بەڕاستی ئەوانە جێگای ئەوەن كە ئینسان بیری لێ بكاتەوە بۆچی؟!، ئافرەت بۆچی وا بەو شێوەیە بەبێ پەردە و

بەڕاشكاوی، بەبێ شەرمانە و بێ ئابڕوانە ئەمڕۆ داوای بەرەڵاییەك بكات نەك هەر لە ئیسلام ناوەشێتەوە بەڵكو لە عورف و عادات و تەقالیدی كوردەواری خۆمان ناوەشێتەوە!، هەتا گوتویانە: (بۆچی پیاو بۆی هەیە چوار ژنان بهێنێ بەڵام ژن بۆی نییە چوار مێردان بكات؟!!، فەرقیان چییە؟)، چونكە هەر لە سەرەتاوە نوسیویانە ((قانونی یەكسانی ژن و پیاو))، پێمانوایە پیاو پیاوە و ئافرەتیش ئافرەتە، پیاو وەزیفەی خۆی هەیە و ئافرەتیش وەزیفەی خۆی هەیە، پیاو تەحەمولی وەزیفەی ئافرەت ناكات و ئافرەتیش تەحەمولی وەزیفەی پیاو ناكات!، توخوا كێ لە مسوڵمانان چ كوردێكی بە شەرەف با مسوڵمانیش نەبێت رازییە بێجگە لە خۆی خێزانەكەی سێ مێردی تری هەبن؟!، كێ رازییە بەوە؟، بۆ ئافرەتی كورد ئەمڕۆ ئەو قسەیە بكات بە ئاشكرا لەناو شارەكانی خۆماندا ؟!، بەڕاستی قسورەكەی دەگەڕێتەوە بۆ هەموو لایەكمان، جا پێموایە كە ئەوانە وردە وردە بۆیان شل دەكرێت بۆیە دەگەنە ئەو ئاستەكە ئەو قسانە بكەن بۆ ئەوەی حەیا و ئابڕووی میللەتی كوردیش ببەن، چونكە ئەوە لێرە تەرجەمەش دەكرێت و دەچێتەوە وڵاتانیش، وە پێمانوایە میللەتی كورد مسوڵمانە و نەوەی سەلاحەددینی ئەیوبییە و نەوەی دەیان و سەدان زانای بەناوبانگە كە لە كوردستاندا پێگەیشتووە و خزمەتی ئیسلامی كردووە و مزگەوتەكانی لە هەموو گوند و دێهاتەكانیدا شاهێدن و كوژراوەكانی هەمووی بە شەهید لە قەڵەم دەدات و دەیان و سەدان هەزار بەناو ئەنفالی هەیە و شەهید و قوربانی داوە لە پێناوی خزمەتی دین و وڵات و رزگاركردنی وڵاتەكەی، كەچی ئەمڕۆ ئاوا ناشیرین بكرێت بەڕاستی جێگای داخە كە ئەوە بەرپرسیارییەتییە كە لەسەر شانی هەموو لایەكمانە.

بۆیە لە كۆتاییدا دەڵێم پێویستە ئێمە بۆخۆمان حەیا و ئابڕوومان زیاد بكەین، تەماشای عوسمانی كوڕی عەففان بكەین خەلیفەی سێیەمی

پێغەمبەری خوا (علیه الصلاة والسلام) لـە وەختێكـدا كـە عائیـشە دەگێڕێتـەوە دەفەرموێ: رۆژێكیان پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) جلوبەرگەكانیم بۆ شـۆردبوو، كراسێكی بەسەر خۆیدا هەڵكێشابوو لە سەرووی چۆكییەوە گۆشتەكەی بـستێك دیاربوو نەدەگەیشتە سەرچۆكی، ئەفەرموێ: بـاوكم واتـە ئەبووبـەركی صـدیق هات ئیجـازەی وەرگـرت و پێغەمبـەر (علیه الصلاة والسلام) ئیجـازەی داو هاتـە ژوورەوە سەرچۆكەكەی دانەدایەوە و داینەپۆشی، عومەری كوڕی خەتتاب هـات هەروا، عوسمانی كوڕی عەففان لـە دەرگایـدا یەكـسەر پێغەمبـەر (علیه الصلاة والسلام) سەرچۆكی خۆی داپۆشییەوە!، عائیشە (خوالێی رازیبێ) زۆری سەرسـوڕما دوای ئەوەی كە ئەوان رۆیشتن لە پێغەمبەری پرسی ئەمە بۆچـی؟، فـەرمووی: ئەی عائیشە عوسمان پیاوێكی زۆر بەحەیا و بە شەرمە، ئەگەر سەرچۆكی خـۆم دانەدابایەوە نەدەهاتە ژووری!، بەو عیبارەتە فەرمووی: (أَفَلا أَستَحِي من رجلٍ تَستَحِي منه الَملائِكَـة؟): من چۆن شەرم لە كەسێك نەكەم كە مەلائیكەتـەكانی خوا شەرمی لێ دەكـەن؟!!، حـەیای ئیمـامی عوسمـان نـاوا بـووە!، حـەیا لـە بەرامبەر پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) حەیا لە بەرامبەر خوا شـەرمی لـە خـوا كردووە، بـا ئافرەتـەكانمان و خوشـكەكانمان و خێزانـەكانمان تەماشـای خێزانـی فیرعەون بكەن لە سەردەمی حەزرەتی موسا كە كاتێك لـەژێر دەسـتی زوڵـم و ستەمی فیرعــەون و فیرعەونییەكانـدا دوعـای دەكـرد و دەپاڕایـەوە لـە خـوا، فەرمووی: ﴿رَبِّ ابْنِ لِي عِنـدَكَ بَيْتًـا فِـي الْجَنَّـةِ﴾ ١١- التحـریم، لـە كۆتـایی سورەتی (التَّحريم) لە قورئانی پیرۆزدا، واتە: خوایە لەلای خـۆت لـە بەهەشـت خانووێكم بۆ ئامادە بكە، (بَيْتًـا فِـي الْجَنَّـةِ): ماڵێـك لـە بەهەشـت!، خێزانـی فیرعەون لەچی كەم بوو داوای بەهەشت دەكات ئەگەر مەسەلە خۆشی و راحەت و خۆشگوزەرانی دونیا بوایە؟!، لە ماڵی فیرعەوندا هەموو شتێك هەیە! بـەڵام پێی خۆش نییە لەبەرئەوەی شەرم لـە خـوا دەكـات خـۆی لـە گونـاه و تـاوان

پاراستووە و خۆی دەپارێزێت، دەڵێ:: (رَبِّ ابْنِ لِي عِندَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ): لەلای خۆت لە بەهەشت ماڵێکم بۆ ئامادە بکە، (وَنَجِّنِي مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ): پەروەردگارم رزگارم بکەی لە فیرعەون وە لە کردەوەکانیشی، (وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ): لە گەلی ستەمکارییش کە گەلی فیرعەونە رزگارم بکەیت، دەبێ ئافرەتی مسوڵمانیش ئاوا بڵێت نەك تەسلیمی ویست (إرادة)ی بێ شەرعی مێردەکەی ببێ وەختێ کە بۆ شوێنێکی بێ شەرعی دەبات وەك گایەك کە هەست و ویستی نەبێ -تەشبیهی رێزی ئافرەت نەبێت- وە دوای دەکەوێت و ئیرادەکەی لە دەستی کەسێك دەنێت کە بۆ شوێنی شوبوهات و شەهەوات و غەرقی گوناه و تاوان رایدەکێشێ، بۆیە دەڵێم ئافرەتانیش دەبێ خاوەنی ئیرادەی خۆیان بن، مەرج نییە هەرشتێك کە براکەی پێی گوت دەبێ جێبەجێی بکات!، هەرشتێك کە مێردەکەی پێی گوت کە بێ شەرعیش بوو دەبێ جێبەجێی بکات، خوای پەروەردگار لە بەقسەکردنی دایك و باوکیشدا قەیدی داناوە چ جای بەقسەکردنی براو کەس و کاری تر!!، ئەفەرموێ ﴿وَإِن جَاهَدَاكَ عَلَى أَن تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا﴾ ١٥- لقمان، ئەگەر داوایان لێکردی شەریك بۆ من برِیاردەی نابێ بەقسەیان بکەی بۆ دایك و باوك، داوای بێ شەرعییان لێکردی بە قسەیان مەکە، (لا طاعَةَ لِمَخلوقٍ فِي معصِيَةِ الخالِق)[٩٤]: هیچ کەسێك نابێ لە بێ ئەمری خوادا بە قسەی هیچ کەسێك بکات جا هەر کەسێك بێت!!، ئینسانی مسوڵمان دەیەوێت لەسەر رێگای شەرع بڕوات، دەیەوێ قیامەتی هەبێت، ئەگەر کار و وەزیفەکەی لە ماڵەوە بێت، لەناو کۆمەڵێك مسوڵمان بێت، لە دائیرە بێت، ئەگەر زانی کێشە لە کار و

---

٩٤ ((قال حمزة وسمعت أبا الحسن الدارقطني يقول كان يتقى لسان تمتام قال أبو الحسن والصواب ان الوركاني حدث بهذا الاسناد عن عمران بن حصين ان النبي صلى الله عليه وسلم قال لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق))، مسند إمام أحمد، جزء ١، صفحة ١٣١، رقم الحديث ١٠٩٥

وەزیفەکەیدا هەیە لە رووی شەرعییەوە (فَلا سمعَ وَلا طَاعَة)، نابێ گوێڕایەڵی برا گەورەکەی خۆی یان سەرپەرشتیاری خۆی بکات لە بابەتەکەدا.

جا لە خوای پەروەردگار دەپاڕێینەوە دەڵێین یارەببی خوایە حەیا و شکۆ و شەرمان بۆ زیاد بکەی بۆ خۆمان و ماڵ و منداڵمان، بۆ کچەکان و کوڕەکان، بۆ خێزانەکانمان، خوایە بۆخزم و کەس و نەتەوەی کورد (یارَبَّ العالَمین)، یارەببی خوایە میللەتی کورد لەژێر سایەی ئیسلام و شەرم و شکۆی ئیسلامدا بپارێزی، یارەببی خوایە حەیا و شەرم و ئابڕووی دایکان و خوشکانی میللەتی کورد لە هەر کوێ هەن لێرە یان لە خاریج بپارێزی، یارەببی خوایە عاقیبەتی عومرمان خێر بکەی، خوایە لە دەسیسە و پیلانی دوژمنانی ئیسلام و دوژمنانی میللەتی کورد بمانپارێزی، یارەببی خوایە لە پیلانی زلهێزانی کوفر بمانپارێزی، خوایە مسوڵمانان لە هەر کوێ هەن سەریان بخەی، خوایە رزگاریان بکەی لەژێر نیری ستەمکاران و زاڵمان، یارەببی خوایە لە خۆمان و ماڵ و منداڵمان خۆش بیت، هیدایەتمان بدەی بۆ ئەوەی عەبدی راستەقینەی تۆ بین.

أمين، أقولُ قَولِي هَذا وَأستَغفِرُاللهَ لِي وَ لَكُم فَاستَغفِروه إنَّهُ كانَ غَفّاراً، أعُوذُ بِاللهِ منَ الشَّيطانِ الرَّجيم

(رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ)

آمين

مـــردن

﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ
أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ١٨٥- آل عمران

بسم الله الرحمن الرحيم

انَ الحَمـدَ لِلـه نَحمـده ونَـستَعِينه وَنَـستَغفِره، ونَعُـوذ بِـالله مـن شـرورِ أنفُـسَنا وسيئات أعمَالنا، من يَهدِهِ اللهُ فَلا مـضِل لَـه، ومـن يُـضلِل فَـلا هـادي لَـهُ..، نَشهَدُ أن لا الهَ الا اللهُ وحدَهُ لاشَريكَ لَهُ، وَنشهَدُ أن سيدَنا وَنَبينَا محمـداً عَبـده ورسُولهُ.. هَذا الرَسولُ الـذِي بَلّـغَ الرِسالةَ وَأدَى الامانَـةَ، ونَـصحَ الامَّـةَ وَكَـشَف الغُمَّة وَجَاهَدَ فِي الله حَقَ جِهَادِه وَتَركَنا عَلى المحجَـة البَيـضاء، لَيلُهـا كَنهارِهـا، لايَزيغ عَنها الا هَالِـك، صـلَواةُ الله وسـلامه عَلَيـهِ وَعَلـى آلـه وَأصـحابِهِ صـلاة وسلاماً الى يَومِ الـدِّين، اَمَـا بَعـد عِبـادَ الله أُوصِـيكُم وَنَفـسِي أوَلاً بِتَقـوَى الله وَطاعَتِه وَلُزومِ أوامرِهِ وكَثرَةِ مخافَته فَإنَّ التَّقوى شعارُ المؤمنين، ودثـار المُتَّقين، ووصيةُ الله سبحانَه وتَعالى فيَّ وفي النـاسِ أجمعـين، قَـالَ اللهُ (سبحانه وتعالى) فـي كِتابِهِ الحَكيمِ أعوذُ بِالله من الشَّيطانِ الرَّجيم ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُـواْ رَبَّكُـمُ الَّـذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَـا وَبَـثَّ مِنْهُمَـا رِجَـالاً كَـثِيرا وَنِـسَاءً وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾ ١- النساء.

ئیماندارانی بەڕێز، ئەی ئوممەتی موحەممەد ﷺ، دڵسۆزانی خودا و پێغەمبەری خودا (عليه الصلاة والسلام)، سەلامی خوای پـەروەردگارتان لەسـەربێ، رەحمـەت و میهرەبانی خوا بـڕژێ بەسـەر ئێمـە و هـەموو مـسوڵمانانی دونیـا لـەم رۆژە پـیرۆزەدا، بـەڕێزان دیـارە ئێمـەی مـسوڵمان بـەپێی قورئـان و سـوننەتی پێغەمبەرمان (عليه الصلاة والسلام) لەوە حـاڵیی بـووین کـە دونیـا تاقیگەیـە بـۆ ئینسان و شوێنی تاقیکردنەوەیە، ئەو چـەند سـاڵەی کـە ئینـسان لـە دونیـادا

بەسەری دەبات لە تاقیگە (مختـبر)ێکدایە، دوای ئەو تاقیکردنەوە و ئیمتیحانە ئەو ئینسانە دونیا بەجێدەهێڵێ!، کۆچ دەکات بەرە و قۆناغێکی تر کە قۆناغی بەرزەخە، پاشان لـە دوای قۆنـاغی بـەرزەخ (کـە نـاو گـۆڕە) بـەرەو قۆنـاغی مەحشەر، دواییش لەوێوە بەرەو بەهەشت خوا بماندات وە یان بەرەو دۆزەخ خوا بمانپارێزێ!، وە ئینسان لە دونیـادا تاقیـکراوەتـەوە بـە کۆمـەڵێك مـەرج ئـەو مەرجانەی کـە خـوای گـەورە لەسـەر ئینـسان دانـاون لـە قورئـانی پـیرۆزدا هەموویان باسکراون، بەگشتی خوای گەورە پێمان دەفـەرموێ: مـن بپەرسـتن!، فەرمانبـەریم بکـەن..، ﴿وَمَـا خَلَقْـتُ الْجِـنَّ وَالانـس إِلا لِيَعْبُـدُون﴾ ٥٦- الـذاريات، ئەفـەرموێ: ئینـسان و جنۆکـەم تـەنها بـۆ پەرسـتراني خـۆم دروستکردوون، حیکمەت لە دروستکردنی ئینسان و جنۆکە رابـواردن نییـە لـە دونیا بەڵکو تەکلیفێکیان لەسەر شانە کە بریتییـە لـە عیبـادەتکردن بـۆ خـوا (خواپەرستی)، هەرچی دروستکراوە تەسبیحاتی خوا دەکات: ﴿وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلا يُسبحُ بِحمْدَهِ﴾ ٤٤- الاسـراء، ئـەو کۆمەڵـە مەرجـە کـە خـوای گـەورە لـە ئیسلامدا لەسەر ئێمـەی دانـاوە زامـنی بەهەشـتن، کەسـێك دەیـەوێ بـچێتە بەهەشت با ئەو مەرجانەی کە خوا دایناوە لە قورئانی پیرۆز جێبەجێیان بکـات دەچێ بۆ بەهەشت و خوا لێی رازی دەبێ!، دەستنوێژێك دەشۆی مەرجێکـە بـۆ نوێژکردن، نوێژکردن کاتێك دروستە کە دەستنوێژت هەبێ، بەهەشتیش کاتێـك پێتدەدرێ کە عیبادەتت کردبێ بۆ خوا!، عیبـادەتکردن و پاڕانـەوە لـە خـوا و کڕنۆش بردن و سەجدە بردن بۆ خوا وەرگرتنی تەوجیهاتی ربُ العـالمین، رۆیـشتن لەسەر بەرنامەی خوا و دەستگرتن پێیەوە مەرجن بـۆ ئـەوەی ئینـسان بـچێتە بەهەشت!، ئەوە یەك، دووهەم: کۆمەڵێك موسیبەت و بەڵا بۆ ئینسانەکان دێن لـە دونیـادا ئـەو موسـیبەتانەش هـەموویان تاقیکردنـەوەن، وەك برسـێتی، تێنووێتی، هەوراز و نشێو، سەرما و گەرما، ترس، رۆیشتنی مـاڵ و سـەروەت

و سامان، ڕۆیشتنی منداڵ و ئەولاد و خۆشەویستان، ئەوانە هەمووی تاقیکردنەوەن!، یەکێك لەو موسیبەتانە ئەمڕۆ وەکو تاقیکردنەوە باس دەکەین کە بریتییە لە موسیبەتی مردن، مردن لە قورئاندا، مردن لە ڕوانگەی ئینسانی مسوڵمانەوە چۆن تەماشا دەکریێ؟، دیارە جێگای خۆیەتی کە لەسەر ئەو بابەتە بەقووڵی بدوێین بەڵام ئەوەندەی کە لە فورسەتدا بێ لە وتاری ئەمڕۆدا عەرزی دەکەم سێ خاڵن: خاڵی یەکەم حەقیەتی مردن لە قورئاندا، خاڵی دووەم مردن کاتێکی دیاریکراوی هەیە، سێیەم: ئایا بە ڕاکردن و خۆشاردنەوەی ئینسان لە مردن ئەجەل دوا دەکەوێ؟.

ئەو مردنەی کە واقیعێکە و ئینکار ناکرێ، ئەمڕۆ زۆر کەس لە ترسی مردن خۆی تووشی حەرام کردووە!، موعامەلەی حەڵاڵ ناکات نەوەك برسی ببێ و ماڵ و منداڵی هەژار ببێ!، نەوەك دوای مردنی ئەو ماڵ و منداڵی لە برسان بمرن، مردن وای کردووە کە ئینسان ترسنۆك و بێ غیرەت بێ، موسیبەتی مردن وایکردووە ئینسان حەق نەڵێ و بیشارێتەوە، موسیبەتی مردن موسیبەتێکی گەورەیە، زۆرجار ئینسانی لە ڕێ لادەدات هەر لەبەرئەوەی کە مردن دواخات و تووشی مردن نەبێ، پێیوایە کە مردن بەدەست خۆیەتی نازانێ مردن دەستەڵاتی ئەو نییە!.

ئەگەر لەسەر خاڵی یەکەم هەندێك بەکورتی بڕۆین ((حەقیقەتی مردن لە قورئاندا)) بەوە دەست پێدەکەین کە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿**كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ**﴾ **١٨٥- آل عمران**، واتە: هەموو گیانلەبەرێك ئەبێ بمرێ، ئەوە بڕیاری خوایە (جل جلاله)، هەروەك چۆن بڕیاری خوایە: ﴿**كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ**﴾ **١٨٣- البقرة**، واتە: ڕۆژووتان لەسەر فەرزکراوە، ﴿**كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ**﴾ **١٧٨- البقرة**، واتە: تۆڵە سەندنەوەتان لەسەر فەرزکراوە، ﴿**كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ**﴾ **٢١٦- البقرة**، جەنگ لە پێناوی

خوا، ﴿فَأَقِيمُواْ الصَّلاةَ إِنَّ الصَّلاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ ١٠٣– النساء، واتە: نوێژ لەسەر ئیمانداران فەرزکراوە و کاتێکی دیاریکراوی بۆ دانراوە، ﴿وَأَقِيمُواْ الصَّلاةَ وَآتُواْ الزَّكَاةَ وَارْكَعُواْ مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ ٤٣– البقرة ...، ئەوانە هەمووی ئەمری خودان ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ﴾ ١٨٥– آل عمران، هەموو نەفسێك دەبێ بمرێ، بڕیاری خوایە (جل جلالـه)!، جا ئینسانی مسوڵمان لە دوو لایەنەوە باوەڕی بە مردن هەیە:

یەکەمیان، بەچاوی خۆی دەیبینێ، **دووەمینیشیان**، ئایەتێکە لە قورئان!، بەڵام ئینسانی کافر هەر لەبەرئەوەی بە چاوی خۆی دەیبینێ باوەڕی بەمردن هەیە ئەگەرنا نەك لەبەرئەوەیە ئایەتێکە لە قورئان و دوای مردن زیندوو دەبێتەوە و حیسابی لەگەڵ دەکرێ و بەهەشت و جەهەننەم چاوەڕێی دەکەن!، بەڵێ مردن حەقیقەتێکە: ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلالِ وَالإكْرَامِ﴾ ٢٦، ٢٧– الرحمن، واتە: هەرچی لەسەر زەوییە ڕۆژێك دێ نامێنێ تەنها خودا دەمێنێ (جل جلالـه)!، ئەو ڕۆژەی کە تەنها خوا دەمێنێ دەفەرموێ: ﴿لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ ١٦– غافر، دەفەرموێ: موڵك و دەستەڵاتی دونیا، دەستەڵاتی کەون هی کێیە؟، کەس نییە وەڵام بداتەوە هەر بۆخۆی دەفەرموێ: (لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ) دەستەڵات دەستەڵاتی خودایە!، دەستەڵاتی (رب العالمين)ە، ﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الأرْضُ غَيْرَ الأرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ وَبَرَزُواْ للّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ ٤٨– إبراهيم، واتە: ڕۆژێك دێ ئەو ئەرزە بەدل دەبێ خوا دەیگۆرێ بە ئەرزێکی تر، ئاسمانەکانیش دەگۆڕدرێن...، ئەو وەزعەی کە ئێستا لە دونیادا ئێمە دەیبینین ئاوا نامێنێتەوە، فلانە کەسە بە کەیفی خۆی ئینسانەکان بچەوسێنێتەوە و فلانە کەسەش هەتا دەمرێ هەر بچەوسێندرێتەوە و فلانە گەلە مەزلوم بێت و فلانیش زاڵم بێت و فلانە دەوڵەتە ئاوا و فیسار بنەماڵە ئاوابێ!!، نەخێر ئەو دونیایەی کە ئەمڕۆ دابەشکراوە و بست بە بست

خەڵکی شەڕی لەسەر دەکات و ئەم پاوانکارییەی کە ئەمڕۆ لە دونیادا دەکرێ ئاوا نامێنێ!، ڕۆژێك دێ ئەو زەوییە تەخت دەبێ!.

خۆشەویستەکانم، بۆیە خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ﴾ ١٨٥- آل عمران، هەموو نەفسێك دەبێ مردن بچێژێ، بۆ دەفەرموێ ((بچێژێ))!، چونکە چەشتن لە حاڵی حەیاتدایە، ئینسان کە دەمرێ یەکجاری کۆتایی نایە!، خۆ ئەگەر ئینسان بە مردن کۆتایی بهاتایە ئەی ئەو ماندوبوونە بۆچی بوو؟! کافرەکان لە ڕۆژی قیامەت دەڵێن: ﴿يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ﴾ ٢٧- الحاقة، خۆزگە کە دەمردین جارێکی تر زیندوو نەدەبوینەوە!، بەڵام دوای مردن یەکسەر قۆناغی تر دەستپێدەکات کە قۆناغی ناوگۆڕ (بەرزەخ)ە، ئینسان کە مردیش ڕوحەکە جۆرە پەیوەندییەکی لەگەڵ لاشەکەی لە گۆڕدا دەبێ جا ئەگەر مسوڵمان بێ ئەوا قەبرەکەی بۆ دەبێتە باغێك لە باغەکانی بەهەشت و ئەگەر موجریم و گوناهبار و زاڵم و کافر و بێباوەڕیش بێ ئەوا قەبرەکەی بۆ دەبێتە چاڵێك لە چاڵە ئاگرینەکانی دۆزەخ!، وەکو پێغەمبەرمان فەرمووی (عليه الصلاة والسلام): (القَبر إمَّا رَوضَةٌ مِن رِيَاضِ الجَنَّة أو حُفرَةٌ مِن حُفَرِ النِّيران)[٩٥] واتە: قەبر یان باغێکە لە باغەکانی بەهەشت یان چاڵێکە لە چاڵەکانی دۆزەخ!، هەموو ئینسانێکیش دەبێ یەکێك لەو دووانە بچێژێ!.

مردن جێگای خۆیەتی هەموو کەس لێی بترسێ بەڵام ئینسانی مسوڵمان دەبێ چاك بزانێ کە دوای مردن قۆناغەکانی تر دێنەپێش خۆی بۆ ئامادە دەکات، بەنو ئیسرائیلییەکان خۆیان پێیان وا بوو کە ژیانی دوارۆژ (قیامەت) هەر بۆ ئەوانە بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا زۆر لە مردن دەترسان!، خوای گەورە

---

[٩٥] سنن الترمذي، كتاب صفة القيامة والرقائق والورع صفة أواني الحوض، باب السنة، رقم الحديث ٢٤٦٠

دەفەرموێ: ﴿قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الآخِرَةُ عِندَ اللّهِ خَالِصَةً مِّن دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُاْ الْمَوْتَ﴾ ٩٤- البقرة، واتە: ئەی بەنوئیسرائیل ئەگەر پێتانوایە ژیانی دوارۆژ هەر هی ئێوەیە و بەهەشت هەر هی ئێوەیە و بۆ كەس نییە ئەی بۆ تەمەننای مردنێ ناكەن؟!، خۆ ژیانی دونیا ئەوەندە خۆش نییە، ئەگەر ئینسان یەقینی وا بێ دەچێتە بەهەشت ئەو دونیایە جێگای خۆشگوزەرانی نییە چونكە هەر لە منداڵییەوە ئینسان لە موعاناتدایە هەتا دەمرێ!، كاتێك كە منداڵە شعور بە ژیان ناكات، كاتێ گەنجە كێشەی ژنهێنانی هەیە دوایی كێشەی ماڵدانان و دامەزراندنی هەیە، پاشان كێشەی كوڕ و كچ و ماڵ و سەروەت و سامان و خزم و كەس و عەشیرەت و قەومی هەیە!، پاشان پێش پیربوونی كێشەی زۆری بەسەردا دێ و موسیبەتی زۆری بۆ دێتە پێشێ چاوی زەعیف دەبێ و گوێچكەی زەعیف دەبێت و كاری بۆ ناڕوات و دڵی زەعیف دەبێ!!، دونیا هەمووی مەینەتیی (مَشقَّة)ە، بۆیە خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الانسَانَ فِي كَبَدٍ﴾ ٤- البلد، ئینسانمان دروستكردووە لە مەینەتییدا دەژی، بەڵێ خۆشەویستەكانم: خوای گەورە فەرمووی ئەی بەنوئیسرائیل بۆ داوای مردنێ ناكەن ئەگەر قیامەت هەر هی ئێوەیە!، ﴿فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ٩٤- البقرة، واتە: تەمەننای مردنێ بكەن ئەگەر راستگۆن و راست ئەكەن لە قسەكەتاندا، بەڵام خوا دەزانێ كە ئەوان شتیان بۆ دوای مردنێ ئامادە نەكردووە و خۆیان حازر نەكردووە بۆ مەحكەمەی ئیلاهی لە رۆژی قیامەت بۆیە خوای پەروەردگار هەر خۆی دەفەرموێ: ﴿وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ ٩٥- البقرة، بەهیچ شێوەیەك داوای مردنێ ناكەن لەبەرئەوەی كردەوەی خەراپیان بەرێكردووە لە پێش خۆیاندا، ئینسانێك ئەگەر گوناهباربێ زۆر دەترسێ لەبەرئەوەی مەحكەمەكەی قورسە!، لەبەرئەوەی حیسابەكەی قورسە!، باوەڕی بە قورئان هەیە بەڵام كەمتەرخەمیی كردووە لە

جێبەجێکردنەکەی، باوەڕی بەوە هەیە: ﴿فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ ٧، ٨- الزلزلة، میسقالە زەڕڕەیەك لە خوای پەروەردگار ون نابێ لە چاکە و خەراپە، باوەڕی بەوە هەیە بەڵام خۆی بۆ ئامادە نەکردووە و خۆی لە خراپە نەپاراستووە بۆیە لە مەحکەمەی رۆژی قیامەت دەترسێ، جا هەیە لە ئیمانەکەی دەترسێ هەیشە ئیمانی نیە و کەمتەرخەمی کردووە و بۆیە زیاتر دەترسێ!، نەك هەر تەمەنای مردنێ ناکەن بەڵکو: ﴿وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُواْ﴾ ٩٦- البقرة، بەڵکو لە هەموو کەس زیاتر داکۆکی لەسەر ژیانی دونیا دەکەن وە ئەوانەش کە موشریکن، تەماشا بکەن ئێستاش جولەکە حەریسترین کەسن لەسەر ژیان، لە پێناوی دروستکردنی دەوڵەتێکی جولەکە چیانکردووە!، پیاوە ریش سپی و بە تەمەنەکانمان چاکیان وەبیردێ کە کاتی خۆی جولەکە لە کوردستانی ئێمەشدا هەبوون وەختێ کە لەساڵی ١٩١٧ز بە وەعدی بەلفۆر کە ئەوکاتە وەزیری خاریجی بەریتانیا بوو وەعدیدا بە جولەکە کە دەوڵەتێکیان بۆ دروست بکات لە ساڵی ١٩٤٧ز یشدا بڕیاری ئەو دەوڵەتە درا لەو ساڵەوە هەتا ئێستا تەماشا نەکەین جولەکە لە هەموو وڵاتانی جیهان کۆ دەبنەوە لە یەك دەوڵەت کە دەوڵەتی خۆیشیان نییە! چونکە فەڵەستین شوێنی ئیبراهیمە، شوێنی زەکەریا و یەحیا و حەزرەتی موسا و موحەممەدە (علیه الصلاة والسلام) شوێنی مەریەمە..، ئەوان کە هاتوون بۆ ئەوێ ویستوویانە لە ناوەڕاستی ئەرزی مسوڵمانان شوێنێك داگیر بکەن!، تەماشا بکەن لە هەموو دونیا جولەکە بۆ ئەو شوێنە دێ چونکە سورن لەسەر دروستکردنی ژیان و دەستەڵاتی دونیا بە پێچەوانەی وڵاتانی تر!، خەڵکی خۆمان لە وڵاتی خۆی را دەکا بەرەو هەندەران دەڕوات بەڵام جولەکە لە چوارچێوەی دونیا کۆدەبێتەوە دەوڵەتەکەی خۆی دادەمەزرێنێ!، ﴿يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَن

يُعَمَّرَ﴾ ٩٦- البقرة، واتە: هەر یەکێکیان پێی خۆشە تەمەنی هەزار ساڵ بێ!!، بەڵام خوا دەفەرموێ با هەزارساڵیش تەمەنی بێ لە ئاگری دۆزەخ هەر نەجاتی نابێ!، ئەو هەزار ساڵەش هەر دەڕوات، ئەگەر ئینسان تەمەنی هەزار ساڵیش بێت ئەو هەزار ساڵە هەر تەواو دەبێ ئەگەر هەموویشی لە خۆشیدا رایبواردبێ چونکە حەدیسی صەحیحی پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام) کەسێك کە لە هەموو زەمەنەکاندا لە هەموو کەسێك زیاتر لەوپەڕی خۆشیدا رایبواردووە لە دونیا رۆژی قیامەت دەیهێنن کە کافرە یەکجار لە جەهەننەمێی هەڵدەکێشن لێی دەپرسن: خۆشیت بینیوە؟، دەڵێ: نەخێر هیچ خۆشیم نەبینیوە!!!، کەسێکیش کە لەوپەڕی ناخۆشیدا ژیاوە لە دونیا بەڵام مسوڵمانبووە یەکجار بە بەهەشتێی دەسوڕێنن لێی دەپرسن: ناخۆشیت بینیوە؟ دەڵێ: نەخێر یارەبی هەرگیز ناخۆشیم نەبینیوە!!، هیچی وەبیر نایێ!، هەزار ساڵ دەژی بەڵام وەکو خەوێکیش نایەتەوە یادی لە رۆژی قیامەت.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: بۆیە ئیمامی عوسمان (رەزای خوای لەسەر بێ) کە دەچویە زیارەتی قەبر زۆر دەگریا!، غولامێکی هەبوو لێی پرسی: ئەی ئەمیری بڕواداران خۆ تۆ ئەو ئایەتانەی لە ماڵەوە دەیانخوێنیەوە هەمووی ئایاتی عەزاب و دۆزەخ و ترسی رۆژی قیامەتە بۆ لەوێ گریانت ئەوەندە نایێ وەك دێیە سەر قەبر ئەوەندە دەگری؟! فەرمووی: چونکە گوێم لێ بوو لە پێغەمبەری خوا (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: ئەگەر ئینسان لە عەزابی قەبر رزگاری ببێ ئەوا قۆناغی دوای قەبر ئاسانترە!، وە ئەگەر ئینسانیش لە عەزابی قەبر رزگاری نەبێ ئەوا دوای ئەو زۆر ناخۆشترە!! جا لەبەر ئەوە زۆر لە قەبر ئەترسم!، بەڕاستی قۆناغی مردن قۆناغێکی زۆر هەستیارە و حەقی خۆیەتی ئینسان لە قۆناغی دوای مردنێ بترسێ کە قۆناغی بەرزەخ (ناوگۆڕ)ە، بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) بە سوننەتی داناوە سەردانی قەبرستان بکرێ بۆ

پیاوان، بۆ ئافرەتان بەشێوەیەکی شەرعیی دروستە بەڵام بەڕاستی ئەو زیارەتەی کە ئەمڕۆ ئافرەتان دەیکەن بۆسەر گۆڕستانەکان دروست نییە!، ئەگەر دەشپرسن بۆچی؟ دەڵێین:

یەکەم: لەبەرئەوەی کە پیاوان و ئافرەتان تێکەڵاو دەبن لە زیارەتی گۆڕستانەکان بەتایبەت لە شارەکاندا، **دووەم:** بە جلوبەرگی ناشەرعی و رووت و قوت دەچن سەردانی گۆرستانەکان دەکەن، **سێیەم:** ئافرەتی خراپیان تێدایە کە پێویستە بە بەدەنی پاکەوە بچی بۆ ئەو شوێنە پاکانە کە گۆڕستان شاری مردووەکانمانە، شارێکە کە ئێمەش بەیانی بۆی دەچین!، شارێکە هەر بۆ ئەوانە نییە کە بە رۆژ بەلایاندا تێئەپەڕین و وا ئەزانین هەرئەوانی تێدان و ئێمە بۆی ناڕۆین رۆژێك دێ تەرمەکەی ئێمەش دەبەن بۆ لای ئەو شارە!، ئەو شارەی کە بەداخەوە زۆر بە بێڕێزی تەماشای دەکرێ! هەموو حەیوانەکانی دەخرێتەسەر، بزن و مانگا و گوێدرێژ و سەگی لێناگەڕێتەوە، هەموومان ئوممەتی موحەممەد ﷺ گوناهبارین لەوەی ئەو گۆرستانانەمان بەرەڵا کردووە، ئایا کەسێك حەز دەکات ماموستاکەی بە زیندوویّتی مانگا یان سەگێك بەسەریدا پاز بدات؟، کەسێك حەز دەکات باوکی یان برای یان خێزانی یان دایکی یان کوڕ و کچە خۆشەویستەکەی؟...، کەس حەز ناکات، ئەی گۆڕستان شاری ئەوان نییە؟ ئایا مردووەکانمان ئێستا پێیان ناخۆش نییە کە ئاوا بە بێڕێزی تەماشا دەکرێن؟، ماموستایانی بەڕێزی ئایینی باسیانکردووە و ئەفەرموون کە لە شەریعەتی ئیسلامدا کاتێك کە دەچی بۆ زیارەتی گۆڕستان چۆن بە زیندوویّتی و وەك چۆن لە حاڵی حەیاتدا شەرمت لێکردووە لەو کەسە دەبێ کاتێك کە دەچی بۆسەر گۆڕەکەی ئاوا بە شەرم و ریز و حورمەتەوە بۆی بچی!، نەك بچی لەسەر گۆڕەکەی پاڵبدەیەوە، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ئەفەرموێ: ئەو کەسەی کە لەسەر قەبرێك دادەنیشێ لەسەر پەنگر و پۆلو (پشکۆ) دابنیشێ و بسووتێ

باشترە!، دانیشتن لەسەر قەبر پازدان بەسەر قەبردا ریز و حورمەت نەنواند بۆ گۆڕستان بەڕاستی تاوانێكە ئەگەر لە دێیەك بێ هەموو دێیەكە گوناهبارە، ئەگەر شارێك بێ هەموو شارەكە گوناهبارە، بۆیە جارێكی تریش لە وتاری هەینی وتوومە رەجا دەكەم كە غەم بخۆن لە پەرژینكردنی گۆڕستانەكانمان بۆ ئەوەی گوناهبار نەبین.

كاتێك چویە سەر گۆڕستان سەلام بكە، وەكو پێغەمبەر بە عائیشەی فەرموو: ئەگەر چویە سەر گۆڕستان ئاوا سەلام بكە (السَّلامُ عَلَيكُم دارَ قَومٍ المُؤمِنين، أَنتُمُ السَّابِقُونَ، وَنَحنُ اللاحِقُونَ، ونَحن إِن شاءَ اللهُ بِكُم لاحِقُون، نَسأَل اللهَ لَنا ولَكُم العَافِية)[٩٦] سەلامتان لێبێ ئەی خانووی قەومی ئیمانداران، ئێوە پێش ئێمە رۆیشتوون، ئێمەش وا بەدوای ئێوە دێین و إن شاء الله بەئێوە دەگەینەوە، داوای سەلامەتی دەكەین بۆ ئێوە و بۆ خۆشمان لە خوای پەروەردگار، ئەگەر چویە سەر گۆڕستان ئاوا بڵێ چونكە ئینسان كە دەچێتە سەر گۆڕستان سەردانی خۆشەویستی خۆی دەكات دەبێ بڵێ: (رَبَّنا اغفر لَنا وَلاخوانِنا الَّذينَ سَبَقُونا بِالايمان ولا تَجعَل في قُلُوبِنا غِلا للّذينَ آمَنُوا) خوایە لە ئێمە خۆشبێ و لەوانەش كە لە پێش ئێمەدا رۆیشتوون، وە رق و قینەشمان لە دڵدا مەهێڵە كە لە بەرامبەر ئیمانداران لە دونیا هەمانبێ!، چونكە هەرچی ئیماندارە لە دونیا دەبێ برای یەك بێ!، وە دەبێ بەناخۆشی یەكدی ناڕەحەت بێ، مسوڵمانێك لە رۆژهەڵات لێی دەدرێ یەكێكیان لە رۆژئاوا دەچەوسێندرێتەوە یەكیان لەوێ ماڵی دەسووتێ و دەربەدەر دەبێ..، ئەگەر ئێمەی مسوڵمان لە دڵماندا پێمان ناخۆش نەبێ دیارە مسوڵمانەتیەكەمان

[٩٦] صحيح مسلم، كتاب الطهارة، باب: استحباب إطالة الغرة والتحجيل في الوضوء، رقم الحديث ٢٤٩

ناتەواوە و ئیمانەکەمان بەهێز نییە!!، چونکە یەکێك لـە مەرجـەکانی ئیمـانی بەهێز و تەواو ئەوەیە ئیمانداران بە بـرای خـۆی بزانـێ، خێـری ئیمانـداران بـە خێری خۆی و ناڕەحەتی ئیمانداران بە ناڕەحەتی خۆی بزانـێ (لا یـؤمن أحَـدُکُم حَتَّـى یُحِـبَّ لاخیـهِ مـا یُحِـبُّ لِنَفـسِهِ)[٩٧]، بۆیـە ئینـسان ئەگـەر کەسـێکی خۆشەویـستی خـۆی لـێ دەڕوا و دەمـرێ ناڕەحـەت دەبـێ چـونکە مـردن موسیبەتێکە و واقیعێکە دێتەپێش!، تەماشا بکەن عومەری کـوڕی خـەتتاب (خوا لێی رازی بێ) وەختێ کە پێغەمبەر وەفات دەکات چـەندە ناڕەحـەت دەبـێ!، صەحابەکانی مەدینە زۆربەیان لە مزگەوتدا پەلوپۆیان کەوتبوو! عـەلی کـوڕی ئەبی تاڵیب قاچەکانی ئیفلیج بوبوون خۆی پێ هەڵنەئەسـتایەوە و بـە نـەرزەوە نوسابوون!، عومەری کوڕی خەتتاب دەیفەرموو: هەر کەسـێك بڵـێ پێغەمبـەر وەفاتیکردووە بەم شمشێرە سەری پەلدەدەم! هەتا ئەو کاتەی ئەبوبەکری صـدیق (خوا لێی رازی بێ) وتاری داو مسوڵمانانی وشیارکردنەوە فەرمووی: (من کانَ یعبـد محمَّداً فَإنَّ محَمَّداً قَد ماتَ ومن کانَ یَعْبُد اللّهَ فَـإن اللّهَ حـيٌّ لا یمـوت)، ئـەی صەحابەکان ئەی ئوممەتی موحەممەد (علیه الصلاة والسلام)، هەر کەسێ پێغەمبـەری دەپەرست ئەوا پێغەمبەر مرد، وە هـەر کەسـێکیش خـودای دەپەرسـت خـودا هەرماوە!، ئێوەش و موحەممەدیش (علیـه الـصلاة والـسلام) خواتـان دەپەرسـت ئـەو خودایە هەرماوە، ئینجا هەندێ ئامۆژگاری عومەری کـوڕی خەتتابیـشی کـرد

---

[٩٧] ((حدثنا محمد بن المثنى وابن بشار قالا حدثنا محمد بن جعفر حدثنا شعبة قال سمعت قتادة يحدث عن أنس بن مالك عن النبـي صلى الله عليه وسلم قال لا يؤمن أحدكم حتى يحب لاخيه أو قال لجاره ما يحب لنفسه))، صحيح مسلم، كتاب الايمان، باب: الدليل أن من خصال الايمان أن يحب لاخيه المسلم، رقم الحديث ٤٥.

(خوا لێی رازی بێ) زیاتر هۆشی هاتەوەسەر خۆی وە ئینجا عومەری کوڕی خەتتاب لەو شوێنەدا فەرمووی:

تَـقَوَّسَ ظَـهْري مِـن فِراقِ مُحَمَّدٍ
فَـصَارَ فَضاءُ الارضِ عِندي مُضَيَّقاً
لَـوكـانَـتِ الدُّنيـا تَدُومُ لِسـاكِنٍ
لَـكــانَ رَسُــولُ اللهِ فِيها مُخَلَّداً
ولَـــو دامَـتِ الـدُّنيا ودامَ نَعيمُها
لَما ماتَ فِيها سَيِّدُ الرُّسُلِ أحمَداً

واتە: پشتم کوڕبۆتەوە لەبەرئەوەی فیڕاقـی موحەممـەدم هاتۆتـە پـێش و لـێم جیابۆتەوە ﷺ، ئەو ئەرز و فەزایـە پـان و بەرینـە و ئـەو دەشـتـەم لـێ تەسـك بۆتەوە!، ئەگەر ئەو دونیایە بۆ کـەس بمابایـە تێیـدا نیـشتەجێ ببـێ دەبوایـە موحەممەد (علیه الصلاة والسلام) تیایدا نەمرێ!، ئەگەر خۆشـی دونیـا و گـوزەرانی دونیـا بـەردەوام بوایـە دەبـوو پێغەمبـەر (علیه الصلاة والسلام) نـەمردبا!، خـۆ پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) زۆر خۆشەویـست بـووە لای خـوا خۆشەویـسترین کەسی سەر رووی زەوی بووە لەلای خوا!، لە هەمانکاتدا لە تەمەنی شەسـت و سێ ساڵیدا وەفاتی کردووە کـە تەمـەنێکی کەمـە و تەمـەنی ئوممەتەکەیـەتی وەکو فەرمووی: تەمەنی ئوممەتەکەم بەزۆری لە نێوان شەست و حەفتادایە بۆیـە خۆیشی لە نێوەندی ئەم تەمەنەدا وەفاتی کردووە، جا ئا لەو کاتـەدا عومـەری کوڕی خەتتاب نەصیحەتی خۆی دەکات، دەفەرموێ:

(تَجَرَّد مِنَ الدُّنيا فَإِنَّك إِنَّما خَرَجتَ مِنَ الدُّنيا وأَنتَ مجَرَّدا)[98] واتە: ئەی عومەر خۆت رووت بکە لەو دونیایە چونکە رۆژێك دێ تۆ بەرووتی لەو دونیایە دەچیتەدەر!.

خاڵی دووەم: مردن کاتێکی دیاریکراوی بۆ دانراوە، ئێمە دەبێ چاك بزانین کە مردن وەختێکی دیاریکراوی هەیە نەپاش دەکات و نەپێشیش دەکات!، خوا تەحدیدی کردووە هەروەکو فەرمووی: **﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلا بِإِذْنِ اللهِ كِتَابًا مُؤَجَّلا﴾ ١٤٥- آل عمران**، واتە: هیچ نەفسێك بۆی نییە بمرێ بە ئیزنی خودا نەبێ!، نوسراوێکە و کاتێکی دیاریکراوی بۆ دانراوە، ئینسان زۆرجار حەز دەکات بمرێ بەڵام مردن بەدەستی خوایە، زۆر نەخۆش حەز دەکەن بمرن بەڵام ئەجەلیان نەهاتووە!، زۆر کەس لە شەڕدا چەندین گوللەی بەردەکەوێ ناشمرێ لەبەرئەوەی ئەجەلی نەهاتووە!، زۆر ئینسانی نەخۆش هەیە دەچێ سەفەری حەج دەکات دەڵێ: ان شاء الله لەوێ دوای تەوبەکردن دەمرم بەڵام نەخێر ئەجەل بەدەستی خوایە، هی وا هەیە لەوێ دەمرێ یاخود لە رێگا دەمرێ هی واش هەیە دەگەڕێتەوە ماڵەوە ئینجا دەمرێ!، هی وا هەیە بە پیری دەمرێ هی وا هەیە بە گەنجی دەمرێ، هی وا هەیە خوا هۆکاری بۆ دروست دەکات سەیارەی وەردەگەرێ، لە ئاودا دەخنکێ، کارەبا دەیگرێ..، هی واش هەیە هیچ هۆکاری دیار نین، دەبینی کەسێك دوێنێ ساغ بوو کەچی ئەمڕۆ دەڵێن فلانە کەس مردووە!، ئەرێ نەخۆش بوو؟ نەخێر ساغ و سەلامەت بوو!، دوێنێ کرێکار و جوتیار بوو، لە ئیش و کەسابەتدا بوو کەچی ئەمڕۆ دەڵێن مردووە!، دوێنێ ناوی لە قائیمەی زیندووان بوو بەڵام ئەمڕۆ ناوی لە قائیمەی مردووانە!، دوێنێ لەسەر ئەرز بوو بەڵام ئەمڕۆ لەژێر ئەرزە!، جاری وا هەیە ئینسان

---

[98] تأريخ دمشق، باب: عمر عبدالعزيز، جزء ٤٥، صفحة ٢١٠

هۆكاری رووكەشی بۆ دروست نابێ خوای گەورە ئەگەر ئەجەلی هێنا ئیتر كاتی تەواوبوو، ئەو لوقمە نانەی كە ئەجەلی پێ هاتبوو تەواو، ئەو هەوایە و ئەو ئاوە و...، بەشەكەی وی لە دونیا تەواوبوو!، بۆیە خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿وَلَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاء أَجَلُهَا﴾ ١١- المنافقون، (لن) لە زمانی عەرەبی واتا (هەرگیز نابێ)، هەرگیز خوای پەروەردگار ئەجەلی هیچ كەسێ دواناخات كاتێك كە ئەجەلی هات!، ﴿قُل لا أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلا نَفْعًا إِلا مَا شَاء اللّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاء أَجَلُهُمْ فَلا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ ٤٩- یونس، هەموو ئوممەتێك ئەجەلێكی هەیە، وە هەموو كەسێك ئەجەلێك و كاتێكی تایبەتی بۆ مردنی دیاریكراوە نە سەعاتێك دوا دەكەوێ و نەسەعاتێكیش پێش دەكەوێ ئەجەلی!، (ساعة) یانی ماوەیەك، نەماوەیەك پێش دەكەوێ و نە ماوەیەكیش دوا دەكەوێ!، نە دەقیقەیەك خوا مۆڵەتی دەدات دوای ئەجەلی نە دەقیقەیەكیش دێتە پێشیش، بۆیە كاتێ بە ئیمامی ئەحمەدی كوڕی حەنبەل دەفەرموون: خوا عومرت درێژ بكات، زۆر پێی ناخۆش دەبێ و توڕە دەبێ!، ئەفەرموێ: (ذالك شَيء مَفروغ مِنه) ئەوە شتێكە خوا بڕیویەتییەوە عومر درێژ نابێت!، ئەو دوعایە قەبووڵ نابێ تۆ بە یەكێك بڵێی: خوا عومرت درێژ بكات!، دەكرێ بڵێی: خوا عومرت پڕ لە بەرەكەت بكات، خوا عومرت پان و بەرین و فراوان بكات، بەڵام عومر درێژ نابێ، عومری پڕ لە بەرەكەت ئەوەیە ئینسان لە عومری كەمیدا خزمەتی زۆر بكات و زۆری بە عومریەوە دیاربێ، زانای پایەبەرزی واهەبووە لەتەمەنی (٣٠) سیساڵی چەندین تەئلیفاتی كردووە و چەندین كتێبی نوسیوە!، خزمەتی زۆری بە میللەتەكەی كردووە، هەر لە تەمەنی سی ساڵیدا وەفاتیشی كردووە!، هی واش هەیە تەمەنی (٥٠) پەنجا ساڵە و هیچی بە عومریەوە دیار نییە!، بەرەكەت

ئەوەیه ئینسان زۆر ئیش بكات و ئیشی زۆری دیار بێ لـه تەمەنیـدا ئەگـەرنا تەمەن درێژ نابێت!.

خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وَمَا تَـدْرِي نَفْـسٌ مَّـاذَا تَكْسِبُ غَـدًا﴾ ٣٤- لقمـان، واته: هیچ كەسێ نازانێ بەیانی چ كارێك دەكـات، زۆر ئینـسان هەیـه ئـەمڕۆ بڕیـار ئـەدات بـەیانی ئـەو كـاره ئـەكات كەچـی دوایـی شـەو لێـی هەڵدەوەشێـتەوه، یاخود بەیانی وەزعێكی دێته پـێش و لێـی هەڵدەوەشـێتەوه لەبەرئەوەی خوا دەزانێ بەیانی ئێمه له چ وەزعێكدا دەبین، ﴿وَمَا تَـدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ ٣٤- لقمـان، واته: هیچ نەفسێك نازانـێ له كوێ دەمرێ!، بۆیه پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فـەرمووی: (إذا قَـضَى اللهُ لِعَبدٍ أن يَموتَ بِأرضٍ جَعَـلَ لَـه إلَيهـا حاجَـة)[99] ، واتـه: ئەگـەر خـودا ویـستی عەبدێكی خۆی له شوێنێك بمرێ وا دەكا ئیشێكی ئەو عەبـدەی بكەوێتـه ئـەو شوێنه و دەبێ بچێ و لەوێ بمرێ!، زۆرجار كه یەكێك سەیارەی لێ وەردەگـەرێ و خزمێكی دەمرێ یان ماڵی دەسوتێ، له فلان شوێنه بەردەبێتـەوه و دەكـەوێ و دەمرێ، یان دیواری بەسەردا دەڕوخێ یان له ئاودا دەخنكێ..، دەڵـێ ئەگـەر وای نەكردبا وا نەدەبوو!، ئەوه تەنها دەرگا كردنـەوەی شـەیتانه بـۆ بابەتەكـه چونكه پێغەمبەر فەرمووی: (فلا تَقُل لَو أني فعلت كـانَ كَـذا وكَـذا ولكِـن قُـل قَدر اللهِ وَما شاءَ فَعَل فإن لَوتَفتَحُ عَمَلَ الشَّيطانِ)[100] واتـه: مـەڵێ ئەگـەر وام

---

[99] ((حدثنا أحمد بن منيع وعلي بن حجر المعنى واحد قالا حدثنا إسماعيل بن إبراهيم عن أيوب عن أبي المليح بن أسامة عن أبي عزة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا قضى الله لعبد أن يموت بأرض جعل له إليها حاجة أو قال بها حاجة))، سنن الترمذي، كتاب القدر، باب: أن النفس يموت حيثما كتب لها، رقم الحديث ٢١٤٧.

[100] ((حدثنا أبو بكر بن أبي شيبة وابن نمير قالا حدثنا عبد الله بن إدريس عن ربيعة بن عثمان عن محمد بن يحيى بن حبان عن الاعرج عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم المؤمن القوي خير وأحب إلي الله من المؤمن الضعيف وفي كل خير احرص على ما ينفعك واستعن

كردبا وا ده‌بوو، چونكه (ئه‌گه‌ر) كرده‌وه‌ی شه‌یتان ده‌كاته‌وه!، ئه‌وه قسه‌ی ئیمان لاواز و مونافیقه‌كانه كه كاتی خوّی ئه‌وانه‌ی ده‌چونه جه‌نگ ده‌یانگوت: ﴿لَّوْ كَانُواْ عِندَنَا مَا مَاتُواْ وَمَا قُتِلُواْ﴾ ١٥٦– آل عمران، واته: ئه‌گه‌ر له‌گه‌ڵ ئێمه بان و نه‌چووبانه جه‌نگ له‌گه‌ڵ موحه‌ممه‌د (علیه الصلاة والسلام) نه‌ده‌مردن و نه‌ده‌كوژران، به‌ڵام خوا ده‌فه‌رمویٚ: ﴿قُل لَّوْ كُنتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ﴾ ١٥٤– آل عمران، ئه‌گه‌ر له ماڵی خوّشتان بوونایه مردنتان له مه‌یدانی جیهاد و له مه‌یدانی شه‌ڕ هاتبا حه‌تمه‌ن ده‌بوایه بێنه ئه‌ویٚ به‌ڵام دیاره ئه‌جه‌لتان له‌ویٚ نه‌هاتبوو بوّیه نه‌هاتنه ئه‌ویٚ!!، ئینسان ناتوانیٚ پێچه‌وانه‌ی ئه‌جه‌لی بجولێته‌وه.

خوّشه‌ویسته‌كانم، خاڵی سێیه‌م و كوّتایی: ئایا خوّشاردنه‌وه و راكردن له مردن ئه‌جه‌ل دوا ده‌خات؟، بێگومان نه‌خێر! چونكه ئه‌و ئایه‌تانه‌ی كه پێشتر خوێندمانه‌وه گوتمان ئه‌جه‌ل وه‌ختێكی تایبه‌تی بوّ دانراوه نه‌پێش ده‌كه‌ویٚ نه دواش ده‌كه‌ویٚ، نموونه‌مان زوّرن له قورئانی پیروّزدا خوای گه‌وره بوّمان ده‌گێڕێته‌وه كه زوّر كه‌س ویستوویه‌تی خوّی له مردن بشارێته‌وه و له مردن را بكات به‌ڵام كه‌ڵكی نه‌بووه!، كاتی خوّی صه‌حابه‌كان داوایانكرد جیهاد فه‌رز بكریٚ خوا فه‌رزیكرد به‌ڵام كه فه‌رزكرا گوتیان: خوایه بوّچی كه‌مێك له‌سه‌رمان رانه‌ده‌وه‌ستای دوایی فه‌رزت كردبا؟! ﴿فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُواْ رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ﴾ ٧٧– النساء، واته: وه‌ختیٚ كه جه‌نگیان له‌سه‌ر فه‌رزكرا گوتیان: په‌روه‌ردگارا بوّچی جه‌نگت له‌سه‌ر فه‌رزكردین؟ خوّزگه برێكی

= بالله ولا تعجز وإن أصابك شيء فلا تقل لو أني فعلت كان كذا وكذا ولكن قل قدر الله وما شاء فعل فإن لوتفتح عمل الشيطان»، صحيح مسلم، كتاب القدر، باب: في الامر بالقوة وترك العجز، رقم الحديث ٢٦٦٤.

دیكەت دوادەخستین!، دیارە هەموویان ئەو خۆزگەیان نەبوو بەڵكو خەڵكێكیان وایانگوتووە، خوا فەرمووی: ﴿قُلْ مَتَاعُ الدَّنْيَا قَلِيلٌ وَالآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى﴾ ٧٧- النساء، ئەی موحەممەد (علیە الصلاة والسلام) پێیان بڵێ: ئەگەر ئەوان لە ترسی مردنیانە و لە ترسی ئەوەیە كە ژیانی دونیایان لە دەستدەچێ ژیانی دونیا خۆشگوزەرانییەكی كەمە، قیامەت باشترە بۆ ئەو كەسانەی كە لە خوا ئەترسن!، ئەوانەی كە مسوڵمانی راستەقینەن و لە دونیا بەرەو لیقای خوا سەفەری خۆیان دەكەن نەك بەرەو شوێنێكی ناخۆش!، دەچنە لای خۆشەویستی خۆیان كە (رب ا لعالمین)ە، دەچنە لای خۆشەویستی خۆیان كە موحەممەدە ﷺ، خوای گەورە دەزانێ ئەو دوڕووانە چیان لە دڵدایە و لە مرن دەترسن بۆیە فەرمووی: ﴿أَيْنَمَا تَكُونُواْ يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ﴾ ٧٨- النساء، واتە: لە هەر كوێیەك بن مردن دەتانگاتێ با لە كۆشك و تەلاری پتەویش دابن!، ((بورج)) یانی قەڵا، یانی شوێن و باڵاخانە و بینایەی بەرز، ئینسان لە هەر كوێ بێت ئەگەر مردنی لەسەر نوسرابێ لە كات و شوێنێكدا بەچ شێوەیەك كە خوا بۆی داناوە حەتمەن دەبێ بچێتە ئەو شوێنە و بەوشێوەش كە خوای پەروەردگار دیاریكردووە بمرێ.

لە جەنگی ئەحزاب هەندێ لە دڵ نەخۆشەكان گوتیان: ﴿إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ﴾ ١٣- الاحزاب، گوتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ئەگەر ئیجازەمان بدەی بچینەوەماڵێ بەڕاستی ماڵمان هەمووی لەو گۆڕەیە و بەڕەڵایە و كەسی لەلا نییە و خێزانمان بە تەنهایە و دەترسین و...، خوا فەرمووی: ﴿وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِن يُرِيدُونَ إِلا فِرَارًا﴾ واتە: درۆ دەكەن ئەوانە ماڵیان لەو گۆڕە نییە، ئەوانە تەنها دەیانەوێ فیرار بكەن لە جەنگ لە ترسی مردن!، خوا فەرمووی: ﴿قُل لَّن يَنفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم مِّنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ﴾ ١٦- الاحزاب، واتە: ئەی موحەممەد (علیە الصلاة والسلام) پێیان بڵێ: ئەو فیراركردنەتان هیچ سوودی نییە

ئەگەر ئێوە لە ترسی مردن یان لە ترسی کوشتن را بکەن!، ﴿وَإِذًا لا تُمَتَّعُونَ إِلا قَلِيلا﴾ ١٦- الاحزاب، جا کەوابوو ئەگەر ئینسان فیرار بکات و خۆ بشارێتەوە لە مردنی ناتوانی، خوا ئەفەرموێ: (لَن يَنفَعَكُم) واتە: هەرگیز ئەو خۆشاردنەوەیە سوودتان پێناگەیەنێ، جا هی وا هەیە سەفەر دەکات لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر یان لە ولاٚتێکەوە بۆ ولاٚتێکی تر لە ترسی مردن، هی وا هەیە ئەمڕۆ لەو گوندە دانانیشێ دەچێتە ئەو گوندە لە ترسی مردن و لە ترسی کێشە، هی وا هەیە ناچێتە جەنگ لە ترسی مردن کەچی نازانێ مردنی لە شوێنێك بۆ نوسراوە کە ئەو بۆخۆی هەست ناکات!، لەبەرئەوە خوای پەروەردگار بڕیویەتییەوە.

عالمێك دەفەرموێ: (إِنَّ الجُبْنَ لا يُؤَخِّرُ الاجَلْ كَمَا أَنَّ الشَّجَاعَةَ لا يعَجِّلُ الاجَل) واتە: ترسنۆکی ئەجەل دواناخات هەروەکو چۆن جورئەت و ئازایەتی و لێهاتوویی ئەجەلی ناهێنێتە پێش!!، یانی نە بە ترسنۆکی ئەجەل دوا دەکەوێ وە نە بە غیرەت و ئازایەتی و شەهامەتیش ئەجەل پێشدەکەوێ، ئەوانەی کە لە جەنگدان و ئەوانەی کە لە ماڵەوەن ئەگەر بڵێ لەوێ زیاتر مردن نزیکە ئەجەلیان لە کوێ هاتبێ هەر لەوێ دەمرێ، بۆیە خوای پەروەردگار فەرمووی: ﴿قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلاقِيكُمْ﴾ ٨- الجمعة، واتە: ئەو مردنەی کە ئێوە لەبەری را دەکەن حەتمەن دێتە پێشتان و یەخەتان دەگرێ!.

لە کۆتاییدا ئەو ئایەتەی خوای پەروەردگار عەرز دەکەین کە خوای پەروەردگار لە سورەتی (الزُّمَر) دەفەرموێ: أعوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيطانِ الرَجيم ﴿وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لا تُنصَرُونَ﴾ ٥٤- الزمر، واتە: ئەی ئیماندارینە ئێوە بگەڕێنەوە لای خوا، وە تەسلیمی ئەمری خوا بن، مسوڵمان بن و خۆتان یەکلابکەنەوە تەنها بۆ خوا (جل جلا لە)، پێش

ئه‌وه‌ی له‌ناكاو عه‌زابێكتان بۆ بێت پاشان كه‌س ناتوانێ سه‌رتاتخات!، ئه‌گه‌ر عه‌زاب هات ته‌ڕ و وشك به‌یه‌كه‌وه ده‌گرێته‌وه! با له‌و عه‌زابه بترسین كه خوای گه‌وره وه‌كو ده‌رده‌سه‌رییه‌ك لێمانده‌گرێ چ به‌هۆی گوناهی خۆمان كه ته‌وبه‌مان لێی نه‌كردووه، وه چ به هۆی گوناهی خه‌ڵكێك كه له ناوی دانیشتووین و نه‌هی له خه‌راپه (مُنكر) ناكه‌ین!، چونكه كاتێك ته‌ڕ و وشك به‌یه‌كه‌وه ده‌سووتێ كه گوناه و تاوان ببینرێ و نه‌هی لێ نه‌كرێ، وه‌كو له پێشدا وتراوه: (إنَّ اللهَ لا يُعَذِّبُ العَامَّةَ بِذَنبِ الخاصَّةَ ولكِن إذا عمل المُنكر جهاراً كلهم)[101]
واته: خوای گه‌وره خه‌ڵكی به‌گشتی به گوناهی چه‌ند كه‌سێكی ناسووتێنێ و عه‌زاب نادات هه‌تا وای لێ دێ هه‌موویان گوناهو خراپه‌ی به ئاشكرا ده‌كه‌ن و چاوپۆشی لێ ده‌كرێ! وه‌ختێ كه گوناه زۆر بینرا له‌ناو خه‌ڵك و چاوپۆشی لێكرا ئه‌و كاته با هه‌موو خه‌ڵك بترسێ تووشی عه‌زابی خوای گه‌وره ببێ!!، چونكه خوا فه‌رمووی: ﴿وَاتَّقُواْ فِتْنَةً لا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنكُمْ خَآصَّةً وَاعْلَمُواْ أَنَّ اللّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ **٢٥- الانفال**، واته: له فیتنه‌یه‌ك خۆتان بپارێزن كه ته‌نها تووشی زاڵمه‌كانتان نابێ، ئه‌گه‌ر بێ ئێوه‌ش ده‌گرێته‌وه!.

جا با له مردن بترسین كه موسیبه‌تێكه و دێت، كاتێكی دیاریكراوی بۆ دانراوه ئێمه نایزانین، با هه‌موومان بتوانین له‌سه‌ر رێگای خودا (جل جلاله) به‌رده‌وام بین و ئیستیقامه‌تمان ببێ صه‌برمان له‌سه‌ر به‌لا و موسیبه‌ته‌كان و ناخۆشییه‌كان ژیانی دونیا ببێ بۆ ئه‌وه‌ی كاتێ كه مردن هات به موسوڵمانی بمرین، ئینسانیش نازانێ له كوێ ده‌مرێ و چۆن ده‌مرێ و به‌چی ده‌مرێ!!.

---

[101] ((وحدثني مالك عن إسماعيل بن أبي حكيم انه سمع عمر بن عبد العزيز يقول كان يقال ان الله تبارك وتعالى لا يعذب العامة بذنب الخاصة ولكن إذا عمل المنكر جهارا كلهم))، الموطأ، كتاب الكلام، باب: ما جاء في عذاب العامة بعذاب الخاصة، رقم ١٧٩٩

له خوای پەروەردگار دەپاڕێینەوە و دەڵێین: یاڕەببی خوایه له کاتێکدا مردنمان بۆ بێنی که مسوڵمانین، خوایه به مسوڵمانی بمانژیێنی، به مسوڵمانی بمانمرێنی یارب العالمین، یارەببی خوایه عاقیبەتی عومرمان خێر بکەی، یاڕەببی خوایه خاتیمەی کردەوەکانمان خێر بکەی، یاڕەببی خوایه له سەرەمەرگدا به مسوڵمانی بمانمرێنی، یاڕەببی خوایه له سەرەمەرگدا هاوکاریمان بکەی بۆ ئەوەی بتوانین به مسوڵمانی بمرین، خوایه له سەرەمەرگدا بمانپارێزی له زەللەی شەیتان و شەیتان فێڵمان لێ نەکات یارب العالمین، یارەببی خودایه راگیربوون (تَثبِیت) به قسەکانمان ببەخشی له سەرەمەرگدا وه لەناو قەبردا بۆ ئەوەی بتوانین وەڵامی مەلائیکەتەکان بدەینەوە، یاڕەببی خوایه له خۆمان و ماڵ و منداڵمان خۆشبیت، یاڕەببی خوایه له مردووەکانمان خۆشبیت، خوایه شیفای نەخۆشییەکانمان بۆ بهێنی، یاڕەببی خوایه هاوکاریمان بکەی و دڵ و دەروونمان ساغ بکەیەوە بۆ ئەوەی بتوانین به دڵێکی پڕ له ئیمان و ئیخلاصەوە پێشوازی مانگی رەمەزانی پیرۆز بکەین، یاڕەببی خوایه لێت دەپاڕێینەوە که مانگی رەمەزانی ئەمساڵمان بۆ بکەی به ئاشتی و خۆشگوزەرانی بۆ هەموو مسوڵمانانی دونیا، یاڕەببی خوایه دەردەسەری و زوڵم و تەحەددای زاڵمان و ستەمکاران و بێباوەڕان له هەرکوێیەك هەیه له دونیا له مانگی رەمەزاندا لەسەر مسوڵمانان هەڵگری، خوایه مانگی رەمەزانمان بۆ بکەی به دەرگای خێر و بەرەکەت بۆ هەموو مسوڵمانانی دونیا.

ئامین

أَقولُ قَولِي هَذا وَأَستَغفِرُاللهَ لِي وَ لَكُم وَلِسائِرِالمُسلِمِين فَاسْتَغفِرُوهُ إِنَّهُ كانَ غَفَّاراً، أَعُوذُ بِااللهِ مِنَ الشَّيطانِ الرَّجيم

(رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ) آمين

ژیانی نێو گۆڕ

قال رسول الله ﷺ:

(القَبرُ إمَّا روضَةٌ مِن رياَضِ الجَنَّة أَو حُفرَةٌ مِن حُفَرِ النِّيران)

رواه الترمذي

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَ الحَمدَ للهِ نَحمـدُهُ وَنَـستَعينُهُ وَنَـستَغفِره، وَنَعـوذُ بـاللهِ مِـن شُـرُورِ أنفُـسِنا و سيئاتِ أعمالِنا، من يَهدِهِ اللهُ فَلا مضِلَ لَه، وَمن يضلِل فَلا هَـادِيَ لَـه، نَـشهَدُ أن لا الـهَ ألا اللهُ وحـدَهُ لاشَـرِيكَ لَـه، وَنَـشهَدُ أنَّ سَـيدَنا وَنَبيَّنـا مُحَمَّـداً عَبـدُهُ ورسولُه، اللهُمَ صَلِي وَسَلِم وَزِد وَبارِك عَلَى سيدنا محَمَدٍ وَعَلـى ألـه وَأصـحَابِه، صَلاةً وسَلاماً الى يومِ الدِّين، أما بَعد ياعِبادَ اللهِ، أُوصيكُم بِتَقُوى اللهِ وَطاعَتِه وَلُزومِ أوامِرِهِ وكَثرَةِ مخافته، فَأنَّ التَّقُوى شعار المُؤمِنِينَ، ودِثارُ المُـتَّقِين، وَوَصِـيَةُ اللهِ في وَفيكُمِ وَفي النَّاسِ أجمعين.

أعوذُبِالله منَ الشَيطانِ الرَجِيم: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّـهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ ١٠٢- آل عمران.

بەڕێزان و خۆشەویستان: ئەمڕۆش خوای گەورە مۆڵەتی داین ڕۆژێکی تـر بـە چاوی خۆمان لە ژیانی دونیا ببینین و هەستی پێ بکەین، شوکر و سـوپاس بـۆ خوای پەروەردگار کە لە خزمەتی مـانگی رەمـەزانی پـیرۆزدا بـەڕۆژوین و لـە ماڵی خوا ئامادەین، لە وتاری ئەمڕۆماندا باسی قۆناغەکانی ژیانی ئینـسان و سەرەتای دەستپێکردنی ژیانی ئینسان هەر لە ناو سکی دایکییەوە تـا دەگاتـە خزمەت خودا (جل جلاله) بەپێی توانا قسەی لەسەر دەکەین، ئەمڕۆ بە پشتیوانی خوای گەورە دەچینە سەر ژیانی ((بەرزەخ))، ژیانی گۆڕستان...

دوای ئەوەی ئینسانەکان لە دونیادا ئەو دونیایەی کە کۆمـەڵێک کارەسـات و بەسەرهاتی زۆرگەورەی تێـدا دەبینـێ، ئـەو ئینـسانەی ژیـان بەسـەردەبا لـەو

دونیایە بە چەند رۆژێك یان چەند مانگێك یـا چـەند سـالێك و دوایـی بـەجێی دێلێ و كۆچ دەكات!، بەلام بەرەو كوێ؟!!، بەرەو شارێكی تر، بـەرەو ژیـانێكی تر، بەرەو ئاوەدانیەكی تر...

خۆشەویستان: لە ژیانی خۆماندا دەبینین زۆر شـوێن كـە بەلایـدا تێدەپـەڕین دەلێین ((ئەوە گۆڕستانە))!!

((ئەوانـە هـەمووی قـەبرن))!، لـەناو ئـەو گۆڕسـتانەدا دەیـانبینین، زۆرمـان پێناخۆش و زۆرمان پێ سەیر و عەجایبە كە لـەناو ئـەو گۆڕسـتانەدا بمێـنین و ماوەیەك دابنیشین!.. بیر بكەینەوە لـەلای ئـەو مردووانـە، لـەلای ئـەو شـارە هەندێك ئیسراحەت بكەین، یان بیرێك لە حالی خۆمان و ئەو مردوانـە وە ئـەو شارە كەپێی دەگوترێ ((گۆڕستان)) بكەینەوە!، رۆژانە و مانگانە دەیان كەس و سەدان كەس بە دەستی خۆمان بەرێ دەكەین بۆ ئـەو شـوێنە كـە پێـی دەلـێن ((گۆڕستان))!!، بەلام بیر لەوە ناكەینەوە كـە رۆژێـك دێـت خـەلكێكیش ئێمـە بەرێ دەكات بۆ ئـەو شـوێنە!، ئـەوە پێـی دەگـوترێ ((گۆڕسـتان))! شـارێكە، ئاوەدانیەكە، عالەمێكە بێجگە لەو شـار و ئاوەدانیـەی ئێمـە!، رۆژێـك دێـت ئێمەش ئەو گۆڕستانە دەبینین خۆشەویستان!.

پێغەمبەر ﷺ كە زیارەتی قەبرەستانی دەكرد دەیفەرموو: (السَلامُ عَلَیكُم دارَ قَومِ المؤمِنِین، أنتُمَ السَّابِقونَ وَنَحنُ اللاحِقُون، وَنَحـنُ إن شـاءَ اللهُ بِكُـم لاحِقـون، نسألُ اللهَ لَنا وَلَكُم العافِیة)، فەرمووی: سەلامی خواتان لێبێت ئـەی ئـاوەدانی ئیمانداران!، ئەی شاری ئیمانداران، ئێوە رۆیشتوون و ئێمەش بە دواتانـەوەین، خوا حەز بكات رۆژێك دێت ئێمەش بتانگەینەوە ئێوە، وە داوای لێخۆشـبوون و سەلامەتی بۆ ئێوەو خۆمان دەكەین لە خوای گەورە (جل جلاله).

رۆژێك دێت ئێمەش بەرێ دەكرێین بۆ ئـەو گۆڕسـتانە كـە ئێـستا بـە ترسـەوە تەماشای دەكەین!، شەو زۆر كەس ناتوانێ لەوێ بمێنێتەوە!، بە جێگای خۆمـانی

نازانین!، خواردنی لێ ناخۆین!، قسەی خۆشمان بۆ نایێ لەسەر ئەو قەبرەستانە!، خۆمان وا دەزانین غەریبین لەسەر ئەو گۆڕستانە!، گۆڕستان بە شتێکی نامۆ لەناو ئاوەدانیدا تەماشا دەکرێ!، وە زۆرجاریش بەداخەوە بەبێ ڕێزی تەماشا دەکرێ..! لەگەڵ ئەوەشدا عالەمێکە و ئاوەدانیەکە و شارێکی سەربەخۆیە!!.. سەدان و هەزاران ئینسانی بەڕێزی تێدا نێژراوە و پێویستە ڕێزی بگیرێ.

ئەو ژیانەی ئێمە لەگەڵ ئەوژیانەدا چەندە فەرقی هەیە!، بەرزەخ بەو مانایە هاتووە وەکو زانایان دەفەرموون (حاجِز)، یانی پەردە، ژیانی بەرزەخ، ژیانی قەبر، پەردەیەکە لە بەینی ژیانی دونیا و ژیانی دوارۆژ، جا دەبێ ئێمە بەوێدا هەر تێپەڕ ببین کاتێك دەچین بۆ خزمەت خودا (جل جلالـه)، بۆیە با هەڵوەستەیەك بکەین، با تۆزێك دیقەت دەین، بە ڕوحێکی پڕ لە ئیمان و ئیسلامەوە با بچینە ناو قەبرەکان، با بچینە ناو گۆڕستان، بزانین ئیمانداران چۆن پێشوازییان لێ دەکرێ و دوژمنانی ئیسلامیش چۆن پێشوازیان لێ دەکرێ؟!، بزانین پاداشتی ئیمانداران چییە؟، بزانین سزا و ناڕەحەتیەك کە بۆ بێ باوەڕانیش دانراوە لە گۆڕساتاندا چییە؟!.

بەڕێزان خۆشەویستان: ژیانی گۆڕستان لەگەڵ ژیانی ئێمەدا زۆر فەرقی هەیە!:

- ژیانی ئێمە لەسەر زەوییە، بەڵام ژیانی ئەوانە لەژێر خاکە.!
- ژیانی ئێمە فراوانە، خانوێکمان هەبێ زۆر فراوانە و تێیدا هاتوچۆ دەکەین، بەڵام قەبری تەنگ زۆر زۆر ناڕەحەتە و ناتوانی خۆتی تێدا وەرگێڕی بەو زاهیرەی کە ئینسان بۆ خۆی تەماشای دەکا!،
- ژیانی خۆمان کارەبای هەیە و ڕوناکی تێدایە، بەڵام ئەوێ ئەگەر خوا بۆمان ڕوناك نەکاتەوە تاریکە!.

- ژیانی ئێرەمان بە ئامادەبوونی خزم و کەس و خۆشەویستانە، بەڵام ئەوێ تەنیایە!.
- ژیانی ئێرەمان بە خۆپاراستنە لە دڕندە و لە مار و دووپشك و لـە هـەموو گیانلەبەرە دڕندەکان و زەرەرمەنـدەکان، کەچـی لـەوێ گۆشـتمان دەخرێتـە بەردەسـتی دوپـشك و مـار و جیرانمـانن لـەوێ ئەگـەر خـوا (جـل جلالـه) نەمانپارێزێ!.
- ژیانی ئێرە پڕە لە ئاوەدانیی زینـدوو و کـار و کاسـبی و قـسە و گفتوگـۆ و هاتوچۆ و سەردان، بەڵام ئەوێ ئەوە نەماوە!، لەگەڵ خزم و کەست دابـڕاوی، بە تەنها ماویتەوە!.
- ژیانی ئێرە بۆ زسـتان صـۆپا و بـەتانی و دۆشـەکت هەیـە بـەڵام لـەوێ لـە زستانیشدا هەر خاك و خۆڵ رادەخەی!. وە لە هاوینیشدا نە موبەڕیـدە و نـە پانکەت هەیە و لەوێ هەروا بەوشێودیەی کە دەبیـینی جلێکـی سـپی بـۆت دەکرێ و دەتخەنە خوارێ بۆ ناو ئەو گـۆڕە!!، بـۆ نـاو ئـەو قـەبرە، تەماشـا دەکەی تەنها خاکێکی رەق و روت و دوو مەتر خۆڵت لەسەر سینگی دەکەن، کە نازانی عـاقیبەتت بەرەو کوێیە و خزمەکانت بە پەلەن هـەتا دەگەڕێنـەوە لەوێ و دەگەڕێنەوە سەر کار و کاسبی خۆیان و هەرتا چـەند رۆژێکـی کـەم ئینسـان مردوەکەی وەبیرە!، ئەگەر ئینـسانێك لـەکاتی مردنـدا لـە هـەموو رۆژنامە و بڵاوکراوەکانی عالەم ناوی بنوسرێ، بەڵام هـەر چـەند رۆژێکـە و دوایی دەسڕێتەوە و کەسیش باسی ناکـات!، جـا بـا بـۆ خۆمـان حیـسابێك بکەین کە دەچین بۆ ئەو شوێنە!.

خۆشەویستان: باسمانکرد لە وتارێکدا گوتمان ئینـسان کـە روح تەسـلیم دەکـا مەلائیکەت دێت (مَلَكُ المَوت) روحـی ئینـسان دەکێـشێ، چۆن ئینـسان لـەو حاڵەتەدا شەیتان دەیەوێ زەفەری پێببات؟، باسمانکرد کە شەیتان خۆی دێنێتـە سەر شکڵی دایکـی و بـاوکی، بـەڵام خـوای گـەورە ئەوانـەی کـە مـسوڵمانن

قسەکەیان رادەگرێ، ئاخیر وشەیان (لا اله الاالله) دەبێ کە لەسەری دەمرن!، خوا هاوکاریان دەکات (جل جلاله)، وە دوای ئەوەی کە ئەو مەلائیکەتانە دێن بۆ روحکێشانی ئینسان، ئەوانەی ئیماندارن مەلائیکەتی جوان و بەسەر و سیمای جوان و بۆنی خۆشەوە دێن بۆ روحکێشانی!، ئەوەی کە مسولمان بێ، ئەوەی کە ئیماندار بێ، مەلائیکەتی نورانی دێن بۆ روحکێشانی، کفنی سپیان پێیە و بۆنی خۆشیان پێیە، بەلام بە پێچەوانەوە ئینسانی بێ دین، ئینسانی بێ ئیمان و گوناهبار وەختێك روحی دەکێشن بۆ خۆی زۆر روحەکەی بە ناڕەحەتی تەسلیم دەکات!، زۆر ئازاری پێوە دەبینێ!، لەگەڵ ئەوەشدا مەلائیکەتی رەش و مەلائیکەتی ناشیرین لەبەرچاوی ئەو ئینسانە دێن کاتێك کە بۆنی ناخۆشیان پێیە کە روحی ئەو ئینسانە دەکێشن.

وەختێك کە ئینسان دەمرێ پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: (وەختێك کە دەیبەن بۆ گۆڕستان سێ شتی دوا دەکەوێت، وەکو دەفەرموێت (يَتْبَعُ المَيتَ ثَلاثاً: فَيَرجَع اثنانِ وَيَبقى مَعَه واحِد، يَتبَعه أهلُه ومالُه و عَمَلُه فَيَرجِعُ أهلُه وَمالُه وَيَبقى عَمَلُهُ)[١٠٢]، دەفەرموێ وەختێك کە ئینسان دەمرێ بۆ سەر گۆڕستان بەرێی دەکەن و خەڵك لەگەڵی دەڕوات، سێ شت لەگەڵی دەڕۆن:ماڵی لەگەڵی دەڕوا، خزم و کەسی لەگەڵ دەڕوا، کار و کردەوەی خۆشی لەگەڵی دەڕوا، دوانیان دەگەڕێنەوە یەکیان لەگەڵی دەمێنێتەوە، ئەوەی لەگەڵی دەمێنێتەوە تەنها کار و کردەوەی خۆیەتی جا خۆیی و کردەوەی خۆی، ئەگەر خوا رەحمی پێنەکات دەبێ بە کردەوەی خۆی محاسەبە بکرێ ماڵ و خزم و کەسی هەمووی

---

[١٠٢] ((حدثنا الحميدي حدثنا سفيان حدثنا عبد الله بن أبي بكر بن عمرو بن حزم سمع أنس بن مالك يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يتبع الميت ثلاثة فيرجع اثنان ويبقى معه واحد يتبعه أهله وماله وعمله فيرجع أهله وماله ويبقى عمله))، صحيح البخاري، كتاب الرقاق، باب سكرات الموت، رقم الحديث ٦١٤٩.

دەگەڕێتەوە، ئەوەی بە سەیارە هاتووە لەگەڵیدا ئەگەر بەتانی و لێفە و دۆشەكی هاتوە لەگەڵیدا، ئەگەر دار جەنازەكەیە لەگەڵی هاتووە، ئەگەر هەر وەسیلەیەكی ماددیە لەگەڵی هاتووە، یان ئەوەتە خزم و كەس و خۆشەویستانی لەگەڵی هاتوون لەسەر گۆڕستان دەگەڕێنەوە بەرەو ماڵی خۆیان و خۆی و كردەوەكەی بەجێ دەمێنێ لەو شوێنە!.

ئەو كاتەی كە ئەو جەنازەیە بەرێ دەكرێ بۆ سەر گۆڕستان پێغەمبەر دەفەرموێ (علیه الصلاة والسلام): ئەو جەنازەیە هاوار دەكاو بانگ دەكات بێ ئەوەی ئینسانەكان بیبیستن و ئەوان لەسەر شانی خۆیانیان داناوە، ئەو -مردووەی- كە ئیماندارێ و مسوڵمان بێ دەڵێت: (قَدِّمُوني.. قَدِّمُوني)[۱۰۳]: نزیكم بكەنەوە و بمبەن، بمبەن..، چونكە دەزانێ بۆ شوێنێكی زۆر خۆش دەچێت!، ئەو كاتەی كە مەلائیكەت روحییان كێشاوە دەزانێ بۆ شوێنێكی خۆش دەچێ، موژدەیان پێداوە، بەڵام بە پێچەوانەوە ئەگەر ئینسانی تاوانبار و گوناهبار بوو هاوار دەكا و دەڵێ: (أَينَ تَذهَبُونَ بِها؟): بۆ كوێم دەبەن بۆ كوێم دەبەن؟، هاوار دەكات!!.

لەو حاڵەتەدا پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ئەگەر ئینسانەكان ئەوانەی جەنازەیان هەڵگرتووە، بیانبیستبایە ئەو هاوار و دەنگەی ئەو مردووە، هەموویان جەنازەكەیان فڕێدەدا لەسەر شانی خۆیان و بڵاو دەبون و كەس نەیدەزانی كێوە دەچن؟!، بەڵام هەموو زیندەوەرێك گوێی لە هاتوهاواری ئەو مردووەیە تەنها ئینسانەكان لەگەڵ جنۆكە نەبێ ئەویتر هەمووی گوێی لە هاتوهاواری ئەو مردوەیە كە لەسەر شانی خۆیانیان داناوە، لەماڵی خۆی دەیبەنە دەرەوە و بۆ سەر قەبرانی دەبەن، خۆشەویستان: لەگەڵ ئەوەی كە ئەو ئینسانانە مردووەكە

[۱۰۳] صحيح البخاري، كتاب الجنائز، باب: كلام الميت على الجنازة، رقم الحديث ١٣١٤.

بەجێدێڵن لەسەر گۆڕستان مەلائیکەتی (نَكير و مُنكر) دێنەسەری، بۆ ئـەوەی پرسیاری لێ بکەن، ئەو کاتەی کە ئەو مەلائیکەتە دێن پرسـیاری لـێ دەکـەن ئەگەر ئیمانـدار بـێ ئـەو مـردووە زۆر چـاك دەتوانـێ وەڵام بداتـەوە، ئەگـەر ئیمانداریش نەبێ بەڕاستی خۆی نازانێ چ دەڵێ و توشی سزا و نارەحەتییەکانی سەختی بەرزەخ دەبێ!، وەختێك کـە پرسـیاری لـێ دەکـەن یەکـەم پرسـیاریان ئەوەیە، لێی دەپرسن (مَن رَبُّـكَ؟): پەروەردگارت کێ بوو؟، کێت دەپەرسـت لـە دونیا؟ کڕنوشت بۆ کێ دەبرد؟، ئەوەی کە ئیمانداره دەڵـێ: پـەروەردگارم (اللّه) بوو، سەجدەم بۆ ئەو دەبرد، کڕنۆشم بۆ ئـەو دەبـرد، عیبـادەتی ئـەوم دەکـرد، ئەهلی مزگەوت بووم، ئەوەی کە بەچاکی زانیوە و ئەوەی کە لە دونیادا چاکەی کردووە، هەمووی لە خەیاڵە و دێتەپێش چاوی خوای گەورە وا دەکات وەڵامـی مەلائیکەتەکان دەداتەوە، لێی دەپرسن (مَا دينُكَ؟): دینەکەت چ بوو؟، ئەویش دەڵێ: دینم ئیسلام بوو، لێی دەپرسن ئەو پیاوەی کە هاتبوو بـۆ لای ئێـوە کـە موحەممەد بوو ﷺ چۆن هەڵسوکەوتت لەگەڵ کـرد؟، ئـەویش دەفـەرموێ ئـەوە پێغەمبـەرە و پێـشەوام بـوو نموونـە و ئیمـامم بـوو، بـەدوای سـوننەت و ڕێنمونیەکانی کەوتم.

بەڵام دیارە ئەوەی کە پیاوی گوناهبار و بێباوەڕ و کافر و مولحید بـێ، موشـریك بێ، کە مەلائیکەتەکان پرسیاری لێ دەکـەن زۆر بـە نارەحـەتی وەڵام دەدەنـەوە و نازانن وەڵامی بۆ دابنێن، وەختێك کە لێیان دەپرسن خودات کێ بوو؟، هەر دەڵێـت نازانم!، وەختێك کە لێی دەپرسن دینەکەت چ بوو؟، هەر دەڵێ نازانم!، وەختێك کـە لێی دەپرسن ئەو پیاوەی کە بۆلات نێررابوو لە دونیا کە بە پێغەمبەر هـاتبوو (عليه الصلاة والسلام) چۆن هەڵسوکەوتت لەگەڵ کرد؟ بەچیت زانی، ڕات چۆن بوو لەسـەری؟، ئەویش هەر دەڵێ نازانم!، ئەو کاتە دیارە سزای تایبەتی بـۆ دادەنـێن دوای ئـەوەی کە خوای پەروەردگار ئەمر دەکات بە مەلائیکەتەکان.

خۆشەویستان: بەڕاستی تاقیكردنەوەی بەرزەخ، تاقیكردنەوەی نـاو قـەبر زۆر زۆر سەختە!، ئەگەر لە تاقیكردنەوەی دونیـادا ئێمـە لـە قاعـەی ئیمتیحانـدا دادەنیشین خەڵكمان لە دەوروبـەرە، ئازادییـەكمان هەیـە بـیر دەكەینـەوە، یـا پرسیارێكمان هەیە تەركی دەكەین، بەڵام لە راستیدا لەوێ ئـەوە نییـە، لـەوێ بەبێ ئەوەی كە تەركی تێدابێ دەبێ وەڵامی پرسیارەكان بدەیەوە، بـەو شـێوەی كە پرسیارت لێ دەكەن بەپێی پێویست وە بەپەلـەش دەبـێ پرسـیارەكان وەڵام بدەیەوە، جـا ئەگـەر خـوا زوبانمـان سـەلامەت نـەكا لـەوێ بەڕاسـتی زۆر زۆر خەتەرە!، بۆیە ئیمامی عوسمـان (خوا لێی رازیبێ) رۆژێكیـان لەسـەر قەبرەسـتان لەسەر قەبرێك راوەستابوو زۆر گریا ریشی سپی هەموو تـەڕ بـوو، غـوڵامێكی هەبوو ناوی (هـانيء) بوو لێی پرسی گوتی: یـا ئیمـام بۆچـی ئەوەنـدە لەسـەر قەبرەسـتان دەگـری؟!، بـۆ وەختێـك كـە ئایەتـەكانی بەهەشـت و جەهەننـەم دەخوێندرێتەوە بەسەرتدا لە ماڵەوە ئەوەندە ناگری؟!، بەڵام لەسـەر قەبرەسـتان ئەوەندە دەگری!، فەرمووی لەبـەر ئـەوەی كـە گـوێم لـی بـوە پێغەمبـەر ﷺ فەرمووی (إِنَّ القَبر أَوَلُ مَنازِلِ الاخِرَة، فَإِن نَجا مِنه فَما بَعد اَیسَرُ وَاِن لَم یَنجوا فَما بَعدُ اَشَدُّ)[١٠٤] فەرمووی: لەبەر ئەوەی گوێم لە پێغەمبەر بوو ﷺ فـەرمووی: قەبر یەكەمین مەنزڵگای دوارۆژە، جا ئەگەر لـەوێ ئینـسان نـەجاتی بـوو لـەو ئیمتیحانە لە دوای ئەوە هەرچی دێتەپێشی لە دوارۆژ و لە حیساباتی قیامـەت ئەوە ئاسانترە!، بەڵام ئەگەر لەوێ ناجیح نـەبوو ئـەوەی لـە دوای ئـەو دێ زۆر

---

[١٠٤] ((حدثنا هناد حدثنا يحيى بن معين حدثنا هشام بن يوسف حدثني عبد الله بن بحير أنه سمع هانئا مولى عثمان قال ثم كان عثمان إذا وقف على قبر بكى حتى يبل لحيته فقيل له تذكر الجنة والنار فلا تبكي وتبكي من هذا فقال إن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إن القبر أول منازل الاخرة فإن نجا منه فما بعده أيسر منه وإن لم ينج منه فما بعده أشد منه قال وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما رأيت منظرا قط إلا القبر أفظع منه))، سنن الترمذي، كتاب الزهد، باب: ذكر الموت، رقم الحديث ٢٣٠٨.

ناخۆشتر و نارەحەتترە!، جا لەڕاستیدا ئیمتیحانێکی قورسە بۆیە ئیمامی عوسمان (خوای لێی رازیبێ) لەو حاڵەتەدا گریاوە چونکە دەزانێ حەقیقەتی عەزابی قەبر و حەقیقەتی ئەو شوێنە و ئیمتیحانەکەی چۆنە، بۆیە ئەوەندە بۆی گریاوە!، بەڵام ئێمە بیر ناکەینەوە لەوەی کە ئەو شوێنە چاوەڕێمان دەکات!، نازانین لە کوێ دەمرین؟، بەچی دەمرین؟، چۆن دەمرین؟، چۆن دەمانبەن بۆ گۆڕستان؟!، هەر یەکێکمان لە چ گۆڕستانێك دەنێژرێین؟!، دیارە ئەوە نازانین!، بیریشی لێناکەینەوە، بۆیە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: بڕۆن زیارەتی قەبرەستان بکەن بیربکەنەوە بۆ ئەوەی مردنتان بێتەوە یاد، لەسەر قەبرەستان دانیشن دوعا بۆ مردووەکان بکەن، بیر بکەنەوە لە خۆتان کە دێن بۆ ئەوێ، دیارە ئەگەر ئیمامی عوسمان یەکێکی ئاوا، زاتێکی پڕ لە حەیا و ئەدەب و شەرم ئاوا بترسێ و بگریێ کە یەکێکە لە (عَشَرَةُ المُبَشَّرَة)، خوای پەروەردگار هەر لە دونیا وەعدی بەهەشتی پێداوە!، ئەو عوسمانەی کە رۆژێکیان ویستی بچێتە خزمەت پێغەمبەر ﷺ، وەختێك کە عائیشە دەگێڕێتەوە (خوا لێی رازیبێ) دەفەرموێ: بینیم ئەبووبەکری صدیق ئیجازەی وەرگرت لە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) پێغەمبەر دانیشتبوو جلیم بۆ شوشتبوو، تۆزێك لە رانی دیاربوو بە رووتی، - دەفەرموێ- ئیجازەی ئەبووبەکری داو هاتە ژوورەوە شوێنەکەی دانەپۆشتەوە، دوایی ئیمامی عومەر دوای کرد بێتە ژوورەوە ئیجازەی وەرگرت ئەویشیان چویە ژوورەوە هەر شوێنەکەی دانەپۆشتەوە، دەفەرموێ ئیمامی عوسمان لە دەرگەیدا یەکسەر شوێنەکەی داپۆشتەوە و فەرمووی وەرە ژوورەوە یا عوسمان!، عائیشە دەفەرموێ زۆر سەرم سوڕما: بۆ دەبێ بۆ ئیمامی عوسمان ئەو شوێنە دابداتەوە کە سەرچۆکیەتی بۆ ئەوانیتری دانەداوە؟!، وەختێك کە پرسیاری لە پێغەمبەر ﷺ کرد، پێغەمبەر فەرمووی: (أَلَا أَسْتَحِي مِنْ رَجُلٍ تَسْتَحِي مِنْهُ

المَلائِكَة؟)[١٠٥] فەرمووی: چۆن شەرم نەکەم لـە کەسـێك کـە مەلائیکـەتی خـوا شەرمی لیّ دەکەن؟!!.

ئەو عوسمانە کە مەلائیکەتی خوا شەرمی لێکردووە، ئەوەندە بە حـەیا و بـە ئەدەب بووە، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: بـە حـەیاترین کـەس لـە ئوممـەتی مـن ئیمامی عوسمانـە!، فـەرمووی ئەگـەر دامنـەداباوە نەدەهاتـە ژوورەوە!، ئـەو عوسمانە ئاوا دەگرییّ لەسەر قەبر لەبەرئەوەی کە دەزانیّ چ ئیمتیحانێك هەیـە، دەزانیّ چ عـەزابێکی لە دوایە ئەو قەبرە!.

بەلّیّ خۆشەویستان: کابرای زالّم وەختیّ کە پرسیارەکانی لیّ دەکریّ هـەر بـە (لا أدرِي) وەلاّم ئەداتەوە لەناو قەبر، نازانیّ چـۆن وەلاّمیّـك بـۆ پرسـیارەکانی دابنیّ؟!، چونکە لە دونیادا بیری لیّ نەکردۆتەوە بلّیّ خوام (الله)یە و دەیپەرستم و کڕنۆشی بۆ دەبەم و قورئانێك کـە ناردویـەتی دەسـتورێکە و دەیخوێنمـەوە و عەمەلی پیّ دەکەم، بۆیە لەوکاتەشەوە نایەتە خەیالّی، خوای گەورە (جل جلالـه) دەفەرمویّ: ﴿يُثَبِّتُ اللّٰهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْـآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللّٰهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللّٰهُ مَا يَشَاءُ﴾ ٢٧- إبراهيم، واتە: خـوا ئیمانـداران

[١٠٥] ((حدثنا يحيى بن يحيى ويحيى بن أيوب وقتيبة وابن حجر قال يحيى بن يحيى أخبرنا وقال الاخرون حدثنا إسماعيل يعنون بن جعفر عن محمد بن أبي حرملة عن عطاء وسليمان ابني يسار وأبي سلمة بن عبدالرحمن أن عائشة قالت ثم كان رسول الله صلى الله عليه وسلم مضطجعا في بيتي كاشفا عن فخذيه أو ساقيه فاستأذن أبو بكر فأذن له وهو على تلك الحال فتحدث ثم استأذن عمر فأذن له وهو كذلك فتحدث ثم استأذن عثمان والحاصل رسول الله صلى الله عليه وسلم وسوى ثيابه قال محمد ولا أقول ذلك في يوم واحد فدخل فتحدث فلما خرج قالت عائشة دخل أبو بكر فلم تهتش له ولم تباله ثم دخل عمر فلم تهتش له ولم تباله ثم دخل عثمان فجلست وسويت ثيابك فقال ألا أستحي من رجل تستحي منه الملائكة))، صحيح مسلم، كتاب فضائل الصحابة، باب: من فضائل عثمان بن عفان (رضي الله عنه).

دامەزراو دەکا بە وتەی چەسپاو کە {لا الە الا اللە}یە لە ژیانی دنیاو دوارۆژدا ، وەستەمکارانیش گومرا دەکات.

خۆشەویستان: هەموو ئینسانێکیش کە دەچێتە ناو گۆڕ بێگومـان گۆڕەوشـار دەدرێ، گۆڕەوشار ئەوەیە کـە قەبرەکـە وێـك دەکەوێتـەوە و پەراسـوی چـەپی دەچـێتە لای راسـت و لای راسـتی دەچـێتە لای چـەپ، وەکـو پێغەمبـەر ﷺ فەرمووی: تەنها شەهید نەبێ کە ئینسانی شەهید لە پێناوی خوادا جەنگا بێت لە پێناوی ئیسلامدا شەهید بووبێ و کوژرابێ ئەوە گۆڕەوشاری لەسـەر نییـە!، وەختێك کە لە پێغەمبەریان پرسیارکرد ﷺ بۆچی شەهید گۆڕەوشـاری لەسـەر نییـە؟ فـەرمووی: (كَفَـى بِبارِقَـةِ الـسُّيُوفِ عَلَـى رَأسِـهِ فِتنَـةً)[١٠٦] فـەرمووی: بریسکەی شمشێرانی لەسەر سەری بەس بووە بۆ ئازاری، ئەو هـاتنی بریـسکەی شمشێران لەسەری کە لـە مەیـدانی جیهـاد و قیتالـدا هـەبووە ئـەوە لـەجیاتی گۆڕەوشارەکەیەتی و خوا رێزی لێدەنێ.

ئەو کاتەی کە ئەو ئینسانە دەچێ بۆ گۆڕستان دیارە وەختێ کـە ئینـسانەکان دەگەڕێنەوە مەلائیکەتەکان پرسیاری لێ دەکەن و وردە وردە دەیانـەوێ بـەرزی بکەنەوە بۆ خزمەت خـوا (جل جلالـه)، دەیانـەوێ روحەکـەی ببـەن بـۆ ئاسمـان، مەلائیکەتەکان روحی ئەو ئینسانە هەڵدەگرن ئەگـەر ئیمانـدار بـوو وردە وردە دەڕوا بۆ پێشەوە مەلائیکەتەکان دەزانن کە ئەوە روحێکی ئیمانداره و هـاتووە بۆ لایان، هەر کاتێك لە ئاسمانەکان بەسەر دەکەوێ دوعای بۆ دەکرێ و ئاسمانی بۆ دەکرێتەوە!، بەڵام کاتێك کە دەگاتە ئەو شوێنەی خوا مەبەسـتییەتی خـوای

---

[١٠٦] أخبرنا إبراهيم بن الحسن قالا حدثنا حجاج عن ليث بن سعد عن معاوية بن صالح أن صفوان بن عمرو حدثه عن راشد بن سعد عن رجل من أصحاب النبـي صلى الله عليه وسلم ثم أن رجلا قال يا رسول الله ما بال المؤمنين يفتنون في قبورهم إلا الشهيد قال كفى ببارقة السيوف على رأسه فتنة. سنن النسائي، كتاب الجنائز، باب الشهيد، رقم الحديث ٢٠٥٣

په‌روه‌ردگار ئیستیقبالی ده‌كا و به مه‌لائیكه‌ته‌كانی ده‌فه‌رموێ: ئه‌و عه‌بده‌ی من ببه‌نه‌وه بۆ شوێنی خۆی چونكه وه‌عدم داوه هه‌ر له‌وێوه دروستیان بكه‌مه‌وه وه‌ختێك كه قیامه‌ت دادێت، به‌ڵام شوێنێكی زۆر خۆشی بۆ ئاماده بكه‌ن، قه‌بره‌كه‌ی زۆر بۆ فراوان (واسِع) كه‌ن و رابخه‌ن، وه له هه‌موو ناز و نیعمه‌تێك بۆی برازێننه‌وه!، دیاره وه‌كو پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی (القَبر إمّا روضَةٌ مِن رياضِ الجَنَة، أو حُفرَةٌ مِن حُفرِ النِّيران) فه‌رمووی: قه‌بر یان باغێكه له باغه‌كانی به‌هه‌شت یان شیوێكه له شیوه‌كانی جه‌هه‌ننه‌م، ((خوا بمانپارێزێ))، پێغه‌مبه‌ر ﷺ كاتێك كه ئه‌و فه‌رمووده‌ی فه‌رمووه دیاره بۆ ئه‌وه‌یه كه ئینسان عیبره‌تی لێ وه‌ربگرێ، یه‌عنی عه‌زابی جه‌هه‌ننه‌م له قه‌بریشدا ئینسان ده‌یچێژێ!، وه خۆشی به‌هه‌شتیش ئینسان له قه‌بریشدا ده‌یبینێ و ده‌یچێژێ!.

ئه‌گه‌ر به‌هه‌شتی بوو ئه‌وه به‌شێك له نیعمه‌ته‌كانی به‌هه‌شت ده‌بینێ، رۆژانه به‌یانیان و ئێواران ئینسان له قه‌بردا ئه‌گه‌ر ئیماندار بوو به‌هه‌شت ده‌بینێ، شوێنی خۆی ده‌بینێ و له‌زه‌تیش له ناز و نیعمه‌تی ده‌كا، به‌ڵام ئه‌گه‌ر ئینسانی كافر بوو ئه‌ویش به پێچه‌وانه‌وه هه‌موو عه‌زابه‌كانی دۆزه‌خ ده‌بینێ، شوێنی خۆیشی له دۆزه‌خ ده‌بینێ هه‌موو رۆژێك، پاشانیش سزایه‌كان ئازاری پێ ده‌گه‌یه‌نێ!، دیاره پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموێ: ئه‌و قه‌بره بۆ ئینسانی مسوڵمان به‌رین ده‌بێ به قه‌ده‌ر ئه‌وه‌ی كه چاو ده‌بینێ!!!.

ئه‌و هه‌موو سزا و ئازاره‌ی كه ئینسانی گوناهبار له قه‌بردا پێی ده‌گات و ده‌یبینێ هه‌موو گیانله‌به‌رێك ده‌یبیستێ، ته‌نانه‌ت ئه‌و كاته‌ی كه مه‌لائیكه‌ته‌كان پرسیاری لێ ده‌كه‌ن نازانێ وه‌ڵام بداته‌وه له حه‌دیسێكدا پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموێ كه گورزێكی لێ ده‌ده‌ن، كه ئه‌زیه‌تێكی پێ ده‌گه‌یه‌نن هه‌موو زینده‌وه‌ره‌كانی سه‌ر رووی زه‌وی ده‌یبیستن ته‌نها ئینسان و جنۆكه نه‌بێ!!، هه‌موو حه‌یواناتیش گوێی له ده‌نگی هه‌موو ئه‌و عه‌زابه‌ی ناو قه‌بره

هەیە تەنها جنۆکە و ئینسانْ ئاگای لـێ نییـە و نازانـێ، دەنـا پێغەمبـەر ﷺ رۆژێکیان لەسەر قەبرێك راوەستا بوو قسەی دەکردن، ئیمامی عومەر (خـوا لێـی رازیبێ) فـەرمووی: (یـا رسـول الله) ئایـا گوێیـان لێیـە ئەوانـە؟ نـەدی ئەوانـە نەمردوون؟، فەرمووی: ئەی عومەر ئەوانە زیاتر لە تۆ گوێیـان لێیـە، یـەعنی ئەوەندەی کە ئەوان گوێیان لێیە ئەوەندە تۆ گوێت لێ نییە، بەڵام ئەوانە نازانن و ناتوانن وەڵام بدەنەوە لەبەرئەوەی مردوون، تەنانەت مردووەکـان گوێیـان لـە دەنگی نەعلی ئینسانی زیندووە کە بەسەریاندا تێدەپەرێ و هاتوچۆ دەکات.

خۆشەویـستان: ئـەبوو هـورەیرە دەگێڕێتـەوە (خـوا لێـی رازیبـێ) پێغەمبـەر ﷺ رۆژێکیان لەسەر قەبرێك راوەستا بوو فەرمووی: (مايَأتي عَلَى هَذا القَبرِ يَومٌ إلا وهو يُنادي بِصوتِ ذَلقٍ طَلَق يابَني أدَمَ نَسيتَني، يابَني أدَمَ أَلَم تَعلَم أَنّي بيت الوَحدَة وَبَيتُ الغُربَة وَبَيت الوَحشَةِ وَبَيتُ الدُّودِ وبيتُ الضَّيق، إلا من وسعَنِي اللهُ لَهُ)[١٠٧] پێغەمبـەر (علیـه الـصلاة والـسلام) کـە لەسـەر قەبرەکـە راوەسـتا بـوو فەرمووی: هەموو رۆژێك کە بەسەر ئەو قەبرەدا دێت -دیارە مەبەستی هەموو قەبرێکە-، ئەو قەبرە هاوار دەکات لەو رۆژەدا، دەڵێ: ئەی بەنی ئادەم منت لە یاد چووە، ئەی بەنی ئادەم ئایا نەتزانی ئەمن ماڵی تۆمە کە مـاڵی تـەنهام!؟، کە تۆ بە تەنها دێی بۆ ئێرە، بە تەنها لەناو مندا دەبی، ئایا تۆ نـەتزانیوە کـە من ماڵی غەریبی و غوربەتی تۆمە و رۆژێك دێ تۆ دێی بۆ ئێـرە؟!، نـەتزانی کە من ماڵێکی پڕ ترس و کرمم بـۆ تـۆ؟!، بـیری لێناکەیـەوە دێـی بـۆ ئێـرە، نەتزانیوە کە ماڵێکی تەنگی تۆمە و رۆژێك دێی بـۆ ئێـرە و ماڵـە فراوانەکـەت بەجێ دێڵی، مەگەر ئەو کەسە نەبێت کـە خـوای گـەورە رەحمـی پێـدەکا و ئـەو

[١٠٧] سنن الترمذي، كتاب صفة القيامة والرنائق والورع صفة أواني الحوض، باب السنة، رقم الحديث٢٤٦٠

ماڵەی بۆ بەرین دەکات، ئەگەرنا ماڵەکە بەڕاستی تەنگە!، ئەو قەبرە هاوار دەکا هەموو رۆژێك بۆ ئەو ئینسانانەی کە لەسەر روی زەویدا لەسەر ئەو خاکە دەژیێن، بەڵام دیارە ئینسانەکان گوێیان لێ نییە و هەر بە خەیاڵیشیاندا نایە!!.

رۆژێکی تر پێغەمبەر ﷺ لەسەر قەبرێك وەستا بوو دەنگێکی لە قەبرەکە بیست و پرسیاری کرد ئەو قەبرە هی کێیە و چۆن مردووە؟، گوتیان ئەوە لە زەمەنی جاهیلیەتدا مردووە، بە مسوڵمانی نەمردووە، فەرمووی (لَولا أَن لا تَدافَنُوا لَدَعَوت اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَن يَسمَعَكُم مِن عَذاب القَبرِ)[108]، فەرمووی: ئەگەر لەبەر ئەوە نەبوایە کە هەر مردوو ناشارنەوە، دوعام دەکرد و لە خوا دەپاڕامەوە کە گوێتان لە عەزابی کەسانی ناو قەبر ببوایە!، بەڵام ئەگەر گوێتان لە عەزابی کەسانی ناو قەبر ببوایە کەس مردووی نەدەشاردەوە و کەس نەدەوێرا بچێتە لای گۆڕستان!، لە راستیدا بۆیە ئینسان نازانێ عەزابی ناو قەبر چۆنە؟!، حیساب و کیتاب و ئیمتیحان چۆنە؟، بۆ ئەوەی لێرەوە حیسابی بۆ بکات و تاقیکردنەوەکە گرنگی بمێنێ!، ئەگەر ئینسان بزانێ لەناو قەبر چ روودەدات؟، ئەو کاتە تاقیکردنەوەکە ئیجابی نابێت و زۆر گرنگی بۆ دانانێین لە دونیا!، هونەر ئەوەیە تۆ نەتبینیوە کاری بۆ بکەیت نەك کە بینیت ئەو کاتە

---

[108] ((أبي سعيد الخدري عن زيد بن ثابت قال أبو سعيد ولم أشهده من النبي صلى الله عليه وسلم ولكن حدثنيه زيد بن ثابت قال ثم بينما النبي صلى الله عليه وسلم لبني النجار على بغلة له ونحن معه إذ حادت به فكادت تلقيه وإذا أقبر ستة أو خمسة أو أربعة قال كذا كان يقول الجريري فقال من يعرف أصحاب هذه الاقبر فقال رجل أنا قال فمتى مات هؤلاء قال ماتوا في الاشراك فقال إن هذه الامة تبتلى في قبورها فلولا أن لا تدافنوا لدعوت الله أن يسمعكم من عذاب القبر الذي أسمع منه ثم أقبل علينا بوجهه فقال تعوذوا بالله من عذاب النار قالوا نعوذ بالله من عذاب النار فقال تعوذوا بالله من عذاب القبر قالوا نعوذ بالله من عذاب القبر قال تعوذوا بالله من الفتن ما ظهر منها وما بطن قالوا نعوذ بالله من الفتن ما ظهر منها وما بطن قال تعوذوا بالله من فتنة الدجال قالوا نعوذ بالله من فتنة الدجال))، صحيح مسلم، كتاب الجنة وصفة نعيمهما، باب: عرض مقعد الميت الجنة أوالنار، رقم الحديث ٢٨٦٨.

بە چاوی ناچار حیسابی بۆ بکـەیت!، خۆشەویـستانم: دیـارە عــەزابی گـۆڕیش یەکێکە لە عـەزابەکانی جەهەننەم، وە بەشێکە لەو عەزابە بۆیـە پێویـستە زۆر وریا بین و خۆمان بپارێزین بۆ ئـەوەی کـە ئـەو عەزابانـەی کـە لـە قەبریـشدا (گوناهباران و تاوانباران)ی مردووەکان دەیبیستن، ئێمە هـەر لـە ئێـستاوە لـە ژیانی خۆماندا خۆیانی لێ بپارێزین...

ئەو عەزابانەی کە زیاتر مردوو پێیەوە ناڕەحەت دەبێت:

یــەکێکیان، کــە پێغەمبــەر (علیـه الـصلاة والـسلام) فەرموویـەتی: خــۆ پــاك نەکردنەوەیە لە میز، پاشان ئەوەیە کە وەکو فەرمووی: قسە هێنان و بـردن لـە بەینی ئەو کەس و ئەو کەس یا ئـەو کۆمــەڵ و ئـەو کۆمــەڵ بـۆ تێکبـەردانی خەڵکی، یـان بـۆ ناڕەحـەتکردن و ناشـرینکردنی خـەڵکی، غـەیبـەت و درۆ و بوهتان، ئەوانە بەڕاستی زۆرترینی عـەزابی قەبرن!، کـە پێغەمبـەر (علیـه الـصلاة والسلام) لەسەر قەبرێك راوەستا بوو فەرمووی[١٠٩]: ئەو مردووە بــە دوو سـیفەتان عـەزاب دەدرێت کە گرنگی پێ نەداوە، یەکێکیان خۆ نەپاراستنە لە پشکە میز و لە تارەتگرتن زۆر گرنگی نەداوە، ئەویتریشیان لە قــسە هێنــان و بـردن، جـا وەکو گوتمان عـەزابی قەبر بەشێکە لە عـەزابی جەهەننەم، کاتێك کە پێغەمبـەر

---

[١٠٩] ((حدثنا عثمان قال حدثنا جرير عن منصور عن مجاهد عن بن عباس قال ثم مر النبـي صلى الله عليه وسلم بحائط من حيطان المدينة أو مكة إنسانين يعذبان في قبورهما فقال النبـي صلى الله عليه وسلم يعذبان وما يعذبان في كبير ثم قال بلى كان أحدهما لا يستتر من بوله وكان الاخر يمشي بالنميمة ثم دعا بجريدة فكسرها كسرتين فوضع على كل قبر منهما كسرة فقيل له يا رسول الله لم فعلت هذا قال لعله أن يخفف عنهما ما لم تيبسا أو إلى أن ييبسا باب ما جاء في غسل البول وقال النبي صلى الله عليه وسلم لصاحب القبر كان لا يستتر من بوله ولم يذكر سوى بول الناس))، صحيح البخاري، كتاب الوضوء، باب: من الكبائر أن لا يستتر من بوله، رقم الحديث ٢١٣.

(علیه الصلاة والسلام) لە شەوی ئیسڕادا بەهەشت و جەهەننەمی بینی، (دەفەرموێ) کەسانێکی بینی لە جەهەننەمدا لەناو رووباری خوێندا مەلەیان دەکرد!، ئەو ئینسانە لەناو رووبارەکەدا خۆی نقوم دەکرد و دەهاتە دەرەوە، رووبارەکەش هەمووی خوێن بوو!، کەسێکیش لە دەرەوەی رووبارەکە راوەستا بوو، بەردی خڕ و گەورەی بە دەستەوە بوو جارجار بۆی دەهاویشت و دەیهاویشتە ناو گەرووی ئەو ئینسانە و قوتی دەدا، پرسیاری کرد و فەرمووی: ئەوانە کێن و چ کەسن؟، ئەو مەلائیکەتەی کە لەگەڵیدا بوو فەرمووی: ئەوانە ئەو کەسانەن کە ریبایان خواردووە لە دونیا، حاڵیان ئەوەیە کە لە دوارۆژدا وە لە ناو قەبریشدا ئەو سزایە بە چاوی خۆیان دەبینن و هەستی پێ دەکەن، کەسانێکی تری بینی مەلائیکەتی عەزاب لە جەهەننەمدا قولابیان پێیە لەناو دەمیان دەکەن و دەمەکەیان رادەکێشن بۆ پشتەوە و هەڵی دەزرێنن و شەقی دەکەن!، لەولاشەوە بۆ لای راست و لەولاشەوە بۆ لای چەپ!!، پرسیاری کرد ئەوانە چین؟، فەرموی: ئەوانە ئەو کەسانەن کە درۆ و بوهتان و غەیبەتیان کردووە!، ئەوانەی کە زوبانیان لە خێر نەگێڕاوە، ئەوە بەدەمی خۆیان ئەو سزایە دەبیننەوە، جا خوا بمانپارێزێ!.

ئەوانە بەڕاستی عەزابێکن بۆ کەسانێك کە کردەوەی خراپ دەکەن کە ئێمە خۆشمان دەزانین حەرامن، دەزانین ریا حەرامە، دەزانین درۆ حەرامە، غەیبەت حەرامە، قسە هێنان و بردن حەرامە، جاسوسی حەرامە، دەزانین نەزەر و بەرەڵایی ئافرەت حەرامە، دەزانین ئەگەر ئینسان ئاگاداربێ کە لەماڵیدا خەراپە و بێئەخلاقی هەیە، یا کچی یان خوشکی یان برای یان کوڕی بێئەدەب و بێئەخلاقە و نەسیحەتی ناکات، ئەوە حەرامەو دەبێتە (دَیُّوس)، کە پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: دَیُّوس ناچێتە بەهەشت، فەرموویانێ دَیُّوس کێیە؟، فەرمووی ئەو کەسەیە کە بزانێ لە ماڵەکەیدا فاحیشە و بێ شەرعی دەکرێ

بەڵام ئەویش چاوپۆشی لیٚ بکات، بەڕاستی پێویستە ئێمە زۆر وریا بین، ئەوەی کە بۆ مردووش دەچێت دوای مردنی وەکو پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: سێ شت ئینسان ئیستیفادەی لیٚ دەکات، «إذا ماتَ الانسان انقَطَعَ عَمَلُهُ إلا مِن ثَلاثة، إلا مِن صَدَقَة جارية، أوِ عِلمٌ يُنتَفَعُ بِهِ، أو وَلَدٌ صَالِحٌ يَدعو لَهُ»[110] فەرمووی: ئینسان کە مرد تەنها سێ شت سوودی پیٚ دەگەیەنێت: «صَدَقَةٌ جَارِيَةٌ» واتە خێرێکی کردبیٚ، ئەو خێرە بەردەوام خەڵك ئیستیفادەی لیٚ بکات لە شوێنێك کە بەجێی هێشتووە، ئەگەر مزگەوتێکی کردووە، ئەگەر فەرشی لە مزگەوت راخستووە؛ ئەگەر سەد دیناری بە ئالەتێك داوە کە خزمەتی مسوڵمانانی پیٚ دەکرێت، وە فەرمووی ئەویتریان ئەوەیە کە منداڵی صالحی لە پاش بەجێمابێت، ئەگەر کوڕ بێت ئەگەر کچ بێت، وە هەروەها خزم و کەس وە هەموو مسوڵمانانیش (دیارە بەقیاس لەوەدا کە زانایان دەفەرموون) کە دوعا بۆ مردوو دەکەن ئەوەشیان پیٚ دەگات، ئەویتریشیان فەرمووی: ئەگەر عیلمێکی بەجێهێشتبێت و خەڵك ئیستیفادەی لیٚ بکات، ئەگەر کیتاب و نوسراوێکە، ئەگەر موحازەرەیەکە، ئەگەر قسەیەکی خێرە، لە دوای ئەو هەرچەند خەڵك ئیستیفادەی لیٚ بکات، ئەو هەموو خێرانە بۆ وی دەگەڕێنەوە بەبیٚ ئەوەی خێر لەو کەسانەی کە دەیکەن کەم بکرێتەوە!!، جا پێویستە خۆمان زۆر ئاگاداربین ئەو رۆژەمان لەپێش چاو بیٚ، کە رۆژێك دێت دەمانخەنە ناو تابوتەوە، دەمانخەنە ناو دارەبازەوە، دەمانبەن بۆ ناو گۆڕستان و لەوێش بە

---

[110] ((حدثنا يحيى بن أيوب وقتيبة يعني بن سعيد وابن حجر قالوا حدثنا إسماعيل هو بن جعفر عن العلاء عن أبيه عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إذا مات الانسان انقطع عنه عمله إلا من ثلاثة إلا من صدقة جارية أو علم ينتفع به أو ولد صالح يدعو له))، مسند إمام أحمد، جزء ٢، صفحة ٣٧٢، رقم الحديث ٨٨٣١.

ته‌نها جێمان ده‌هێڵن، جا خۆمان و کرده‌وه‌ی خۆمان ئه‌گه‌ر خوای گه‌وره ره‌حمان پێ نه‌کات به‌ڕاستی ده‌فه‌وتێین.

ڕۆژێکیان پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: (لَن يُدخِلَ أَحَدٌ عَمَلُهُ الجَنَّـةِ)[111]، واته: هیچ که‌سێك کرده‌وه‌که‌ی نایباته به‌هه‌شت!، یه‌کێك له صه‌حابییه‌کان هه‌ڵساوه فه‌رمووی: (وَلا أَنتَ يَا رَسُولَ الله؟!)، فه‌رمووی: ئه‌تۆش ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا؟!، فه‌رمووی (وَلا أَنا إِلا أَنْ يَتَغَمَّدني اللهُ بِرحمَـةٍ) واته: منیش به کرده‌وه‌ی خۆم ناچمه به‌هه‌شت مه‌گه‌ر خوای گه‌وره به ره‌حمه‌تی خۆی دامپۆشێ!، مانای وایه ئینسان ده‌بێ هه‌موو ته‌ماح و چاوه‌ڕوانییه‌کی ره‌حمه‌تی له خوای په‌روه‌ردگاره‌وه بێ که خوا ره‌حمی پێ بکات، ئه‌گه‌رنا عه‌مه‌لی ئینسان هه‌رچه‌نده زۆر بێت هه‌ر که‌مه!، چونکه ئینسان هه‌ر چه‌نده کار بکا و ماندوو ببێت هه‌ر قه‌رزاری (ربُ العالَمين)ه.

له خوای په‌روه‌ردگار ده‌پاڕێینه‌وه و ده‌ڵێین: یاڕه‌ببی خوایه ئاخیری عومرمان خێرکه‌یت، یاڕه‌ببی خوایه گۆڕستانمان بۆ روناك بکه‌یت، خوایه قه‌بره‌کانمان بۆ فراوان و رووناك بکه‌یت، خوایه وه‌ڵامی پرسیاری مه‌لائیکه‌ته‌کانمان بۆ ئاسان بکه‌یت، خوایه زوبانمان چه‌سپاو (ثابت) بکه‌یت له‌و کاته‌دا، خوایه تۆمان له یاد نه‌چێت له‌و کاته‌دا و وه‌بیرمان بیت (یا ربَ العالَمين)، خوایه هیدایه‌تی ماڵ و منداڵمان بده‌یت، یاڕه‌ببی خوایه شیفای نه‌خۆشی مسوڵمانه‌کان بێنی، خوایه له گوناهی هه‌موو لایه‌کمان خۆشبیت، خوایه گیراوی مسوڵمانه‌کان به‌رهه‌ڵدا بکه‌یت، خوایه بزربووی مسوڵمانان بگێڕیه‌وه، خوایه مسوڵمانان له هه‌موو شوێنێك سه‌رخه‌ی، خوایه مسوڵمانان سه‌رخه‌ی به‌سه‌ر دوژمنانیاندا، خوایه

[111] صحيح مسلم، كتاب صفات المنافقين، باب: لن يدخل أحد الجنة بعمله، رقم الحديث ٢٨١٦.

دوژمنانیان بتۆقێنی، زەلزەلەی زەویان لەژێر پێ بکەیت یارەببی، یارەببی خوایە هەموو مسوڵمانان لە دونیا لە هەموو ناخۆشی و نارەحەتیەك بپارێزی و سەریان بخەی (یا ربَ العالَمین).

أقُول قَولي هذا وأستغفِرُ اللهَ لكم وَ لسائر المُسلِمين، اَعوذُ بِاللهِ من الشَّيطان الرَّجيم

(رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ)

آمين

بەهەشت و نیعمەتەکانی

﴿وَسَارِعُواْ إِلَى مَغْفِرَةٍ من رَّبِّكُمْ وجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالأَرْض أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾ ١٣٣- آل عمران

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحَمدَ لِلهِ نَحمَدُهُ وَنَستَعينُهُ وَنَشكُرُهُ وَنَستَهدِيه، وَنَعوذُ بِاللهِ مِن شُرورِ أَنفُسنا و سيئاتِ أَعمالنا، مَن يَهدِهِ اللهُ فَلا مُضلَ لَه، وَمَن يضلِل فَلا هَادِي لَـه، وَنَشهَدُ أَن لا الهَ ألا اللهُ وَحدَهُ لاشَرِيكَ لَه، شَهادَةً تُنجِي قائِلَها يَوم لايَنفَعُ مالٌ وَلا بَنون إلا مَن أَتى اللهَ بِقَلبٍ سَلِيم، وَنَشهَدُ أَنَّ سيدَنا وَنَبيَّنا مُحمَداً عَبدُهُ وَرَسُولُه، هَذا الرَسُولُ الذِي بَلَّغَ الرِّسَالةَ وَأَدَى الامانَةَ وَنَصَحَ الامةَ وَجَاهَدَ فِي اللهِ حَقَ جِهَادِهِ وَتَركَنا عَلى المحجَةِ البَيضاء، لَيلُها كَنَهارِها، لايَزيغُ عَنها الا هَالك، صلَواةُ الله وسلامُهُ عَلَيهِ وَعَلى آلِهِ وَأَصحابِه، أَمَّا بَعدُ ياعِبادَ الله، أُوصيكُم وَنَفسي بِتَقوى اللهِ وَطاعَتِه، فَأَنَّ اللهَ مَعَ الَّذين اتَّقَوا وَالَّذينَ هُم مُحسِنون، قالَ اللهُ سُبحانَه وَتعالَى فِي كِتابِهِ الحَكيم، بِسمِ اللهِ الرَّحمنِ الرَّحِيم ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ ١- النساء.

ئیماندارانی بەڕێز، شوێنکەوتوانی پێغەمبەری پێشەوامان موحەممەد ﷺ، سەلام و ڕەحمەتی خوای پەروەردگار برژێ بەسەر ئێوە و هەموو مسوڵمانانی دونیا، لە خوای پەروەردگار دەپاڕێینەوە لەم ڕۆژە پیرۆزەدا و دەڵێین: یاڕەببی خوایە ڕۆژووەکانمان لێ قەبوڵ بکەی، یاڕەببی خوایە نوێژەکانمان لێ قەبوڵ بکەی، یاڕەببی خوایە هەموو عیبادەتەکانمان لێ قەبوڵ بکەی، خوایە گەڕانەوە و تەوبەی مانگی ڕەمەزانمان لێ قەبوڵ بکەی.

خۆشەویستەکانم، یەکێك لە نیشانەکانی گەورەیی مانگی ڕەمەزان وەك پێغەمبەرمان موحەممەد ﷺ دەفەرموێ: (إِذا جَاءَ رَمَضانُ فُتِحَت أَبوابُ

الجَنَّة)[112] واتە: ئەگەر ڕەمەزان هات دەرگاکانی بەهەشت دەکرێنەوە و دەخرێنە سەر پشت، بۆ کێ؟، بۆ عەبدەکانی خوا، بۆ ئەوەی بەرەو خوا بێن و لە مانگی ڕەمەزاندا پەشیمان ببنەوە لە گوناهەکان و تەوبە بکەن، تەماشای بەهەشت بکەن و نازونیعمەتی بەهەشت بهێننە بەرچاوی خۆیان، هەروەکو چۆن دەرگاکانی دۆزەخ دادەخرێن!، هەروەکو چۆن دەرگاکانی ئاسمانەکان دەکرێنەوە، جا بەهەشت چۆنە و نازونیعمەتەکانی چین و چۆنن؟، وە بەهەشتیەکان چۆنن و چ دەکەن؟، با لە وتاری ئەمڕۆ بچینە خزمەتی ئەو بەهەشتەی خوای پەروەردگار، لەژێر ڕۆشنایی ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز، وە لەژێر ڕۆشنایی فەرموودە پیرۆزەکانی پێغەمبەر ﷺ، بەڵکو خوای پەروەردگار خۆشەویستی خۆی وە خۆشەویستی ئەو بەهەشتە بخاتە ناو دڵەکانمان، زیاتر وامان لی بکات بەرەو نازونیعمەتی ئەو بەهەشتە هەوڵ بدەین، ئەو خۆشییە هەتا هەتاییە لە قیس خۆمان نەدەین، ئەو ژیانەی دونیا هەڵمان نەفریوێنێ و فێڵمان لێ نەکات، ئەو نیعمەتە گەورەیەمان لە دەست بدات!، پێنج و دوو ڕۆژێکی دونیا ژیانێکی هەتا هەتاییمان لە دەست نەدات!!.

خۆشەویستەکانم، بەهەشت چۆنە؟:

ئەگەر کەسێك لە دونیادا بە هەموو هەوڵ و توانایەوە، بە هەموو شێوازێکی هەندەسییەوە، باشترین بینایە دروست بکات!، وە باشترین باخچە و مێوەجات لە دەوروبەری ئەو بینایە دروست بکات!، باشترین زراعەت و باشترین کانیاو و باشترین ڕووباری سەرزەوی و باشترین خزمەت و خزمەتکار و جوانترین ئافرەت و باشترین دەستەڵات و چاکترین پارە و سامانی لەژێر دەستدا بێت!!، ئەو

[112] الكتاب المصنف في الاحاديث والاثار، كتاب الصيام، باب: ماذكر في فضل الصحابة وثوابه، صفحة ٢٧١، رقم الحديث ٨٨٦٩

شوێنە رازاوەیە لە دونیادا دروست بکات!، ئینجا ناتوانیٚ بڵیٚ: شوێنێکم دروست کردووە کەمێك وە بەهەشت دەچیٚ!!!، دیارە بەهەشتی بەرین نایەتە حیساب و بەراورد (مُقارَنة)ی دونیا!، بەهەشتی بەرین بەهەشتی خوایە، خوای پەروەردگار نازونیعمەتی وای داناوە لە بەهەشتدا وەکو فەرمووی: (مالا عَینٌ رَأت وَلا أُذُنٌ سمِعَت وَلا خَطَرَ عَلی قَلبِ بشَر) واتە: نەچاو بینیویەتی!، نە گوێچکە بیستویەتی!، نە بە خەیاڵ و خەونیش بەسەر دڵی هیچ کەسێکدا هاتووە!!، خۆشەویستەکانم، خوای پەروەردگار لە سورەتی (الزُّمَر)دا دەفەرمویٚ: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاؤُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ﴾ ٧٣- الزمر، دەفەرمویٚ: لە مەیدانی مەحشەر دوای ئەوەی حیساب لەگەڵ عەبدەکان کرا، ئەوانەی مسوڵمان و خواپەرست بوون شەهادە و کتێبەکەیان بەدەستی راست وەرگرتەوە، ئەوانەی کە کافر بوون و (ساقِط) بوون کتێبەکەیان بە دەستە چەپ وەرگرتەوە، دوای ئەوەی کە جەهەننەمییەکان بەرەو دۆزەخ بەرێکران، وە بەهەشتییەکان بەرەو بەهەشت بەرێخران، دوای ئەوەی هەموو ئینسانەکان و جنۆکەکان بەسەر پردی (صِراط)دا رەت بوون، ئەوەی جەهەننەمی بوو کەوتە خوارەوە و ئەوەی بەهەشتی بوو پەڕیەوە ئەوبەر، خوای پەروەردگار دەفەرمویٚ: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا﴾ ئا لەویٚ ئەوانەی خواپەرست و لە خواترس و پارێزکاربوون وەکو وەفد بەرێدەکرێن بەرەو بەهەشت، بەرلەوەی بگەنە لای دەرگاکانی بەهەشت دەرگاکانیان بۆ کراونەتەوە: ﴿وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا﴾، وەختێك کە دەگەنە ئەو شوێنە مەلائیکەتەکان پێشوازییان دەکەن: ﴿وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ﴾: (مەلائیکەتەکان و دەرگاوانەکانی بەهەشت) پێیان دەڵێن: سَلامٌ عَلَيْكُمْ سەلامی خواتان لێبیت، بەخێربێن!، بۆ (دارُالسَّلام) هاتوون چونکە بەهەشت (دارُالسَّلام: خانووی ئاشتی)یە، خانووێك کە هەرگیز شەڕی تێدا

نییە!، ئەو سەلامەی مەلائیکەتەکانیان ئاڕاستە دەکرێت، پاش ئـەوەی دەچـنە ژوورەوە ئینجا سەلامی خوای پەروەردگاریان ئاڕاستە دەکرێ: ﴿سَلامٌ قَـوْلاً مِـن رَّبٍّ رَّحِيمٍ﴾ ٥٨- يس، واتە: سەلام فەرموودەیەکە لەلایەن خواوە، خـوا پێیـان دەفەرمویَ سەلامتان لێبێت بەخێربێن، وە پاش ئەوەی دێـن بـۆ خۆشـیان لـەناو بەهەشـتدا هــەر هــەموویان ســڵاو (تَحِيـة)و چاکوچـۆنییەکەیان هــەر ســەلامە: ﴿تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلامٌ﴾ ٢٣- إبـراهيم، سەلام لە بەهەشتدا لـە یـەکتری دەکـەن و: ﴿لا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلا تَأْثِيمًا إِلا قِيلاً سَلامًا سَلامًا﴾ ٢٥، ٢٦- الواقعة، هـیچ قسەی پڕوپووچ (لَغْـو)ی تێدا نییە و نابیستن، هـەمووی هـەر سـەلام لـە یـەکتر کردنە و خۆشەویستییە!.

بەڵێ ئینجا ئەو کاتەی کە بەهەشتییەکان چـونە بەهەشـت وە دۆزەخییـەکان چـونە دۆزەخ خـوای پـەروەردگار ئـەمر دەکـات دەفـەرموێ مـردن بهێـنن!، پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێ: ئەو مردنە لـە نێـوانی بەهەشـت و دۆزەخـدا سـەری دەبڕن!، مردن سەر دەبـڕدرێ یـانی مـردن نـەما و ڕۆیـشت!، مەلائیکەتـەکان دەفەرموون (خُلودٌ بِلا مَوت، حَيـاةٌ بِـلا مَـوت)[113]: ئـەی بەهەشـتییەکان ئـەوە ژیانە بەسەری بەرن بەبێ مردن، وە بە دۆزەخییەکانیش دەڵێن (خُلودٌ وحَياةٌ بِـلا مَوت): ئەوەش ژیـانێکی خۆتانـە بـەبێ مـردن هـەتا هەتایـە، خـوای گـەورە دەربارەی ئینسانی کافر ئەفـەرموێ: ﴿لا يَمُـوتُ فِيهَـا وَلا يَحْيَـى﴾ ٧٤- طـه، واتە: نە دەمرن و کۆتاییان پێ بێ، نە زیندووشـن تێیـدا واتـە لەبـەر ئـازار و سزای دۆزەخ هەرچەندە زیندوون بەڵام تام و چێژ لـە زینـدووبوون ناکـەن و وەك زیندوو نەبن وان!، ﴿خَالِدِينَ فِيهَـا أَبَـدًا﴾ ٦٥- الاحـزاب: بـە نەبـەدی تێیـدا دەمێننەوە، جا خۆشەویستەکانم:

---

[113] حلية الاولياء، جزء ٨، صفحة ٨٤ للمؤلف أبو نعيم أحمد بن عبدالله الاصبهاني، دار الكتاب العربي- بيروت، الطبعة الرابعة، ١٤٠٥ هجري.

ناوەکانی بەهەشت: (دارُالسَّلام[114]، جَنَّاتُ النَّعِيم[115]، فِردَوس[116] دارُالمَقام[117]، المَقامُ الامين[118]، مَقعدُ صِدق[119]، جَنَّاتُ الخُلد[120]، جَنّاتُ عَدن[121]) ئەوانە هەمووی ناوەکانی بەهەشتن.

خۆشەویستەکانم، دیارە ئێمە ناتوانین بەهەشت وەسف بکەین وەك ئەوەی عەقڵ و هەست و شعوری خۆمان بیهێنێتە بەرچاوی خۆی بەڵام هەندێك لەژێر رۆشنایی ئایەتەکان و فەرموودەکانی پێغەمبەر ﷺ کەمێك لە نازونیعمەتەکانی بهێنینە بەرچاوی خۆمان بۆ ئەوەی ئێمە ئاگاداربین و ئەو نیعمەتانەمان لەبەرچاو بێت.

بەهەشت چەند دەرگای هەیە؟: پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێ: (إنَّ لِلجَنَّة ثَمانِيَةُ أبْواب)[122] واتە: بەهەشت هەشت دەرگای هەیە، دۆزەخ حەوت دەرگای هەیە بەڵام بەهەشت هەشت دەرگای هەیە، دەرگاکانی چەندە گەورەن؟ پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێ لە فەرموودەیەکدا: (مابَينَ مِصراعَينِ في الجَنَّة كمسيرَة أربَعينَ سَنة)[123] دەفەرموێ: لە نێوانی هەر لاچێوەیەکی دەرگایەکی بەهەشت بۆ

---

114 ((لَهُمْ دَارُ السَّلاَمِ عِندَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ)) ١٢٧- الانعام.
((إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ)) ٨- لقمان.
116 ((الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ)) ١١- المؤمنون.
117 ((الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِن فَضْلِهِ لا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ)) ٣٥- فاطر.
118 ((إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ)) ٥١- الدخان.
119 ((فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ)) ٥٥- القمر.
120 ((قُلْ أَذَلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاء وَمَصِيرًا)) ١٥- الفرقان.
121 ((جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاء مَن تَزَكَّى)) ٧٦- طه.
122 مسند إمام أحمد، جزء ٤، صفحة ٣٨٦، رقم الحديث ١٩٤٥٦.
123 ((وعن رسول الله صلى الله عليه وسلم انه قال ما بين مصراعين في الجنة كمسيرة أربعين سنة)) مسند إمام أحمد، جزء٤، صفحة ١٧٤، رقم الحديث ١٧٦١١.

ئەویتریان (فراوانی دەرگاکان) رێگای چل ساڵ رێیە!، ئەوەندە دەرگاکانی بەهەشت گەورەن چونکە بەهەشتەکە زۆر گەورەیە!، هەشت دەرگای هەیە!، بەڵێ خۆشەویستەکانم ئەوە دەرگاکانی بەهەشتە.

ئەو بەهەشتە چەندە گەورەیە؟!: جێگای چەندەها کەسی تێدا دەبێتەوە هەر لە ئادەمەوە هەتا خاتەم وە هەتا کۆتاهەمین کەس کە لەسەر ئەو دونیایەدا دەژی..!، جارێ پێش هەموو شتێك با بزانین کە یەکەم کەس کە دەرگای بەهەشت دەکاتەوە پێغەمبەمان موحەممەدە ﷺ!، وەکو دەفەرموێ: (أَنَا أَوَّلُ مَن يَقرَعُ بَابَ الجَنَّة)[124] واتە: من یەکەم کەسم لە دەرگای بەهەشت دەدەم!، (أما إنك يا أبَابَكر أَوَّلُ من يَدخُل الجَنَّةَ مِن أُمَّــتي)[125] ئەفەرموێ: ئەی ئەبوبەکر تۆ یەکەم کەسی لە ئوممەتی من لە دەرگای بەهەشت دەچیتە ژوورەوە دوای پێغەمبەران!، ئەوە نازونیعمەتی دەرگاکانی بەهەشتە جارێ هێشتا نەچوینە ژوورەوە!، با لەدەرگای بەهەشت بچینە ژوورەوە تەماشا بکەین بەڵام بەرلەوەی کە ئێمە تەماشای نازونیعمەتەکان بکەین بائەوە بزانین کە ئایا کلیلی دەرگای بەهەشت چییە؟، وەکو پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: (مِفتاح الجَنَّـةِ شَـهادَةُ أن لاإلَـه

---

[124] ((وحدثنا أبو كريب محمد بن العلاء حدثنا معاوية بن هشام عن سفيان عن مختار بن فلفل عن أنس بن مالك قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أنا أكثر الانبياء تبعا يوم القيامة وأنا أول من يقرع باب الجنة))، صحيح مسلم، كتاب الايمان، باب: قول النبي أنا أول الناس يشفع في الجنة، صفحة ١٤١، رقم الحديث ٣٣١.

[125] ((حدثنا هناد بن السري عن عبد الرحمن بن محمد المحاربي عن عبد السلام بن حرب عن أبي خالد الدالاني عن أبي خالد مولى آل جعدة عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أتاني جبريل فأخذ بيدي فأراني باب الجنة الذي تدخل منه أمتي فقال أبو بكر يا رسول الله وددت أني كنت معك حتى أنظر إليه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم أما إنك يا أبا بكر أول من يدخل الجنة من أمتي))، سنن أبي داود، كتاب السنة، باب: في الخلفاء، رقم الحديث٤٦٥٢، صفحة ٦٩٨

إلا الله)[١٢٦] واته: كلیلی ده‌رگای به‌هه‌شت بریتییه له شاهێدیدان كه هیچ په‌رستراو نین شایه‌نی په‌رستن بێ جگه له (الله)، وتنی (لاإلـه إلا الله) كلیلی به‌هه‌شته، ئه‌وانه‌ی كه له دونیادا گوتویانه (لاإلَـه إلا الله) ئه‌وانه ده‌چن بوٚ به‌هه‌شت، ئه‌وانه‌ی كه قه‌ناعه‌تیان به (لا إلَـه إلا الله) هه‌بووه، ئه‌وانه‌ی له پێناویدا ژیاون و مردوون، ئه‌وانه‌ی بوٚ خزمه‌تی (لا إلَـه إلا الله) هه‌وڵیانداوه، ئه‌وانه‌ی كه زمانیان به ویردی (لا إلَـه إلا الله) پاراوبووه، ئه‌وانه‌ی كه له‌كاتی ساغی و نه‌خوٚشی و ده‌وڵه‌مه‌ندی و فه‌قیریدا (لا إلَه إلا الله)یان له‌بیر نه‌چووه، به‌ڵام ده‌بێ ئه‌وه بزانین كه (لا إلَـه إلا الله) ده‌رگای به‌هه‌شت ده‌كاته‌وه و ئه‌وانه‌ی كه نه‌یانگوتووه (لا إلَه إلا الله)، وه ئیعتیقادیان پێی نه‌بووه، خزمه‌تی دینیان نه‌كردووه ئه‌وانه ناتوانن بچنه ئه‌و به‌هه‌شته چونكه ئه‌و كلیله‌یان پێ نه‌بێت ناتوانن بچنه ژووره‌وه!، به‌ڵێ خوٚشه‌ویسته‌كانم ئه‌و به‌هه‌شته چه‌نده گه‌وره‌یه!، خوای په‌روه‌ردگار ده‌فه‌رموێ: ﴿وَسَارِعُواْ إِلَى مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالأَرْضُ﴾ ١٣٣- آل عمران، واته: تاڵوٚكه بكه‌ن بوٚ لێخوٚشبوونی (مغْفرَةٍ) لای خوا وه به‌هه‌شتێك كه به‌رینایییه‌كه‌ی به قه‌ده‌ر ئاسمانه‌كان و زه‌وییه!، ئێمه له وتارێكی رابردوودا باسی به‌رینایی ئاسمانه‌كانمان كرد، ئه‌و ئاسمانانه‌ی كه وه‌كو زانایان ئێستا بوٚیان روون بوٚته‌وه[١٢٧]، ده‌ڵێن: پێنج سه‌د

---

[١٢٦] صحيح البخاري، كتاب الجنائز، باب: في الجنائز ومن كان أخر كلامه لا اله الا الله.

[١٢٧] زانایانی گه‌ردوونناس ده‌ڵێن: لانی كه‌م به‌سه‌دان ملیوٚن كه‌هكه‌شان كه رێژه‌كه‌ی له سه‌رووی ٢٠٠ ملیوٚنه‌وه داده‌نێن له‌م بونه‌وه‌ره‌دا هه‌یه، تیره‌ی چه‌قی كه‌هكه‌شانیش به نزیككراوه‌یی ده‌كاته ١٠ (ملیوٚن ملیوٚن ملیوٚن) كم، بوٚ وێنه سه‌دیمی (المرأة المتسلسلة) نزیكه‌ی ٢٠٠٠٠٠٠ (دوو ملیوٚن) ساڵی رووناكی له كه‌هكه‌شانی ئێمه‌وه دووره، له كاتێكدا كه یه‌ك ساڵی رووناكی ده‌كاته ٦ ملیوٚن ملیوٚن میل، وه كه‌هكه‌شانی خوٚشمان ٣٠ ملیار ئه‌ستێره‌ی تێدایه!، وه به رێژه‌یه‌كی وا فراوانه كه دووسه‌د ملیوٚن ساڵی رووناكی ده‌وێت تا به‌ده‌وری خوٚیدا ده‌خولێته‌وه!، كوٚمه‌ڵه‌ی خوٚر كه خوٚ.رو نوٚ هه‌ساره‌كه‌ی و مانگه‌كانی ده‌گرێته‌وه به‌شێكه له‌م كه‌هكه‌شانه گه‌وره‌یه و تیره‌كه‌ی (دوانزه هه‌زار ملیوٚن) كم ده‌بێت و ٣٠ هه‌زار ساڵی رووناكی له=

هەزار مەجەڕڕە (کەهکەشان) لـە ئاسمانەکانـدا هەیـە!، هـەر مەجەڕەیـەك بـە مەلایین و ملیار ئەسـتێرەی تێـدا هەیـە!، ئەسـتێرەی وا هەیـە چـەندجار لـەو زەوییەی ئێمە گەورەترە!، ئەستێرەی ڕەونەقداری وا هەیە تیشکی بەڕێوەیە کـە لەو کاتەوەی خوا دروستیکردووە هەتا ئێـستاش تیـشکەکەی نەگەیـشتووە بـە ئێمە!!!، ئەوە هەر ئاسمانی دونیایە ﴿وَلَقَدْ زَيَّنَّـا الـسَّمَاء الـدُّنْيَا بِمَـصَابِيحَ﴾ ٥- الملك، ئەی هەر حەوت ئاسمانەکان؟!!، جا بەرینایی بەهەشت بە قەدەر هـەموو ئاسمانەکان و زەوییە دەبیٚ درێژاییەکەی چۆن بیٚ؟!!.

بەڵیٚ ئەوە گەورەیی بەهەشت، ئینجا حەزرەتی موسا پرسیاری کرد لە خـوای پەروەردگار و فەرمووی: یاڕەببی گەورەترین شـوێنی بەهەشـت و نازونیعمـەتی بەهەشت کامەیە؟، وە نزمترین شوێنی بەهەشـت یـاخود لـە خـوارترین پلـەی بەهەشـت کامـەیـە؟، خـوای پـەروەردگار وەڵامـی دایـەوە کـە لـە بەهەشـتدا نازونیعمەت و شوێنی وا ئامادەکراوە کە کـەس نـەیبینیوە!، چـاو نـەیبینیوە، گوێـچکە نەیبیـستووە، بەخـەون و خـەیاڵیش بەسـەر دڵـی هـیچ کەسـێکدا نەهاتووە، خوا لە قورئاندا دەفەرمووێ: ﴿فَلا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُـم مِّـن قُـرَّةِ أَعْيُنٍ﴾ ١٧- السجدة، واتـە: هـیچ نەفـسێك نازانـیٚ چـی بـۆ ئامـادەکراوە!، ئەوەندە نازونیعمەتی گەورە ئامادەکراوە هیچ کەسیٚ نازانیٚ!، ئینجا فەرمووی: (أَعدَدتُ لِعِبادِي الصَّالِحين مالا عَيَنٌ رَأَت وَلا أُذُنٌ سـمِعَت وَلا خَطَـر عَلـى قَلـبِ بَشَر): ئامادەمکردووە بۆ عەبدە صاڵحەکانی خۆم نازونیعمـەتی وا کـە نەچـاو بینیویەتی!، وە نەگویٚ بیستوویەتی!، نـە بـە دڵـی هـیچ کەسیـشدا هـاتووە!،

= چەقی کەهکەشانەکەوە دوورە، خۆریش ١٥٠ (سەدو پەنجا ملیۆن) کم لەم زەویەی کە تێیدا دەژین دوورە.

بڕوانە: - (خواناسیی ئاین ئیمان) م. علی باپیر لا ١٣٣ و١٣٤ و ١٤١.
- (داستانی ئیمان) شێخ ندیم الجسر لا ٣٣٣ و ٣٣٤.
- (السماء في القران الكريم) زغلول النجار/ نجم المجرات، ص ٢٨٦.

فــەرمووی ئــەدی نزمترینیــان کوێیــە؟، فــەرمووی: نزمترینیــان -وەکــو لــە فەرموودەیەکی پێغەمبەر ﷺ هاتووە کە ئیمامی موسلیم ریوایەتی دەکـات-: کۆتاهەمین کەس کە لە جەهەننەم دێتە دەرەوە، دیارە ئــەوەی کـە ئیمانـداربێ بەڵام گوناهی کردبێ دەچێتە جەهەننەم ئەگەر خوا رەحمی پێنەکات و عــەفووی نەکات، بە ئەندازەی گوناهەکانی لە جەهەننەمدا دەسوتێ ئینجا دێتــە دەرێ و دەچێتە بەهەشت، وەکو پێغەمبەر دەفەرموێ: (أَخرِجوا مِن النَّار مَن قالَ لا إِلهَ إلا اللهُ وَكانَ في قَلبِه مِن الخَير مَا يـزن ذَرَّة)[128] واتە: لە ئاگری جەهەننەمێ دێتە دەرێ کەسێك کە باوەڕی بە خوا هەبووبێ بە قــەدەر میــسقالە زەڕەیــەك!، جـا چەند ساڵ لە جەهەننەمێدا دەمێنێتەوە ئەوە خوا دەزانــێ!، بــەڵام ئــاخیر جـار دێتە دەرێ مــادام کــافر نــەبووە چــونکە کــافر بــە ئەبــەدی لــە جەهەننــەمێ دەمێنێتەوە، بەڵام ئیماندار دێتە دەرێ رۆژێك لە رۆژان، کۆتاهەمین کــەس لــە ئەهلی بەهەشت کە لە جەهننەم دێتە دەرەوە بەرەو بەهەشت دەڕوا[129] هــەموو

---

[128] «حدثنا محمود بن غيلان حدثنا أبو داود حدثنا شعبة وهشام عن قتادة عن أنس أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال يخرج من النار وقال شعبة اخرجوا من النار من قال لا إله إلا الله وكان في قلبه من الخير ما يزن شعيرة أخرجوا من النار من قال لا إله إلا الله وكان في قلبه من الخير ما يزن برة أخرجوا من النار من قال لا إله إلا الله وكان في قلبه من الخير ما يزن ذرة وقال شعبة ما يزن ذرة مخففة وفي الباب عن جابر وأبي سعيد وعمران بن حصين»، سنن الترمذي، كتاب البر والصلة، باب: ماجاء في الكبر، رقم الحديث ١٩٩٩

[129] «حدثنا عثمان بن أبي شيبة وإسحاق بن إبراهيم الحنظلي كلاهما عن جرير قال عثمان حدثنا جرير عن منصور عن إبراهيم عن عبيدة عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إني لاعلم آخر أهل النار خروجا منها وآخر أهل الجنة دخولا الجنة رجل يخرج من النار حبوا يقول الله تبارك وتعالى له اذهب فادخل الجنة فيأتيها فيخيل إليه أنها ملأى فيرجع فيقول يا رب وجدتها ملأى فيقول الله تبارك وتعالى له اذهب فادخل الجنة قال فيأتيها فيخيل إليه أنها ملأى فيرجع فيقول يا رب وجدتها ملأى فيقول الله له اذهب فادخل الجنة فإن لك مثل الدنيا وعشرة أمثالها أو إن لك عشرة أمثال الدنيا قال فيقول أتسخر بي أو أتضحك بي وأنت الملك قال لقد رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم ضحك حتى بدت نواجذه قال فكان يقال ذاك أدنى أهل الجنة منزلة»، صحيح مسلم، كتاب الايمان، باب: أدنى أهل الجنة منزلة، رقم الحديث ٣١١، صفحة ١٣٥.

لاشەی رزیوە و رەش بووە، خوای گەورە کانیاوێکی پیشان دەدات، ئەو ئینسانە دەڵێت: یارەببی ئیجازەم بدە لەو کانیاوە ئاو بخۆمەوە و خۆم بشۆم..، خوا دەفەرمویٚ: ئایا ئەگەر بێیە ئەو شوێنە داوای شوێنی تر ناکەی؟، ئەویش دەفەرمویٚ یارەببی وەعد بێت داوای هیچ شوێنی تر ناکەم!، دێتە سەر ئەو کانیاوە ئاو دەخواتەوە و خۆی دەشوات لاشەی چاك دەبێتەوە، ئەوجار خوای گەورە دارێکی سەوز و بە سێبەری پیشان دەدات ئەو کەسە دەفەرمویٚ: خوایە گیان ئیجازەم بدە بێم لەژێر سێبەری ئەو دارە ئیسراحەت بکەم!، خوا دەفەرمویٚ: ئەی عەبدی من ئەی وەعدت نەدابوو؟! داوای شوێنێکی تر ناکەی بتهێنمە ئەویٚ؟، دەڵیٚ: یارەببی وەعدبیٚ داوای هیچ شوێنی تر ناکەم بەس بمبە ژێر ئەو دارە!، دەچێتە ژێر ئەو دارە دوایی ئیسراحەت دەکات و خوای گەورە باخچەیەکی نیشان دەدات مێوەجاتی هەیە!، ئەو کەسە دەڵیٚ: ئەی خوایە رێگام بدە زۆر برسیمە بچمە ناو ئەو باخچەیە، خوای گەورە دەفەرمویٚ: ئایا داوای شوێنێکی تر ناکەی ئەگەر بچیتە ئەویٚ؟، ئەویش دەڵیٚ: نەخێر یارەببی!، ئینجا خوای گەورد بەهەشتی نیشان دەدات ئەویش دەڵیٚ: خوایە گیان بمخە ناو بەهەشت!، ئەو ئینسانە خۆزگە و ئاوات (طُموح)ی هەیە و خوای پەروەردگاریش تەبیعەتی عەبدی خۆی دەناسیٚ، پێش ئەوەی بچێتە ناو بەهەشت خوا پێی دەفەرمویٚ: ئەی عەبدی من دونیا چەندە گەورە بوو!! ناتەویٚ بە قەدەر دونیاو دوو ئەوەندەش لە بەهەشتدا بتدەمیٚ؟!، ئەویش دەفەرمویٚ (يارَبِّي أَتَستَهزِيءُ بِي؟): ئەی خوایەگیان گاڵتەم پێدەکەی؟!، وائەزانیٚ بەشی ئەو لە بەهەشت نەماوە و هەمووی تەوزیع کراوە!، ئینجا خوای پەروەردگار دەفەرمویٚ: وەرە ئەوەندەی دونیا و دوو ئەوەندی دونیا با بۆ تۆ بێت!، ئەوە نازونیعمەتی خوایە بۆ کۆتاهەمین کەس کە دیٚ بۆ بەهەشت!!، دەبیٚ ئەوانەی کە لەسەرەتادا چوون بۆ بەهەشت نازونیعمەتەکەیان چۆن بیٚ؟!!، جا ئەوە گەورەیی بەهەشتە کە گوتمان بەقەدەر ئاسمانەکان و زەوییە بۆیە

عەجایب نییه كه گچكەترین شوێنی به قەدەر ئەوه بێ كه دەیداته ئەو عەبدەی خۆی!.

خۆشەویستەكانی خۆم، با تەماشای بەهەشت بكەین!، خاكەكەی بەهەشت:

وەكو پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ئەفەرموێ: خاكەكەی بەهەشت له میسكه!، ئیمامی بوخاری ریوایەت دەكات له فەرمودەیەكی پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: من چووم بۆ بەهەشت تەماشام كرد خاك و خۆڵەكەی میسكە (وَإذا تُرابُها مسكٌ)[130]، كەواته ئەرزی بەهەشت له میسكه كه بۆنی له هەموو شتێك خۆشتره و میسكی بەهەشتیش لەگەڵ میسكی دونیا قیاس ناكرێ له بۆن و پاكیدا!.

بەڵێ خۆشەویستەكانم، رووبارەكانی بەهەشت: خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿مثلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُون﴾ ١٥- محمد: ئەو بەهەشتەی كه وەعد دراوه به له خوا ترسان، ﴿فِيهَا أَنْهَارٌ مِّن مَّاء غَيْرِ آسِنٍ﴾ ١٥- محمد: چەند رووبارێكی تێدایه له ئاو كه ئاوەكه خراپ و ناخۆش نییه و ئاوێكی صاف و سازگار!!، ﴿وَأَنْهَارٌ مِن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ﴾ ١٥- محمد: چەند رووبارێك له شیر كه تامی نەگۆڕاوه و ناگۆڕێ، شیری سپی و سازگار و پاك و خاوێن!!، ﴿وَأَنْهَارٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ﴾ ١٥- محمد: چەند رووبار له خەمری پاكی بەلەزەت بۆ بەهەشتییەكان، لەو ﴿شَرَابًا طَهُورًا﴾[131]ی كه خوای پەروەردگار ئامادەیكردووه نەك وەك ئەو شەڕابه پیسەی كه له دونیادا ئینسان دروستی دەكات!، دەبێ

[130] الابانة لابن بطة، إبانة عن شريعة الفرقة الناجية ومجانية الفرق المذمومة، تحقيق دكتور عثمان عبدالله أدم، جزء ٣، صفحة ٨٢، دار الراية- الرياض، الطبعة الثانية، ١٤١٨ هجري.

[131] وەكو خوای پەروەردگار (سبحانه وتعالى) دەفەرموێ: ((وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُوراً)) ٢١- الانسان.

ئەو ﴿شَرَابًا طَهُورًا﴾ی كە خوای پەروەردگار دروستیكردووە لە بەهەشتدا چۆن بێ؟!!، جا نەك رووبارێك (وَأَنْهَارٌ): چەند رووبار!!، ﴿وَأَنْهَارٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى﴾ ١٥- محمد: -چوارەمین جۆری رووبار- چەند رووبارێك لە هەنگوینە!، هەنگوینی پاككراوە، هەنگوینێك كە هەنگوینی صافە..، ئەوەی كە ئینسان لە دونیادا خواردوویەتی نموونەی هەنگوینە بەلام هەنگوینی بەهەشت زۆر بەلەزەتترە و خۆشیەكەی بە خەیاڵی ئینساندا نایە؟!!.

خۆشەویستەكانم، رووباری كەوسەر: هەموومان رووبار و كانیاوی كەوسەرمان بیستووە!، خوای پەروەردگار ئەفەرموێ ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ ١- الكوثر: ئێمە كەوسەرمان داوە بە تۆ ئەی موحەممەد ﷺ، دەبێ چۆن بێ؟: پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (الكَوثَرُ نَهر فِي الجَنَّة، حَافَتَاهُ مِن ذَهَب، وَمَجراهُ على الدُّرِّ وَاليَاقُوت، تُربَتُهُ أَطيَبُ مِنَ المِسك، وَمَاؤُهُ أَحلَى مِنَ العَسَل وَأَبيَضُ مِنَ الثَّلج)[١٣٢] ئیمامی (تُرمذي) ریوایەتی كردووە ئەو فەرموودەیە، ئەفەرموێ: كەوسەر روبارێكە لە بەهەشت لێوارەكانی لە زێڕن!، ناوەڕاستەكەی لە یاقوت و مەرجانە لە مرواریيە!، خۆڵەكەی ئەو رووبارە بۆنخۆشتر و پاكترە لە میسك!، ئاوەكەی شیرینترە لە هەنگوین!، سپی ترە لە بەفر!، جا دەبێ ئەو رووبارە چۆن بێ!!، ئەو رووبارەی كە پێغەمبەر ﷺ لەسەر سەروچاوەكەی دائەنیشێ، ئوممەتەكەی ریز دەبن و دێن ئاوی لێ دەخۆنەوە، هەیانە بە دەستی خۆی ئاو دەخواتەوە، هەیانە بەدەستی پێغەمبەر ﷺ ئاو دەخواتەوە!، یاڕەببی خوایە لەو كەسانەمان حیساب بكەی كە بە دەستی پێغەمبەر ﷺ ئاو دەخۆنەوە لەسەر حەوزی كەوسەر (یارَبَّ العالَمِین).

---

[١٣٢] ((حدثنا هناد حدثنا محمد بن فضيل عن عطاء بن السائب عن محارب بن دثار عن عبد الله بن عمر قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الكوثر نهر في الجنة حافتاه من ذهب ومجراه على الدر والياقوت تربته أطيب من المسك وماؤه أحلى من العسل وأبيض من الثلج قال هذا حديث حسن))، سنن الترمذي، كتاب تفسير القرآن، باب: سورة الكوثر، رقم الحديث ٣٣٦١.

درەخت و باغەکانی بەهەشت: خوای پەروەردگار دەفەرموێ ﴿وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ﴾ ٢٧- الواقعة، ئەفەرموێ: هاوەڵان و برادەرانی دەستە راست، ئەوانەی کە بەدەستە راستەوە کتێبیان وەرگرتۆتەوە و بە دەستە راستەوە بەرێکراون بۆ بەهەشت، (أَصْحَابُ الْيَمِينِ) کێن؟، هاوەڵانی دەستە راست دێن بۆ بەهەشت: ﴿فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ﴾ ٢٨، ٣٠- الواقعة، ئەفەرموێ: دێن لەژێر سێبەری داری بێ دڕکاوی و نەرمونیان، داری جوان و قەشەنگ و رازاوە ئیسراحەت ئەکەن!، لەژێر سێبەری دارمۆزی بەهێشوو!، نەك ئەو مۆزەی کە ئێمە لە دونیا دەیخۆین بەڵکو مۆزی تایبەت، ﴿وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ﴾: کە هێشوویان هاتۆتە خوارەوە!، خوای پەروەردگار ئامادەیکردووە، ﴿وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ﴾: وە سێبەری بەردەوام!، هەرگیز سێبەری بەهەشت نابڕێت!!، لە فەرموودەیەکدا هاتووە کە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) فەرمووی: خوای گەورە داری وای ئامادەکردووە لە بەهەشتدا ئەگەر سەد ساڵ سوار لەژێر سێبەری بڕوات هێشتا تەواو نابێ!!، بۆیە خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿أُكُلُهَا دَآئِمٌ وِظِلُّهَا﴾ ٣٥- الرعد: خواردنەکەی هەمیشە بەردەوامە و سێبەرەکەشی هەمیشە بەردەوامە.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، میوەی بەهەشت: میوەکانی بەهەشت بەیەکدەچن بەڵام هەموویان تامیان جیاوازە!، خوای پەروەردگار دەفەرموێ ﴿كُلَّمَا رُزِقُواْ مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقاً قَالُواْ هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِن قَبْلُ وَأُتُواْ بِهِ مُتَشَابِهاً﴾ ٢٥- البقرة، واتە: هەرکاتێ کە بەهەشتییەکان میوەیەکیان بۆ هات دەڵێن: ئەو میوەیە ئەوە بوو کە پێش ئێستا خواردمان، وەختێك کە تەماشای دەکەن هەر ئەوەیە کە تازە خواردوویانە بەڵام کە تامی دەکەن دەزانن کە ئەوە میوەیەکی ترە!، ئەوەی کە خوای گەورە ئامادەیکردووە لە میوەکانی بەهەشت لە ژمار نایەن!!، ﴿وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ﴾ ٢٠- الواقعة: ئەو میوەجاتەی کە

خۆیان هەڵیدەبژێرن لەوەی کە حەزیان لێی بێت، ﴿وَلَحْـمِ طَيْـرٍ مِّمَّـا يَـشْتَهُونَ﴾ ٢١- الواقعة: گۆشتی تەیر لەوەی ئیشتیهای دەکەن!، لە دونیـادا ئینـسان زۆر حەزی لە گۆشتی تەیرە!!، لەبەرئەوە خوای پەروەردگار بـە تـەنها لـە قورئـانی پیرۆز باسی گۆشـتی تـەیری کـردووە لـە بەهەشـت!، (وَلَحْـمِ طَيْـرٍ): ئینجـا چ تەیرێکیش؟ (مِّمَّا يَشْتَهونَ): لەو تەیرانەی کە خۆیان حەزیان لێیەتی!.

بـەڵێ خۆشەویـستەکانم، ئینجـا قەسـرەکانی بەهەشـت: خـوای پەروەردگار و پێغەمبەرەکەی (علیه الصلاة والسلام) باسی بینایەی بەهەشـتمان بـۆ دەکەن، خوا لە قورئان دەفەرموێ: ﴿غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ﴾ ٢٠- الزمر: غورفە لەسەر غورفە، واتە بینایەی چەند قات لەسەر یـەك!!، پێغەمبـەر (علیه الصلاة والسلام) ئەفـەرموێ: (يـرَى مِـن ظَاهِرِهـا باطِنها ومـن باطِنِهـا ظَاهِرهـا) ئەفەرموێ: لە ژووری بی دەرێت لێ دیارە وە لە دەرێ بیت ژوورێت لێ دیـارە!، ئاوایە.. وەنەبێ لەناو ژوورەکە دانیشتبیت و هەتا نێیتە دەرەوە دەرێت لێ دیار نەبێ، لە ژوورەوە دەرێت لێ دیارە وە لە دەرەوە ناو ژوورەکەت لێ دیارە، ئەوە نازونیعمەتی بەهەشتە!!.

خۆشەویـستەکانم: چـەند رووبـار کـە لـەژێر قەسـرەکانەوە دێـت: ﴿جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الانْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ ٥٧- النساء، رووبار بەلای قەسرەکانەوە و لەژێر باخـچەکاندا!، بـە شـێوەیەکی بـەرز خـوای پـەروەردگار رازاندوویەتییەوە، ﴿فِي جَنَّةٍ عَالِيَـةٍ﴾ ٢٢- الحاقـة: بەهەشـتەکان زۆر بـەرزن!!، ﴿قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ﴾ ٢٣- الحاقة: مێوەجاتەکە بۆ خۆی دێتە بەردەسـت، پێویـست بەوە ناکات حەبل لە خۆت ببەستی و بچیتە سەر دارەکە، یاخود پلیکانەی بـۆ دابنێیت و بچیە سەر دارەکە، بـەڵکو هـەر کاتـێ ئیـشتیهات کـرد: ﴿قُطُوفُهَـا دَانِيَةٌ﴾ ٢٣- الحاقة: مێوە جاتەکە بۆ خۆی دێتـە بەردەسـت و نزیکـە دەسـتێ،

ئینجا مەلائیكەتەكانیش دەفەرموون: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الأَيَّامِ الْخَالِيَةِ﴾ ٢٤- الحاقة، واتە: بخۆن و بخۆنەوە عافیێتی گیانتان بێ، ئەوە پاداشتی ئەو كردەوە و ماندووبونەیە كە لە دونیا كردووتانە.

حۆرییەكانی بەهەشت: خوا ئەفەرمویٚ: ﴿وَحُورٌ عِينٌ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ﴾ ٢٢، ٢٣- الواقعة، واتە: حۆری چاوگەش وەكو مرواری ناو سەدەف وایە، شاراوە!!، كەس نەیبینیون هێشتا ﴿حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ﴾ ٧٢- الرحمن، واتە: ئەو حۆرییانە لەناو خێمەكان و شوێنی تایبەتی دان نەزەری هیچ كەسیان نەكردووە و هیچ كەس چاوی پێ نەكەوتوون!، ﴿لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلا جَانٌّ﴾ ٧٤- الرحمن: ئەو حۆرییانەی كە دێن بۆ لایان نەكەس چاوی پێیان كەوتووە، نەكەس نەزەری ئەوانەی كردووە و نەكەسیش دەستی لێداون نە ئینس و نە جن!، بەڵێ خۆشەویستەكانم: پێغەمبەر ﷺ ئەفەرمویٚ: (لِلرَّجُلِ مِن أَهلِ الجَنَّة زَوجَتانِ من حُورِالعين)[١٣٣] واتە: هەر پیاوێك كە دەچێتە بەهەشت دوو حۆری دەدرێنێ (عَلَى كلِّ واحِدَةٍ سبعونَ حُلَّة) واتە: ئەو حۆرییە چاو گەشانە هەر یەكێكیان حەفتا جلی لەبەردایە!، (يرى مُخُّ ساقِهِما مِن وراءِ الثِّياب) واتە: لەسەر ئەو حەفتا جلە ناوەڕۆكی ئێسكی قاچەكانیان تێدا دیارە!، یانی ئەو جلانە نەبونەتە مانیعی ئەوەی كە ناوەڕۆكی ئەو ئافرەتەی تێدا دیاربێ!، ئەو حۆرییە جوان و چاوگەشانەی كە خوای پەروەردگار ئامادەی كردوون بۆ مێردەكانیان پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) ئاوا وەسفیان دەكات!!.

خزمەتكارەكانی بەهەشت: ﴿يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ﴾ ١٧، ١٨- الواقعة، هەر كەسیٚ بێجگە لە قەسر و

---

[١٣٣] ((عن محمد بن سيرين عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال للرجل من أهل الجنة زوجتان من حور العين على كل واحدة سبعون حلة يرى مخ ساقها من وراء الثياب))، مسند إمام أحمد، جزء ٢، صفحة ٣٤٥، رقم الحديث ٨٥٢٣.

بـاغ و رووبارەکـان، بێجگـە لـە نازونیعمەتـەکان بەگـشتی، بێجگـە لـە خواردەمەنییەکان و حۆرییەکان و ئافرەتانی تر...، خزمەتکارانی زۆریان لـەژێر دەستن، ئەو مندالآنەی کە خزمەتیان دەکەن لە بەهەشتدا، ﴿وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ﴾: ئەو مندالآنەی کە هەمیشە دەمێنن و نامرن و لـەوێ بـە ئەبـەدی خزمـەتیان دەکەن!، لە خزمـەتی ئـەو بەهەشـتییانە دان، ﴿بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ﴾: خزمـەتیان دەکەن بە هەموو خواردنەوە و خواردنێك، (كَأْسٍ)یان پێیـە و بـەردەوام لـە دەوروبـەریان دەگـەڕێن و دێـن و دەچـن، لـە کاتێکـدا کـە بەهەشتییەکان: ﴿مُتَّكِئِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ﴾[١٣٤] ٧٦- الرحمن.

بەڵێ دوای ئـەوەی کـە بـە هـەموو نیعمەتـەکان شـاد دەبـن خـوای گـەورە دەفەرموێ: ئەی عـەبدەکانی من، ئـەی بەهەشـتییەکان چـی دیکـەتان دەوێ؟! ئەوان دەڵێن: یاڕەببی جا چ مـاوە بمانـدەیتێ؟!! لـەو هـەموو نیعمەتـە زیـاتر چیتر؟!!، چاومان تێربوو، هەموو شتمان وەرگرتووە، قەسرمان دەوێ! خواردن و خواردنـەوەمان دەوێ! رووبـار و کانیمـان دەوێ! باخـچە و بێـستانمان دەوێ! مێوەجاتمـان دەوێ! حۆریـان دەوێ! ئـافرەتی ترمـان دەوێ! خزمـەتکارمان دەوێ!..هەمووشتمان هەیە!!، چ ماوە بماندەیتێ یارب العالمين.

ئینجا خوای پەروەردگار پەردەی نێـوانی خـۆی و عەبـدەکانی لائـەدات و هەموو عەبدەکان تەماشـای ربُّ العـالمين دەکـەن!!، پێغەمبـەر (علیە الصلاة والسلام) ئەفەرموێ: کە ئەو حیجابە لـە نێـوان خـودا و عەبـدەکان لادەچـێ لـە بەهەشتدا ئەو عەبدانە تەماشای ربُّ العالمين دەکەن هـەرگیز لێـی تێـر نـابن و چاوی لێ وەرناگێڕن!، وەکو خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾ ٢٢، ٢٣- القيامة، واتـە: لـە رۆژی قیامەتـدا هێنـدێك

[١٣٤] واتە: شانیان داداوە لەسەر پشتی سەوزباوی جوان و دۆشەکی نایاب و ڕازاوە.

دەموچاوی گەشدار و رازاوە هەن تەماشای ئەو خوایەی خۆیان دەكەن لە بەهەشتدا، وەكو پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: (إِنَّكُم سَتَرَونَ رَبَّكُم في الجَنَّةِ كَما تَرَونَ هذا القَمَر)[135] ئاماژەی بۆ مانگی چواردە كرد و فەرمووی: ئێوە هەمووتان خوا دەبینن لە بەهەشتدا وەكو سەیری مانگی چواردە دەكەن!.

بەڵێ خۆشەویستەكانم، دوای ئەوە با بزانین بەهەشتییەكان چۆنن و چ دەكەن؟: پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) لە وەسفی بەهەشتییەكان لە فەرموودەیەكدا ئەفەرموێ: (أَبناءُ ثَلاثٍ وَثَلاثينَ هُم عَلى خَلقِ آدَم)[136] واتە: ئەوانە لە تەمەنی سی و سێ ساڵی دان!، وە ئەوانە لەسەر شێوازی حەزرەتی (ئادەم)ن، (سِتُّونَ ذِراعَاً): حەزرەتی ئادەم شەست باسك درێژە!، حەزرەتی ئادەم كە چۆن خوای پەروەردگار خەڵقی كردووە و كاتی خۆی لەسەر دونیای داناوە، هەموو ئینسانەكان دەگەڕێنەوە سەر ئەو شێواز و تەمەنە بە پیاو و ئافرەتەوە!، (في عرضِ سبعَةَ أَذرُع): حەوت باسكیش ئەو ئینسانە ئەستوور و پانە!، دەبێ ئەو ئینسانە چۆن بێ لە بەهەشتدا ؟!!، وە ئەو بەهەشتە نیعمەتەكانی چەندە

---

[135] ((حدثنا الحميدي قال حدثنا مروان بن معاوية قال حدثنا إسماعيل عن قيس عن جرير قال ثم كنا ثم النبي صلى الله عليه وسلم فنظر إلى القمر ليلة يعني البدر فقال إنكم سترون ربكم كما ترون هذا القمر لا تضامون في رؤيته فإن استطعتم أن لا تغلبوا على صلاة قبل طلوع الشمس وقبل غروبها فافعلوا ثم قرأ وسبح بحمد ربك قبل طلوع الشمس وقبل الغروب قال إسماعيل افعلوا لا تفوتنكم))، صحيح البخاري، كتاب مواقيت الصلاة، باب: فضل صلاة الفجر، رقم الحديث ٥٤٧.

[136] ((حدثنا محمد بن طاهر بن خالد بن ابي الدميك قال حدثنا عبيدالله بن محمد ابن عائشة التيمي قال حدثنا حماد بن سلمة عن علي بن زيد عن سعيد بن المسيب عن ابي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم يدخل اهل الجنة الجنة جردا بيضا جعادا كحلا مكحلين ابناء ثلاث وثلاثين وهم على خلق آدم صلى الله عليه وسلم ستون ذراعا في سبع اذرع))، معجم الاوسط، جزء ٥، صفحة ٣١٨، رقم الحديث ٥٤٢٢.

گەورە بن؟!!، ئەگەر ئینسان وا گەورەبێ دەبێ قەسرەكەی چەندە گەورەبێ؟! وە دەبێ نازونیعمەتەكانی دیكەی چەندە گەورەبن؟!!.

بەڵێ خۆشەویستەكانم، جوانی ئەو پیاوانە: كە هەمیشە گەنجن، هەمیشە لە تەمەنی سی و سێ ساڵی دان و هەرگیز پیر نابن!، پێغەمبەر فەرمووی (لا تُطفِيءُ شَبابُهُ): گەنجایەتییان هەرگیز ناڕوات!، بەڵێ ئافرەتانیش هەمیشە كچن، چەندە ئەو پیاوە لەگەڵ ئەو ئافرەتەی كۆ ببێتەوە هەمیشە كچە!، وەكو خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿إِنَّا أَنشَأْنَاهُنَّ إِنشَاء﴾ **٣٥- الواقعة**؛ واتە: ئێمە ئەوانەمان دروستكردووە بە دروستكردن، ﴿فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا﴾ **٣٦- الواقعة**، واتە: ئەوانەمان كردووە بە كچ!، چەندە ئەو ئافرەتە و ئەو پیاوە رائەبوێرن ئەو ئافرەتە هەر كچە!.

بەڵێ خۆشەویستەكانم، پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) لە وەسفی پیاوانی بەهەشتدا ئەفەرموێ: (لَو أَنَّ رجلا من أهلِ الجَنَّة يتحقَّق فَبَدا سوارُهُ لَطَمَس ضَوءهُ ضَوْءَ الشَّمسِ كَما تَطمُس الشَّمس ضَوءَ النُّجومِ)[١٣٧] ئەو حەدیسە ئیمامی تەبەرانی ریوایەتی كردووە، ئەفەرموێ: ئەگەر یەك پیاوی بەهەشت بێت خۆی پێشانی دونیای بدات و یەك بازنەی -كە دیارە پیاوانیش لە بەهەشتدا بازنەیان هەیە-، ئەو بازنەی كە لە دەستی دایە پێشانی دونیا بدات ئەوا رووناكی تیشكی خۆر دەكوژێنێتەوە هەروەكو چۆن خۆر رووناكی ئەستێرەكانی تر دەكوژێنێتەوە!!، ئەوە فەرموودەی پێغەمبەرە (علیه الصلاة والسلام)!!.

---

[١٣٧] ((حدثنا عبد الله حدثني أبي ثنا حسن ثنا بن لهيعة ثنا يزيد بن أبي حبيب عن داود بن عامر بن سعد بن أبي وقاص عن أبيه عن جده عن النبي صلى الله عليه وسلم قال لو أن ما يقل ظفر ما في الجنة بدا لتزخرفت له ما بين خوافق السماوات والارض ولو أن رجلا من أهل الجنة يتحقق فبدا سواره لطمس ضوءه ضوء الشمس كما تطمس الشمس ضوء النجوم))، مسند إمام أحمد، جزء ١، صفحة ١٦٩، رقم الحديث ١٤٤٩

ئافرەتەكانی چۆنن؟: دوایی پێغەمبەر دەفەرموێ: (لَوأنَّ إمرَأةً مِن أهلِ الجَنَّةِ اطَّلَعَت الى أهلِ الارضِ لاضاءَت ما بَينَهما) واتە: ئەگەر ئافرەتێك لە ئەهلی بەهەشت بێت خۆی پێشانی دونیا بدات ئەوا هەموو دونیا رووناك دەكاتەوە لە رۆژهەڵاتەوە بۆ رۆژئاوا!!، (وَلَنَصيفُها عَلى رَأسِها خَيرٌ مِنَ الدُّنيا وَما فِيها) واتە: ئەو چارۆك (سەرپۆش)ەی كە بەسەرییەتی لە بەهەشتدا لە دونیا و هەرچی تێدایە باشترە!!، جا بە خوشكانی بەڕێزم دەڵێم: موژدەتان لێبێت ئەی خوشكانی بەڕێز كەوا ئێوە لەبەر خاتری خوا، وە پاشان لەبەر خاتری بەهەشت، لەبەر خاتری گەیشتن بەو نیعمەتە گەورانە سەرپۆشتان پۆشیوە، حەیا و حیشمەتی خۆتان پاراستووە، تەقواتان پەیداكردووە و بە مسوڵمانی ژیاون و بە مسوڵمانی مردوون.

خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ئەوانە بە ئەبەدی بەو شێوەیە لە بەهەشتدا دەمێننەوە، ﴿خَالدينَ فِيهَا أبَدًا﴾ ٦٥- الاحزاب، ئەو ئینسانە لە بەهەشتدا ئەگەر پیاو بێ یان ژن قەت پیر نابێ!، هەمیشە جوانە رووخۆشە، هەمیشە ئەوانە لە خۆڕازاندنەوە دان، موویان لێنایە، نینۆكیان نایە، هەرگیز میز و پیسایی ناكەن، هەرگیز تف ناكەنە سەر زەوی و بەڵغەمیان نییە، ئەوانە هەرگیز نەخۆش نابن، ماندو نابن، هەرگیز توشی سەرئێشە و سك ئێشە نابن، گوێچكە و چاویان زەعیف نابێ، دەستیان نالەرزێ، ناشیرین نابن، هەرگیز پێویستییان بە دكتۆر و دەرمان نییە، وە هەرگیز زەعیف نابن، برسی و تینوو نابن، غەمبار نابن، تێر نابن لە بەهەشتدا، وە رۆژ بە رۆژ جوانتر دەبن!!.

پێغەمبەر (علیە الصلاة والسلام) **ئەفەرموێ: بەهەشتییەكان دێن یەكتری دەبینن**، بازاڕێك هەیە لە بەهەشتدا كە بەهەشتییەكان هەموو رۆژانی جومعە، واتە رۆژێك لە رۆژەكانی بەهەشتدا، دێن لە بازاڕی بەهەشتدا یەكتری دەبینن و

چاك و چۆنی دەکەن، باوك کوڕ دەبینێ و کوڕ باوك دەبینێ، ئەحواڵی یەکتری دەپرسن، نازونیعمەتی یەکتری بۆ یەکتر باس دەکەن، بەڵێ خۆشەویستەکانم بەهەمان شێوە ئافرەتانیش دێن لەگەڵ ئافرەتانی تر تێکەڵاو دەبن، دوایی کە دەگەڕێنەوە بۆ ماڵی خۆیان پیاوەکان تەماشا ئەکەن ژنەکانیان هەر جوان بوون!، ژنەکان تەماشا ئەکەن پیاوەکانیان زیاتر جوان بوون کە گەڕانەوە لە بازاڕەکەدا، جا بەردەوام رۆژ بەرۆژ ئەوانە جوانتر دەبن، وە هەرگیز دڵیان لە یەکتری نائێشێ چونکە خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ إِخْوَانًا﴾ ٤٧- الحجر، هەموو حیقد و بوغز و حەسەدمان لە دڵدا دەرهێناون، إِخوانًا: ئەوانە وەکو برا دەژین.

ئا لەوێ لەو نازونیعمەتانە بە خۆشی و بە ئەبەدی تێیدا بەختەوەر دەبن، لەوکاتەدا کە هەموویان لە بەهەشتدا رائەبوێرن هی وا هەیە بیردەکاتەوە و دەڵێ: ئای ئەمن برادەرێکم هەبوو لە دونیادا لە خەراپە دەگەڕا بزانم حاڵ و وەزعی چۆنە، خوای پەروەردگار لەبەرئەوەی کە وەعدی داوە هەرچی بتانەوێ لە بەهەشتدا بۆتانی دەکەین، ئەو ئینسانە داوا دەکات و دەڵێ: خوایە گیان رێگام بدە با برادەرەکەی خۆم ببینم لە جەهەننەم بزانم وەزعی چۆنە؟، ئایا لە کوێی جەهەننەمە؟، خوای پەروەردگار پیشانی ئەدات، ﴿فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاء الْجَحِيمِ﴾ ٥٥- الصافات، یەکسەر جەهەننەمی پێشان ئەدات، تەماشا ئەکات برادەرەکەی وا لە ناوەڕاستی جەهەننەمدایە!، کە تەماشای دەکات ئەو کەسەی کە لە جەهەننەمە هاواری بۆ دەکات و دەڵێ: ﴿وَنَادَى أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُواْ عَلَيْنَا مِنَ الْمَاء أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّهُ﴾ ٥٠- الاعراف، واتە: دەڵێن ئەی بەهەشتییەکان توخوا لەو ئاوەی لەلاتانە هەندێکمان بۆ بنێرن، لەو رزقەی کە لەلاتانە هەندێکمان بۆ بنێرن، هاوکاریمان بکەن..، ئەوانیش وەڵامیان ئەوەیە دەڵێن: ﴿قَالُواْ إِنَّ اللّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَ﴾: دەڵێن خوای

گەورە ئەوانەی حەڕام کردووە لەسەر کافرەکان، ئەوە ئێوە نەتاندەزانی؟، نەتاندەزانی ئێمە دێینە ئەو نازونیعمەتە؟، خوای پەروەردگار ئەو نیعمەتەمان پێ دەبەخشێ؟، خوای گەورە ئەو تازونیعمەتەی بە ئێمە بەخشی وەعدی خۆی راست بوو لەگەڵ ئێمە، ئایا خوای گەورە ئەو وەعدەی بە ئێوەی دابوو راستی کرد لەگەڵتان؟، یەکێکیش لە جەهەننەمییەکان راست دەبێتەوە و دەڵێ: بەڵێ، ئەوەی کە خوا وەعدی بە ئێمەدا بوو لە جەهەننەم هاتە دی!، ئا لەوێ لەعنەت لە زاڵمەکان دەکەن.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، ئا ئەو بەهەشتە بۆ کێیە؟، ﴿نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الارْضِ وَلا فَسَادًا﴾ ٨٣- القصص، دەفەرموێ: ئەو بەهەشتە دەیدەینە کەسانێك کە لە زەویدا (خۆ بەزلزان نین: تَكَبُّر)یان نەبووە، خۆیان بە زل نەزانیوە، لە بەرامبەر خوا (تَكَبُّر)یان لێنەداوە، لە بەرامبەر دین، لە بەرامبەر مسوڵمانان، وە خۆیان بە ڕێبوار و موسافیر هاتۆتە بەرچاو، وَلا فَسَادًا: وە فەسادیان بڵاونەکردۆتەوە، دەستیان پیس نەبووە، چاو و دەم و لاقیان پیس نەبووە، هەوا و ئارەزوویان لە دڵدا پیس نەبووە، ئەهلی فەساد نەبوون و ئەهلی صەلاح بوون، بەڵێ بەهەشت بۆ ئەوانەیە **﴿وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ ٨٣- القصص**، سەرەنجام و عاقیبەتی چاك بۆ لە خوا ترسانە، **﴿مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ﴾ ٣٥- الرعد**، ئەو بەهەشتە وەعد دراوە بە کێ؟، **وُعِدَ الْمُتَّقُونَ**: بە لە خواترسان و پارێزکاران.

جا لە خوای پەروەردگار دەپاڕێینەوە بە حورمەتی مانگی رەمەزانی پیرۆز، دەڵێین یارەببی خودایە ئەو بەهەشتەمان بە نسیب بکەی، یارەببی خوایە خۆمان و ماڵ و منداڵمان بەو بەهەشتە شاد بکەی، خۆمان و دایك و باوکمان بەو بەهەشتە شاد بکەی، خۆمان و دەرودراوسێمان بەو بەهەشتە شاد بکەی، خۆمان و هەموو هاوەڵ و برادەرەکانمان بەو بەهەشتە شاد بکەی، خوایە خۆمان

و هەموو مسوڵمانانی دونیا بەو بەهەشتە شاد بکەی، یارەببی خوایە لە حەوزی کەوسەر ئاومان بدەیتێ، یارەببی خوایە بەدەستی پێغەمبەر ﷺ ئاومان بدەیتێ، خوایە لەگەڵ پێغەمبەر موحەممەد ﷺ حەشرمان بکەی، خوایە لەگەڵ پێغەمبەراندا کۆمان بکەیەوە، یارەببی خوایە داوای فیردەوست لێ دەکەین یا رب العالمین، یارەببی خوایە هەروەکو چۆن پێغەمبەر ﷺ فەرمووی[١٣٨]: ئەگەر داوای بەهەشتتان کرد داوای فیردەوس بکەن!، یارەببی خوایە بۆ حورمەتی ناوە پیرۆزەکانی خۆت لێت دەپاڕێینەوە لەو رۆژە پیرۆزەدا و دەڵێین: یارەببی خوایە بەهەشتی فیردەوسمان بەنسیب بکەی، یارەببی خوایە فیردەوسمان بە نسیب بکەی، یارەببی خوایە (فِردَوس الاعلی)مان بە نسیب بکەی، یارەببی خوایە لە خۆمان و لە هەموو مسوڵمانان خۆشبیت، یارەببی خوایە شیفای نەخۆشییەکانمان بهێنی، خوایە لە مردووەکانمان خۆشبیت، یارەببی خوایە حاڵی ئێمە و هەموو مسوڵمانانی دونیا چارەسەر بکەی، یارەببی خوایە میللەتە مسوڵمانەکەمان لە دەرد و بەڵا و ناڕەحەتیی بپارێزی، یارەببی خوایە لە فیتنە و ئاشووبی زەمانە بمانپارێزی، یارەببی خوایە ئێمەی مسوڵمان و هەموو مسوڵمانانی دونیا لەو کەسانە حیساب بکەی کە لە رۆژی قیامەتدا و لە بەهەشتی بەریندا مەلائیکەتەکان پێیان دەڵێن: ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الأَيَّامِ الْخَالِيَةِ﴾ ٢٤- الحاقة: بخۆن و بخۆنەوە نۆشی گیانتان بێ، ئەو

[١٣٨] ((حدثنا إبراهيم بن المنذر حدثني محمد بن فليح قال حدثني أبي حدثني هلال عن عطاء بن يسار عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ثم من آمن بالله ورسوله وأقام الصلاة وصام رمضان كان حقا على الله أن يدخله الجنة هاجر في سبيل الله أو جلس في أرضه التي ولد فيها قالوا يا رسول الله أفلا ننبيء الناس بذلك قال إن في الجنة مائة درجة أعدها الله للمجاهدين في سبيله كل درجتين ما بينهما كما بين السماء والارض فإذا سألتم الله فسلوه الفردوس فإنه أوسط الجنة وأعلى الجنة وفوقه عرش الرحمن ومنه تفجر أنهار الجنة))، صحيح البخاري، كتاب الجهاد والسير، باب: درجات المجاهدين في سبيل الله، رقم الحديث ٢٦٣٧.

پاداشتە بەهۆی ماندووبونەکەتانە لە دونیا، یـارەببی خوایــە لــەو کەســانەمان حیساب بکەی کە ئەوەیان پێ دەگوترێ، یارەببی خوایە عـاقیبــەتی عـومرمــان خێر بکەی، بە مسوڵمانی بمانژیێنی و بــە مـــسوڵمانی بمـانمرێنی، بــە خەراپــەی خۆمان نەکەی، خوایە بەرەحمی خۆت لەگەڵمان بکەی.

ئامین

أَقولُ قَولِي هَذا وَأَستَغفِرُاللهَ لِي وَ لَكُم وَلِسائِرِالْمُسلِمِينَ فَاستَغفِروهُ إِنَّهُ كانَ غَفَّاراً، أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيطانِ الرَّجيم

(رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ)

آمين

دۆزەخ و ناخۆشییەکانی

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا
كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُواْ الْعَذَابَ
إِنَّ اللّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ ٥٦- النساء

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَ الحَمدَ لِلـهِ نَحمـدُهُ ونَـستَعينه وَنَـستَغفره، ونعـوذ بِـاللهِ مـن شُـرورِ أنفُـسَنا وَسَيئات اَعمَالِنا، من يَهدِه اللهُ فَلا مـضِل لَـه، وَمـن يُضلِل فَـلا هـادِي لَـهُ..، وَنَشهَدُ أن لا الهَ الا اللهُ وحدَهُ لاشَريكَ لَهُ، وَنشهَدُ اَن سيدَنا وَنَبينا مُحمَداً عَبـدُه ورسولهُ.. هَذا الرَسولُ الذِي بَلَغَ الرِّسَالةَ وَأَدَى الامانَةَ وَنَصحَ الامَةَ وكَشَفَ الغُمَّـة وجَاهَدَ فِي اللهِ حَقَ جِهَادِهِ وَتَركَنا عَلى البَيضاء، لَيلُها كَنَهارِها، لايَزيـغ عَنها الا هَالِك، صلى اللهُ عَلَيهِ وَعلى آله وَأصحابِه، صـلاةً وسـلاماً الى يـومِ الـدِّين، اَمَا بعدُ يا عبادَ اللهِ أُوصِيكُم وَنَفسِي أوَلاً بِتَقوَى اللهِ وَطاعَتِـه، وَلُزومِ أوامِـرِهِ وَكَثرَةِ مخافتـه، فَـأنَّ التَّقـوى شعارُ المُؤمنينَ، وَدِثـارُ المُتَّقِين، و وَصِيةُ الله فـيَّ وَفيكُم وَفي النَّاسِ أجمعين. أعوذُبِالله منَ الشَيطانِ الرَجِيم: ﴿يَا أَيُّهَا الَّـذِينَ آمَنُـوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلا تَمُوتُنَّ إِلا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ ١٠٢- آل عمران.

مسوڵمانانی بەڕێز و خۆشەویست، ئەی شـوێنکەوتوانی موحەممـەدی پێشەوا ﷺ، لە وتارێکی رابردوودا وەعدی ئەوەمان بـە جەنابتانـدا کـە لـە وتـارێکی داهاتوودا باسی ژیانی دۆزەخ بکەین، هەندێك لە دیمەنەکانی بـەرزەخ و هـاتنی قیامەتمان پێشتر باسکرد بوو...، باسکردنی دۆزەخ مابوو بۆ ئێوەی بـەڕێز کـە ئەمڕۆ لە خزمـەت بەڕێزتانـدا دەچینە خزمـەتی قورئـانی پیرۆز بـۆ بینـینی هەندێك مەشهەد لە مەشاهیدی ژیانی دۆزەخییـەکان و حـاڵ و حیـسابی ئـەو کەسانەی کە لە رۆژی قیامەت بڕیاری دۆزەخیـان بـۆ دەردەکرێـت، بـۆ ئـەوەی بزانین ئەو دۆزەخ (جهنم)ەی کە خوای گەورە ئامادەی کردووە بۆ ئـەو کەسـانەی

سەرپێچی دەکەن لە دونیا چۆنە و چ سزایەکی ئامادە کردووە، وە بۆ ئەوەی بزانین حاڵی ئەو دۆزەخییانەی کە لە رۆژی قیامەت دوای ئەوەی کە بڕیاریان بۆ ئەدرێت کە بچن بۆ دۆزەخ چۆنە و هاوار هاواریان بۆ مەلائیکەتەکان و دەرگاوانەکانی دۆزەخ چۆنەو چ دەکەن؟!.

خۆشەویستەکانم، بۆیە پێویستە ئێمە دۆزەخ بهێنینە بەرچاوی خۆمان چونکە هەر کەسێك لەو ژیانەی دونیادا بەپێی فەرموودە پیرۆزەکانی (ربُ العالمین) و فەرموودە پیرۆزەکانی پێغەمبەری پێشەوامان ﷺ هەڵسوکەوت نەنوێنێ، وە پەیڕەوی لە فەرموودەکانی خوا و پێغەمبەر نەکات، دیارە شوێنی ئەو دۆزەخەیە کە لە قورئانی پیرۆزدا بە تەئکید وەعدەی بە گوناهباران و کافرەکان و مونافیقەکان و زاڵمەکان دراوە...!، پێویستە ئێمە ئەو دۆزەخە بهێنینە بەرچاوی خۆمان بۆ ئەوەی هەر لە دونیادا خۆمانی لێ بپارێزین، نەوەکو خوا نەخواستە لە رۆژی قیامەت بەر ئەو حیساب و قائیمە و لیستە بکەوین کە خوای پەروەردگار بەهۆی مەلائیکەتەکانەوە کۆمەڵ کۆمەڵ بەڕێیان دەکەن بەرەو دۆزەخ!، خوا بمانپارێزێ لەو رۆژەدا، وە خەجاڵەت نەبین لە مەیدانی مەحشەر، وە بەرێ نەکرێین بۆ دۆزەخ، خوای گەورە لەو تاقمەمان حیساب بکات کە بەڕێدەکرێن بۆ بەهەشتی بەرین، وە خوای گەورە بمانپارێزێ لەو تاقمانەی کە بەڕێدەکرێن بۆ دۆزەخ.

خۆشەویستەکانم، هەر لەوکاتەوە کە لە مەیدانی مەحشەر خەڵکێك بۆ بەهەشت بەڕێ دەکرێ خەڵکێکیش بۆ دۆزەخ بەڕێدەکرێ، ئەوەی کە بۆ بەهەشت بەڕێدەکرێ مەلائیکەتەکان پێشوازییان لێ دەکەن هەروەکو لە خوتبەیەکی رابردوودا باسمان کرد، بەهەمان شێوە ئەوانەی کە کیتابەکەیان و شەهادەکەیان بە دەستەچەپەوە یان لە پشتەوە وەردەگرنەوە، ئەوانە تاقم تاقم،

کۆمەڵ کۆمەڵ بەرەو دۆزەخ بەڕێدەکرێن، وە مەلائیکەتەکان و دەرگاوانەکانی دۆزەخ پێشوازییان لێ دەکەن بەڵام چ پێشوازییەك!!، گوێبگرن لە فەرموودەی خوا (جل جلاله) لە کۆتایی سورەتی (الزُّمر) دەفەرموێ: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاؤُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاء يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا بَلَى وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ * قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾ ٧١، ٧٢- الزمر، بەڵێ لەو ڕۆژەدا دوای ئەوەی شەهادەکە وەردەگرنەوە، کافرەکان کۆمەڵ کۆمەڵ بەرەو دۆزەخ بەڕێدەکرێن!، خوا (جل جلاله) ئەفەرموێ (وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَروا): ئەوانەی کە بێبڕوان بەڕێدەکرێن و دەبردرێن (إِلَى جَهَنَّمَ زمراً): بە کۆمەڵ دەبردرێن بۆ دۆزەخ، هەر بەلای چەپەوە، ئەوانەی کە کافر بوون بە خوا، ئەوانەی کە شوێنکەوتەی دینی خوا نەبوون لە دونیا، ئەوانەی کە دینی خوایان بە راست نەزانیوە، ئەوانەی کە ناحەزایەتی دینی خوایان کردووە، ئەوانەی کە دینی خوایان پاشگوێ خستووە... ئەوانە بەڕێدەکرێن بۆ دۆزەخ!، (حَتَّى إِذَا جَاؤوهَا): هەتا کە دەگەنە بەر دەرگای دۆزەخ (فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا): راستەوخۆ و کتوپڕ دەرگاکانی دۆزەخ دەکرێنەوە!، کە دەرگای دۆزەخیان لێ دەکرێتەوە زۆر سەرسام و ناڕەحەت دەبن، قورئانخوێنە بەڕێزەکان: ئەگەر سەرنجتاندابێ لە قورئانێدا پێش ئەو ئایەتە باسی ئەو کەسانە دەکات کە بەرەو بەهەشت بەڕێدەکرێن!، کە خوا ئەفەرموێ: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاؤُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا﴾ ٧٣- الزمر، واتە: ئەوانەی بەهەشتین پۆل پۆل بەرەو بەهەشتی بەڕێدەکرێن، هەتا کە دەگەنە لای دەرگاکانی بەهەشت دەرگایان لێکراوەتەوە، بەڵام لە بارەی ئەوانەی دۆزەخ دەفەرموێ: کە دەگەنە لای دەرگای دۆزەخی یەکسەر دەرگاکانیان لێ دەکرێتەوە!، جیاوازییەکە لێرەدا (واو)ێکە، لە بارەی

بەهەشتییەکان دەفەرموێ: (وَفُتِحَتْ أَبوابُهَـا) لە بارەی دۆزەخییـان دەفـەرموێ: (فُتِحَتْ أَبوابُهَـا) بەبێ واو!، مانای ئەوەیە ئەوانەی کە دەچن بۆ بەهەشـت هـەر لە دوورەوە دەرگایان بۆ کراوەتەوە (وَفُتِحَتْ) یانی کراوەتـەوە لـە پێـشتر، هـەر لەوکاتەی کە بەرەو بەهەشت بەڕێدەکرێن دەرگاکانیان لێ کراوەتەوە و هـەر لـە دوورەوە بەهەشت دەبینن بۆ ئەوەی لە دوورەوە خۆشـحاڵ بـن، بـەڵام ئەوانـەی دۆزەخ نـازانن کـە بەسـەر شـتێکی زۆر زۆر ترسـناکدا دەکـەون، تـا دەگەنـە بەردەرگای دۆزەخ راستەوخۆ دەرگای دۆزەخیان لێ دەکرێتەوە بۆ ئەوەی ترسیان زۆربێ!، بۆ ئەوەی راستەوخۆ بەسەر ترسێکدا بکەون لەوێش ئازار و ئەشـکەنجە ببینن هەر لەوکاتەوە کە شەهادەکەیان پێ دراوە ئازار و ئەشکەنجەیان دەستپێ دەکات هەتا دەگەنە ناو دۆزەخ!!.

بەڵێ خۆشەویستەکانم، (حَتَّى إِذَا جَاؤُوهَا فُتِحَتْ أَبوَابُهَا) ناشفەرموێ: (فُتِحَـتْ بابُها)، بەڵکو دەفەرموێ (أَبوَابُهَا)، (أبواب): جەمعی (بـاب)ە، یانی دەرگاکـانی دۆزەخ دەکرێنەوە، خوای گەورە لە قورئان دەفەرموێ: ﴿لَها سَبْعَةُ أَبـوَابٍ لِّكُـلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ﴾ ٤٤- الحجر، واتە: بۆ دۆزەخ حەوت دەرگا هەیـە، وە هـەر دەرگایـەك لـەو دەرگایانـەی دۆزەخ کۆمـەڵێکی تایبـەت تێیـدا دەچـنە ژوورەوە!، (مُنـافقین) لەو دەرگایە دەچنە ژوورەوە، کافرەکان لەو دەرگایە دەچنە ژوورەوە، ئەوانەی ریابازن لەو دەرگایە دەچنە ژوورەوە، ئەوانەی کـە خۆبـەزلزان (مُتَكَبِّر)ن لەو دەرگایە دەچنە ژوورەوە، ئەوانـەی کـە سـتەمکار (ظـالِم)ن لـەو دەرگایەی دەچنە ژوورەوە، ئەوانەی حەرامخۆر و ریباخۆر و مـاڵی یـەتیم خـۆرن لەو دەرگایە دەچنە ژوورەوە... هتد، ئا لەوکاتەدا کـە دەگەنـە دەرگـای دۆزەخ دەرگەوانـەکان پێـشوازییان لـێ دەکـەن بـەڵام چ پێـشوازییەك!!، کۆمـەڵێك مەلائیکەت راوەستاون، خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿عَلَيْهَـا تِـسْعَةَ عَـشَرَ﴾ ٣٠- المـدثر، واتـە: نـۆزدە مەلائیکـەت بەسـەر دۆزەخـەوە ڕاوەسـتاون، بـەڵام چ

مەلائیکەتێك؟!!!، ﴿غِلَاظٌ شِدَادٌ﴾ ٦- التحريم، واتە: زۆر بەهێز و توند!!، ئەو مەلائیکەتانە راوەستاون کە خوای پەروەردگار پێیان دەفەرموێ (زبانیة)، ئەوانەی کە خەڵکی لێدەخورن و پاڵدەدەن بۆ دۆزەخ، وە ئەوانەش کە بۆ دۆزەخێ بەرێ دەکرێن وەکو ماڵاتێ وەپێش خۆ دەخرێن و بەرێ دەکرێن!، بەلاّم ئەوانەی بەهەشتێ وەکو وەفد!، ئەها خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا﴾ ٨٥- مريم، ئەوانەی کە ئەهلی بەهەشتن وەکو وەفد دەچنە خزمەتی خوا، (إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا) وەفد جلوبەرگی پاکی لەبەردایە کە دەچێتە لای کۆمەڵێك پیاو یان سەرۆك (رئيس)ێك چۆن بە ئیحتیرامەوە پێشوازی لێدەکرێ و ئەو وەفدە خۆی بۆنخۆش دەکات کە بەرێکوپێکی بەرێگادا دەڕوات ئەوانیش پێشوازی لێدەکەن، ئاوا ئەو وەفدەی کە دەڕوات بۆ بەهەشت پێشوازی لێدەکرێ!، (الْمُتَّقِينَ: پارێزکاران) دەچن بۆ لای پەروەردگاری خۆیان بە وەفد، وەکو وەفد رێزیان لێدەگیرێ (إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا)، بەلاّم ﴿وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وِرْدًا﴾ ٨٦- مريم: ئەوانەی کە دۆزەخین واتە کافر و موجریم بوون و لە دونیادا تاوانیان کردووە بەهۆی مەلائیکەتەکانەوە لێ دەخوڕدرێن، وە پێشخۆ دەدرێن، پاڵیان پێوەدەنێن بە تینوێتی و برسێتی، بە ناخۆشحاڵیی و ئێشوئازارەوە لێ دەخوڕدرێن بەرەو دۆزەخ، کە دەگەنە دەرگای دۆزەخ مەلائیکەتەکان پێیاندەڵێن: ﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاء يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا بَلَى وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ ٧١- الزمر، ئایا پێغەمبەرانتان بۆ نەهاتن لە خۆتان لە دونیا؟، کە ئایەتەکانی خوایان بەسەردا دەخوێندنەوە، دینی خواتان پێ نەگەیشت و بۆتان روون نەکرایەوە؟، پێغەمبەرانتان بۆ نەهاتن ئایاتی خواتان بۆ بخوێننەوە؟، لە دینی خوا حاڵییتان بکەن، لەم رۆژە ترسناکەش بتانترسێنن، بۆیان روون نەکردنەوە؟، ئەوانیش دەڵێن ﴿قَالُوا بَلَى﴾: بەڵێ.. مامۆستا و پێغەمبەرمان بۆمان هاتن و دینی خوامان بۆ روونکرایەوە، بەلاّم بڕیاری خوا لەسەر ئەو

كەسانەی كە كافرن هاتەجێ كە خوا لـە دونیـا وەعـدی بـە كافرەكـان دابـوو، وەعدی بە دوژمنانی دینی خۆی دابوو كە دەبێ ئێوە سزاتان دۆزەخ بێت، ئـەوە سزاكەیە و ئێستا هاتەدی!!!.

خوای گەورە لە ئایەتێكی تر لـە سـورەتی (المُلك) دەفـەرموێ: ﴿أَلَـمْ يَـأْتِكُمْ نَذِيرٌ﴾ ٨- الملك، دەرگەوانەكان پێیان دەڵێن ئایا ترسـێنەرتان بـۆ نـەهات لـە دونیا تا بتانترسێنێ لەم رۆژە؟، ﴿قَالُوا بَلَى قَدْ جَاءنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَـا نَـزَّلَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلا فِـي ضَـلالٍ كَـبِيرٍ﴾ ٩- الملـك، واتـە: گوتیـان بـەڵێ ترسێنەرمان بۆ هات بەڵام گوتمان ئێوە راست ناكەن، خوا ئەوەی نەناردووە كـە ئێوە دەیلێن!، ئەوەی ئێوە دەیلێن دینێك نییە كە خوا دەیەوێ، ئێوە لە زوبانی خۆتـان هەڵتانبەسـتووە، ئـاوا وەڵامـی پێغەمبـەرانیان -كـە ماموسـتایانن- داوەتەوە، یاخود وەڵامی شوێنكەوتووانی پێغەمبەرانیان داوەتـەوە، وەك چـۆن ئێستا خەڵكێك هەیە دەڵێ: كاكە ئەوەی ئێوە هێناوتانە دینێكی نوێیـە!، یـان برایەك.. ماموٚستایەك كە باسی ئیسلام دەكـات بـە سـەیر و سـەمەرە دێتـە بەرچاوی هەندێ خەڵك پێیوایە كە دینێكی نـوێی هێنـاوە چـونكە حەقیقـەتی دینەكە باس دەكات ئاوا لەوێش دەڵێن: ﴿فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّـهُ مِـن شَـيْءٍ﴾ ٩- الملك، لەوكاتـەدا لـە مەیـدانی مەحـشەر كاتێـك لەبـەر دەرگـای دۆزەخ راوەسـتاون دەڵـێن: ئێمـە گوتمـان ئێـوە راسـت ناكـەن ئـەی پێغەمبـەران و شوێنكەوتەی پێغەمبەران، ئەوەی كە ئێوە دەیلێن خوا ئەوەی نـەگوتووە!، جـا لەوكاتەدا پەشیمان دەبنەوە و دەڵێن: ﴿وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّـا فِـي أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ ١٠- الملك، ئەگەر گوێڕایەڵییمان بكردایە لە دنیـا، ئەگـەر عەقڵمان هەبوایە و تێگەیشتباین ئەوا لە برادەرانی ئەو رۆژە رەشە نـەدەبوین!، ﴿فَاعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحْقًا لاَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ ١١- الملك، لەوكاتەدا ئیعـتیراف بە گوناهی خۆیان دەكەن!.

بەڵێ خۆشەویستەکانم: کە دەبردرێنە دەرگای دۆزەخ ئا لەوێ تەماشا ئەکەن پردی (الصِّرَاط) دانراوە!، پێغەمبەرمان ﷺ دەفەرموێ: پردی (الصِّرَاط) لە نێوان ئەملا و ئەولای دۆزەخ دادەنرێ، کە لە فەرموودەیەکدا هاتووە دەفەرموێ[139]: لە شمشێر تیژترە و لە موو باریکترە بۆ ئەو کەسانەی کە تاوانبار و ستەمکار و کافر و مونافیقن!!!، خوای گەورە ئەو کەسانە رزگاردەکات لەسەر پشتی پردی (الصِّرَاط) کە مسوڵمانی راستەقینە بوون و شوێن دینەکەی خوا کەوتوون و تەنها بۆ ئەو ژیاون کە بۆیان دەبێتە پرد و مەیدانێك و بەرین دەبێ، بۆیە پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) دەفەرموێ: ئەو پردە رادەخرێ لەسەر دۆزەخ، وە من و ئوممەتی من یەکەم کەسانێکین کە بەوێدا دەپەڕینەوە..، وە دەبێ هەموو کەس بچێتە سوێ جەهەننەم و چاوی پێی بکەوێ و بەسەریدا بڕوات، وەك خوای گەورە دەفەرموێ ﴿وَإِن مِّنكُمْ إِلا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا﴾ ٧١- مریم، واتە: هیچ کەسێ نییە لە ئینسانەکان هەر دەبێ بچنە سوێ جەهەننەم، عبداللە ی کوڕی رەواحە ئەو کاتەی کە کرا بە قیادەی جەیش پێغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ناردی بۆ یەکێك لە غەزایەکان وەختێك کە وەرێ دەکەوت لەگەڵ لەشکری مسوڵمانان گریا، صەحابیەکان لێیان پرسی: ئەی عبداللە بۆ دەگری، ئەوە لە ترسانە؟، فەرمووی: وەڵاهی بۆ ئەوە نییە لە ترسی شەڕ یان مردن بێ بگریم.. بەڵکو ئەو ئایەتەم وەبیرهاتەوە کە خوای گەورە دەفەرموێ ﴿وَإِن مِّنكُمْ إِلا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ

---

[139] ((... قال فينطوي عليهم ويرمي بهم في غمرات ولجهنم جسر أدق من الشعر واحد من السيف عليه كلاليب وحسك ياخذون من شاء الله والناس عليه كالطرف وكالبرق وكالريح وكأجاويد الخيل والركاب والملائكة يقولون رب سلم رب سلم فناج مسلم ومخدوش مسلم ومكور في النار على وجهه))، مسند إمام أحمد، جزء ٦، صفحة ١١٠، رقم الحديث ٢٤٨٣٧

حَتْمًا مَّقْضِيًّا﴾ ٧١- مريم، هيچ كەسێك نييە لە نێوە هەر دەبێ بەسەر ئەو شوێنەدا بڕوات و ببيينێ، بڕيارێكی حەتمييە لەلای خوا!، جا خوا بمانپارێزێ لەوكاتەدا كە بەسەر پردی (الصِّرَاط)دا تێدەپەڕين، يارەببی خوايە رزگارمان بكەی و لاقمان چاك بچەقێنی، خوايە رزگارمان بكەی و نەكەوينەخوار لەسەر ئەو پردە، پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) ئەفەرموێ: لەوكاتەدا مەلائيكەتەكان هەموويان راوەستاون و دوعا دەكەن، پێغەمبەران هەموويان دوعا دەكەن دەفەرموون: (اللَّهُمَّ سَلِّم سَلِّم) خوايە سەلامەتيان بكەی.. خوايە سەلامەتيان بكەی ئەو كەسانەی كە موسڵمانن و بەسەريدا ئەپەڕنەوە!، وە هەموو مەلائيكەتەكانيش دەپارێنەوە، ئينجا پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) ئەفەرموێ: هەر يەكەی بەجۆرێك بەسەريدا ئەپەڕێتەوە، هی وا هەيە وەكو بروسك (بَرق) بەسەريدا ئەپەڕێتەوە ئەوەندە خێرايە لەبەر ئيخلاصی بۆ خوا، لەبەر چاكەكانی و بەندايەتييە راستەقينەكەی بۆ خوا، هی وا هەيە وەكو ئەسپ سوارێك، هی وا هەيە وەكو بە پيادە رۆيشتنێكی ئازا كە بەرێگادا دەڕوا... هتد، وردە وردە بەو شێوەيە بەسەريدا دەپەڕنەوە!.

بەڵێ خۆشەويستەكانم، دوای ئەوەی ئەو كەسەی كە دەكەوێتە خوارەوە دەكەوێتە ناو دۆزەخ ئەوانەی كە موسوڵمانی راستەقينەن ئاوا راست دەڕۆن و هەر يەكێك بەشێوە خێراييەك دەپەڕێتەوە، بەڵام ئەوانەی كە گوناهبارن جارجار شەپۆلی ئاگر دەڕوات و لێيان دەدات بەڵام دەگەڕێتەوە و شەپۆلی ئاگر خۆيان لێنادات، هەر بۆيە لەوێش دەترسێن و بەملا و ئەولا دەكەوێت و دەكەوێتە خوارەوە و هەڵدەستێتەوە و ئاوا بە جۆرە عەزابێك وردە وردە هەتا خوای گەورە رەحم بە ئەوانە دەكات كە گوناهبارن، وە ئەوانەی كە خێرەكانيان زۆرترە لە گوناهەكانيان... بەو شێوەيە دەپەڕنەوە، وە ئەوانەی كە لە خواترس (مُتَّقِي)ن رزگاريان دەبێ وە ئەوانەی كە كافر و ستەمكارن لەوێدا دەمێننەوە و دەكەونە